

ÅRSREDOVISNING

19

Naturvårdsverkets årsredovisning 2019

NATURVÅRDSVERKET

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00, fax: 010-698 16 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-8858-3

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2020

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2020

Omslagsfoto: Plain Picture / Johnér bildbyrå

Generaldirektören har ordet

Klimat och biologisk mångfald behöver prioriteras i miljöarbetet. Användningen av fossil energi ska minska och successivt fasas ut, livsmiljöerna för växter och djur förbättras och överlevnaden av hotade arter säkras. De åtgärder vi gör för klimatet och för den biologiska mångfalden behöver gå hand i hand.

I slutet av 2019 presenterade regeringen sin första klimathandlingsplan utifrån Parisavtalet. I det underlag till klimathandlingsplanen som Naturvårdsverket lämnade tidigare under året pekar myndigheten på att det finns möjligheter till andra stora positiva samhällseffekter. Tryggare energiförsörjning, bättre stadsmiljö och bättre hälsa är några exempel.

Engagemanget i miljöfrågorna är stort och alla delar av samhället behöver involveras för att klimatomställningen ska lyckas. Naturvårdsverkets bidrag Klimatklivet ger stöd så att risktagandet minskar för dem som väljer att ställa om. Under hösten har stöd från Klimatklivet bland annat betalats ut för utökad biogasproduktion, fler tankstationer och fordon med biogas. Hittills beslutade klimatklivsåtgärder beräknas minska utsläppen med 1,3 miljoner ton per år.

Under året har oroande budskap presenterats om biologisk mångfald. Europeiska miljöbyrån menar i rapporten Miljösignaler 2019 att det är brådskande för alla regeringar att fatta beslut för ett hållbart samhälle. Naturvårdsverkets anslag för skydd och skötsel av värdefull natur gör skillnad för den biologiska mångfalden. Tillsammans med bland annat länsstyrelser, kommuner och markägare förbättras livsmiljöer samtidigt som samhället och människor som lever där gynnas. Under 2019 skyddades ytterligare närmare 30 000 hektar värdefull natur och förberedelserna för en ny nationalpark i Bästeträsk på Gotland tog fart.

Konsumtionens miljöpåverkan blir en allt mer angelägen fråga. Plastanvändningen i Sverige har ökat med 300 000 ton per år från 2010 till 2017. Myndigheten har under 2019 delat ut bidrag till projekt som exempelvis ska minska användning av engångsplast för hämtmat och i vården samt för att öka kunskapen om mikroplaster. En ny vägledning förbereder för hushållsnära insamling av förpackningar och returpapper och fler producentansvar förbereds.

Naturvårdsverket har en viktig roll att tillgängliggöra kunskap så att de beslut som var och en av oss fattar, i vardagen och i våra yrkesroller, bygger på kunskap. Det handlar om allt från vilka styrmedel som kan ge effekt till hur du som konsument kan agera. Kunskapen behöver förmedlas också på nya sätt. Ett exempel är Instagramkontot Textilsmart som ger konsumenter ökad kunskap om hur textilier påverkar miljön. Det kontot driver Naturvårdsverket tillsammans med Konsumentverket och Kemikalieinspektionen.

Även om utmaningarna är många så sker dagligen åtgärder i hela Sverige för att nå de 16 miljö kvalitetsmålen och därmed FN:s globala hållbarhetsmål. Naturvårdsverkets nyinrättade pris Miljömålspriset delades 2019 ut för första gången, för att uppmärksamma de goda exemplen Kretslopp och vatten Göteborgs stad och HYBRIT samt till inspiratören Lennart Henrikson. Vilka tror du kommer vinna Miljömålspriset 2020?

Stockholm 20 februari 2020

A handwritten signature in black ink, which appears to read 'Björn Risinger'. The signature is fluid and cursive.

Björn Risinger
Generaldirektör

Innehåll

GENERALDIREKTÖREN HAR ORDET	3
1 OM MYNDIGHETEN	7
2 OM ÅRSREDOVISNINGEN	9
3 VERKSAMHETENS INTÄKTER OCH KOSTNADER	11
4 KUNSKAPSUPPBYGGNAD	13
Resultatbedömning	13
Miljöövervakning och annan datainsamling	15
Miljö- och viltforskning	25
Miljömålsuppföljning, utvärderingar och andra kunskapsunderlag	30
Internationell rapportering	32
Miljöinformationsförsörjning och resultatkommunikation	34
Officiell statistik	41
5 SAMORDNING OCH UTVECKLING AV GENERELLA STYRMEDEL	42
Resultatbedömning	42
Utveckling och tillämpning av miljöretten/miljöbalken	43
Samordning och utveckling av miljömålssystemet	43
Utveckling av beslutsunderlag för att nå miljö kvalitetsmålen	48
6 EU- OCH INTERNATIONELLT ARBETE	50
Resultatbedömning	50
EU och miljökonventionerna	51
Internationella samarbeten	55
7 NATURMILJÖ, FRILUFTSLIV OCH VILT	65
Resultatbedömning	66
Naturmiljö	67
Friluftsliv	86
Viltförvaltning	90
8 KLIMAT OCH LUFT	95
Resultatbedömning	96
Prövningsverksamhet	97
Utsläppshandel	99
Styrmedelsanalys	100
Investeringsstöd	101
Stadsinnovationer	105
Klimat- och luftmål: statistik och handlingsprogram	106
Klimatkommunikation	109

9	HÅLLBART SAMHÄLLE	111
	Resultatbedömning	111
	Efterbehandling av förorenade områden	112
	Hållbar avfallshantering	118
	Hållbar produktion och konsumtion	123
	Hållbar planering och god bebyggd miljö	132
10	AVGIFTSFINANSIERAD VERKSAMHET	140
11	MEDARBETARE OCH KOMPETENSFÖRSÖRJNING	145
12	REGLERINGSBREVET OCH INSTRUKTIONEN	148
	FINANSIELL REDOVISNING	154
	INTERN STYRNING OCH KONTROLL	182
	ÅRSREDOVISNINGENS UNDERTECKNANDE	183

1 Om myndigheten

De senaste åren har det uppdrag som Naturvårdsverket får av regeringen delvis förändrats. Vi hanterar till exempel fler bidrag till andra aktörers miljöarbete och fler av våra uppdrag har åtgärdsfokus. Vissa nya uppdrag kräver kommunikation också med privatpersoner. Dessutom har våra anslag först ökat kraftigt, sedan minskat för att på nytt öka igen. Allt detta sammantaget har ställt och ställer stora krav på myndighetens kompetens, processer och it-stöd. Myndigheten har därför ett tydligt fokus på att driva förändring och samtidigt skapa stabilitet.

Aktivitetsbaserat arbetssätt i nya kontor

Den största miljönyttan med att Naturvårdsverket gått över till ett aktivitetsbaserat arbetssätt är att vi har minskat vår lokalyta, vilket leder till lägre energianvändning. I Stockholm är det nya kontoret i Hammarby sjöstad drygt 8 000 m², vilket ska jämföras med vårt förra kontors mer än 12 000 m². I Östersund har det befintliga kontoret byggts om, det är lika stort som tidigare, men rymmer idag fler medarbetare.

En första utvärdering av det aktivitetsbaserade arbetssättet visar att omkring 90 procent av medarbetarna upplever att de oftast hittar en plats utifrån de behov de har för stunden. Två tredjedelar av medarbetarna anser att det i hög grad fungerar enkelt och effektivt med digital mobilitet och drygt hälften att digitala möten funkar enkelt och effektivt.

Att införa aktivitetsbaserat arbetssätt är en relativt omfattande och genomgripande förändring. Nya krav ställs på ledarskap, medarbetarskap och digitalisering. Därför fortsätter utvecklingsarbetet bland annat genom att koppla arbetssättet till organisationskulturen. Den statliga värdegrunden är utgångspunkten och Naturvårdsverkets värdegrund – lyhörda, professionella och offensiva – blir viktig när förändringsarbetet går vidare.

Som underlag för fortsatt dialog i organisationen kring vilka värderingar som är viktiga för att myndigheten ska lyckas i sitt uppdrag har en kulturmätning genomförts under hösten. Resultatet visar på en förbättring jämfört med tidigare kulturmätning 2015. Färre medarbetare väljer idag negativt laddade ord när de ska beskriva Naturvårdsverkets kultur jämfört med för fyra år sedan.

Digitalisering, informationssäkerhet och effektivisering

För att möjliggöra det mobila arbetssättet har digitaliseringen tagit ett kliv framåt i de nya kontoren. Naturvårdsverket driver också utvecklingen framåt för smart miljöinformation i samhället. Digitaliseringen kräver effektiv, rätts-säker och ändamålsenlig informationshantering så att vi följer lagar och regler vad gäller informationssäkerhet, behandling av personuppgifter och dataskydd, hantering av allmänna handlingar samt tillgängliggörande av information.

Under året har vi bland annat förstärkt kompetensen kring digitalisering och skapat en ny enhet, Informationshanteringsenheten, med uppdraget att driva och utveckla säker informationshantering. Idag är stora delar av Naturvårdsverkets informationsmängder dokumenterade och informations-säkerhetsklassificerade. Bedömningen är att arbetet kommit långt vad gäller att säkra kvaliteten i verksamhetens informationshantering genom transparent dokumentation i en tydlig struktur.

Naturvårdsverkets verksamhet inom bidragsgivning ökar, framförallt kopplat till Sveriges omställning till ett fossilfritt samhälle. Bidrag till privatpersoner, företag och organisationer växer både till antal och totalt belopp, vilket ökar behovet av en effektiv bidragshantering.

Arbetet med att ta fram en enhetlig bidragsprocess för hela Naturvårdsverket har fortsatt under 2019. Syftet är att effektiviteten och legaliteten i förvaltningen av bidragen ska förbättras och förtydligas. På så sätt har bättre förutsättningar skapats för finansiell styrning när Naturvårdsverkets anslag används för att ge bidrag. Ett konkret exempel är att den digitala lösningen med hög grad av automatisering och ändamålsenliga kontroller som användes för elfordonsbidraget har vidareutvecklats och idag används för bidraget Ladda bilen.

Under året har arbetet med effektiv, affärsmässig, rättssäker och hållbar inköpsverksamhet fortsatt. Ett flertal nya avtal inom strategiskt och operativt viktiga områden såsom it, miljökonserter, kommunikation och juridiska tjänster har tecknats. Skärpta miljökrav, anpassade efter det som upphandlats, har ställts och ett nytt upphandlingsverktyg har införts. Sista kvartalet 2019 har en pilot genomförts inom kategorin resor. Resultatet av piloten ger vägledning kring hur ett fortsatt införande av kategoristyrda inköp ska gå till.

Hur ser andra på Naturvårdsverket?

Svenskarnas kännedom om Naturvårdsverket har ökat det senaste året, medan vårt anseende minskat något, visar Kantar Sifo:s årliga undersökning. Undersökningen ger ingen förklaring till förändringen och Naturvårdsverket ligger fortfarande en bra bit över genomsnittet för de myndigheter som ingått i undersökningen.

I slutet av året fick kommuner, länsstyrelser, andra statliga myndigheter, näringslivet med flera svara på en enkät om flera av myndighetens leveranser. Undersökningen visar att 86,5 procent i stor grad eller ganska stor grad har förtroende för hur Naturvårdsverket sköter sitt arbete. 78,7 procent uppger att de i stor eller ganska stor grad har nytta av myndighetens underlag och data i sitt arbete och 55 procent att de får inspiration av Naturvårdsverket.

2 Om årsredovisningen

Årsredovisningen är disponerad utifrån kraven i förordningen om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB). Naturvårdsverket har sedan 2018 arbetat med att utveckla mål- och resultatstyrningen av myndigheten. Verksamheten redovisas enligt en modell som är indelad i ett antal resultatområden och för varje område finns ett antal mål uppsatta, vilka delvis redovisas och bedöms i respektive kapitel. Målen är inte heltäckande för Naturvårdsverkets hela verksamhet utan pekar ut riktningen i ett antal strategiskt viktiga frågor. Områdena utgår ifrån vårt uppdrag och sorterar de huvudsakliga uppgifter som Naturvårdsverket utför för att bidra till att miljö- och friluftsmålen uppnås:

- Kunskapsuppbyggnad: Vi tar fram kunskap om miljön som vi och andra kan använda i miljöarbetet.
- Samordning och utveckling av generella styrmedel: Vi driver miljöarbetet framåt och föreslår åtgärder vid behov.
- EU- och internationellt arbete: Vi genomför nationell politik i internationella sammanhang.
- Naturmiljö, friluftsliv och vilt: Vi vidtar åtgärder för att förverkliga politiken inom vårt ansvarsområde.
- Klimat och luft: Vi vidtar åtgärder för att förverkliga politiken inom vårt ansvarsområde.
- Hållbart samhälle: Vi vidtar åtgärder för att förverkliga politiken inom vårt ansvarsområde.

Varje område beskrivs i ett eget kapitel (4–9). I kapitel 12 finns en nyckel för var en aktivitet som är kopplad till Naturvårdsverkets *instruktion* eller ett *återrapporteringskrav* i Naturvårdsverkets regleringsbrev eller regeringsbeslut finns redovisad. I kapitel 12 finns också en lista över de regeringsuppdrag vi levererat under 2019.

Den nya indelningen i resultatområden innebär att årsredovisningens struktur är förändrad jämfört med tidigare år. Förändringar har också skett som följd av ändringen i förordningen om årsredovisning och budgetunderlag. Information om volym och kostnad finns endast för de ärenden där vi har en större volym. Vi har bedömt att detta omfattar tre olika ärendeslag: beslut om gränsöverskridande transporter cirka 800 ärenden, beslut om klimatinvesteringar, cirka 200 ärenden, och utfärdade jaktkort, cirka 300 000 st. Bedömningen har baserats på att det avser ärenden som rör enskild, större ärendevolymer och att handläggningen inom ärendeslaget är av liknande karaktär för att volym och styckkostnad ska vara meningsfull. Volym och kostnad redovisas för dessa ärendeslag. Kostnaden för respektive ärendeslag är beräknad utifrån uppskattad nedlagd tid, schablonkostnad inklusive overhead för denna tid och direkta kostnader.

Fokus ligger på att redovisa och bedöma verksamhetens resultat. Vi har påbörjat ett arbete för att ta fram resultatindikatorer som ska vara ett underlag

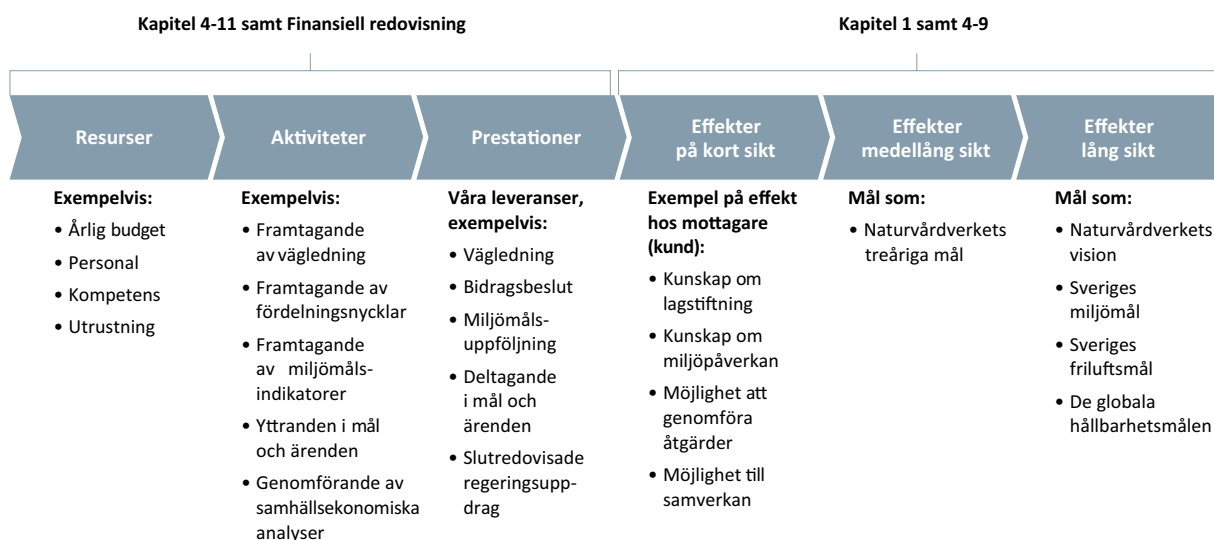
för redovisningen och bedömningen, och vi har där det är möjligt använt oss av dessa. Arbetet med att utveckla resultatindikatorer kommer att fortsätta under kommande år.

Jämförande siffror anges där det är möjligt för 2017, 2018 och 2019, i annat fall kommenteras det.

Resultat för vår direkta miljöpåverkan redovisas i Naturvårdsverkets miljöledningsrapport 2019, avsnittet utgår därför ur årsredovisningen.

Verksamhetslogik är det systematiska sätt Ekonomistyrningsverket rekommenderar myndigheterna att använda för att beskriva verksamhetens förutsättningar, genomförande och förväntade resultat. Figur 1 illustrerar hur våra resurser, aktiviteter, prestationer och effekter bedöms hänga ihop. Bilden ger även en översikt av årsredovisningens innehåll.

Figur 1. Årsredovisningens logik och struktur.

3 Verksamhetens intäkter och kostnader

Naturvårdsverket redovisar verksamhetens totala intäkter och kostnader i våra resultatområden. Ekonomimodellen har ändrats för att ta fram kostnader och intäkter enligt indelningen, utfallet för 2017 och 2018 har räknats om i enlighet med den nya indelningen för jämförelse över åren.

Kostnaderna inom resultatområdet Naturmiljö, friluftsliv och vilt var högre 2018 än 2019. Detta beror på främst att ersättningar för intrång har varit betydligt lägre 2019 jämfört med 2018 som en följd av den lägre nivån på anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur*. Den lägre anslagsnivån i början på året för anslag 1:16 *Klimatinvesteringar* och den stora höjningen i vårändringsbudgeten innebar att vi inte kunde betala ut bidrag till klimatinvesteringar i den takt som gjordes 2018, därav den stora skillnaden i lämnade bidrag mellan åren 2018 och 2019. Satsningen på elfordonspremien avslutades också 2018, vilket innebar minskade bidragsutbetalningar 2019 i jämförelse med 2018. Lägre anslagsnivåer för anslaget 1:3 *skötsel av värdefull natur* är också skälet till att lämnade bidrag är betydligt lägre 2019 än 2018 inom resultatområdet Naturmiljö, friluftsliv och vilt.

Tabell 1. Verksamhetens intäkter och kostnader per resultatområde 2019

Resultatområde	Kostnader	Intäkter	Intäkter av anslag	Uppbörd	Lämnade bidrag
Kunskapsuppbyggnad	307 192	-30 623	276 397	0	231 332
Samordning och utveckling av generella verktyg i miljöarbetet	46 119	-1 489	40 552	0	1 234
EU- och internationellt arbete	68 347	-41 032	28 831	0	25 825
Klimat och luft	136 480	-10 789	128 981	-152	1 152 863
Naturmiljö, friluftsliv och jakt	1 158 972	-31 008	1 093 696	-18	702 644
Hållbart samhälle	115 956	-10 453	106 942	-22 531	893 507
Summa	1 833 067	-125 394	1 675 398	-22 702	3 007 406

Tabell 2. Verksamhetens intäkter och kostnader per resultatområde 2018

Resultatområde	Kostnader	Intäkter	Intäkter av anslag	Uppbörd	Lämnade bidrag
Kunskapsuppbyggnad	311 675	-24 270	287 270	0	268 145
Samordning och utveckling av generella verktyg i miljöarbetet	50 186	-1 462	45 851	0	38 729
EU- och internationellt arbete	53 166	-29 587	25 693	0	34 487
Klimat och luft	135 721	-8 555	130 990	-247	2 439 354
Naturmiljö, friluftsliv och jakt	1 577 270	-20 043	1 460 967	0	1 087 085
Hållbart samhälle	113 675	-9 983	101 726	-18 993	800 074
Summa	2 241 693	-93 901	2 052 497	-19 240	4 667 874

Tabell 3. Verksamhetens intäkter och kostnader per resultatområde 2017

Resultatområde	Kostnader	Intäkter	Intäkter av anslag	Uppbörd	Lämnade bidrag
Kunskapsuppbyggnad	295 113	-32 527	264 545	0	202 361
Samordning och utveckling av generella verktyg i miljöarbetet	47 693	-741	44 555	0	-16 160
EU- och internationellt arbete	42 504	-19 469	24 255	0	19 176
Klimat och luft	116 674	-20 191	110 546	-4 383	1 274 240
Naturmiljö, friluftsliv och jakt	1 275 884	-71 030	1 171 605	-2	745 119
Hållbart samhälle	88 940	-10 174	79 658	-15 372	618 088
Summa	1 866 808	-154 133	1 695 164	-19 757	2 842 824

4 Kunskapsuppbyggnad

Resultatområdet omfattar myndighetens arbete med miljöövervakning och inventeringar, miljö- och viltforskning, miljömålsuppföljning, internationell rapportering, miljöinformationsförsörjning och officiell statistik. Det övergripande syftet är att förse myndigheten och andra med kunskap om miljön, hur miljön mår och hur miljöarbetet går.

Vi övervakar och följer förändringar i miljön över tid och analyserar med stöd av modeller och metoder från olika kunskapsområden den samlade effekten av samhällets miljöpåverkan liksom resultatet av miljöarbetet, nu och i framtiden. Kunskapsunderlag, såsom analyser, statistik och data från miljöövervakning och inventeringar, miljö- och viltforskning och miljömålsuppföljning, görs tillgängliga i digitala lösningar, och kommuniceras på ett planerat sätt i olika kanaler med utgångspunkt i olika målgruppers behov och styrs utifrån vilka effekter som är önskvärda.

Naturvårdsverket skapar förutsättningar för förändring i offentlig sektor, i företag och i civilsamhället genom att leda samverkan om smart miljöformation. Genom att ge möjlighet att delta och påverka bidrar digitala processer och digital information till den omställning mot miljömässig hållbarhet som redan pågår i samhället. Naturvårdsverket bidrar till en gemensam digital infrastruktur för statliga myndigheter, kommuner och företag.

Resultatbedömning

Naturvårdsverkets treåriga mål är

- Myndighetens data, analyser och andra kunskapsunderlag om miljön, möter våra målgruppers behov och är enkla att hitta, förstå och använda.
- Naturvårdsverkets arbete med framtidsstudier gör det möjligt för våra målgrupper att integrera sannolika och möjliga scenarier för samhällsförändring i sina beslut.
- Naturvårdsverket leder arbetet för smart miljöinformation med utgångspunkt i kunskap om vad som påverkar våra målgruppers beteende.

Under året har flera viktiga studier genomförts där resultatet är underlag för åtgärder, regleringsförslag och utveckling, liksom förutsättningar för internationell och nationell samverkan, och för att bättre uppfylla kraven i internationella rättsakter. Myndigheten har bland annat undersökt exponering för PFAS-ämnen, hur exponering för luftföroreningar och buller varierar med socioekonomiska faktorer, och behovet av reglering av långkedjiga klorparaffiner. Vi har även kartlagt övervakningsbehoven i landets vattenförekomster och deltagit i utvecklingen av metoder och bedömningsgrunder för övervakning av mikroskräp. Fyra utvärderingar av rovdjursinventeringssystemet har genomförts som grund för fortsatt översyn. Studier av hur vi kan utveckla miljöövervakningen för att bemöta klimatförändringens effekter har inneburit att vi

identifierat prioriterade utvecklingsområden. Deltagande i internationellt samarbete har bland annat resulterat i underlag till fler partikelrelaterade mätningar i Europa.

Naturvårdsverket finansierar forskning som ger stöd både i vårt eget och i Havs- och vattenmyndighetens arbete. Samverkan med andra forskningsfinansiärer har utvecklats, bland annat har Formas 2019 bidragit med 6 miljoner kronor till utlysningen om våtmarkers ekosystemtjänster. Vägen från kunskapsuppbyggnad till effekt i miljön är ofta lång och det är viktigt att utvärdera att den kunskap vi tar fram verkligen kommer till nytta. 2019 analyserade en internationell vetenskaplig expertpanel vetenskaplig kvalitet och användarnytta av den viltforskning Naturvårdsverket finansierat under tidigare programperioder. Utvärderingspanelen ger generellt viltforskningen höga betyg och har gett rekommendationer som kan ge ytterligare förbättrad kvalitet och effekt.

Miljömålen visar vägen framåt för det svenska miljöarbetet och den årliga miljömålsuppföljningen redovisar statens insatser för att nå miljömålen. De målvisa utvärderingar som tagits fram inom den fördjupade utvärderingen 2019 ger viktiga underlag för fortsatta satsningar. Andra kunskapsunderlag som levererats är till exempel en uppföljning av de tio målen för friluftslivspolitikerna som överlämnats till regeringen i ett seminarium med hög delaktighet. Flera utvärderingar av miljöarbetet har genomförts, till exempel kring effekter av miljötillsyn.

Europeiska miljöbyrån EEA placerar Sveriges och sex andra länders rapportering 2019 i topp avseende datakvalitet och timing. Under året har till exempel rapportering av bevarandestatus för arter och naturtyper enligt art- och habitatdirektivet som görs vart 6:e år genomförts. Rapporteringen har kommunicerats och en översättning till svenska har gjorts som ska kommuniceras för att öka nyttan i Sverige. Naturvårdsverket har också för första gången rapporterat ett program som säkerställer att luftföroreningarnas negativa effekter på ekosystem övervakas. Data används för att bedöma vilka effekter utsläppsminskningarna i EU-direktivet haft på ekosystemhälsa.

Naturvårdsverket kommunicerar i olika kanaler för att öka kunskapen. Antalet besökare på webbplatser och följare i sociala medier har ökat under året. Naturvårdsverket uppfattas av journalister som en trovärdig aktör och årets servicemätning visar på ett bra resultat när det gäller experters tillgänglighet samt nyhetsvärdet i våra pressmeddelanden.

Under 2019 har uppdraget inom regeringens program Digitalt först slutrapporterats. Resultatet är att ett nytt arbetssätt etablerats och organisationer med stort intresse av miljöinformationshantering samverkar i syfte att skapa förutsättningar för förändring. Naturvårdsverkets och Jordbruksverkets gemensamma förslag till fortsatt uppdrag kring digitalisering av tillsyn och kontroll har resulterat i regeringsuppdrag att genomföra en förstudie kring digitaliserad tillsynsvägledning. Naturvårdsverket har i samverkan med andra myndigheter producerat en modern Sverigetäckande version av marktäckedata (NMD) som kan användas för fysisk planering, övervakning, analyser och

uppföljning, kundundersökningen visar att 53 procent av relevanta användare planerar att använda informationen under de kommande 12 månaderna. Vi har utifrån nya EU-krav underlättat för allmänheten att rapportera fynd av invasiva främmande arter och bidragit till utveckling av ett handläggarstöd för länsstyrelserna. Naturvårdsverket har också tecknat överenskommelser om datavärdskap för arter och naturtyper som efter hand kan byggas ut med flera områden såsom vilt, DNA och spontanrapporteringar.

Naturvårdsverkets bedömning är att vi har tagit viktiga steg mot måluppfyllelse. Resultatet 2019 har dock påverkats av neddragningar, framförallt inom miljöövervakningsanslaget 1:2, neddragningar som i kombination med årliga kostnadsökningar lett till att Naturvårdsverket skjutit upp utveckling som inte bedömts vara absolut nödvändig. Delar av pågående datainsamling och vissa insatser för att utveckla miljöövervakningen har också utgått.

Miljöövervakning och annan datainsamling

Genom miljöövervakning och annan datainsamling tar vi fram information om hur miljön mår. Med hjälp av olika datakällor sammanställer, strukturerar och kvalitetssäkrar vi information om miljötillstånd och effekter av samhällets miljöarbete. Informationen används för att analysera hur miljöarbetet går och för att bedöma om styrmedel är effektiva. Informationen är viktig i många delar av miljöarbetet, exempelvis förvaltning av naturmiljön, uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålen, liksom för Sveriges rapportering till EU och internationella organ.

Övergripande samordning

Naturvårdsverket samordnar och driver den nationella miljöövervakningen samt samordnar länsstyrelsernas arbete med de regionala miljöövervakningsprogrammen i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten. Miljöövervakningen gör det möjligt att analysera, dokumentera och sprida information om miljötillstånd och trender. Den används också för att förklara effekter och bakomliggande påverkansfaktorer i miljön.

Syftet med miljöövervakningen är att ge beslutsfattare och samhället i övrigt ökad kunskap om miljötillstånd och risker för hälsa och miljö. Genom verksamheten skapar vi tidsserier och andra underlag som kan användas bland annat i uppföljningen av miljö kvalitetsmålen och för rapportering till EU och internationellt.

Miljöövervakningen utförs av många olika aktörer, till exempel länsstyrelser, universitet och konsulter. Avtalen med utförarna baseras på långsiktiga program. Naturvårdsverket ansvarar för den övergripande samordningen av miljöövervakningen. Det innebär bland annat metod- och kvalitetsarbete samt utveckling av förbättrade beräkningsmodeller och indikatorer. Samordning sker med nationella och internationella aktörer. Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna är våra viktigaste nationella samverkanspartners.

Under 2019 har vi förmedlat information, gett stöd och utvecklat nätverk för erfarenhetsutbyte och utveckling bland annat genom att anordna nio samordningsseminarier. Detta effektiviserar samordning och samverkan inom miljöövervakningen och andra verksamheter.

I anslutning till Miljöövervakningsdagarna har vi, tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, genomfört en samverkansträff med länsstyrelserna. Resultatet av träffen var ökade förutsättningar för samordning med närliggande verksamheter till miljöövervakningen inför den revision av de regionala miljöövervakningsprogrammen som genomförs 2019–2020. Vi har också genomfört tematiska dialogmöten som stöd för länsstyrelsernas arbete med revisionen av de regionala programmen.

I övrigt har vi medverkat i Havs- och vattenmyndighetens seminarier inom programområdena Sötvatten respektive Kust och hav, utifrån vårt ansvar för miljögiftsövervakning.

Vårt arbete med att fördela medel för miljöövervakning innebär att vi prioriterar och lägger ut uppdrag till universitet och konsulter som genomför övervakningen inom olika programområden. Vi följer sedan kontinuerligt upp leveranserna från aktörerna.

Tabell 4. Fördelning av anslag för miljöövervakning (utfall tkr*)

Programområde	2017	2018	2019
Luft	16 879	17 957	16 999
Skog	17 500	19 000	17 532
Jordbruksmark	7 368	7 438	7 025
Våtmarker	3 017	3 467	3 000
Fjäll	2 470	3 047	3 250
Landskap	17 733	18 822	16 505
Miljögiftssamordning**	14 689	15 478	14 148
Miljögiftsövervakning (vatten)***	15 785	16 685	16 478
Miljögiftsövervakning (terrester)	4 475	4 082	3 906
Hälsorelaterad miljöövervakning	11 887	14 381	12 913
Stöd (exempelvis datavårdskap, kvalitetssäkring, information)	11 961	6 220	10 080
Prioriterade insatser/utveckling	1 556	2 222	3 449
Bidrag till regional miljöövervakning***	26 542	26 547	26 671
Summa	151 862	155 346	151 956

* I tabellen anges de medel där Naturvårdsverket har haft ansvar för avtal inom miljöövervakningen.

** Inklusive Screening.

*** Havs- och vatten-myndigheten finansierar vattenrelaterad miljögiftsövervakning med 4 500 tkr och regional miljöövervakning 13 000 tkr

Vi arbetar kontinuerligt med att utveckla miljöövervakningen för att möta prioriterade behov. Under året har vi bland annat inlett arbetet med att se över hur vi kan utveckla miljöövervakningen för att bemöta klimatförändringens effekter. Detta i enlighet med handlingsplanen för Naturvårdsverkets arbete med klimatanpassning. Prioriterade utvecklingsområden har identifierats för vidare arbete.

Vi har också deltagit med en expert i utredningen om Sveriges miljöövervakning – dess uppgift och organisation för en god miljöförvaltning (SOU 2019:22).

Hälsorelaterad miljöövervakning

Uppdraget om hälsorelaterad miljöövervakning (HÄMI) syftar till att öka kunskapen om människans exponering för miljöfaktorer som kan påverka hälsan, genom att övervaka luftföroreningar och buller samt miljögifter i humanprover.

Under 2019 har vi fortsatt att samla in exponeringsdata till tidsserier som följer exponeringen av metaller och organiska miljöföroreningar i människa för att ge underlag till riskreducerande åtgärder samt för att följa upp effekten av redan genomförda åtgärder. Prioriterade grupper i dessa studier är barn och ammande kvinnor.

Vi har även samlat in exponeringsdata för ett stort antal miljöföroreningar, bland annat mindre kända PFAS, på nationell nivå hos vuxna och ungdomar för att ge underlag för exponerings- och riskbedömningar. Eftersom dagens lagstiftning bygger på kunskap om vuxnas exponering för luftföroreningar finns kunskapsluckor angående barn. Satsningar har därför gjorts på utvecklingsprojekt för att övervaka barns exponering. Utvecklingsprojekt pågår som syftar till att öka kunskapen om vilken betydelse olika exponeringskällor har för miljöföroreningar i människan. Ett urval av årets insatser beskrivs närmare nedan.

Den årliga insamlingen av prover till tidsserien av exponering av organiska miljögifter och metaller hos förstföderskor i Uppsala har fortsatt. Tidsserien är en av indikatorerna till uppföljningen av miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Tidsserien används också för att prioritera farliga eller misstänkt farliga ämnen för vidare riskhanteringsanalys. Halter av icke-reglerade ämnen som ökar över tid i blod och urin kan till exempel vara utgångspunkt för vidare undersökning av om dessa kemikalier bör regleras inom EU. Exempelvis kan vi se en uppåtgående trend för det ämne (DiNCH) som numer ersätter mjukgörare (ftalater) i produkter.

Under 2019 har Livsmedelsverkets nationella matvaneundersökning, Riksmaten ungdom, slutförts. Till den har Naturvårdsverket bidragit genom att finansiera kemiska analyser av miljögifter för att få fram exponeringsdata för ett stort antal kemikalier och metaller. Dessa data kommer att användas för exponeringsbedömningar genom studier av sambandet mellan beräknat matintag och halten miljögifter i kroppen, vilket ger underlag till arbete med säker mat. De kan även användas i internationella projekt, till exempel inom det arktiska miljöövervakningsprogrammet AMAP eller Human biomonitoring for EU (HBM4EU), som syftar till att påverka regleringen av kemikalier.

Kvinnors exponering för kadmium följs årligen i Sverige. Denna tidsserie har utvärderats under 2019. Halten av kadmium minskar inte över tid trots att rökning utgör en minskande exponeringskälla. Dessutom visar utlandsfödda kvinnor en påfallande högre exponering jämfört med svenskfödda kvinnor. Studien visar på behovet av riskreducerande åtgärder då kadmiumexponering har tydligt negativa hälsoeffekter.

Gällande ämnesgruppen högfluorerande ämnen (PFAS) har exponeringsdata tagits fram för ett stort antal PFAS-ämnen som inte studerats i humanprover tidigare. Detta har gjorts i befolkningsgrupper som har haft olika exponering för dessa ämnen. Dessutom har den totala mängden fluor som härrör från PFAS-ämnen studerats. Resultaten visar att vi är exponerade för ett flertal PFAS-ämnen som vi tidigare inte har kunnat mäta, och ger till exempel underlag till regleringsförslag för farliga ämnen.

Inom projektet HBM4EU har ett europeiskt nätverk för human biomonitorering byggts upp. Nätverket är en grundpelare för ett nyttigt och lönsamt europeiskt samarbete som bidrar med metod- och kunskapsstöd för de nationella programmen, såsom det svenska HÄMI. Sverige deltar aktivt och Naturvårdsverket har även i år bidragit till detta arbete genom att koordinera verksamheten i den svenska hubben. HBM4EU har stor betydelse för att vi framöver ska ha tillgång till harmoniserade och jämförbara data om humanexponering inom Europa.

2019 har en sammanställning av tidserien Cancerframkallande ämnen i luft tagits fram. Mätserien har pågått sedan år 2000. En av slutsatserna är att serien behöver utvecklas för att den ska kunna ge bättre underlag för uppföljning av miljökvalitetsmålet Frisk luft.

Den nationella bullerkartläggningen för 2019 visar att buller fortfarande är ett av Sveriges mest utbredda miljöproblem med negativ påverkan på människors hälsa. Undersökningen genomförs vart femte år. De samhälls-ekonomiska kostnaderna av hälsoeffekterna orsakade av buller beräknas till cirka 19 miljarder kronor.

Ett utvecklingsprojekt har genomförts som kopplar ihop regionala data från Miljöhälsoenkäten (MHE) med regionala data om exponering för luftföroreningar och buller. Resultaten både bekräftar de upplevda störningarna från MHE samt visar på ny kunskap om hur exponeringen varierar med socioekonomiska faktorer. Detta stärker användbarheten och tillförlitligheten av MHE, vars syfte är att följa folkhälsan över tid.

Övervakning av luft och klimat

Inom programområde Luft pågår en revision av de delprogram som rör övervakning genom mätning och modellering av försurande och övergödande ämnen. Ett brittiskt forskningsinstitut har gjort en utvärdering som kommer att ligga till grund för ett reviderat program, vilket vi planerar att genomföra successivt från och med 2021. Nuvarande övervakningsprogram har vuxit fram parallellt under lång tid och det finns idag en del överlapp, samtidigt som modelleringen av halter och deposition har utvecklats och visat på potential för en ökad användning.

LUFTVÅRDSKONVENTIONENS VETENSKAPLIGA ARBETE

Luftvårdskonventionens vetenskapliga grupper arbetar fram underlag om utsläpp, hälsa och ekosystemeffekter som ligger till grund för framtida revisioner av protokoll samt utvärdering av vilka effekter utsläppsminskningar har haft. Under 2019 har Naturvårdsverket deltagit i arbetet med att revidera EMEP:s (The Co-operative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe) övervakningsstrategi för 2020–2029. Strategin är en viktig grund till vår nationella miljöövervakning för luft. Förändringarna i strategin kommer att leda till fler partikelrelaterade mätningar i Europa.

Miljögifter och andra föroreningar i terrestra och akvatiska miljöer

Undersökningarna av miljöföroreningar i terrestra och akvatiska miljöer omfattar både miljögifter och mikrokräp och syftar till att ge kunskap om miljötillståndet för bland annat statusbedömningar och uppföljning av åtgärder. Årligen genomförs också screeningprojekt som syftar till att upptäcka nya risker för hälsa och miljö.

Under 2019 har vi kartlagt övervakningsbehoven i landets vattenförekomster och deltagit i utvecklingen av metoder och bedömningsgrunder för övervakning av mikrokräp för att uppnå ett bättre uppfyllande av kraven i vatten- och havsmiljödirektiven. Vidare har vi genom resultaten från screeningstudier av växtskyddsmedelsläckage från växthus och förekomst av rättgift i räv och rovfågel visat att det finns behov av ytterligare vägledning eller ändrade villkor för användning av vissa bekämpningsmedel. Vi har också utöver att använda förutsättningslösa kemiska analyser kombinerat kemisk och biologisk effektanalys som verktyg för att bättre kunna upptäcka nya miljöhot. Genom att fortsätta med miljögiftsanalyser och insamling av biologiskt material i de löpande undersökningarna har vi bidragit till de unika tidsserier som används inte bara nationellt utan även internationellt för att följa upp effekterna av globala åtgärder och förbud. Ett urval av årets insatser beskrivs närmare nedan.

Inom projektet Full koll på våra vatten har Naturvårdsverket tillsammans med flera andra myndigheter kartlagt hur övervakningen i våra vattenförekomster i framtiden ska kunna både omfatta alla vatten och utformas utifrån en påverkans- och riskbedömning. Kartläggningen blir ett underlag för framtida justeringar av miljögiftsövervakningen på flera nivåer i samhället och innebär en anpassning till vattenförvaltningsförordningens krav.

Under 2019 avrapporterades en studie av biologiska effekter av metaller och organiska miljögifter i åtta kustområden som är påverkade av mänsklig aktivitet. Effekter på fisk, snäckor, musslor och kräftdjur undersöktes.

Resultaten visade på god överensstämmelse mellan de olika metoderna, ger värdefull information om miljötillståndet samt kan utgöra ett underlag för utveckling av indikatorer för havsmiljödirektivet. Under 2019 påbörjades en kemisk analys av ett antal metaller och organiska miljögifter i de prover där man tittat på biologiska effekter. Resultaten kommer att utvärderas under 2020.

Flera screeningstudier har genomförts eller påbörjats för att se på förekomst av mikroplaster samt för att identifiera och karakterisera punktkällor för utsläpp, till exempel screening av mikroplaster i luft och källspårning i Mälaren och Svartån. Studierna har även bidragit till metodutveckling för övervakning av mikroplaster.

Under året har vi infört återkommande förutsättningslösa analyser av slam i den löpande övervakningen vid reningsverk. Detta innebär att vi framöver kommer att kunna söka efter nya ämnen som sprids från den urbana miljön. Eftersom kända högfluorerade ämnen (PFAS) endast utgör en mindre del av de PFAS som förekommer i slam kommer vi fortsättningsvis också att analysera totalt organiskt fluor i slammet. Detta för att få en bättre bild av spridningen av dessa ämnen. I en kompletterande screeningstudie vid ett antal reningsverk har vi kombinerat kemiska analyser med biologiska metoder för att bättre kunna bedöma utgående vattens toxicitet. Resultaten förväntas kunna ligga till grund för framtida uppföljningsprogram för åtgärder för förbättrad rening.

Kortkedjiga klorparaffiner är redan reglerade under Stockholmskonventionen medan upptag av mellankedjiga är under diskussion inom EU just nu. De långkedjiga klorparaffinerna, som till viss del används som ersättningsämnen för dessa ämnesgrupper, har nyligen också visat sig vara bioackumulerande. Inom det nordiska samarbetet under Nordiska ministerrådet har vi därför valt att påbörja en screeningstudie där alla dessa tre grupper av klorparaffiner analyseras i biologiskt material från hela det nordiska området – inklusive Grönland och Färöarna. Detta i syfte att bidra med underlag för bedömning av behovet av reglering även av långkedjiga klorparaffiner.

Under senare år har växthusodlare och myndigheter vidtagit flera olika åtgärder för att minska risken för läckage av växtskyddsmedel. Det har handlat både om ny lagstiftning och om förbättrad utbildning för odlare. I en ny studie av växtskyddsmedel i vattendrag utanför växthusanläggningar syns fortfarande läckage från flertalet växthus till omgivande vattendrag. Ett av de ämnen som läcker ut är neonikotinoiden imidaklopid och till följd av studien har Kemikalieinspektionen ändrat villkoren för ett växtskyddsmedel innehållande imidaklopid. Vissa växthus uppvisar dock betydligt lägre läckage, vilket tyder på att aktivt riskminskningsarbete kan ge resultat.

Flera av de verksamma ämnena i rättgift är persistenta, bioackumulerande och toxiska och har tidigare hittats i både räv och rovfågel, vilka antas ha fått i sig ämnena via sina bytesdjur. Medlen har därför fått strängare användningsvillkor under senare år och för att undersöka villkorens effekt gjordes under 2019 en uppföljande studie. Resultaten visar att dessa ämnen även fortsättningsvis sprids i näringskedjan och eventuellt kan orsaka sekundär förgiftning hos räv och fågel. En ytterligare översyn av användningen kan därmed behövas.

Miljöprovbanken

Miljöprovbanken utgör en mycket värdefull långsiktig resurs för forskning och miljöövervakning. I provbanken lagras prov insamlade från miljöövervakning och från statens vilt. Provbankens material används till retrospektiva studier av miljögifter, DNA och biomarkörer.

Inför 2019 fick vi signaler om att miljöprovbanken var kraftigt underfinansierad. Vi utökade kontraktet 2019 med finansiering av en halv intendenttjänst och har under året diskuterat både med Naturhistoriska riksmuseet och internt om verksamhetens finansiering och hur kontraktet ska utformas i framtiden.

Naturövervakning

Naturvårdsverket driver naturövervakning inom miljöövervakningens programområden Landskap, Fjäll, Skog, Jordbruksmark och Våtmark. Som ett komplement driver vi också datainsamling genom biogeografisk uppföljning och viltövervakning för att få kunskap om tillståndet för vissa arter och naturtyper som kräver en sådan upplösning eller exakthet att de inte fångas in av de fem programområdena. Uppgifterna från miljöövervakningen används av oss själva och andra, till exempel av Jordbruksverket och länsstyrelserna, för miljömålsuppföljning, EU- och internationell rapportering samt inom naturförvaltningen.

SÄRSKILDA INSATSER INOM NATURÖVERVAKNINGEN

Under året har vi genomfört vissa särskilda insatser inom naturövervakningen. Nedan beskrivs ett urval av dessa.

Naturvårdsverket har i samverkan med andra myndigheter producerat en modern landsomfattande version av marktäckedata (NMD) – en digital marktäckekartering som visar grundläggande marktäcketyper, både med och utan vegetation. Karteringen kommer att användas inom flera verksamhetsområden såsom naturvård, fysisk planering samt för övervakning, analyser och uppföljning. De samverkande myndigheterna, och även några tillkommande, har enats om att ajourhålla och vidareutveckla produkten.

Inför ett nytt omdrev av den satellitbaserade övervakningen av våtmarker pågår en översyn av metodiken och förberedande arbete, som bland annat innebär en detaljerad kartering av våtmarksklasser i nationella marktäckedata (NMD). Klimatrelaterad övervakning av palsmyrar löper på andra året av ett sexårigt omdrev. Naturvårdsverket har slutfört produktionen av nya nationella marktäckedata. Under året har Naturvårdsverket tillsammans med flera andra myndigheter sökt innovationsmedel hos Vinnova för att vidareutveckla produkten.

Svensk sjöfågelinventering inkluderade under 2019 arbete kopplat till uppdatering av åtgärdsprogram enligt krav i havsmiljödirektivet. Vidare påbörjades räkning av övervintrande sjöfåglar i utsjön inom ramarna för en internationellt samordnad inventering med syfte att följa förändringar i populationsutveckling och utbredning för ett flertal arter, däribland alfågel och ejder.

På grund av Naturvårdsverkets minskade budget genomfördes kustfågelinventeringen på basnivå, medan de senaste årens riktade insatser för att följa reproduktionsframgång hos andungar sattes på paus.

Vi har under 2019 påbörjat ett arbete för att förändra NILS-programmets (Nationell inventering av landskapet i Sverige) design för att bättre möta prioriterade behov inom miljöövervakningen.

BIOGEOGRAFISK UPPFÖLJNING

Som ett komplement till miljöövervakningen inom programområdena Landskap, Fjäll, Skog, Jordbruksmark och Våtmark genomförs inventeringar och övervakning inom programmet biogeografisk uppföljning. Syftet är att följa upp arters och naturtypers bevarandestatus och därmed tillgodose kraven på rapportering enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Rapportering gjordes våren 2019 och nästa rapportering sker 2025. Resultaten från inventeringarna är även viktiga för uppföljning av miljö kvalitetsmålen och som beslutsunderlag för det långsiktiga bevarandet av naturtyperna och arterna.

Naturvårdsverkets biogeografiska uppföljning driver löpande uppföljning för nio artgrupper och fem naturtypsgrupper. För några grupper finns fortsatt behov av utveckling av metoder samt anpassning till nytt rapporteringsformat, vilket sker parallellt med den löpande uppföljningen.

Ett omfattande planeringsarbete gjordes under våren för att anpassa verksamheten till årets minskade anslag. Verksamheter har utgått och planerats till kommande år i de fall där det får minst negativa konsekvenser för rapporteringen 2025.

För arter prioriterades löpande uppföljning som genomförts i åtta av nio artgrupper. Uppföljning av mindre däggdjur har utgått och flyttats till kommande år, eftersom relativt kostsam metodutveckling pågår för dessa arter. För resterande åtta artgrupper har uppföljning genomförts, men i flera fall i minskad omfattning och med pausat utvecklingsarbete. För vissa arter har uppföljningen flyttats till kommande år.

Naturtyper har vi följt upp i programmet THUF (terrester habitatuppföljning) genom att samla information från de nationella programmen NILS (Nationell inventering av landskapet i Sverige), RT (Riksskogstaxeringen) och Jordbruksverkets kvalitetsuppföljning av ängs- och betesmarker samt inom programmet Remil (Regional miljöövervakning i landskapsrutor). Detta har gjorts genom att i fält naturtypsklassa provytorna enligt art- och habitatdirektivets naturtypsvisa vägledning, så att informationen i programmen kan användas till uppföljning av direktivet. Minskade anslag till NILS har gjort att endast naturtyper i fjällen har följts upp under året inom detta program.

För vissa ovanliga gräsmarksnaturtyper som inte följs i tillräcklig utsträckning inom de övergripande programmen har uppföljning genomförts i särskilda insatser.

Vi har även initierat en bristanalys för uppföljningssystemet utifrån rapporteringen 2019, som kommer att ligga till grund för en fördjupad utvärdering och planering för kommande uppföljningscykel och rapportering 2025.

Bristanalysen visar att den information THUF får in endast är tillräcklig för de allra vanligaste naturtyperna. Ett arbete har därför initierats inom THUF i samarbete med NILS för att ta fram en ny stickprovsdesign som bättre träffar art- och habitatdirektivets naturtyper.

INVASIVA ARTER OCH GENETISK MÅNGFALD

Skärpta och nya rapporteringskrav i befintlig EU-lagstiftning och -konventioner samt rapporteringskrav i ny EU-lagstiftning innebär behov av utökad miljöövervakning.

Till exempel ställer EU:s förordning om invasiva främmande arter krav på övervakning som vi i dagsläget ännu inte uppfyller. Vi har underlättat för allmänheten att rapportera fynd av invasiva främmande arter genom en förenklad rapporteringsväg till Artportalen. Enligt en preliminär bedömning har detta lett till att nya användare har börjat rapportera. Dessutom har vi bidragit till arbetet med att utveckla ett handläggarstöd för ansvariga tjänstemän på länsstyrelserna, där åtgärder och hantering av invasiva främmande arter kan följas upp och summeras inför nästa rapportering till EU om sex år. Arbeta pågår också för att integrera övervakning av invasiva främmande arter i befintliga nationella program inom terrester miljöövervakning.

Naturvårdsverket har under året drivit ett utvecklingsprojekt för att övervakningen ska bli effektivare för tidig upptäckt av invasiva främmande arter. Detta ska underlätta snabba och kostnadseffektiva åtgärder som utrotning, bekämpning eller annan hantering. Projektet har inneburit såväl digitalt stöd som förbättrad samverkan med Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelserna och Artdatabanken SLU, men även andra myndigheter med ansvar för främmande arter.

För att kunna utvärdera om Sverige uppfyller internationella mål för biologisk mångfald och de nationella miljö kvalitetsmålen återstår arbete för övervakning av genetisk mångfald samt arbetet med och uppföljning av grön infrastruktur och ekosystemtjänster.

För att i enlighet med ett etappmål inom miljömålssystemet utveckla övervakning av genetisk variation har vi under 2019 arbetat med att kartlägga pågående miljöövervakning och inledda insatser, samt börjat undersöka behov av ny övervakning för att tillgodose behovet av kunskap om den genetiska variationen. Som ett led i detta arbete har vi gett forskare vid Stockholms och Uppsalas universitet i uppdrag att ta fram konkreta förslag på arter att övervaka, samt metoder för detta.

VILTÖVERVAKNING

De årliga inventeringarna av rovdjursstammarnas storlek och utbredning, liksom uppföljning och analys av rovdjurens genetiska status, är en central del av en effektiv viltförvaltning. Resultaten används för att följa upp politiska mål och internationella åtaganden. De fungerar dessutom som underlag vid beslut om licens- och skydds jakt samt vid bedömning av ersättning till samebyarna för förekomst av rovdjur.

Inom viltinventeringar har framför allt inventeringarna av rovdjur intensifierats 2019. Även antalet DNA-analyser av spillning från varg, för att i fält verifiera ett förslag till ny metod för populationsberäkning, utökades under året. Extra insatser görs också för att utöka inventeringen av järv i skogslandet genom DNA-analyser av framförallt spillning. Även björnstammen övervakas i stor utsträckning med genetiska metoder där Västerbottens län var i fokus under 2019. Arbetet med en översyn av inventering av kungsörn har fortsatt. En utvärdering av hur inventeringssystemet fungerar samt vilket förtroende olika aktörer har för resultaten slutfördes under 2019. Resultaten kommer att användas för att se över hur inventeringssystemet kan utvecklas.

Rovdjursbestånden i Skandinavien rör sig över landsgränserna. Länderna delar i stor utsträckning gemensamma populationer. Norge och Sverige har sedan 2014 ett långtgående samarbete om övervakning av de stora rovdjuren i Skandinavien, med gemensam metodik och gemensamma databaser. Vi samarbetar för att övervaka antalet djur, beståndens utbredning, ändringar i bestånden och demografisk utveckling. Samarbetet med Finland har fördjupats ytterligare, särskilt kring inventering och förvaltning av varg för att säkra att genetiskt viktiga vargar kommer in i Sverige. Dessutom har en fennoskandisk arbetsgrupp bildats kring DNA-analyser, bland annat med syfte att harmonisera ländernas metodik. Samarbetet med Norge och Finland ska genomföras inom ramarna för nationell politik, lagstiftning och budget, vilket också gäller forskningssamarbetet kring stora rovdjur.

Förutsättningarna för inventering av de stora rovdjuren förändras exempelvis genom kortare tid med goda spåringsförhållanden och sydlig utbredning av rovdjursstammarna, vilket ställer krav på utveckling av ny teknik och nya metoder som kräver nya kompetenser. Övervakningen är kostsam samt tenderar att öka över tid, bland annat beroende på ökade rovdjursstammar, vilket ställer krav på nya sätt att styra och förutse kostnadsutvecklingen. Fyra utvärderingar av systemet för rovdjursinventering visar på oklarheter i roller och ansvarsområden. Beslutsvägar upplevs emellanåt som långa och det finns ibland glapp mellan olika aktörer och dessutom olika tolkningar av vad som ska levereras inom systemet. En framåtsyftande analys har startats under 2019 för att kunna ge förslag om anpassningar av rovdjursinventeringen efter de behov som finns idag. Analysen ska visa på förbättringsområden och vad som krävs för att åstadkomma förändring.

STÖD TILL MEDBORGARFORSKNING

Spontanrapportering och olika inventeringar på lokal, kommunal och regional nivå bidrar med värdefull information om arters förekomst. Mycket av denna information rapporteras och tillgängliggörs i Artportalen som ägs och drivs av Artdatabanken. Naturvårdsverket har bidragit till Artdatabankens arbete med förvaltning av portalen samt gett uppdrag om att utveckla förmågor avseende hantering av information om främmande arter. Under året har också ett omfattande samverkansarbete skett i syfte att tydliggöra SLU:s uppdrag och finansiering av hanteringen av spontanrapporterade data. Samverkansarbetet väntas ge nya långsiktigt förbättrade förutsättningar kommande år.

Miljö- och viltforskning

Naturvårdsverket finansierar forskning som ger stöd både i vårt eget och i Havs- och vattenmyndighetens arbete. Vi arbetar genom utlysningar av forskningsmedel och bedömningar med interna och externa granskare. Vi följer de finansierade projekten under arbetets gång, exempelvis genom återkommande konferenser. Detta underlättar hemtagning av kunskap för Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten och ger samtidigt forskarna värdefull inblick i förvaltningens kunskapsbehov. Kunskapen används i förvaltning av naturmiljön, uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålen, utveckling av åtgärder samt i rapportering till internationella organ.

Under 2019 har vi utlyst medel från miljöforskningsanslaget inom två större områden: *Kumulativa effekter* samt *Våtmarkers ekosystemtjänster*. Av 47 ansökningar beviljades 15.

Sex projekt har slutrapporterat och avslutats: tre projekt inom satsningen *Förvaltning av landskap*, ett inom satsningen *Styrmedel och konsumtion*, ett inom forskningssatsningen *Miljölagstiftningen som styrmedel* samt ett inom området *Uppföljningsmått för samhällsomställningar för miljömålen*.

Forskningsmedel från Viltvårdsfonden har utlysts och fördelats enligt prioriteringarna i fondens forskningsstrategi 2015–2020. Forskningen levererar kunskap som bidrar till att nå de mål som är uppsatta i viltstrategin.

Naturvårdsverkets bedömning är att den miljö- och viltforskning vi finansierar håller hög kvalitet och har bidragit till att utveckla miljöarbetet. Vi följer forskningssatsningarna på ett sätt som ger ett mervärde i jämförelse med andra forskningsfinansiärer, genom att forskarna får en direkt återkoppling angående forskningens användbarhet och samhällsnytta och därmed bättre förståelse för kraven på samhällsrelevans.

Miljöforskning

Naturvårdsverket fördelar totalt cirka 90 mnkr ur miljöforskningsanslaget och Viltvårdsfonden. Vi finansierar forskning vid universitet, högskolor och forskningsinstitut samt vid myndigheter som bedriver forskning som en del av sitt uppdrag.

MILJÖFORSKNINGSANSLAGET

Under året har vi haft en utlysning som omfattade två områden där vi utlyste totalt 60 miljoner kronor. Utlysningen kumulativa effekter (30 mnkr) hade fokus på metodutveckling och analysverktyg för att öka kunskapen om kumulativa miljöeffekter. Utlysningen gav 26 inkomna ansökningar, varav 7 har beviljats. Utlysningen våtmarkers ekosystemtjänster (30 mnkr) syftar till att öka kunskapen om våtmarkers ekosystemtjänster, särskilt vattenhållning, balans av vattenflöden och grundvattenbildning som en del av klimatanpassningen. Denna utlysning gav 21 ansökningar, varav 8 har beviljats.

Tabell 5. Utbetalade medel miljöforskningsanslaget

	2017	2018	2019
Utbetalade medel av miljöforskningsanslaget	75 530	78 822	78 818
Antal öppna utlysningar	6	3	2
Antal inkomna hanterade forskningsansökningar	40	75	47
Antal beviljade forskningsansökningar	18	17	15

I år har 62 procent av utlysta medel från miljöforskningsanslaget delats ut till män och 38 procent till kvinnor. Detta speglar söktrycket.

Under året har Naturvårdsverket identifierat forskningsområden där både vi och Havs- och vattenmyndigheten ser behov av att hämta in ny kunskap. Den större behovsinventeringen har avslutats och kommunicerats och ska vägleda oss vid val av ämnen under kommande års utlysningar.

Inför år 2020 har vi påbörjat arbetet med utlysning inom tre områden: tillämpning av samhällsekonomiska analyser, förorenade sediment samt synteser och uppföljning av våra satsningar inom konsumtion.

Under året har sex forskningsprojekt avslutats och publicerats som rapporter. Inom satsningen Styrmedel och konsumtion har projektet “Nudge för naturen – fungerar det?” höjt kunskapsnivån om hur och när nudging som miljöekonomiskt styrmedel kan användas i miljöpolitiken. Rapporten vänder sig till dem som är intresserade av att tillämpa nudging och beteendekonomi i sitt arbete. Den rapport som publicerats inom området *Uppföljningsmått för samhällsomställningar* beskriver och analyserar hur matsvinn/matavfall inom loppet av ett decennium gått från att vara en icke-fråga till att ses som ett viktigt miljöproblem. Erfarenheterna kan även överföras till andra miljöområden.

Inom området *Miljölagstiftningen som styrmedel* publicerades en rapport om tillsynen som styrmedel. Rapporten följer upp tidigare forskningsprogram och vänder sig främst till dem som arbetar med vägledning och utveckling av operativ tillsyn. Tre projekt inom satsningen *Förvaltningen av landskap* publicerade slutrapporter i slutet av året. Rapporterna utgör ett efterfrågat kunskapsunderlag i länsstyrelser och centrala myndigheters arbete med grön infrastruktur. Rapporterna, tillsammans med användarblad, finns tillgängliga i Naturvårdsverkets webbhandel.

Ett flertal av de pågående forskningssatsningarna som finansieras av Miljöforskningsanslaget kommer att slutrapporteras under 2020–2021.

Som en del i vår kunskapsinhämtning följer vi våra finansierade pågående forskningsprojekt, bland annat genom att forskningssekreterare och handläggare deltar i årsmöten för forskningssatsningarna. Det är en uppskattad metod där deltagarna i forskningsprojekt inom samma tematiska utlysning får möjlighet att utbyta erfarenheter och interagera med följare från programets referensgrupp. Under året har bland annat följande satsningar genomfört sina årsmöten: Styrmedel och konsumtion, Ekologisk kompensation, Miljölagstiftningen som styrmedel, Hållbara transporter, programmet Swedish Clean Air and Climate Research (SCAC2), Indikatorer för biologisk mångfald samt DNA-metoder inom miljöövervakning.

Viltforskning

Naturvårdsverket har regeringens uppdrag att finansiera forskning om viltfrågor med medel ur Viltvårdsfonden. Syftet är att utveckla vetenskapligt baserad kunskap för en långsiktigt hållbar förvaltning av vilt som naturresurs. Den vetenskapliga kommittén för viltforskning, Viltkommittén, är Naturvårdsverkets rådgivande expertkommitté för fördelning av forskningsmedel ur Viltvårdsfonden. Kommitténs huvudsakliga uppgift är att värdera och prioritera forskningsansökningar med utgångspunkt i syftet med Viltvårdsfondens medel och aktuell forskningsstrategi.

Tabell 6. Fördelade medel viltforskningsanslaget

	2017	2018	2019
Viltvårdsfonden disponeras, av Naturvårdsverket för viltforskning, tkr	18 000	18 000	18 000
Fördelade medel tkr	18 264*	17 882	17 882
Antal inkomna hanterade ansökningar	20	17	22
Antal beviljade ansökningar	6	8	6

* Kvarvarande medel från 2016 fördelades utöver årets 18 mnkr.

Under 2019 fick Naturvårdsverket 18 mnkr för finansiering av viltforskning. Av dessa har 16 mnkr fördelats till forskningsprojekt. Förutom forskningsprojekt finansieras bland annat Naturvårdsverkets viltforskningskansli och forskningskommunikation. Under 2019 beviljades medel till sex nya projekt, bland annat projekten ”Jaktturismföretagandets sociala och kulturella arena” och ”Länsstyrelsens respons på rovdjursobservationer nära mänsklig aktivitet”. Under året har totalt 13 enskilda forskningsprojekt finansierats av Viltvårdsfonden, vilket också inkluderar fleråriga projekt som beslutats under föregående två år.

Kunskap från pågående och avslutad forskning används bland annat vid genomförandet av regeringsuppdrag (till exempel nu pågående regeringsuppdrag kring älgförvaltningen och översyn av jakttider) samt som underlag för beslut såsom genomförandet av Naturvårdsverkets strategi för svensk viltförvaltning. Forskningsresultaten kommer också till användning inom viltförvaltningen på regional nivå vid länsstyrelserna, exempelvis vid beslut kring klövvilt, rovdjur och stora fåglar.

En årlig arena för att främja att forskningsresultaten blir kända och kommer till användning i viltförvaltningen är Viltforskningsdagarna, som Naturvårdsverket arrangerar i samarbete med Svenska Jägareförbundet. I år samorganiserades detta med våra Viltförvaltardagar. Under konferensen 11–13 november samlades cirka 130 forskare och förvaltare i Stockholm för att framförallt diskutera forskningsbehov till stöd för framtidens viltförvaltning. Resultaten kommer att ingå som underlag för en ny forskningsstrategi för Viltvårdsfonden för perioden 2021–2026.

En internationell vetenskaplig expertpanel har under 2019 slutfört sin utvärdering av den forskning som finansierats av Naturvårdsverket via Viltvårdsfonden 2003–2014 (NV rapport 6852). Utvärderingspanelen ger viltforskningen i Sverige generellt sett mycket höga betyg och drar slutsatsen att: *”den viltforskning som finansierats av Naturvårdsverket 2003–2014 via Viltvårdsfonden har haft stor betydelse för utvecklingen av viltförvaltningen i Sverige så att den baseras på vetenskaplig kunskap. Några områden inom detta forskningsfält i Sverige har genererat resultat som inte bara har betydelse för viltbiologi utan också för populationsekologi i sin helhet. Utvärderingspanelen värdesätter också att svenska viltforskare utvecklat en unik forskningstradition där forskare från samhällsvetenskapliga och ekonomiska forskningsdiscipliner tillsammans med viltbiologer utvecklar och genomför interdisciplinära forskningsprojekt. Inrättandet av forskningsprogrammet, 'Adaptiv förvaltning av vilt och fisk', var avgörande för denna utveckling. Således är fortsatt finansiering av viltforskning från Viltvårdsfonden, åtminstone på nuvarande nivå, en förutsättning för att upprätthålla och utveckla ett evidensbaserat förvaltningssystem för vilt i Sverige”*.

Panelen har vetenskapligt värderat olika delar av viltforskningen. Småviltforskningen rankas som ”excellent” (sjöfågelforskning) och ”very good” (hönsfågelforskningen), klövviltforskningen som ”excellent”, rovdjursforskningen som ”outstanding” och samhällsvetenskaplig och ekonomisk forskning rankas som ”very good”. Forskningsprogrammet ”Adaptiv förvaltning av vilt och fisk” rankas som ”outstanding”. Utvärderingspanelen rekommenderar följande åtgärder för att ytterligare förbättra kvaliteten och effekten av viltforskningen i Sverige:

1. Etablera ett nytt integrerat mångvetenskapligt forskningsprogram.
2. Upprätta ett övervakningsprogram för utvalda viltarter i Sverige.
3. Underlätta rekrytering av forskare som är i ett tidigt karriärsteg inom viltforskningen.
4. Förbättra EU-finansiering inom svensk viltforskning.
5. Utvidga användningen av modellering i svensk viltforskning.

Naturvårdsverket tar med sig dessa rekommendationer i arbetet med en ny viltforskningsstrategi 2021–2026.

Samverkan för utveckling

Naturvårdsverket samverkar med andra finansiärer och aktörer inom forskningen. Det bidrar till att forskningen kan utformas så att den skapar synergi och ger resultat som är lätta att tillämpa och snabbt kan komma till användning i miljöarbetet. Vi har till exempel ett väl utvecklat samarbete med Formas, där vi deltar i de nationella forskningsprogrammen om klimat och hållbart samhällsbyggande. Här har många nationella finansiärer samverkat vid en rad tillfällen under året. Formas bidrar med 6 mnkr från sitt nationella forskningsprogram om klimat till vår utlysning om våtmarkers ekosystemtjänster, tillägg till Naturvårdsverkets 30 mnkr. Bidraget ska användas för projekt om

klimateanpassning. Naturvårdsverket har bidragit med idéer i Formas utlysning om ekonomiska och finansiella drivkrafter för klimatet, där vår aktuella handläggare på området deltog i ett webinarium arrangerat av Formas. Naturvårdsverkets generaldirektör deltar även i Rådet för evidensbaserad miljöanalys.

Andra viktiga svenska samverkansparter är Energimyndigheten, Riksantikvarieämbetet, Vetenskapsrådet, Vinnova samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Fler kontakter får vi genom nätverket för FoU-myndigheter som koordineras av Vetenskapsrådet.

Under året har Naturvårdsverkets miljöforskningsråd haft två ordinarie arbetsmöten samt ett internat. Under dessa har rådet bland annat kvalitetssäkrat granskningsprocessen inom olika forskningsområden, för att se till att granskningsgrupperna har levt upp till standarden för god forskningsfinansiering, samt stöttat med strategiska val, exempelvis kring omvärldsbevakning och behovsanalys.

Naturvårdsverkets vetenskapliga råd för biologisk mångfald och ekosystemtjänster har haft två möten under året. Rådet består av cirka 35 aktiva forskare från olika vetenskapliga fält, och ska enligt Naturvårdsverkets förordning bistå Naturvårdsverket och andra myndigheter i det internationella arbetet i den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES) samt i arbetet med konventionen om biologisk mångfald (CBD).

Naturvårdsverket är Sveriges nod för arbetet med IPBES och ansvarar för kontakten med dess sekretariat, deltar på möten, kommenterar och sprider dess rapporter samt bidrar med möjligheten för svenska experter att arbeta i olika arbetsgrupper. Naturvårdsverket har fördelat 1,5 mnkr till IPBES organisation, dessutom finansieras en forskare med 30 procent för att kunna delta i IPBES multidisciplinära expertpanel. Under året har arbetet med översättning av de två IPBES-rapporterna “Global utvärdering av biologisk mångfald och ekosystemtjänster – sammanfattning för beslutsfattare” (The global assessment report on biodiversity and ecosystem services - summary for policymakers (2019)) samt “Utarmning och restaurering i ekosystem – Ett svenskt perspektiv” (The assessment report on land degradation and restoration – summary for policymakers (2018)), genomförts.

Naturvårdsverket fördelar 17 mnkr till IVL Svenska Miljöinstitutet genom Stiftelsen IVL (SIVL). Medlen används till forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet samt som nationell finansiering av EU-projekt. Under året har Naturvårdsverket och IVL stärkt sitt samarbete genom ett mer frekvent deltagande i IVL:s fyra verksamhetsråd. Samfinansierade forskningsprojekt presenterades för Naturvårdsverkets handläggare vid ett seminarium arrangerat av oss.

Naturvårdsverket fördelar 1 mnkr till projektet New Climate Economy (NCE) vid The Global Commission on the Economy and Climate som är placerat vid World Resources Institute.

Forskningsprogrammet Vindval, ett samarbete mellan Energimyndigheten och Naturvårdsverket, pågår i en fjärde etapp. Satsningen tar fram kunskap

och metoder för att ge väl avvägda beslut om planering och etablering av vindkraft, och sätter även vindkraftens miljöeffekter i ett större sammanhang. Effektmålet är att resultat från programmet bidrar till en hållbar nationell utbyggnad av vindkraften och att vindkraftens miljöeffekter även kan sättas i relation till andra verksamheters miljöpåverkan. De sex pågående forskningsprojekten avslutas 2020–2021. Fyra projekt handlar om vindkraft och planering medan två behandlar vindkraftens påverkan på renens vinterbete.

En rapport från avslutade projekt har publicerats under året “Aktivitet av fladdermöss och insekter vid ett vindkraftverk”. I domslut från Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) om vindkraft finns för året flera hänvisningar till Vindvals forskning, bland annat MÖD 2019-01-21 M 2579–17 (påverkan på fladdermöss) MÖD 2019-05-09 M 4293–18 (tjäder).

Resultatet från forskningen kan även utgöra ett stöd i den nationella strategi för hållbar utbyggnad av vindkraft som Energimyndigheten och Naturvårdsverket tillsammans arbetar fram, i myndigheternas samverkansåtgärd inom miljömålsrådet.

Miljömålsuppföljning, utvärderingar och andra kunskapsunderlag

Miljömålen utgör ryggraden i det svenska miljöarbetet. För att kunna arbeta effektivt med miljömålen behöver vi veta vilka åtgärder som har vidtagits och vilka resultat de har lett till. Naturvårdsverket samordnar miljömålsansvariga myndigheter i uppföljningsarbetet och har ett specifikt ansvar för uppföljningen av generationsmålet samt 7 av 16 miljökvalitetsmål. Den årliga miljömålsuppföljningen redovisar statens insatser för att nå miljömålen och används av regeringen i budgetarbetet. Naturvårdsverket tar löpande fram utvärderingar och analyser för att bedöma vilka effekter som olika åtgärder har. Dessa rapporter används i arbetet med miljömålsuppföljning och fördjupad utvärdering av miljömålen. Ett viktigt underlag till den fördjupade utvärdering som levererades i början av 2019 är de fördjupade utvärderingarna av respektive mål, vilka beskriver förutsättningarna för varje mål.

Samverkan

Naturvårdsverket är ansvarig myndighet för att samordna uppföljning och utvärdering av Sveriges miljömål. Vi genomför aktiviteter för att vägleda och underlätta samverkan mellan de 26 myndigheter som har ett ansvar i uppföljningsarbetet. För att tydliggöra miljöarbetets centrala betydelse och det faktum att miljömålsarbetet och miljöarbetet inte kan skiljas åt, strävar vi efter att miljömålsuppföljningen och åtgärderna för att nå miljömålen ska integreras i myndigheternas ordinarie verksamhet och miljöledningssystem.

Besökare på sverigemiljomal.se kan följa miljöarbetet genom en samlad uppsättning indikatorer för miljökvalitetsmålen och generationsmålet. I regeringsuppdraget om indikatorer för miljökvalitetsmålen och generations-

målet som redovisades 2017 ingick ett avsnitt om lokala indikatorer. Arbetet med att ta fram och visa dessa indikatorer har fortsatt och de förväntas kunna visas på sverigsmiljomal.se under kommande år.

I mars levererade vi den årliga uppföljningen av Sveriges miljömål till regeringen. Vi har arbetat löpande med metodstöd för uppföljning och utvärdering. Arbetet med att utveckla och förenkla anvisningarna för nationell årlig uppföljning av miljö kvalitetsmålen har fortsatt för att bättre möta Regeringskansliets behov av underlag för budgetarbetet, vilket innebär att den årliga uppföljningen helt fokuseras på åtgärder finansierade av staten. Vi har dessutom samordnat uppdateringen av miljömålsindikatorer och fortsatt samordningen av de målansvariga myndigheternas fördjupade utvärdering av respektive miljö kvalitetsmål. En process för att uppdatera de målmanualer som beskriver utgångspunkter för uppföljning av utvärdering har genomförts utifrån tidigare beslutade anvisningar.

Under året har vi genomfört tolv samverkansmöten med andra myndigheter och organisationer med ansvar för uppföljningen av miljö kvalitetsmålen. Genom dessa möten har vi bättre kunnat samordna myndigheternas arbete och stämma av genomarbetade underlag till pågående arbeten eller uppdrag. Under året har mötena handlat om årlig uppföljning, kopplingen till Agenda 2030 och friluftslivsmålen, fördelning av medel, fördjupad utvärdering, erfarenhetsutbyte med Formas miljöanalys, utveckling av sverigsmiljomal.se och det nya systemet för indikatorhantering samt uppdatering av målmanualer. De flesta av dessa möten har genomförts digitalt.

Uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålen

Vi har levererat den årliga uppföljningen, som är ett underlag för Regeringskansliets arbete med budgetpropositionen. Under året har systemet för indikatorhantering utvecklats vidare för att öka funktionaliteten i samband med att den gamla webbplatsen miljomal.se stängts ner och fullt ut ersatts av nya it-stöd.

Utöver vårt samordningsansvar inom miljö målssystemet ansvarar Naturvårdsverket även för att samordna, följa upp och utvärdera 7 av de 16 miljö kvalitetsmålen. Under året har vi publicerat målvisa fördjupade utvärderingar av dessa miljö kvalitetsmål (rapport 6858–6861, rapport 6872–6874). Vi följer, analyserar och utvecklar kunskapsunderlag i samverkan med internationella aktörer, forskare och andra myndigheter för dessa specifika mål. I första hand använder vi befintliga analyser och data från miljöövervakningen och andra inventeringar som tas fram av oss och andra myndigheter.

Andra uppföljningar, utvärderingar och kunskapsunderlag

Naturvårdsverket genomför löpande styrmedelsanalyser och utvärderingar av miljöarbetet. Styrmedelsanalyserna och utvärderingarna ger underlag om effekter av styrmedel och åtgärder för att nå miljö kvalitetsmålen. Prioritering av styrmedelsanalyser sker utifrån kriterierna verkningsfullhet, samhällsekonomisk kostnadseffektivitet och genomförbarhet på kort och lång sikt. För

utvärdering är policyrelevans, tajmning och kostnad för samhället viktiga faktorer vid prioritering. Resultatet används i fördjupade utvärderingar av miljömålen och utveckling av miljöarbetet, till exempel i arbetet med framtagande av åtgärdsförslag. Under året har vi upphandlat tre sådana analyser på miljöövervakningsanslaget 1:2 och i egen regi genomfört tre utvärderingar (rapport 6869, rapport 6870, rapport 6894). Vi har också samordnat och tillsammans med övriga ansvariga myndigheter genomfört en andra uppföljning av de tio målen för friluftslivspolitiken som levererats till regeringen. En nationell undersökning av svenska folkets friluftsvanor har färdigställts under året och utgör ett underlag till denna uppföljning (rapport 6887).

Internationell rapportering

Genom vårt medlemskap i EU och deltagande i många internationella konventioner har Sverige rapporteringskrav inom flera områden. Det kan handla om uppgifter om vidtagna åtgärder eller om tillståndet i miljön. Naturvårdsverket genomför rapporteringar inom flera olika områden, såsom klimat och luft, utsläpp och miljöskydd, naturvård samt allmänhetens tillgång till miljöinformation enligt Århuskonventionen. Uppgifterna hämtas från miljöövervakningen, inventeringar, företag, myndigheter och kommuner. Europeiska miljöbyrån, EEA, mäter årligen leveranserna och har 2019 placerat Sverige i topp som ett av sju länder avseende leveranssäkerhet och kvalitet. För att öka effektiviteten i och effekten av rapporteringarna driver vi frågor om återanvändning av uppgifter och undvikande av dubbelrapportering bland annat genom vårt styrelsearbete i EEA samt i samverkan för europeiska naturvårdsmyndigheter ENCA. Under året har europeisk lagstiftning beslutats som medför betydande samordningsfördelar och effektiviseringar mellan rapporteringskrav vilket Sverige bidragit till.

BIOLOGISK MÅNGFALD

Rapportering till EU enligt artikel 12 i fågeldirektivet genomfördes under 2019 och omfattar en statusbeskrivning av samtliga i Sverige naturligt förekommande fågelarter. I rapporteringen ingår bland annat att redovisa populationsnivåer samt trender, utbredning och utbredningstrend, hot och påverkansfaktorer, åtgärder samt jaktstatistik. Rapporteringen görs vart sjätte år och utgör en delmängd i den samlade bedömningen av tillståndet för den biologiska mångfalden i EU.

Vi har rapporterat bevarandestatus för arter och naturtyper i art- och habitatdirektivet (Rådets direktiv 92/43/EEG) den 29 april. Rapporteringen ska göras var sjätte år enligt direktivets artikel 17. Rapporteringen följde EU:s rapporteringsformat och riktlinjer. Vi deltog även i EU:s expertgrupp för rapporteringsfrågor för att säkerställa att rapporteringen gjordes på samma sätt som i övriga medlemsländer. Totalt rapporterades bevarandestatus för 166 arter och 89 naturtyper.

Rapportering av bevarandestatus ska vara en faktabaserad sammanställning som bygger på senaste vetenskaplig kunskap. Ett omfattande arbete har därför gjorts för att sammanställa data från nationell och regional miljöövervakning, enskilda undersökningar, frivilliga spontanrapporteringar samt från programmet Biogeografisk uppföljning.

För att sammanställa underlag och ta fram bedömningar för rapporteringen tog myndigheten hjälp av Artdatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Utförare inom miljöövervakningen och den biogeografiska uppföljningen samt från länsstyrelserna har även anlåtats för att göra sammanställningar och analyser av data. Arbetet utfördes i samarbete med Havs- och vattenmyndigheten, som tog fram underlag och bedömning för de akvatiska naturtyperna och arterna.

För varje art har statusbedömningar och trender tagits fram för dess population, utbredningsområde, kvalitet på habitat och framtidsutsikter. För varje naturtyp har statusbedömningar och trender tagits fram för utbredningsområde, area, kvalitet inklusive status för naturtypens typiska arter samt framtidsutsikter. Bedömningen gjordes för den region eller de regioner där arten eller naturtypen finns. I Sverige har vi fem regioner, tre terrestra och två marina.

Arbetet har kvalitetsgranskats av referensgrupper för varje art- och naturtypsgrupp samt av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. I expertgrupperna deltog forskare och privata experter samt experter från bland annat Jordbruksverket, Skogsstyrelsen och länsstyrelserna. Vi har även haft kontakt med myndigheter i Finland, Estland, Lettland och Litauen för att utbyta erfarenheter och kvalitetssäkra arbetet.

Vi har kommunicerat arbetet till länsstyrelserna, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen samt till markägare via Skogsstyrelsens sektorråd. Rapporteringen har kommunicerats via pressmeddelande, Naturvårdsverkets externa webb samt via en lägesrapport. Vi har även tagit fram en svensk rapport i samarbete med Artdatabanken, SLU. Rapporten kommer att publiceras då rapporteringen godkänts av EU, vilket beräknas ske i årsskiftet 2019/2020.

EU har gjort en första teknisk granskning av rapporteringen. Naturvårdsverket har rättat de tekniska fel som framkom i granskningen och skickade den 4 juli in en korrigerad version.

Under 2019 har vi sammanställt den första rapporten (för perioden 2015–2018) över åtgärder mot enskilda arter och kostnader för förordningens genomförande i Sverige, enligt Förordning (EU) 1143/2014 om invasiva främmande arter.

LUFT OCH KLIMAT

Liksom tidigare år har Naturvårdsverket tagit fram omfattande kunskapsunderlag och genomfört rapporteringar på luftområdet.

Under 2019 har Naturvårdsverket tagit fram utsläppsinventeringen som rapporteras till luftvårdskonventionen (CLRTAP) och till EU-KOM enligt ”NEC direktivet”. Vi har fortsatt arbetet med metodutveckling och förbättringar av aktivitetsdata och emissionsfaktorer, vilket resulterat i

fortsatt förbättrad kvalitet i rapporterade data. En viktig del i kvalitetsarbetet är den årliga granskningen av medlemsstaternas utsläppsdata, som EU-kommissionen genomför.

Under året har Naturvårdsverket även tagit fram kunskapsunderlag och rapporterat utsläpp och andra parametrar från stora förbränningsanläggningar (LCP) till EU-KOM enligt industriemissionsdirektivet (IED).

I enlighet med artikel 9 i EU:s direktiv 2016/2284/EU ska medlemsländerna för första gången rapportera ett miljöövervakningsprogram som säkerställer att luftföroreningarnas negativa effekter på ekosystem övervakas. Naturvårdsverket samordnade arbetet där Havs- och vattenmyndigheten var inkluderade. Sverige valde att rapportera in övervakningsdata från totalt 1072 övervakningsstationer från miljöövervakningsprogrammen Luft, Skog och Vatten. Dessa data från medlemsländerna i EU kommer sedan att ligga till grund för att bedöma vilka effekter utsläppsminskningarna i EU-direktivet haft på ekosystemhälsa.

Naturvårdsverket har liksom tidigare år bistått Regeringskansliet i sammanställningen av den rapport som enligt artikel 21 i utsläppshandelsdirektivet årligen ska lämnas till EU-KOM. Rapporten samlar omfattande uppgifter om tillämpningen av utsläppshandelsdirektivet och dess genomförandebestämmelser.

Miljöinformationsförsörjning och resultatkommunikation

Insamling av uppgifter och analys innebär i stor utsträckning hantering av digital information. Allt mer av arbetet sker med stöd av tekniska lösningar och genom att rapportering och informationsflöden digitaliseras. Samverkan är central för att kunna möta målgrupperna företag, allmänhet och offentlig sektor i organisationsöverskridande digitala processer.

Informationshantering och tillgängliggörande

Prestationen innehåller en mängd olika leveranser. Nedan beskrivs ett urval av dessa med underliggande aktiviteter. I prestationen ingår att samordna it-stöd och -drift, samt att upprätthålla och utveckla de tekniska lösningar som krävs för att lagra och tillgängliggöra data. Prestationen omfattar därmed administration för upphandlade tjänster och uppdrag, såsom datavårdskap, samt tid för samverkan med andra myndigheter och aktörer. Dessutom ingår arbete för att komma överens om gemensamma lösningar, så att olika it-system kan fungera tillsammans och kommunicera med varandra (juridisk, organisatorisk, semantisk och teknisk interoperabilitet).

Miljöinformation är en strategisk resurs som bidrar till en bättre miljö genom att ge underlag för uppföljning, analys, förståelse, beslut och agerande. Naturvårdsverket bidrar till att olika aktörer i samhället har tillgång till miljöinformation som kan användas för olika syften, både av oss själva och av andra, oavsett finansieringskälla och utformning av datainsamling. Kunskapsunderlag, såsom analyser, statistik och data från miljöövervakning

och inventeringar, miljö- och viltforskning och miljömålsuppföljning, görs tillgängliga i digitala lösningar och kommuniceras i olika kanaler med utgångspunkt i olika målgruppers förståelse och behov. Under året har Naturvårdsverket arbetat med informationssäkerhetsklassning och dokumentation av informationsmängder och förberett för dokumentation av tillgängliggörande.

Naturvårdsverket har tecknat överenskommelser med Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Lunds universitet om ett sammanhållet datavärdskap för naturdata (strukturerade undersökningar av landmiljö och arter). Data från nationell och regional miljöövervakning, samt de undersökningar som ingår i biogeografisk uppföljning har prioriterats. Efterhand kan datavärdskapet byggas ut, dels gällande fler undersökningar eller inventeringar, dels till flera områden såsom vilt, DNA och spontanrapporteringar. Datavärdskapet säkerställer långsiktig lagring, kvalitetskontroll och att resultat görs tillgängliga. En viktig förutsättning är kopplingen till uppbyggnaden av SBDI (Svensk biodiversitetsdatainfrastruktur), som koordineras av Naturhistoriska riksmuseet, där Naturvårdsverket under året bidragit i syfte att datahanteringen ska bli smidig och förenkla användningen av informationen för forskare, myndigheter och andra intressenter.

Stationsregistret har driftsatts 2019 och drygt 60 000 provplatser är registrerade. Arbetet bedrivs under ledning av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten i samverkan med Strålsäkerhetsmyndigheten och Jordbruksverket med datavärdarna samt med representanter för vatteninformationssystemet VISS. Datavärdarna har under året kontrollerat att provplatser som de hade i sina egna databaser stämmer överens med vad som lagrats i Stationsregistret. En övergripande beskrivning av Stationsregistret finns framtagen samt en handledning med bland annat anvisningar för hur en dataleverantör i förväg kan kontrollera position och riktighet i sina egna provplatser före leverans till datavärd. Via webbtjänst går Stationsregistrets innehåll även att jämföra mot VISS. Effekten är att dubletter av provplatser och övervakningsstationer inom miljöövervakningen minimeras och effektiva dataflöden kan åstadkommas.

Den valideringstjänst som Naturvårdsverket utvecklat och som togs i drift 2016 och 2017 syftar till att stödja ett helt digitaliserat dataflöde enligt EU-krav. Under 2019 har vidareutvecklingen fokuserat på att ta fram ett förbättrat gränssnitt för tjänsten med kopplingar till underliggande stödsystem. Även insatser för att åstadkomma stabila driftförhållanden har genomförts. Numera används valideringstjänsten av datavärdarna för Luftkvalitet (SMHI), för Provfiske (SLU) och för Grundvatten (SGU). Även datavärden för Miljögifter (SGU) är på väg att använda tjänsten.

Naturvårdsverket leder samverkan kring en Sverigetäckande version av nationellt marktäckedata, under året har en första version lanserats. Den är baserad på EU:s satellitprogram Copernicus och har under året väckt stort intresse inom olika delar av samhället. I Naturvårdsverkets kundundersökning uppgav 85,5 procent av de svarande att de helt säkert eller förmodligen

kommer att använda nationella marktäckedata de kommande tolv månaderna. Data tillgängliggörs via tjänster enligt INSPIRE:s krav. En styrgrupp bildas för framtida drift bestående av Naturvårdsverket (ordförande), SCB, HaV, Skogsstyrelsen, SLU, MSB, Trafikverket och Metria.

Naturvårdsverket har enligt EU:s krav beskrivit prioriterade datamängder med metadata och satt upp Inspiretjänster. För ändamålet har en ny metadatakatalog och en plattform (NVDGIS för Inspire) driftsatts som kan återbrukas som komponenter i en digital infrastruktur. Nästa steg är harmonisering enligt bilaga III senast oktober 2020, en plan har tagits fram och arbetet prioriteras för att uppfylla kravet från och med oktober 2020 att alla nya datamängder som tas fram ska uppfylla tillgänglighetskraven. På det viset möter Naturvårdsverkets EU:s krav och möjligheter till innovativa lösningar för tillgängliggörande av miljöinformation med grund i Inspire-infrastrukturen skapas.

Arbetet med en nationell arkitektur för utbyte av miljöinformation mellan företag och offentlig sektor fortsätter i och med en rad förändringsinitiativ utifrån omvärldskrav. Utveckling av nya arbetssätt och digitala lösningar pågår som stöd för handel med utsläppsätter, producentansvar, spårbarhet farligt avfall och förbättrad avfallsstatistik. Återbrukbara komponenter, såsom gränssnitt maskin till maskin (API) och människa till maskin (e-tjänster), samt bastjänster för lagring och tillgängliggörande pågår i samarbete med företag som i framtiden kan lämna in uppgifter maskinellt. Motsvarande samarbete håller på att startas för att möjliggöra integration med tillsynsmyndigheter och andra myndigheter. För att digitala dataflöden ska kunna sättas upp analyseras framtidens miljörapportering från företag samt hur det framtida rapporteringsstödet för Naturvårdsverket och andra ska utformas. Potentialen med automatiska dataflöden och maskinella analyser är stor.

I samverkan med Havs- och vattenmyndigheten och flera andra berörda organisationer har Naturvårdsverket genomfört en förstudie som visar på behov och utvecklingsförslag för informationshantering och digitalisering inom området Invasiva främmande arter. Förstudiens lösningsförslag utgår från EU-förordningen, implementeringen i svensk lag, de berörda organisationers ansvar och behov, återbrukar flera befintliga lösningar och möjliggör ett synkroniserat arbetssätt med målet att effektivt bekämpa invasiva främmande arter. En första nivå av digitalt stöd för verksamheten har under 2019 kommit i drift. Det möjliggör inrapportering av fynd, en gemensam lägesbild av utbredning, samt indikation på förändrad lägesbild. En myndighetsgemensam plan finns som innebär att informationshanteringen utvecklas 2020 så att optimerade bekämpningsinsatser kan genomföras och resultat av dessa återrapporteras till EU.

Naturvårdsverket och andra berörda har inom ramen för Smart miljöinformation under 2019 fortsatt samverkan med Sveriges kommuner och regioner, Boverket och Lantmäteriet kring digitalisering och miljöinformation i samhällsbyggnadsprocessen. Fokus har varit informationsutbyten för datamängder som naturvärdesinventeringar, miljökonsekvensbeskrivningar och

friluftsliv. Naturvårdsverket utgår här från de specifikationer som togs fram av en arbetsgrupp inom Lantmäteriets Digitalt först-uppdrag där Naturvårdsverket ingick. Lantmäteriet har nu initierat ett fortsatt arbete med dessa specifikationer inom ramen för organisationens nya regeringsuppdrag kopplat till grunddata och även här kommer Naturvårdsverket att delta i arbetet.

Boverket har under hösten arbetat med regeringsuppdraget ”Uppdrag att verka för en enhetlig digital tillämpning av plan- och bygglagen”. Naturvårdsverket har deltagit i arbetet och bidragit med kunskap och resultat från verksamhetsanalyser relaterade till samhällsbyggnadsprocessen. Länsstyrelserna har en utpekad roll att tillhandahålla planeringsunderlag till alla aktörer inom samhällsbyggnadsprocessen. Detta gör man idag via sin Planeringskatalog. Det finns initiativ inom Smart miljöinformation som syftar till att tydliggöra Planeringskatalogens roll där länsstyrelserna är färdledande. Naturvårdsverket har under året både samverkat med länsstyrelserna kring detta och länsstyrelserna har varit aktiva i arbetet med informationsutbytesmodeller för miljökonsekvensbeskrivningar.

Naturvårdsverket fortsätter att arbeta för att öka mängden öppna data, dels genom att våra egna dataset görs tillgängliga och dels genom att på begäran dela med oss av vår kunskap kring öppna data och metadata-hantering. Under året har föreläsningar och presentationer hållits, till exempel för Stockholms universitet, Stockholms stad, länsstyrelserna och Arbetsförmedlingen. Vi bidrar också aktivt i Tillväxtverkets AI-nätverk, Lantmäteriets regeringsuppdrag om värdefulla datamängder och DIGG:s referensgrupp kring DCAT-AP, för att nämna några exempel. Arbetet med att tillgängliggöra den miljöinformation Naturvårdsverket ansvarar för enligt Inspire har slutförts i och med att de sista 4 av totalt 24 tjänster publicerats.

Tabell 7. Nyckeltal för tillgängliggörande av information

	2017	2018	2019
Antalet dataset som är tillgängliga genom nedladdningstjänster	125	134	192
Antal besök på Miljödataportalen	49 331	53 708	59 844

Naturvårdsverket har slutrapporterat uppdraget att som utvecklingsmyndighet inom regeringens program Digitalt först bidra till smartare miljöinformation. Ett nytt arbetssätt är etablerat och organisationer med stort intresse av miljöinformationshantering samverkar i forum som är beständiga över tid. I slutrapporten återfinns förslag till fortsatta uppdrag kring digitalisering av tillsyn och kontroll, utformade av Naturvårdsverket och Jordbruksverket i samverkan. Ett konkret resultat är det regeringsuppdrag som i ett första steg genomför en förstudie av digitaliserad tillsynsvägledning.

Naturvårdsverket utgår från tesen att samhällets ökade insikter om och intresse för klimat-, miljö- och hållbarhetsfrågor påverkar marknaden och hur marknadsaktörer agerar. Dialogmöten med representanter från företag och

branschorganisationer har genomförts där frågor om företags drivkrafter och vad offentlig sektor kan bidra med diskuterats. Dialogen togs vidare i den miljöinformationskonferens som genomfördes 27–28 maj med cirka 80 deltagare från länsstyrelser, kommuner, nationella myndigheter och andra organisationer. Temat för konferensen var hur offentlig sektor möter målgrupperna företag och allmänhet, och deltagare var bland annat representanter för eSamverkansprogrammet eSam, Tillväxtverket och företag i framkant.

Miljöinformationsrådet har under 2019 hållit två möten. I rådet samverkar 14 organisationer, sedan Trafikverket tillkommit som ny deltagare. I rådet har man bland annat kommit överens om rekommendationer för hantering av metadata som skapar möjligheter att tillgängliggöra information på ett effektivt sätt. Man har också kommit överens om att se över om samverkansformerna är funktionella eller om något behöver justeras för framtida samverkan. Planering av en bred och öppen process pågår där olika parter kan göra sin röst hörd. En stor del av rådets möten ägnas åt kunskaps- och erfarenhetsutbyte och både eSam och myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har deltagit och berättat om sina respektive roller och riktningen i offentlig sektor.

Tillsammans med Tillväxtverket, Bolagsverket, Havs- och vattenmyndigheten samt Livsmedelsverket har Naturvårdsverket under 2019 aktivt drivit på och etablerat en samverkan för att förenkla informationsutbyte med kommuner. Genom att samordna och ensa Naturvårdsverkets och de övriga myndigheternas krav och behov av informationsutbyte med kommuner kan kommunerna och dess leverantörer av it-system enklare möta dessa krav. Arbetet är ett steg i det långsiktiga samverkansarbetet med kommunernas användarföreningar för sina verksamhetssystem, som påbörjades 2018. Möten för dialog och erfarenhetsutbyte med användarföreningarna har genomförts kvartalsvis sedan 2018. I mars 2019 arrangerade Naturvårdsverket ett dialogmöte med användarföreningarna, kommunernas leverantörer av verksamhetsstöd för miljösystem samt länsstyrelserna.

Naturvårdsverket har deltagit med tid och kompetens i de regeringsuppdrag som DIGG samordnat kring grunddata och informationsutbyte. Genom detta ledande arbete har Naturvårdsverket påverkat och bidragit till de slutsatser och kunskaper som samverkansuppdraget åstadkommit. Av resultatet framgår det tydligt att arbetet inom Smart miljöinformation ligger i linje med övrig digitalisering av offentlig sektor, till exempel avseende DIGG:s förslag om att etablera ett ekosystem för informationsutbyte i offentlig sektor. Resultatet är också att vi på Naturvårdsverket har kunnat förbereda oss själva och andra aktörer inom miljösektorn på vad som komma skall och anpassa vår utveckling därefter. Naturvårdsverket har dessutom genom sitt deltagande tagit hem värdefull kunskap och haft möjlighet att utveckla den egna kompetensen.

Andra samarbeten utvecklas för att möta behoven av effektivt digitaliseringsarbete. En rad myndigheter och organisationer initierade i våras ett erfarenhetsutbyte som syftar till att ensa och effektivisera informationsutbytet med kommunerna. Samverkansinitiativet, som har tagit namnet InfoKom, hoppas kunna öka förståelsen om gemensamma behov, utmaningar och

informationsutbytesmönster. Bland annat har en workshop hållits kring lösningsmönster utifrån tre aktuella case, med tyngdpunkt på Havs- och vattenmyndighetens arbete kring små avlopp. I samverkan har hittills deltagit representanter från Bolagsverket, eSam, Folkhälsomyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten, Inera, Jordbruksverket, Lantmäteriet, Livsmedelsverket, länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Sveriges kommuner och regioner och Tillväxtverket samt några kommunala systemleverantörer och deras användarföreningar. Arbetet ligger i linje med ett av de regeringsuppdrag som föreslogs i DIGG:s rapport ”Säkert och effektivt informationsutbyte”, och utgör en frivillig uppstart i samverkan i väntan på ett eventuellt regeringsuppdrag.

Naturvårdsverket har under året arbetat med att åstadkomma ett effektivt återanvändbart arbetssätt för de informationsflöden som krävs för att möta kraven på spårbarhet av farligt avfall. Resultatet har tagits upp i Miljöinformationsrådet där man kommit överens om att kontakta MSB om behov av utbildning och stöd, och i hur arbete för informationssäkerhet kan ske i samverkan.

Kommunikation för att öka kunskapen

Naturvårdsverket kommunicerar i olika kanaler för att göra miljöinformation känd och se till att den kommer till nytta. När vi planerar och genomför kommunikation arbetar vi effektstyrt. Det innebär att vi utifrån effektmål genomför regelbundna uppföljningar av hur omvärlden använder digitala kanaler och hur välkommunikationsinsatser lyckas. Uppföljningarna resulterar sedan i förbättringar.

Naturvårdsverket har under året arbetat vidare inom fem långsiktiga kommunikationsprogram där myndigheten vill åstadkomma en större förflyttning i exempelvis kunskapsnivå eller ökat förtroende – klimat, plast, vilt, miljömålen och fysisk planering. Myndigheten har även genomfört riktade kommunikationsuppdrag inom några viktiga områden såsom textil, skyddad natur, Klimatklivet och invasiva arter. Uppdragen har bland annat resulterat i ökat genomslag i nationella medier samt fler och mer utvecklade relationer.

Våra digitala kanaler engagerar och stöttar användarna i deras miljöarbete. Antalet besökare på webbplatser och följare i sociala medier har ökat under året. Naturvårdsverket uppfattas som en trovärdig aktör, vilket myndigheten har stor nytta av då vi förmedlar kunskap och driver förändringsarbete.

WEBBPLATSER, KONFERENSER OCH ANDRA KANALER

Inom de fem långsiktiga kommunikationsprogrammen har vi bland annat undersökt den svenska allmänhetens syn på lösningar för klimatet, genomfört en aktörsanalys inom fysisk planering och kommunicerat viltförvaltningens resultat i miljöarbetet.

Naturvårdsverkets arbete gentemot media präglas av öppenhet och hög servicenivå. Medierna är en viktig kanal för att nå olika aktörer i omvärlden med information om myndighetens frågor.

Under 2019 har vi genomfört en undersökning av myndighetens anseende och vår bild i media. Naturvårdsverket har bra resultat vad gäller experters tillgänglighet samt nyhetsvärdet i våra pressmeddelanden.

En målsättning är att öka antalet besökare i Naturvårdsverkets digitala kanaler. Arbetet med så kallad sökordsoptimering, integrerad kommunikation och utveckling med användaren i fokus bidrar till att besöksantalet i våra prioriterade digitala kanaler ökar stadigt år för år.

Målet med webbplatsen sverigesmiljomal.se är att inspirera och vägleda till fler åtgärder och ett stärkt genomförande. Målgrupper är i första hand kommuner och näringsliv. Under 2019 har antalet besök på webbplatsen ökat.

Syftet med Naturvårdsverkets sida på Facebook är att miljöinformationen ska få ökad användning och att det ska vara lättare att ta kontakt med myndigheten. Antalet följare av sidan var i slutet av året 3 200. Flera av inläggen har fått stor spridning och gett relativt högt engagemang genom exempelvis kommentarer.

Naturvårdsverket finns sedan flera år på Twitter och det officiella kontot för myndigheten har närmare 12 000 följare.

Webbplatsen sverigesnationalparker.se hade cirka 1,1 miljoner besök under 2019, jämfört med 800 000 år 2018. Webbplatsen har under året underlättat besöken till nationalparkerna. Antalet följare av Sveriges nationalparker på Instagram har nästan fördubblats jämfört med föregående år och är nu 27 000. Arbetet sker genom ett stafettkonto där nationalparksförvaltarna ansvarar för kanalen under vardera en till tre veckor per år.

Målet för Naturvårdsverkets webbplats naturvardsverket.se är främst att vara ett stöd i miljöarbetet för våra kunder såsom länsstyrelser, kommuner, andra myndigheter och företag. Antalet besök ökar för sjätte året i rad till 4,1 miljoner 2019 och Naturvårdsverket följer upp besökarnas användning löpande vilket leder till förbättringar av webbplatsen.

Naturvårdsverket arrangerade under 2019 ett flertal konferenser som lockade många deltagare och bidrog till ökad dialog och samverkan, exempelvis Klimatforum, Miljöbalksdagarna, Tankesmedjan för Friluftsliv och Miljömålsdagarna. I tabell 8 listar vi några av våra större konferenser, med fler än 235 deltagare.

Tabell 8. Större konferenser

Konferensens namn	Deltagare	Effekter
Miljöbalksdagarna	641	91 % av deltagarna uppger att de lärt sig något nytt om miljöbalken som de kan använda i sitt dagliga arbete.
Tankesmedja för friluftsliv	303	97 % av deltagarna tycker att de fick ökad motivation att arbeta mot ett hållbart friluftsliv.
Miljömålsdagarna	235	90 % av deltagarna skulle rekommendera Miljömålsdagarna till en kollega eller bekant inom området.
Klimatforum	550	55 % av deltagarna svarade bra eller mycket bra på frågan om konferensen visat på lösningar, verktyg och vägar framåt för klimatomställningar och de samhällsförändringar som är nödvändiga.

Officiell statistik

Inom ramen för Sveriges officiella statistik har Naturvårdsverket under 2019 publicerat följande:

- Förpackningsavfall (uppkommet och behandlat avfall publicerades 2018).
- Utsläpp av växthusgaser (uppdelat på olika sektorer och produktgrupper).
- Luftföroreningar.

Publicering av officiell statistik angående miljögifter kust och hav har pausats för att ses över i relation till behoven i vattenförvaltningen.

5 Samordning och utveckling av generella styrmedel

Naturvårdsverket har en central och på många sätt unik roll i miljöarbetet. Vi är den samlade myndigheten på miljöområdet. Vi ska driva utvecklingen framåt och samordna arbetet tillsammans med andra.

Resultatområdet avser myndighetens övergripande miljömålsarbete, samordning i systemfrågor liksom att förse regeringen och andra med bra beslutsunderlag för utvecklingen av miljömålssystemet och styrmedel för att nå miljömålen. Här ingår bland annat arbetet med fördjupad utvärdering, samhällsekonomiska analyser och miljöledning i staten liksom myndighetens strategiska arbete med att utveckla miljöretten. Arbetet sker på uppdrag av regeringen men även på eget initiativ. Det övergripande syftet med verksamheten är att skapa förutsättningar för att Sverige ska nå miljömålen.

Vi utvecklar och använder våra förmågor att arbeta strategiskt för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Vi stärker vår förmåga att föreslå rätt styrmedel och åtgärder för miljöarbetets utveckling.

Vi har en pådrivande roll i arbetet med miljömål en gentemot andra myndigheter, samordnar miljöledning i statliga myndigheter och innovationsarbetet för miljömålen. Vi vägleder inom miljömålssystemet berörda myndigheter i deras arbete med genomförande och uppföljning samt kommunicerar kopplingen mellan Sveriges miljömål och FN:s globala hållbarhetsmål.

Vi utvecklar tillämpningen av miljöbalken så att den är ett effektivt styrmedel.

Vi utvecklar och vägleder om metoder för analys av styrmedel, konsekvensanalys, samt innovationer, så att både vi och andra har tillgång till effektiva och uppdaterade arbetssätt. Vi utvärderar, följer upp och utvecklar tillämpningen av samhällsekonomiska analyser i samråd med berörda myndigheter.

Resultatbedömning

Naturvårdsverkets treåriga mål är:

Naturvårdsverket har på eget initiativ tagit fram prioriterade åtgärder som ger bra förutsättningar för att miljö kvalitetsmålen nås. Naturvårdsverket har fortsatt att arbeta med egeninitierade analyser för att kunna tillhandahålla beslutsunderlag för styrmedel och åtgärder som ger bra förutsättningar för att miljö kvalitetsmålen ska nås. Under 2019 har analysarbetet systematiserats och samordnats för att vi på ett mer strategiskt och effektivt sätt kunna göra prioriteringar för angelägna och proaktiva insatser.

Vi har redovisat regeringsuppdragen med redovisningsdatum under 2019, utom ett där delar av uppdraget kommer att redovisas först i början av 2020. Vissa uppdrag har präglats av samverkan, dels med andra myndigheter, dels genom konsultationer med intressenter. Uppdragen har bidragit till att ny

kunskap har tagits fram och i de fall där det har funnits anledning att göra avvägningar mellan intressen och samhällsmål, har en samhällsekonomisk analys genomförts.

Naturvårdsverket fortsätter att bidra med sakkunskap i andra myndigheters regeringsuppdrag, och att medverka med expertstöd i utredningar, styr-, referens- och arbetsgrupper samt i råd och nätverk. Under året har vi utvecklat innovationsarbetet och ökat insatserna för att få in nya lösningar och fler innovationer i miljöarbetet så att Sverige snabbare kan nå miljömålen.

Naturvårdsverkets bedömning är att vi har tagit viktiga steg mot måluppfyllelse.

Utveckling och tillämpning av miljöretten/ miljöbalken

Under året har Naturvårdsverket genomfört insatser för att effektivisera det interna arbetet med vägledningsfrågor. Arbetet har resulterat i en effektiv och tillgänglig vägledning som ger tillsynsmyndigheterna relevant, likvärdigt och tillförlitligt stöd i sitt arbete med miljöbalken.

I Naturvårdsverkets interna vägledningssguide sammanställs och kommuniceras våra gemensamma riktlinjer och ställningstaganden vad gäller vägledningsarbetet. Guiden är ett internt stöd i det dagliga arbetet med vägledningsfrågor. Under hösten har ett internt utvecklingsuppdrag genomförts med syfte att ta fram en verksgemensam handlingsplan för hur vi kan utveckla vår roll som tillsynsvägledare.

Naturvårdsverket deltar även i Miljösamverkan Sveriges projekt ”Smartare vägledning”, där syftet har varit att samla aktörer och utveckla vägledningsarbetet för att stärka och bättre tillvarata de samlade kunskaperna och erfarenheterna inom miljöbalkens område. Målet med projektet är att ta fram förslag på hur ett modernt sätt att arbeta med vägledning kan se ut.

Samordning och utveckling av miljömålssystemet

FÖRBEREDA OCH DELA UT MILJÖMÅLSPRISET

Under 2019 har Naturvårdsverket instiftat Miljömålspriset, ett nytt, nationellt miljöpris. Syftet med priset är att uppmärksamma goda förebilder i miljömålsarbetet och inspirera till fortsatt uthålligt och uppfinningsrikt miljöarbete i alla delar av samhället. Allmänheten har haft möjlighet att skicka in förslag på nomineringar och en jury bestående av representanter från näringsliv, akademi, civilsamhälle och offentlig sektor har valt ut dem som nominerats i de tre priskategorierna. Två kategorier är för organisationer, och där har juryn utsett vinnarna. Kategorin Årets inspiratör är för en person, och där har allmänheten fått rösta på en av de fyra personer som juryn valt ut bland de nominerade.

Vinnare 2019 var:

- Uthållighet och långsiktighet: Göteborgs stad, förvaltningen Kretslopp och Vatten, för sitt avfallsförebyggande arbete. (God bebyggd miljö)
- Mod och tempo: HYBRIT, för sitt arbete med att ställa om svensk stålproduktion till helt fossilfri. (Begränsad klimatpåverkan)
- Årets inspiratör: Lennart Henrikson, för sitt arbete med att utbilda skogsägare i hållbart skogsbruk. (Levade sjöar och vattendrag)

MILJÖMÅLSRÅDET – UTVECKLING AV ARBETSSÄTT MOT PROGRAM-OMRÅDEN

Miljömålsrådet har under 2019 beslutat att fokusera sitt arbete i sju programområden, för att ytterligare samla kraften i gemensamt prioriterade och angelägna områden. På ett internat i maj samlades myndighetscheferna i rådet och tog del av aktuell omvärldsspaning och diskuterade sig fram till inom vilka områden rådet kan göra mest nytta för att öka takten i arbetet med att nå Sveriges miljömål. Efter internatet har arbetet fortsatt hos de olika myndigheterna. Naturvårdsverket har bistått Miljömålsrådet genom att tillhandahålla rådets kansli som har tagit fram underlag och väglett myndigheterna i hur det nya arbetssättet med programområden ska bedrivas. Naturvårdsverket är också drivansvarig myndighet för programområdet Insatser för grön infrastruktur, samt deltar i alla programområden utom Klimathänsyn i bygg- och anläggningsbranschen.

Programområdena är:

- Ramverk för nationell planering.
- Staten går före.
- Styrmedel för hållbar konsumtion.
- Elektrifiering.
- Klimatkrav i bygg- och anläggningssektorn.
- Syntesarbete om ett hållbart livsmedelssystem.
- Insatser för grön infrastruktur.

VÄGLEDNING I MILJÖMÅLSSYSTEMET – UTVÄRDERING OCH UTVECKLING

Under året genomfördes, på Naturvårdsverkets uppdrag, en utvärdering av de nationella myndigheternas arbete med det regeringsuppdrag (M2015/2633/Mm) som tydliggör myndigheternas instruktionsenliga ansvar att bidra till att miljömålen uppnås. Efter att ha kommunicerat utvärderingens resultat med myndigheterna drar vi slutsatsen att deras bidrag i genomförandearbetet både kan öka och effektiviseras och att Naturvårdsverkets vägledning behöver utvecklas. Myndigheternas miljöledningssystem bör vara verktyget för arbetet. Naturvårdsverket har under året arrangerat ett möte med de myndigheter som har ett ansvar i miljöledningssystemet där kopplingen mellan miljölednings- och miljömålsarbetet diskuterades.

UTVECKLING AV VÄGLEDNING INOM MILJÖLEDNING

I början av 2019 redovisade Naturvårdsverket till regeringen en sammanfattning av 2018 års miljöledningsarbete vid de 187 myndigheter som omfattas av förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. Resultatet visar att myndigheterna har bedrivit ett aktivt åtgärdsarbete, men att mer måste göras och lagefterlevnaden stärkas. De samlade koldioxidutsläppen från tjänsteresor och transporter samt den totala energianvändningen har ökat något, samtidigt har andelen av upphandlingsvärdet med miljökrav minskat något.

Som en del i uppdraget att vägleda myndigheterna i deras miljöledningsarbete genomförde Naturvårdsverket i oktober den årliga konferensen om miljöledning i staten, som bland annat syftar till att öka kunskapen om styrmedel samt främja samverkan och utbyte av lärande exempel. Naturvårdsverket delade ut miljöledningspriset för 2018 till Konsumentverket, för dess engagemang i myndigheters gemensamma lärande och utveckling av mötes- och resepolicy. Naturvårdsverket har under 2019 distribuerat tre nummer av informationsmejlet Miljöledning i staten till miljöledningsnätverket. Syftet är att genom information och vägledning utveckla miljöledningsarbetet och öka samordning inom miljöområdet för att bidra till att nationella och internationella miljömål nås.

FÖRDJUPAD UTVÄRDERING 2019 – UTVÄRDERING SAMT PLANERING INFÖR NÄSTA FÖRDJUPAD UTVÄRDERING

I januari överlämnade Naturvårdsverket den senaste fördjupade utvärderingen av miljömålen till regeringen. Utvärderingen bestod av flera delar. Dels en målvis utvärdering av vart och ett av de 16 miljö kvalitetsmålen, av vilka Naturvårdsverket stod för utvärderingen av sju. Dels en målövergripande utvärdering av möjligheterna att nå generationsmålet och miljömålen som helhet.

Utvärderingen visade att vi bara kommer att nå målet Skyddande ozonskikt till 2020. Generationsmålet och 15 av miljö kvalitetsmålen kommer inte att nås och utvecklingen i miljön går åt fel håll för flera av miljö kvalitetsmålen, bland annat Begränsad klimatpåverkan och Ett rikt växt- och djurliv. I rapporten till regeringen lämnades ett antal förslag till regeringen. Av dessa var 18 framtagna i nära samverkan med omkring 25 andra statliga myndigheter. Dessa förslag togs fram inom sex olika teman i form av de sex globala hållbarhetsmål som bedöms ha störst betydelse för att nå de nationella miljömålen. Syftet med att använda de globala målen som tema är dels att visa den stora samstämmigheten mellan de globala målen och Sveriges miljömål, dels att föra fram förslag som bidrar positivt till andra samhällsmål, såsom folkhälsa, en levande landsbygd respektive god beredskap för kriser.

Under hösten 2019 gjordes en externt genomförd utvärdering av arbetet med den fördjupade utvärderingen, för att identifiera hinder och framgångsfaktorer. Utvärderingen består både av djupintervjuer med 22 personer som haft ledande roller i projektet och en webbenkät, som besvarats av 47 personer som deltagit i projektets samverkan för att ta fram åtgärder. Överlag är resultaten positiva. En majoritet av deltagarna i projektet är positiva till hur sam-

verkan fungerat och hur arbetet som helhet bedrivits. De som tidigare har varit delaktiga i fördjupad utvärdering tycker att arbetsprocess och projektledning har fungerat bättre än tidigare år. Resultaten från utvärderingen är en viktig utgångspunkt i planeringen av nästa fördjupade utvärdering av miljömålen.

AGENDA 2030

Naturvårdsverkets ansvarsområde, det ekologiska perspektivet, utgör grunden för de andra hållbarhetsaspekterna i Agenda 2030, de sociala och ekonomiska perspektiven. När Naturvårdsverket jobbar mot mål 6 Rent vatten och sanitet för alla, 13 Bekämpa klimatförändringarna, 14 Hav och marina resurser och 15 Ekosystem och biologisk mångfald, stöttar vi indirekt alla de andra globala målen. Vi ser också att fler av de globala målen behöver lyftas och prioriteras inom Naturvårdsverkets verksamhet, för att åtaganden enligt Agenda 2030 ska uppfyllas.

Under hösten genomfördes ett arbete med att koppla Agenda 2030-målen till Naturvårdsverkets arbete, samt att identifiera nya prioriterade mål och åtgärder. Syftet var även att lyfta Agenda 2030 och dess tre hållbarhetsområden: ekologisk/miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet, internt på Naturvårdsverket samt att diskutera kopplingar till miljömålssystemet och skärningspunkter samt synergier mellan de tre hållbarhetsområdena.

Resultatet av arbetet visade på fyra områden där Agenda 2030 kan användas inom verksamheten:

- För att nå ut med budskap/kunskap.
- För att hålla ihop och tydliggöra olika målsystem och områden.
- För att fungera som en länk mellan myndigheter och branscher.
- För att fungera som process- och analysverktyg, till exempel för innovation, avgränsning och utvärdering.

Inom varje område har förslag på åtgärder tagits fram för att arbeta med kommande verksamhetsår. Några av dessa förslag kommer att lyftas som prioriterade åtgärder i verksamhetsplanen för 2020.

UTVECKLING AV INNOVATIONER

Naturvårdsverket har under året fortsatt etableringen av ett systematiskt innovationsarbete. Vi har samverkat med offentlig sektor, näringsliv, akademi och civilsamhälle samt genomfört externt riktade satsningar där vi bidragit till ny kunskap och utveckling. Internt har vi arbetat enligt vår innovationsstrategi, främjat och byggt kapacitet för innovation.

Vi har fortsatt innovationsarbetet med klimatpåverkan inom bygg- och anläggningssektorn. Tillsammans med Regeringskansliet arrangerade vi en slutkonferens för deltagarna i innovationstävlingen ”Transformativ infrastruktur – innovation för nollutsläpp”, och har bidragit till en nätverksträff om vidareutveckling av resultaten från tävlingen. Vi har deltagit i att förbereda en ny innovationstävling om cirkulärt anläggningsbyggande inom det strategiska forskningsprogrammet Smart Built Environment.

Vi har bidragit till utveckling av nya metoder för att mäta klimatpåverkande gaser så som metan och lustgas, samt markozon, via drönare. Detta har genomförts i projekt finansierade av Vinnova och via uppdrag till Linköpings universitet.

Vi har bidragit i ett hackathon med en utmaning om hur framtidens vägledning och styrmedel kan gynna den biologiska mångfalden inom jordbruket i Europa. Tre lag från civilsamhället med olika nationaliteter bidrog med förslag på lösningar. Lösningförslagen har bidragit med idéer till Naturvårdsverkets arbete med biologisk mångfald och jordbruk i Europa och globalt.

Vi har tillsammans med RISE inom det strategiska forskningsprogrammet Re:Source arrangerat en innovationstävling om nutrition och plast i framtidens cirkulära samhälle. Tävlingen har resulterat i tvärsektorielt lärande hos myndigheter, företag och forskningsaktörer inom en komplex utmaning. Ny kunskap om cirkulära affärsmodeller har publicerats.

Genom att delta i regeringsuppdraget Hack for Sweden har vi bidragit till ny utveckling av digitala lösningar baserade på öppna data från myndigheter, samt tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten under året stöttat ett av de vinnande bidragen, en tjänst som ger information och prognoser om grundvattentillgången lokalt.

Experter från Naturvårdsverket har bidragit i uppstarten av Vinnovas nya program ”Missionsdriven innovation”. Under Vinnovas och Sveriges kommuner och regioners innovationsvecka har vi bidragit med att ge workshoppar med öppen inbjudan till olika samhällsaktörer på detta tema och hur man tar sig an komplexa systemutmaningar och skapar missionsdrivna förändringar.

Via Smart City Sweden har vi bidragit till exportfrämjande insatser av svensk kunskap inom miljöområdet. Vi har lyft flera exempel både från kommuner, företag, universitet för export- och demonstrationsplattformen Smart City Sweden. På så sätt har vi kunnat använda innovativa ”transformativa” lösningar som regionala aktörer genomfört, till att bli nationellt vägledande, och därmed möjliga att kunna sprida vidare inom EU och globalt.

Som en del i innovationsarbetet använder vi oss av beställarnätverk och vi har bidragit till två sådana: ett för konstgräs, där en av medlemmarna, SKL Kommentus Inköpscentral, avser att ha ett färdigt nationellt ramavtal under andra kvartalet år 2020, samt ett för minskade utsläpp av läkemedelsrester, mikroplaster och andra föroreningar via avloppsreningsverk, vilket slutredovisades under 2019.

Vi har bidragit till nya innovativa satsningar i Sverige via Klimatklivet, Stadsinnovationer samt inom plast- och mikroplastområdet.

Vi har deltagit i ett Vinnovafinansierat myndighetsnätverk för innovation inom offentlig sektor, samt ett myndighetsnätverk för tjänstedesign.

Vi har internt stärkt myndighetens innovationskapacitet genom att utbilda i innovationsmetoder och tjänstedesign, och testat att använda dessa i verksamheter internt. Inom den egna organisationen har vi skapat riktlinjer, resursmässigt utrymme och en kultur av att verka offensivt och innovativt i syfte att skapa nya samhällsomvälvande lösningar för att snabbare och effektivare nå nationella och globala miljömål.

Utveckling av beslutsunderlag för att nå miljö kvalitetsmålen

UTVECKLING AV TILLÄMPNINGEN AV SAMHÄLLSEKONOMISKA ANALYSER I SAMRÅD MED BERÖRDA MYNDIGHETER

Naturvårdsverket har utvecklat arbetet med samhällsekonomiska analyser, bland annat i en myndighetsgemensam plattform som sedan 2012 samlat och utvecklat kunskap om hur tillämpade samhällsekonomiska analyser kan användas i miljömålsarbetet. Under 2019 har vi fokuserat på analyser av hur drivkrafter och rådighet i tidiga skeden påverkar styrmedelsanalyser. Vi har också utvecklat metoder för samhällsekonomisk verkningsfullhet och kostnadseffektivitet vid utformning av styrmedel. Åtgärderna syftar till att utforma styrmedel som förstärker drivkrafter ute i samhället att ta beslut som bidrar till att miljömålen uppfylls.

Plattformen utvärderades 2018 och som en konsekvens av utvärderingen genomfördes några förändringar under 2019 för att ytterligare stärka upp det samhällsekonomiska analysarbetet inom de deltagande myndigheterna. Utvärderingen visade att deltagande myndigheter anser att plattformen håller hög kvalitet och har ett relevant fokus, men att nätverket främst varit kompetenshöjande för de deltagande personerna. Plattformen har bidragit till ett mer harmoniserat arbetssätt och användning av samhällsekonomiska analyser inom miljöområdet hos deltagarna genom att analyserna följer samma struktur och vi använder liknande metoder.

Naturvårdsverket har under 2019 bjudit in till föreläsningar om cirkulär ekonomi samt om de granskningar av samhällsekonomiska analyser som genomfördes under 2018. Det har varit något färre samrådsgruppsmöten under 2019, däremot har andra myndigheter än Naturvårdsverket förberett och gett inspel till olika diskussionsteman. Ett exempel är att förutsättningarna för att bidra tidigt i förarbeten och förhandling av styrmedel inom EU varierar mellan myndigheterna och att plattformssamarbetet ytterligare kan bidra till att höja den gemensamma kompetensen samt till att underlätta för myndigheterna att mer aktivt bistå regeringskansliet med underlag i dessa frågor. Plattformen har också tagit fram ett femårigt mål som bland annat ger vägledning om teman för det årliga forum som plattformen anordnar inom tillämpad samhällsekonomi på miljöområdet.

LÖPANDE OCH STRATEGISKT ANALYSERA OCH UTVÄRDERA STYRMEDEL OCH ÅTGÄRDER

Naturvårdsverket publicerade i början av 2019 en handledning för samhällsekonomiska konsekvensanalyser som riktar sig till de myndigheter som har i uppdrag att ta fram styrmedelsunderlag inom miljöområdet. Den har tagits fram och testats av projektledare och samhällsekonomer inom Naturvårdsverket och från andra myndigheter som är aktiva inom plattformen för tillämpad

samhällsekonomi.Handledningen finns på vår hemsida och hade under 2019 5 423 besök varav 4 567 var unika sidhänvisningar.Handledningen ligger i linje med OECD:s riktlinjer för konsekvensanalys för styrmedel (Guideline for Regulatory Impact Assessments).Många olika analytiska perspektiv behövs för att kunna gå från diagnos av ett miljöproblem till en acceptabel samhällslösning.

Under 2019 har även ett arbetssätt tagits fram för att på ett effektivt sätt projektleda större egeninitierade styrmedelsanalyser inom Naturvårdsverket. Arbetssättet är baserat på handledningen för samhällsekonomiska konsekvensanalyser, och har tydliga processteg för att i ett tidigt skede även ta in många andra perspektiv. Ett viktigt steg är hur den inledande problemanalysen görs, inklusive en transparent och systematisk behovsanalys.

6 EU- och internationellt arbete

Vår målsättning med resultatområdet är att Naturvårdsverket efterfrågas och är med och sätter agendan i prioriterade processer, globalt och inom EU, för att bidra till att globala miljö- och hållbarhetsmål uppnås.

Resultatområdet avser myndighetens hela arbete inom EU och internationellt. Det övergripande syftet med verksamheten är att genomföra nationell politik i internationella sammanhang. Vårt internationella utvecklingssamarbete bygger på Sveriges politik för global utveckling (PGU) och strategier beslutade av regeringen.

För att nå våra nationella miljömål är internationellt arbete många gånger avgörande och EU:s betydelse för utvecklingen av Sveriges miljö kan inte överskattas. Naturvårdsverket deltar i det arbete som regeringen bedriver inom EU och internationellt.

Resultatbedömning

Naturvårdsverkets treåriga mål är:

Naturvårdsverket efterfrågas och är med och sätter agendan i prioriterade processer globalt och inom EU för att bidra till att globala miljö- och hållbarhetsmål uppnås.

Naturvårdsverket har under året bidragit både med underlag och förberedelser inför och deltagande i större förhandlingsmöten på flera områden och fått genomslag för svenska prioriteringar. Några exempel är Baselkonventionens beslut om att plast ska ingå i konventionens arbete, att man ska verka för gemensamma tidsramar i syfte att höja ambitionen inom Parisavtalet samt listning av nya ämnen inom Stockholmskonventionen respektive listning av nya arter inom Cites, konventionen för handel med hotade arter. Flera konventioner och processer har målsättningar fram till 2020 och ett viktigt arbete har också varit vårt bidrag till att formulera och förbereda för nya mål efter 2020 för konventionen för biologisk mångfald. Det innebär även en tydligare koppling till Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen.

Naturvårdsverket har under året varit efterfrågat i åtskilliga bilaterala-, multilaterala- och globala samarbeten där vi varit med att sätta agendan och verkat för att på olika sätt höja miljö- och klimatambitioner och kontinuerligt förbättra miljöprestandan. Genom våra internationella samarbeten har vi bidragit till PGU, genomförandet av generationsmålet och de globala hållbarhetsmålen bland annat genom insatser för att minska negativ miljöpåverkan från produktion i andra länder.

Naturvårdsverket bedömer att vi uppfyller målet.

EU och miljökonventionerna

Naturvårdsverket deltar aktivt i EU och konventionsarbetet. Mer än 100 av Naturvårdsverkets medarbetare bidrar med expertis och underlag i många olika processer, expertgrupper och kommittéer. Våra miljömål och Agenda 2030 utgör övergripande målsättningar. Regeringens prioriteringar och strategier ger riktning i arbetet tillsammans med våra erfarenheter och kunskaper för att påverka vår omvärld och bidra till att målen nås. Det är ett långsiktigt arbete med processer som pågår över lång tid för att åstadkomma förändringar och effekt. Att bidra till arbetet före, under och efter partsmöten och viktiga beslut för att driva arbetet framåt skapar förutsättningar för att ta större kliv i arbetet, såsom beslutet på Baselkonventionens partsmöte 2019 att ta in plast i konventionens bilaga. Det är också tydligt att samverka med och mobilisering av berörda aktörer krävs för att nå resultat och kunna genomföra beslut. Genom rapporteringen kan vi följa hur arbetet utvecklas för att nå de prestationer och effekter vi eftersträvar.

EU-arbetet

Årets EU-arbete har präglats av att vi befinner oss i slutet av en lagstiftningsperiod i EU, vilket gör att arbetet med nya lagstiftningsförslag har klingat av. Det sjunde miljöhandlingsprogrammet har utvärderats och Naturvårdsverket har bidragit i diskussionen om ett nytt, åttonde miljöhandlingsprogram som bland annat kopplar till Agenda 2030. Europeiska miljöbyrån (EEA) lanserade i december Europas Miljö 2020 – en omfattande utvärdering och framtidsutblick om den europeiska miljön och miljöpolitiken, bland annat baserad på kunskap från experter inom svenska EEA-nätverket och rapporteringar av svenska miljödata.

För att kunna bidra och bedriva ett effektivt påverkansarbete inom EU fortsätter arbetet med att höja kunskapen om EU:s funktions- och arbets sätt på myndigheten. 87 medarbetare har under året deltagit i EU utbildningar på grundläggande och fördjupad nivå. Naturvårdsverket har också sedan maj 2019 en nationell expert på miljödirektoratet som bland annat ska arbeta med kommande handlingsplan för cirkulär ekonomi. En särskild informationsvecka om EU arrangerades internt under hösten 2019 för omvärldsbevakning och som förberedelse för Sveriges kommande EU-ordförandeskap.

Klimat och luft

Naturvårdsverket bidrag till Sveriges arbete med FN:s klimatförhandlingar, UNFCCC och Parisavtalet gäller främst frågor inom utsläpps begränsningar och transparens, det vill säga rapportering, men även skog- och markfrågan. Vi deltar i EU:s olika expertgrupper och verkar bland annat för högre ambition till exempel i EU:s nästa klimatplan, Nationally Determined Contribution (NDC) som ska lämnas 2020.

En höjd ambition är avgörande för att nå Parisavtalets målsättningar om den globala temperaturen. Därför har vi drivit ambitionsfrågan och frågan

om femåriga gemensamma tidsramar för nationellt beslutade bidrag. Detta har bland annat lett till att ett nätverk för frågan om gemensamma tidsramar har skapats. Vi har också drivit på och fått genomslag för att EU ska vara transparent och delge information som länder utanför unionen har nytta av. För att skapa bättre förutsättningar för andra länder att ta fram långsiktiga klimatstrategier har information om Sveriges klimatrampverk spridits i kunskaphöjande syfte i olika sammanhang, bland annat i OECD:s expertgrupp för klimatförhandlare.

Vi har också bidragit till att UNFCCC-förhandlingarna kopplats samman med de förhandlingar som pågår inom flygets handelssystem. På det senaste partsmötet, COP 25 i Madrid, bidrog vi bland annat till en uppdaterad åtgärdsplan för jämställdhet med konkreta aktiviteter för att stärka jämställdhetsintegreringen inom UNFCCC och parternas nationellt beslutade bidrag. Medarbetare deltog också i olika grupperingar för arbete med bland annat ambitionsfrågorna, både före och under COP 25.

Under Parisavtalet har jämställdhet inom klimatarbetet lyfts fram genom ett särskilt arbetsprogram och en handlingsplan. För att Sverige ska kunna genomföra handlingsplanen har Naturvårdsverket, tillsammans med Energimyndigheten och Jämställdhetsmyndigheten, tagit fram ett underlag som kan bidra till att integrera jämställdhet i Sveriges genomförande av Parisavtalet, vilket är ett steg för att integrera jämställdhetsaspekter i Sveriges klimatarbete. Den långsiktiga, förväntade effekten är att Sveriges klimatarbete kan främja jämställdhet samt att ökad jämställdhet kan bidra till högre effektivitet i både klimatpolitiken och i klimatåtgärder.

Naturvårdsverket bidrar till Sveriges konventionsarbete rörande ozonnedbrytande ämnen och representerar Sverige i förhandlingar under Montrealprotokollet. Naturvårdsverket verkar generellt för att värna miljöintegriteten i protokollet och säkerställa att de framgångar som uppnåtts består, till exempel att de undantag som fortfarande finns begränsas för att slutligen upphöra. Detta gäller exempelvis ett ämne som metylbromid. För att begränsa undantagen har vi tagit fram förslag till beslut som EU-gruppen sedan lagt fram på partsmötet och som lett till att vi fått gehör för vår ståndpunkt.

För att bidra till att Montrealprotokollets arbete utvecklas tog Naturvårdsverket initiativ till en informell workshop, som ägde rum i Finland under hösten. Syftet var att identifiera nya prioriteringar de kommande åren, vilket ska resultera i en strategi för fortsatt arbete.

Naturvårdsverket verkar för att påskynda genomförande av Kigalitillägget som skulle kunna bidra med avsevärda klimatnyttor. För att uppnå detta har Naturvårdsverket under året aktivt bidragit till Exekutivkommittén till den Multilateral fondens arbete med att ta fram finansieringsriktlinjer.

Illegal handel med fluorkolväten, HFC, en kraftig växthusgas, har under 2019 uppmärksammats som ett hot inom EU och internationellt. Naturvårdsverket har samlat svenska branschföreträdare och myndigheter, bland dem Tullverket, för att informera och därmed stävja illegal verksamhet med HFC.

En av Naturvårdsverkets medarbetare fick fortsatt förtroende som ordförande för FN:s Luftvårdskonvention (CLRTAP) i ytterligare två år. Hen har nu suttit på posten sedan 2014.

FN:s luftvårdskonvention har med pådrivande och stöd av Sverige lanserat ett globalt forum för samarbete med regioner utanför UNECE-området, med syftet att ta lärdom av varandra och dela luftvårdskonventionens 40-åriga erfarenhet av arbete med luftföroreningar.

Kemikalier, avfall och plast

Under våren hölls partsmöten COP 14 för Basel-, Stockholm- och Rotterdamkonventionerna. Naturvårdsverket ansvarar för Baselkonventionen, om gränsöverskridande transporter, och tillsammans med Kemikalieinspektionen för Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar, så kallade POPs (Persistent Organic Pollutants).

Ett aktivt förarbete resulterade i ett viktigt beslut på partsmötet om ändringar i Baselkonventionens bilagor om striktare regler för global handel med plastavfall som i stort sett låg i linje med svenska ståndpunkter. Naturvårdsverket har därefter bistått Regeringskansliet i förhandlingarna om genomförande av dessa ändringar i EU och OECD-länderna samt deltagit i expertgrupper för att ta fram nya EU-vägledningar för hantering av plastavfall och farliga ämnen i avfall.

Under Stockholmskonventionen listades ytterligare en handfull långlivade organiska föroreningar, POPs. Naturvårdsverket har bidragit med underlag och bistått Regeringskansliet med stöd i hela förhandlingsprocessen. Under partsmötet arrangerade Naturvårdsverket även ett sidoevenemang inom ramen för Stockholmskonventionen för att dela svenska erfarenheter av kartläggningen och hanteringen av polyklorerade bifenyler (PCB) som avfall. Syftet var att stödja utvecklingsländerna i att kunna genomföra Stockholmskonventionen, vilket på sikt förväntas leda till att minska spridningen av PCB.

EU:s strategi för Östersjöregionen beslutades 2009 och revideras 2019 för andra gången. Naturvårdsverket har i sin roll som samordnare för policyområdet farliga ämnen bidragit till revideringsprocessen och föreslagit prioriteringar för strategiarbetet för de kommande åren. Policyområdet fokuserar på makroregionala utmaningar som läkemedel samt högfluorerade ämnen (PFAS/PFOS) i Östersjöns miljö. För att driva arbetet med att minska påverkan från läkemedel leder Naturvårdsverket plattformen BSR Pharma platform. Aktiviteter under året har lett till tydliga policyrekommendationer för fortsatt arbete med att minska utsläpp av läkemedel i Östersjöns miljö. Samverkan med HELCOM:s Correspondence group (CG-Pharma) har intensifierats och bidrar till den pågående uppdateringen av Helcom Baltic Sea Action Plan (BSAP), samt framtagandet av en regional strategi för hållbar och säker återvinning av näringsämnen.

En arbetsprocess har påbörjats kring högfluorerande ämnen för att öka kunskaperna om dessa och skapa nätverk. Under 2019 arbetade vi aktivt

med nätverksbyggande och ledarskap genom ett av Svenska institutet finansierat Baltic Leadership programme (BLP) om PFAS.

I arbetet under industriutsläppsdirektivet, IED (2010/75/EU), med revidering av referensdokument för bästa tillgängliga miljöteknik (BREF) representerar Naturvårdsverket Sverige. Vid startmöte för revidering av BREF för gjuterier fick Sverige genomslag för nästan samtliga av våra positioner rörande tillämpningsområde, det vill säga vilka anläggningar som kommer att omfattas, och vilka miljöaspekter revideringen kommer att fokusera på.

I arbetet med revidering av BREF för utsläpp till luft från kemisk industri samverkade Sverige genom Naturvårdsverket med en rad andra medlemsstater för att diffusa utsläpp, det vill säga från annat än skorstenar, omfattas av krav på utsläppsvärden samt mätning och övervakning för att utsläppen ska förebyggas och minskas.

Genom att medverka i EU-kommissionens utvärdering av industriutsläppsdirektivet har Naturvårdsverket bidragit till att ge EU-kommissionen ett underlag som kan ligga till grund för en revidering av EU:s miljölagstiftning för industrier. Detta så att den bättre svarar mot dagens och framtidens miljöutmaningar, och bättre fungerar ihop med annan miljölagstiftning inom EU, samt ger en mer kostnadseffektiv miljönytta.

I arbetet med Östersjöprojektet HAZBREF har Naturvårdsverket bidragit till att utvärdera hur ett antal farliga ämnen uppför sig genom avloppsvattenreningen med hjälp av modellering. Modelleringen ska ingå i metoden om hur man väljer ut relevanta farliga ämnen för en industrisektor. Naturvårdsverket har också bidragit till att beskriva kopplingarna mellan IED och POPs-förordningen om långlivade organiska föroreningar.

Biologisk mångfald

Konventionen för biologisk mångfald, (CBD):s strategiska plan med dess Aichimål, närmar sig 2020, det vill säga slutet. Baserat på ett underlag från Naturvårdsverket rapporterade Sverige sina resultat i genomförandet. Vi ser att vi inte når målen, vilket stämmer överens med den rapport som den mellanstatliga kunskapsplattformen IPBES presenterade under året, nämligen att tillståndet för världens biologiska mångfald och dess ekosystemtjänster är alarmerande.

Med utgångspunkt från det kritiska läget för den biologiska mångfalden har en arbetsgrupp inom CBD påbörjat arbetet med att förhandla fram de nya mål för biologisk mångfald som ska beslutas på kommande partsmöte, COP 15 i Kina i oktober 2020. Naturvårdsverket deltar aktivt i förhandlingarna bland annat i arbetsgruppen "Open ended working group" som ska förbereda ett nytt ramverk för biologisk mångfald. Vi arbetar aktivt med att bibehålla en fortsatt hög ambitionsnivå, att hålla sektorsintegrering kvar på agendan samt att stärka kopplingar mellan processerna kring klimat och biologisk mångfald, bland annat genom att nyttja naturbaserade lösningar som ett verktyg för detta. Arbetet fortsätter under 2020 för att konkretisera förslag och åtgärder inför partsmötet i Kina 2020.

För att stödja processen hålls ett antal tematiska expertmöten och Naturvårdsverket har under året deltagit på expertmöten rörande skyddade områden och invasiva främmande arter.

Inom ramen för det ordinarie arbetet med CBD har det under året hållits ett tekniskt vetenskapligt möte (SBSTTA). Naturvårdsverket ansvarade för förberedelser och att leda den svenska delegationen. Några viktiga resultat från mötet handlar om uppföljning av de nationella rapporterna och hur de tillsammans med övriga utvärderingar och kunskapssammanställningar ger evidensbaserade utgångspunkter i kommande förhandlingar om ett nytt ramverk för biologisk mångfald.

Arbetet med Cites, konventionen om handel med hotade arter, har under 2019 haft fokus på förberedelser inför och deltagande i partsmötet, COP 18. Partsmötet fick flyttas på grund av av terrordåd på Sri Lanka, men genomfördes några månader senare i Genève. Naturvårdsverket har deltagit i diskussioner och förhandlingar på EU-nivå för att påverka EU:s ståndpunkt inför partsmötet. Vi deltog även i konventionens stående kommitté, Standing Committee, samt på många av de sidoevenemang som arrangerades. Naturvårdsverket och Jordbruksverket har tidigare tagit initiativ inom EU till listning av en fjäril, endemisk på ön Mindanao i Filippinerna (*Achillides chikae hermeli*), som gick igenom med konsensus. Naturvårdsverket driver att vetenskaplig grund ska vara basen för beslut om listningar, men fick inte gehör inom EU vad gäller listningsförslagen av giraffer, afrikansk noshörning och afrikansk elefant.

Naturvårdsverket har på uppdrag av Miljödepartementet arrangerat och bidragit med expertstöd i en bilateral dialog med EU-kommissionen som ett resultat av den granskning som Kommissionen genomfört inom ramen för Environmental Implementation Review. Syftet med granskningen och dialogen är att förbättra genomförandet av Sveriges åtaganden enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet. Dialogen omfattade ett stort antal frågor och uppfattades som konstruktiv och givande av Naturvårdsverkets medarbetare.

Inom ramen för dialog genomfördes också ett bilateralt möte i Stockholm mellan EU-kommissionen och Regeringskansliet, med deltagande från 19 organisationer och 12 myndigheter. Mötet resulterade i att cirka femton frågeställningar identifierades för vidare dialog mellan EU-kommissionen och Sverige. Mötet och det fortsatta arbetet med frågeställningarna förväntas leda till ett bättre genomförande av naturvårdsdirektiven och en bättre dialog med EU-kommissionen om tolkningar av direktiven.

Internationella samarbeten

Sverige ska gå före på klimat- och miljöområdet och bli världens första fossilfria välfärdsland, bland annat i syfte att inspirera andra länder att höja sina miljö- och klimatambitioner. Detta ska dock inte ske genom att vi orsakar ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. För att lyckas med detta krävs att vi för en kontinuerlig dialog med vår omvärld och ger stöd till

andra länder i deras omställning. Redan idag vänds världens blickar mot Sverige och de svenska myndigheternas systematiska miljö- och klimatarbete och Naturvårdsverket försöker bemöta delar av den efterfrågan som finns om fördjupade globala och bilaterala samarbeten.

Under året har vi bedrivit långsiktiga samarbeten med länder och organisationer som har stor påverkan på den globala resursanvändningen och miljöprestandan och därigenom är viktiga aktörer för globalt miljö- och klimatarbete. Många av länderna behöver stöd med att utveckla nya och mer effektiva styrmedel, stärka miljöförvaltningarnas kapacitet och genomföra reformer för att kunna hantera befintliga och kommande miljö- och klimatutmaningar.

Under året har Naturvårdsverket även tagit emot 22 studiebesök där vi delat med oss av våra erfarenheter med totalt 297 deltagare (63 procent män, 37 procent kvinnor) från olika länder i Afrika, Sydamerika, Asien och Europa.

Bilaterala samarbeten

I våra bilaterala samarbeten bidrar vi genom utvecklingsprojekt som syftar till att bygga upp och stärka kapaciteten för ett proaktivt, effektivt miljöarbete i ett land, baserat på principer för rättsstaten och mänskliga rättigheter. Det kan exempelvis handla om utbildning av miljötjänstemän eller att vi bidrar med experter inom avfallshantering, gruvhantering, värdering av ekosystemtjänster, miljöledning, luft- och klimatfrågor eller naturvård. Våra bilaterala samarbeten genomförs dels genom anslaget *1:13 Internationellt miljösamarbete*, dels med finansiering från Sida och EU.

Det bilaterala miljö- och klimatsamarbetet ska enligt anslaget riktas mot länder som har stor påverkan på den globala miljön eller är av strategisk betydelse i det globala miljö- och klimatsamarbetet. Under året har Naturvårdsverket inom anslaget samarbetat med Kina, Indien, USA, Brasilien, Sydafrika, Ryssland och Indonesien. Sverige har ingått samförståndsavtal med flera av dessa länder och våra samarbeten är baserade på partnerskap och ömsesidigt intresse för att uppnå gemensamma miljö- och klimatmål. En fördjupad redovisning av Naturvårdsverkets och övriga berörda myndigheters arbete inom anslaget kommer att lämnas till Miljödepartementet våren 2020.

För att både visa på möjliga sätt att åstadkomma en mer långsiktig, verkningfull och tydlig klimatpolitik, och att inspirera andra länder till att fatta mer ambitiösa klimatpolitiska beslut, har Naturvårdsverket under året haft dialog med 16 länder på fyra olika kontinenter angående de svenska erfarenheterna av det klimatpolitiska ramverket. Utöver detta bidrar Naturvårdsverket till att genomföra svensk biståndspolitik genom olika typer av internationella samarbeten. Nedan redovisar vi ett urval av våra bilaterala insatser under 2019.

BRASILIEN

Under året har vi tillsammans med brasilianska myndigheter och institutioner på såväl federal, regional och lokal nivå samt med svenska samarbetspartners genomfört insatser kring förebyggande av matavfall, kommunal avfallsplanering och insatser för att motverka marin nedskräpning. För att bidra till Agenda 2030 och dess mål 12, om att halvera matsvinnet till 2030, har plockanalyser genomförts i syfte att genom förbättrad statistik ge en bas för styrmedelsutveckling, åtgärder och uppföljning i hela livsmedelskedjan.

Vi har bidragit till att tjänstemän från 15 brasilianska kommuner har genomgått utbildningar i kommunal avfallsplanering. Dessa kommuner har också lärt sig att vidareförmedla sina kunskaper och hittills har ytterligare snart 50 brasilianska kommuner tagit del av utbildningen genom denna metodik. För att minska förekomsten av plaster i hav och natur driver Naturvårdsverket ett pilotprojekt i samarbete med Santos kommun, där vi bidragit med att kartlägga avfallsströmmarna och ta fram en handlingsplan för genomförandearbetet. Piloten är tänkt att skalas upp på nationell nivå och i ett första skede delas erfarenheterna med ytterligare åtta kustkommuner i Brasilien.

GEORGIEN

Under året avslutade Naturvårdsverket ett treårigt projekt med Georgien där fokus legat på avfallshantering med inriktning på producentansvar, farligt avfall och biologiskt nedbrytbart avfall. Det georgiska miljödepartementet har fått ta del av svenska erfarenheter och praktiska rekommendationer inför sitt arbete med att införa producentansvar, etablera kompostanläggningar samt hantera förorenade områden och deponier för farligt avfall.

INDIEN

För att öka kompetensen hos miljötjänstemän på delstatsnivå i Indien samarbetar Naturvårdsverket med miljöorganisationen Centre for Science and Environment (CSE) som bland annat bedriver nationella utbildningsprogram för målgruppen. Under året har vi bidragit till utbildningar angående bland annat hantering av elektronik- och farligt avfall samt kontinuerlig övervakning i samband med tillsyn och egenkontroll. Deltagarna har uttryckt att de har fått nya kunskaper till nytta för att förbättra avfallshanteringen och tillsynen i indiska delstater. Vi har även genomfört erfarenhetsutbyte inom efterbehandling av förorenade områden med fokus på lärdomar från Bhopal i Indien och Teckomatorp i Sverige. Syftet är att skapa verktyg för att på ett systematiskt och hållbart sätt undersöka och riskbedöma förorenade områden inför kommande saneringsåtgärder i Bhopal.

INDONESIEN

Under året har ett samarbete inletts med Indonesian Waste Platform (Indonesiens motsvarighet till Avfall Sverige) i syfte att minska nedskräpningen av plast till världshaven. Insatsen har fokus på att förbättra insamlingen och källsorteringen av avfall tillsammans med skolorna och kommunen i Labuan Bajo.

KINA

Kina är idag det land i världen som släpper ut mest växthusgaser och är därför ett högt prioriterat samarbetsland för Sverige. Under året fortsatte Naturvårdsverket att föra dialog med bland annat det kinesiska miljödepartementet med fokus på handel med utsläppsrätter. Naturvårdsverket bidrog till en fortsatt aktiv svensk medverkan i miljørådet China Council for International Cooperation on Environment and Development (CCICED) och under året har vi tillsammans med Stockholm Environment Institute (SEI) och svenska ambassaden bidragit med svenska erfarenheter angående hållbar konsumtion och med policyrekommendationer till den kinesiska regeringen. Hantering av hushållsavfall har under året fått ökad uppmärksamhet av den kinesiska ledningen och berörda kinesiska myndigheter och Naturvårdsverket har medverkat i flera samarbetsaktiviteter och presenterat svenska erfarenheter. Våra insatser stärkte Sveriges profil som ledande land vad gäller hållbar avfallshantering. Vi tog också emot ett flertal kinesiska delegationer och presenterade svenska erfarenheter inom olika teman.

PALESTINA

Naturvårdsverket har påbörjat ett projekt med den palestinska miljömyndigheten Environment Quality Authority (EQA) med fokus på kapacitetsutveckling inom områdena klimat och gränsöverskridande transporter av farligt avfall. Under året har vi medverkat till att utveckla checklistor i enlighet med Baselkonventionen angående legala och illegala gränsöverskridande transporter och säker förvaring av farligt avfall. Vi har även genomfört erfarenhetsutbyten om klimatkonventionen med fokus på MRV (Measuring, Reporting and Verification) i syfte att utveckla ett palestinskt MRV-system.

RYSSLAND

I samband med att Ryssland reviderade lagen om miljöskydd, infördes bestämmelser om integrerade miljö tillstånd för miljöfarlig verksamhet baserade på bästa tillgängliga teknik (BAT). Ändringen trädde i kraft 1 januari 2019 och stödet kring dess praktiska implementering har fördjupats under året med diskussioner av praktikfall med representanter från ryska myndigheter och företag. Syftet är att uppnå en mer moderniserad och effektivare prövning och tillsyn av en lång rad miljöfarliga industriella och kommunala verksamheter i Ryssland och lägger grunden för rysk anpassning till principen om BAT. Samarbetet för avfallsminskande strategier har fortsatt i de två ryska pilotlänen Nizjnyj Novgorods respektive Volgograds län. Som ett led i arbetet med att utveckla det nya ryska avfallsregelverket, genomfördes ett besök till Sverige för att ge underlag för införandet av utökad producentansvar och för återvinning av hushållsavfall i Ryssland. Erfarenhetsutbyten har även skett med bland annat Moskva stad, med fokus på avfallshantering, klimat och industri.

SYDAFRIKA

Under året har vi fortsatt samarbetet med Sydafrikas miljödepartement med fokus på hushållens farliga avfall och därmed genomförandet av delmål 12:4 i Agenda 2030 om ansvarsfull hantering av kemikalier och avfall. Vi har delat med oss av svenska erfarenheter inom avfallsområdet. Inom pilotprojektet med Buffalo City kommun har utbildningar hållits för den personal som kommer att hantera insamlingen av farligt avfall inom projektet. Vid ett stort event lyfte även Sydafrikas president Cyril Ramaphosa vikten av pilotprojektet.

TANZANIA

Ett nytt samarbetsprojekt har påbörjats med miljödepartementet i Tanzania med fokus på att åstadkomma en mer effektiv miljölagstiftning. Inledande utbyten har skett med National Environment Management Council (NEMC) och Vice Presidents Office (VPO) kring tillstånds- och tillsynsprocesser och förberedande utbildningar av miljötjänstemän.

USA

Naturvårdsverket har på initiativ från Miljödepartement påbörjat samarbeten med delstaten Kalifornien i USA med fokus på transporteffektivt samhälle och handel med utsläppsrätter. En kartläggning angående politiska styrmedel för transporteffektivitet i Sverige och Kalifornien har tagits fram och en dialog om reformeringen av EU:s system för utsläppsrätter har påbörjats.

VÄSTRA BALKAN

Naturvårdsverket samarbetar för närvarande med fem länder på västra Balkan. Syftet är att förbättra miljö- och klimatprestandan i regionen, höja ambitionsnivåerna i arbetet och att förbereda länderna på eventuella EU-medlemskap. I Albanien har Naturvårdsverket bistått med kapacitetsuppbyggnad i syfte ge stöd till Albanien miljödepartement vad gäller EU-tillnämningsprocessen på miljöområdet. Under året har bland annat en gap-analys identifierat brister i den albanska miljölagstiftningen för att den ska kunna leva upp till EU:s krav och en lista på åtgärder har tagits fram inför det fortsatta arbetet.

I Bosnien och Hercegovina bistår Naturvårdsverket med att hantera och kvalitetssäkra luftkvalitetsdata i syfte att på sikt genomföra åtgärder för att förbättra luftkvaliteten. Insatser har påbörjats för att skapa ett referenslaboratorium för kvalitetssäkring av mätvärden och vi har genomfört kommunikationsinsatser om de negativa effekterna av dålig luftkvalitet.

I Serbien har Naturvårdsverket gett fortsatt stöd i EU-tillnämningsarbetet vilket resulterat i ett utkast till förhandlingsposition som blev klar i juli 2019 och som därefter slutförhandlas i Regeringskansliet inför överlämnande till EU-kommissionen. Vi har bidragit till en förbättrad miljörapportering från Serbiens naturvårdsverk genom att identifiera ansvar för fler än 140 rapporteringskrav från EU och bistått med rapportering av IED-direktivet genom att ta fram en vägledning. Under året har även medieutbildningar skett och faktablad har tagits fram angående bland annat luftkvalitet, avfalls-

hantering, naturskydd och klimat. Vidare har Naturvårdsverket deltagit i twinningprojektet Support to Waste Management Policy. Inom ramen för projektet har en avfallsplan, en avfallsstrategi, en strategi för förebyggande av avfall samt ett förslag på ekonomiska instrument att implementera i det serbiska avfallssystemet tagits fram. Dokumenten är en viktig del i Serbiens EU-tillnärmningsarbete och företrädare för det serbiska miljödepartementet har konstaterat att resultatet av twinningprojektet är en viktig pusselbit i arbetet med EU-tillnärmningen av Serbiens avfallshanteringssystem. På sikt kan insatserna förväntas leda till att Serbien i högre grad förebygger och återvinner avfall istället för att lägga det på deponi.

I Nordmakedonien pågår ett samarbete med deras miljödepartement angående EU-tillnärmning, luftkvalitet och artskydd, och en kartläggning av landets nuvarande övervakningssystem för luftkvalitet har inletts i samverkan med SMHI. I Kosovo har Naturvårdsverket tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten påbörjat en dialog med Kosovos miljömyndighet i syfte att utveckla ett samarbete för de kommande fyra åren.

Multilaterala samarbeten

I de multilaterala samarbetena bidrar vi med expertis på olika arenor för att driva relevanta miljö- och klimatfrågor och med att samordna olika svenska aktörer för att förbättra vår rådighet att uppnå svenska och globala miljö- och klimatmål.

ARKTISKA RÅDET

Naturvårdsverket har representerat Sverige i tre arbetsgrupper samt bidragit med underlag och ståndpunkter kring miljön i Arktis, bland annat vad gäller klimat, biologisk mångfald och miljögifter. Inom arbetsgruppen för bekämpning av föroreningar (ACAP) har vi gett stöd till utvecklingen och genomförandet av projekt med fokus på avfallshantering, långlivade organiska föroreningar, kvicksilver, kortlivade klimatgaser och åtgärdsprogram för urbefolkningsbosättningar.

Arbetsgruppen för miljöövervakning och utvärdering (AMAP) producerar miljöutvärderingar som behövs för förståelsen av fysikaliska och ekologiska system i Arktis och formulerar policyrelevanta rekommendationer. Naturvårdsverket har deltagit i arbetet under året och bidragit med expertis angående bland annat klimatförändringar, kortlivade klimatpåverkande ämnen, människors hälsa, kvicksilver och organiska miljögifter. Inom arbetsgruppen för biologisk mångfald (CAFF) har Naturvårdsverket under året bland annat bidragit till kunskapsuppbyggnad och skydd av våtmarker och arktiska flyttfåglar, liksom till det cirkumpolära övervakningsprogrammet och samarbetet med gruvindustrin gällande sektorsintegreringen av biologisk mångfald.

BARENTSRÅDET

Mellan november 2017 till februari 2020 var Sverige ordförande i Barentsrådets miljöarbetsgrupp. I det internationella samarbetet har Naturvårdsverket en nyckelroll och har bistått Miljödepartementet innan och under ordförande-

skapet, samverkat med nordiska och ryska parter samt haft ett tätt samarbete med länsstyrelserna i de två svenska Barentslänen, Norrbotten och Västerbotten. Klimat har varit en övergripande prioritering för hela det svenska Barentsordförandeskapet. Insatser har förberetts inom miljöarbetsgruppen och genomförs nu med fokus på klimatfrågor, våtmarker, skog, vatten och hav samt ett arbete med att fasa ut särskilt svåra föroreningskällor, så kallade Barents hotspots. Därtill har också ett nytt systematiskt arbete med invasiva främmande arter i Barentsregionen påbörjats för att främja ökad kunskap och samverkan inom området. I hotspots-arbetet har särskilda ansträngningar gjorts för att driva på en systematisk åtgärdsplanering i kombination med införandet av moderniserad miljöprovningsslagstiftning, baserad på principen om bästa tillgängliga teknik, BAT. Vi har bland annat bidragit med BAT-utbildningar i alla de fem ryska Barentslänen och förnyat kartläggningen av hotspots så att det systematiska åtgärdsarbetet kan följas och styras bättre framöver.

NORDISKA MINISTERRÅDET

Naturvårdsverket har bidragit till genomförandet av Nordiska ministerrådets samarbetsprogram för miljö och klimat för perioden 2019–2024. Vi bidrog under året till genomförandet av omorganisationen av nordiska miljöarbetsgrupperna och hjälpte till med flytten av de sekretariat som Naturvårdsverket tidigare samordnade till Färöarna och Norge. Vi har bistått ämbetsmannakommittén för miljö och klimat samt representerat Sverige i kommitténs arbetsutskott och representerat Sverige i miljöarbetsgrupperna för luft och klimat, biologisk mångfald, cirkulär ekonomi samt miljö och ekonomi. Naturvårdsverket har bidragit till leveranser i undergrupperna för gränsöverskridande avfallstransporter, bästa tillgängliga teknik, Nordic Environmental Footprint, screening, och avfall. Exempel på konkreta leveranser under året är den gemensamma nordiska tillsynsövningen av gränsöverskridande avfallstransporter som gjordes i Skåne och det nordiska arbetet med bästa tillgängliga teknik av biogasproduktion som nu har initierats.

OECD

Naturvårdsverket har under året bidragit till genomförandet av miljökommitténs arbetsprogram inom OECD genom att samordna svenska myndigheter och driva arbetet framåt i tio arbetsgrupper. Vi har bland annat inlett ett samarbete med Svenskt Näringsliv om OECD Global Material Resources Outlook to 2060 och Business Models for the Circular Economy. Till OECD:s klimatarbete har vi bidragit med finansiellt stöd till insatser om mikroplast och textil och till att genomföra ändringar i OECD:s regelverk vad gäller Baselkonventionen angående avfall och plast. Vi har svarat på enkäter, till exempel om hur väl jämställdhet integreras i olika länders policys på miljöområdet. Vi har drivit klimatanpassningsfrågor i OECD:s arbetsgrupp för klimat, vilket lett till en separat arbetsgrupp på området, och vi har spridit information om klimatanpassning från OECD till andra svenska myndigheter.

Globala samarbeten

I Naturvårdsverkets globala samarbeten verkar vi för att förbättra miljö- och klimatprestandan och höja ambitionerna hos aktörer med globala mandat samt visa på goda lokala exempel med stor global spridningspotential.

GLOBALT PROGRAM – HÅLLBAR FÖRVALTNING AV NATURRESURSER

Naturvårdsverket har sedan 2014 tillsammans med FN:s utvecklingsprogram (UNDP), FN:s miljöprogram (UNEP) och Sustainable United Nations (SUN), Environment for Development Initiative (Efd) vid Göteborgs universitet och Lunds universitet genomfört ett globalt program med fokus på hållbar förvaltning av naturresurser, med fyra delprogram. Programmets aktiviteter avslutades under 2019 och programmet fortsätter med en ny fas 2020–2023.

I delprogrammet tillsammans med UNDP har vi arbetat på global och nationell nivå i fyra pilotländer med att integrera mänskliga rättigheter och miljöhänsyn i förvaltningen av gruvsektorn. I Colombia har vi, bland annat genom webbaserade seminarier, workshops och deltagande i nationella konsultationer, stöttat regeringen med att integrera miljö i det nationella ramverket för mänskliga rättigheter. Processen resulterade i ett reviderat och integrerat ramverk för ekonomiska, sociala, kulturella och miljömässiga rättigheter. Ramverket inkluderar indikatorer för att mäta respekt för miljömässiga rättigheter och trädde i kraft 2019.

I Kenya har samarbetet inom förvaltningen och integrationen av miljö och mänskliga rättigheter stärkts som en effekt av vårt arbete. Exempelvis genomför nu den nationella miljömyndigheten och den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter gemensamma inspektioner av gruvverksamheter. I Kenya finns nu en ny vägledning om hur miljökonsekvensbeskrivningar för gruvsektorn ska tas fram för att mer strategiskt och långsiktigt kunna bedöma konsekvenserna av gruvbrytning med ett särskilt fokus på vad som krävs för en hållbar återställning av gruvområdena efter att brytningen upphör. Denna vägledning har tagits fram av våra samarbetspartners med stöd från delprogrammet.

I Mongoliet har våra utbildningar för miljöinspektörer bidragit till att antalet miljöbrott som klaras upp har ökat. I Selengeprovinsen ökade exempelvis antalet uppklarade miljöbrott från två före utbildningen till arton efter utbildningen. Efter fem års stöd från delprogrammet är nu påverkansarbete och inspektioner för respekten av mänskliga rättigheter i gruvsektorn en väl etablerad praxis för den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter och andra berörda aktörer.

Under året har vi även startat ett globalt nätverk av unga miljöjournalister där 71 studenter nu har utbildats i att skriva om miljöfrågor med fokus på mänskliga rättigheter i gruvsektorn. Delprogrammet har på global nivå också arbetat med att stärka kvinnors inflytande i beslutsprocesser i gruvsektorn och hur nationella människorättskommissioner kan arbeta mer aktivt för att både integrera miljöhänsyn och mänskliga rättigheter och lyfta dessa frågor nationellt. Detta har vi gjort tillsammans med UNDP bland annat genom sju web-

baserade seminarier på fyra olika språk för totalt runt 200 deltagare samt de årliga Intergovernmental Forum on Mining, Minerals and Metals, där vi också har samverkat med UNEP, FN:s specialrapportör för miljö och mänskliga rättigheter och FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR).

FN-systemet är en av världens viktigaste normgivande institutioner. Det är därför av största vikt att FN själva föregår med gott exempel i hållbarhetsfrågorna. I delprogrammet tillsammans med UNEP och SUN har Naturvårdsverkets stöd substantiellt bidragit till den breda spridningen av miljöledningssystem inom FN. Vi har under året färdigställt miljöledningsverktyget UN EMS Toolkit, som FN kommer att använda brett i hela sin verksamhet. Vi har bistått FN:s flyktingorgan (UNHCR) som nu ska införa systematisk miljöledning i delar av sin organisation. Vi har bidragit med kunskapsstöd inom miljöledning bland annat till FN-sekretariatet, UNEP och FN:s migrationsorganisation (IOM), vilket har gjort att dessa organisationer tagit stora kliv framåt både i att arbeta mer systematiskt med miljöfrågor och med sin direkta miljöpåverkan. Miljöledning nämns nu också som en del av FN-systemets nya hållbarhetsstrategi

I delprogrammet tillsammans med Efd har vi utvecklat metoder för värdering av ekosystemtjänster. I år har vi stärkt FN:s statistikavdelnings (UNSD) arbete med att utveckla värderingsmetoder för ekosystemtjänster och slutfört studier om stadsnära ekosystemtjänster, pollinerings och vattenrening. Detta har bidragit till bättre kunskap om ekosystemtjänsters värde, vilket är nödvändigt för ett mer välgrundat beslutsfattande.

Inom ramen för det fjärde delprogrammet har vi under året tillsammans med myndighetsnätverket för lärande varit drivande för att skapa bättre kunskap om jämställdhet i utvecklingsarbetet, antikorrupsionsarbete, och hållbart resande. Detta har vi gjort genom att hålla seminarier tillsammans med bland andra Polisen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Arbetsförmedlingen, Trafikverket, Statistiska Centralbyrån, Folke Bernadotte Akademin och Sida.

GLOBALT KAPACITETSUTVECKLINGSPROGRAM OM KLIMAT OCH HÅLLBARA STÄDER

Genom det Sida-finansierade programmet *Stärkta institutioner för ett hållbart klimat*, som pågår 2019–2022, har Naturvårdsverket tillsammans med Boverket, Energimyndigheten, Statistiska centralbyrån, Sveriges lantbruksuniversitet och SMHI fortsatt stödja de deltagande länderna, Etiopien, Kenya, Moçambique, Uganda och Zimbabwe, i arbetet med att utveckla och genomföra nationella åtaganden inom ramen för Parisavtalet rörande utsläppsminskningar, anpassning och hållbar stadsplanering. Stödet sker främst inom ramen för förändringsprojekt där fokus ligger på deltagande länders och organisationers kapacitet att samla och analysera relevant data, göra den tillgänglig och stärka institutionella arrangemang. Utöver att erbjuda en plattform för nätverkande och erfarenhetsutbyte mellan de deltagande länderna har fokus under året legat på projektutveckling i syfte

att skapa robusta och institutionellt förankrade projektplaner med stark genomförandepotential.

Programmet bidrar till Sidas mål för kapacitetsutveckling samt till mål om partnerskap och en bred svensk resursbas. Det bidrar även till ambitionen att utveckla effektiva metoder för att maximera biståndsnyttan. På global nivå bidrar programmet till genomförandet av Agenda 2030 med särskilt fokus på mål 11 (Hållbara städer och samhällen), mål 13 (Bekämpa klimatförändringarna), mål 16 (Fredliga och inkluderande samhällen) samt genomförandet av Parisavtalet och New Urban Agenda.

INTERNATIONELL UTBILDNING (ITP)

Under 2018–2024 anordnar Sveriges geologiska undersökning tillsammans med Luleå tekniska universitet och Naturvårdsverket tio utbildningar angående hantering av vatten och avfall från gruvor. Utbildningen genomförs med projektarbeten i deltagarnas länder och är öppen för deltagare från låg- och mellan-inkomstländer med en växande eller etablerad gruvindustri. Naturvårdsverket bidrog under året med kunskap inom tillståndsgivning, tillsyn, biologisk mångfald samt ekosystemtjänster för miljötjänstemän från Kenya, Tanzania, Etiopien och Zambia. Vi bidrog även till att utveckla de förändringsprojekt som deltagarna bedriver i sina hemländer.

7 Naturmiljö, friluftsliv och vilt

Naturvårdsverket ska se till att de lagar och förordningar som riksdagen och regeringen har beslutat om på miljöområdet blir verklighet. Vi ska genomföra miljöpolitiken i samverkan med en rad andra aktörer i samhället. Våra verktyg är i huvudsak fördelning av anslag, vägledning, föreskrifter, beslut om tillstånd och dispenser, deltagande i domstolsprocesser och tillsyn.

Resultatområdet är ett av tre områden som avser myndighetens förvaltnings- och åtgärdsarbete. Här ingår bland annat arbetet med långsiktigt skydd av värdefull natur, restaurering och skötsel av skyddade områden samt att ta fram underlag för beslut om att inrätta nationalparker. Dessutom ingår arbetet för att skogs- och odlingslandskapet och städernas gröna miljöer ska kunna utgöra en fungerande grön infrastruktur, liksom arbetet med att bevara och utveckla förutsättningarna för friluftslivet samt jakt och vilt enligt jaktlagstiftningen. Det övergripande syftet är att nå för området relevanta nationella och internationella målsättningar. Området fokuseras på målen för friluftspolitiken, genomförande av viltstrategin samt miljömålen Ett rikt växt- och djurliv, Levande skogar, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap och Storslagen fjällmiljö. Resultatområdet bidrar därigenom även till uppfyllande av EU:s strategi för biologisk mångfald samt till FN:s globala hållbarhetsmål vad gäller ekosystem och biologisk mångfald respektive god hälsa samt målsättningar för tillgång till natur, hållbara livsstilar, jämlikhet, folkhälsa och kunskap om hållbar utveckling.

Inom resultatområdet är vårt arbete inriktat mot att bidra till att bibehålla och utveckla ekologiskt funktionella landskap där förutsättningar för biologisk mångfald är goda samtidigt som landskapets resurser och ekosystemtjänster kan nyttjas långsiktigt och hållbart. Arbetet sker i samverkan med landskapets aktörer och sker med en tydlig medvetenhet om betydelsen av olika aktörers insatser och varje markägares rättigheter. Vi bidrar till att tillämpningen av miljöbalken blir så effektiv som möjlig och att biologisk mångfald tillmäts större betydelse i samband med prövning och fysisk planering. Värdefulla områden ges långsiktigt skydd och förvaltas så att dess värden för biologisk mångfald och friluftsliv bibehålls eller utvecklas. Vi driver ett offensivt arbete för att genomföra Nationalparksplanen. Där vi själva är markägare ser vi till att våra fastigheter förvaltas på ett sätt som bidrar till att bevarandemålen i respektive skyddat område nås.

Vi verkar för att förutsättningarna för friluftsliv bevaras och utvecklas för olika målgrupper både i städer och på landsbygden. Våra insatser kompletterar det arbete som sker av kommuner, frivilliga krafter och inom de areella näringarna för att säkerställa tillgången till attraktiva landskap och naturområden för friluftsliv både i städer och på landsbygden.

Naturvårdsverkets strategi för svensk viltförvaltning är utgångspunkten för stora delar av arbetet med viltförvaltning. Genomförande av strategin ska främja viltet som resurs, leda till att skador orsakade av viltet minskar samt till att förvaltningen av vilt är stabil och förutsägbar. Vi arbetar proaktivt baserat på de kunskaper vi har idag och kommunicerar på ett sätt som stärker förtroende för Naturvårdsverket som jakt- och viltmyndighet.

Resultatbedömning

Naturvårdsverkets treåriga mål är:

- Genom Naturvårdsverkets arbete i samverkan har det blivit enklare för markägare att bruka landskapet på ett mer hållbart sätt.
- Naturvårdsverket skapar förutsättningar för en hållbar viltförvaltning som allmänheten har högt förtroende för.

Vi har påbörjat arbete för att bidra till målet om att det ska bli enklare för markägare att bruka landskapet på ett mer hållbart sätt, framför allt när det gäller skogen och odlingslandskapet. Bland annat har vi bidragit i framtagandet av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2020. Det är dock ännu för tidigt för att se effekterna av arbetet för markägare.

Vi skapar förutsättningar för en hållbar viltförvaltning som allmänheten har högt förtroende för. Vi har under 2019 bland annat beslutat om föreskrifter inom viltföreskriftsprojektet. Vi har också i vårt arbete med att se över jakttiderna mottagit över 500 externa förslag och skickat preliminära förslag på förordningsändringar på remiss. Det är viktiga steg för att nå målet samtidigt som vårt sätt att agera i det mer händelsestyrda viltarbetet också kommer att påverka hur vi uppnår målet.

En stor del av arbetet inom resultatområdet möjliggörs av sakenslagen för skydd av och åtgärder för värdefull natur. År 2019 innebar inledningsvis en halvering av dessa anslag. Verksamheten har därför präglats av hårda prioriteringar, vilka har skett efter dialog med länsstyrelserna. Vårändringsbudgeten och höständringsbudgeten innebar att anslagen delvis återställdes, men inte fullt ut. De ekonomiska förutsättningarna för verksamheten har påverkat resultaten framför allt när det gäller möjligheten till naturvårdsåtgärder ute i länen. Exempelvis har, jämfört med 2018, färre beslut tagits om markerättning, det statliga ledsystemet inte kunnat upprustas i samma omfattning, väsentligt färre nya projekt har beviljats LONA-bidrag och färre våtmarker blivit anlagda eller restaurerade. Verksamheten på länsstyrelserna som finansieras via anslagen har varit inriktad på att behålla den långsiktiga kapaciteten i form av kunnig personal och satsningar på lagstadgade och nödvändiga åtgärder. Inriktningen har för Naturvårdsverkets del lett till att vi med vår egen personal har kunnat skapa en hel del resultat trots de lägre anslagsnivåerna, till exempel i form av insatser för vägledning, kompetensutveckling och kommunikation. Vi kan också 2019 se resultat av fleråriga arbetsinsatser, till exempel när det handlar om åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper.

Naturmiljö

Resultatkommunikation

För att kommunicera resultaten av anslagen för skydd av och åtgärder för värdefull natur har Naturvårdsverkets modell för resultatkommunikation tillämpats under året. Syftet är att på ett lättillgängligt sätt, till en bredare målgrupp, öka kunskapen om vad vi åstadkommer med anslagen. Vi vill även skapa förtroende för arbetet samt en stolthet för resultaten hos dem som arbetar inom området. Modellen bygger på tekniken ”storytelling” och ger stöd i att berätta historien om ett resultat, vad som genomförts, varför det genomförts och vad som blivit eller kommer att bli effekten. Nio områden valdes ut för 2019, till exempel antalet nya naturreservat, besök i nationalparker och naturum, hektar nya våtmarker och hektar återskapade sandmarker, för att nämna några. Resultaten återspeglade vad som åstadkommit under 2018 och presenterades på naturvårdsverket.se, men spreds även i andra kanaler. Webbsidorna hade cirka 3 000 besök de sju första månaderna. Motsvarande siffra för tidigare år är cirka 5 000 år 2018 och cirka 3 000 år 2017. En intern uppföljning bland de medarbetare som deltog i arbetet visar att 84 procent tycker att modellen fungerar som ett bra stöd för att tydliggöra våra resultat och 92 procent anser att modellen är ett bra stöd för att kommunicera våra resultat på ett lättillgängligt sätt.

Långsiktigt skydd av värdefull natur

Anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* används till ersättningar till fastighetsägare som berörs av planerat eller beslutat områdesskydd, framför allt naturreservat. Huvuddelen av naturreservatsbesluten sker efter att överenskommelser om ersättning har träffats med samtliga berörda fastighetsägare. Processen med markersättning utgör av detta skäl en viktig del för att öka takten i länsstyrelsernas reservatsprocess. Naturvårdsverket har även under 2019 tillfälligt förstärkt länsstyrelsernas kapacitet att handlägga områdesskyddsärenden så att objekt där ersättning betalats ut också får beslut om inrättande av naturreservat.

De vanligaste formerna av ersättning till sakägare vid områdesskydd är överenskommelse om intrångsersättning, vilka 2019 utgör cirka 74 procent av besluten, förvärv av mark, bytesavtal och naturvårdsavtal.

Tabell 9. Ersättningar till markägare berörda av skydd av värdefull natur

	2017	2018	2019
Skydd av värdefull natur – antal beslut om markersättning	573	535	457
Varav förvärv/byten /försäljning	115	124	99
Varav intrång	432	388	340
Varav bidrag till kommuner	10	7	6
Varav naturvårdsavtal	16	15	12
Omfattning på anslaget 1:4	1 268 000	1 418 000	978 000
Varav ersättning till markägare	1 096 837	1 241 619	822 627
Under året säkrad areal, ha	26 800	26 900	29 510

Naturvårdsverket har fattat 457 beslut om ekonomisk ersättning för skydd av värdefulla områden, vilket är en minskning jämfört med 2018. Detta beror dels på ett minskat anslag, dels på att vi även 2019 har genomfört ett flertal uppgörelser som belöper sig till stora belopp.

Genom 1:14-anslaget Skydd av värdefull natur har vi säkrat 29 500 hektar under 2019, vilket är en ökning jämfört med 2018. Under 2019 gjordes en uppgörelse avseende Temminki, ett stort myrmarksområde på närmare 9 700 hektar, vilket bidrog till att en stor areal kunde skyddas till en lägre kostnad per hektar. Uppgörelser har också skett för cirka 660 hektar brandområden i Gävleborgs och Jämtlands län.

FÖRVÄRV

Köpen under 2019 berör mark inom cirka 50 blivande respektive utvidgade naturreservat eller nationalparker. Ett exempel på en stor uppgörelse avser köp av mark från Jokkmokks allmänning, där köpeskillingen uppgick till 83,5 mnkr och berör de blivande naturreservaten Skorvkullen och Karatj-Råvvåive i Norrbottens län, med en total areal om cirka 4 940 hektar.

INTRÅNG

Under 2019 har vi godkänt 340 intrångsersättningar jämfört med 388 under 2018. Den högsta ersättningen, 85 mnkr, under 2019 betalades till Lainio samfällighet och avsåg det blivande naturreservatet Temminki i Norrbottens län som nämnts ovan.

BIDRAG TILL KOMMUNER

Naturvårdsverket kan lämna bidrag till kommuners kostnader för ersättningar och markförvärv vid bildande av naturreservat och biotopskyddsområden samt till vissa naturvårdsavtal. Under 2019 har vi fattat beslut om sex bidrag till kommuner omfattande närmare 10 mnkr. Det är något färre än 2018 och även beloppet är lägre. Det största bidragsbeloppet var 4,2 mnkr som betalades ut till Växjö kommun för Hovshaga i Kronobergs län, för ett område på cirka 130 hektar, som kommunen skyddat som naturreservat.

NATURVÅRDSAVTAL

Under 2019 träffades tolv naturvårdsavtal, det vill säga frivilliga överenskommelser mellan staten och en fastighetsägare, om skydd av natur. Detta är något lägre jämfört med 2018. Den sammanlagda arealen för årets naturvårdsavtal utgör cirka 90 hektar.

Nya naturreservat

Beslut om naturreservat tas av länsstyrelse eller kommun. Naturvårdsverket bidrar till arbetet genom vägledning, samråd, marklösen och bidrag. De riktade bidragen till länsstyrelsernas reservatsarbete har tidigare år (2016–2018) inneburit kraftigt förbättrade resultat för beslutsfattande och även för år 2019 har beslutsfattandet varit högt: 166 nya statliga naturreservat, med en areal av 72 721 hektar, har bildats. Totalt fattades 231 beslut av länsstyrelserna, vilket även inkluderar andra typer av beslut till exempel utökning, ändrade föreskrifter och nya skötselplaner.

Tabell 10. Antal och areal nybildade naturreservat

	2017	2018	2019
Antal statliga	218	159	166
Antal kommunala	12	23	11
Areal statliga reservat	83 911	59 568	72 721
Areal kommunala reservat	368	6 350	1 022

Nationalparker

Naturvårdsverket har under 2019 fortsatt att arbeta mot målen i Nationalparksplan för Sverige – Genomförandeplanen för 2015–2020. Under 2019 har vi tillsammans med Länsstyrelsen i Gotlands län, Region Gotland och Havs- och vattenmyndigheten påbörjat arbetet med ett nationalparksprojekt i Bästeträskområdet på norra Gotland.

Det fleråriga arbetet med att bilda nationalpark i området Vålådalen-Sylarna-Helags i Jämtlands län avslutades i juni 2019. De organisationer som ingick i nationalparksprojektet kunde inte enas om den framtida nationalparkens syfte och mål och Naturvårdsverket beslutade därför, i dialog med Länsstyrelsen i Jämtlands län, att avsluta projektet. Arbetet har dock varit konstruktivt och lett till god samverkan mellan myndigheter och berörda aktörer i området och till flera förslag till nya lösningar för att bilda och förvalta nationalparker.

Besöksentrén till Muddus/Muttos nationalpark i världsarvet Laponia har byggts om och gjorts mer tillgänglig. Invigningen skedde sista helgen i maj, på nationalparkernas dag, med närmare 300 besökare. Entrén har gjorts större och har fått nya informationsplatser, eldstäder, spänger och ramper samt besökstoletter och en utvidgad parkering.

Den visuella identiteten införs successivt i landets nationalparker.

Guldkronan, som fungerar som markör för en nationalpark, har vidareutvecklats för att förstärka ytan så att den blir mer tålig mot slitage. En guldkrona med förstärkt yta har placerats ut i Tyresta nationalpark.

Som en del i arbetet med Sveriges nationalparker och som ett led i arbetet med att skyddade områden ska vara en resurs för friluftslivet kan aktörer som bedriver verksamhet i en nationalpark efter genomgången utbildningen ges rätten att nyttja logotypen för samarbete med en viss nationalpark. Från och med 2017 har åtta nationalparker haft flera utbildningar, vilket resulterat i att vi 2019 har totalt 63 aktörer som har tecknat avtal för att nyttja logotypen. Syftet med aktörsutbildningar och möjligheten för aktörer att nyttja logotypen för samarbete med en viss nationalpark är att öka antalet aktörer som finns i eller i anslutning till nationalparkerna och verkar i linje med varumärkesstrategin för Sveriges nationalparker. Detta bidrar till ökade besöksantal och det i sin tur till ökad kunskap om naturen och förståelsen för betydelsen av naturvård hos allmänheten.

Under 2019 genomfördes en nationell besökarundersökning i Sveriges nationalparker tillsammans med länsstyrelsens förvaltare, Stiftelsen Tyrestaskogen och Laponiatjuottjudus. Besökarna i Sveriges nationalparker är totalt sett i mycket hög utsträckning nöjda med sina besök. Hela 95 procent tycker att besöket var mycket bra. Resultatet tenderar att ligga i nivå med eller något högre än vid 2014 års undersökning. Naturen är det främsta skälet till att besökarna åker till nationalparken. En stor andel av besökarna anser att besöket i nationalparken har gett dem mervärden som är viktiga för deras fysiska, psykiska och sociala hälsa, och resultaten för samtliga av dessa tre hälsofaktorer visar en tydlig ökning sedan 2014. Preliminära underlag tyder på att antalet besök i Sveriges nationalparker var på samma höga nivå som ifjol.

Utökad stöd till områdesskyddsarbetet

VÄGLEDNING OM OMRÅDESSKYDD

Naturvårdsverket vägleder i det arbete med områdesskydd som framför allt genomförs av länsstyrelserna men där även en del av landets kommuner är aktiva. Naturvårdsverket använder en digital samverkansyta hos länsstyrelserna för vägledning. Där har vi både informerat om aktuella frågor, som hantering av granbarkborre, och möjliggjort erfarenhetsutbyte mellan länsstyrelserna. En viktig effekt av samverkansytan är att den samlade kunskapen om områdesskyddsarbete hos länsstyrelserna och Naturvårdsverket är tillgänglig för fler och kan få en bredare spridning.

Under 2019 har projektet samiska rättigheter och områdesskydd slutförts. Hos de myndigheter som arbetar med naturvård har projektet bidragit till ökad kunskap om hur samiska rättigheter förhåller sig till skyddade områden, såsom naturreservat och nationalparker. Ett resultat av projektet är en rapport som både ger en bakgrund i frågan och även konkret vägledning till länsstyrelser och kommuner om hur man bör gå till väga när man bildar och förvaltar naturreservat inom renskötselområdet.

Vi har väglett om områdesskydd vid tre regionala träffar med länsstyrelsernas handläggare för områdesskydd under 2019, samt arrangerat en kurs om bildande av kommunala naturreservat inom ramen för LONA som nådde ett hundratal deltagare. De regionala träffarna bidrar till ökad samverkan både länen emellan och med nationella myndigheter. Träffarna ökar också kunskapen om olika förutsättningar för skydd och skötsel av värdefull natur i skilda delar av landet, inklusive förslag på problemlösning. LONA-kursen kommer att underlätta bildandet av kommunala naturreservat genom kunskapsspridning till kommunala handläggare. Personal från länsstyrelserna deltog också i kursen, vilket innebär att kunskapen om processen att bilda naturreservat ökat även i denna grupp.

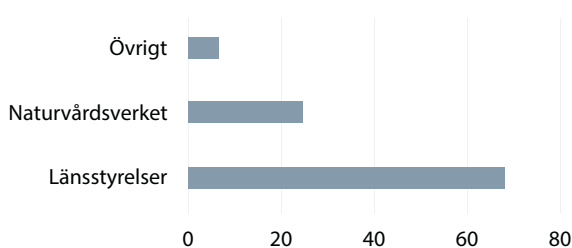
DIALOG FÖR NATURVÅRD

Naturvårdsverket har under året startat satsningen Dialog för naturvård för att bidra till att myndigheter använder ett mer dialogbaserat arbetssätt inom naturvården. Tanken är att öka delaktigheten för berörda organisationer och personer inom naturvården, att minska konflikterna och att förbättra naturvårdsarbetet. Kursen riktar sig till länsstyrelser och kommuner, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen samt till värderare och förhandlare.

Utbildningarna har haft 260 deltagare under 2019 och de digitala föreläsningarna i serien har haft i genomsnitt 158 besök.

Kursdeltagarna upplever att de har fått ökad kompetens inom samverkan och dialog för naturvård och användbara verktyg för att planera och genomföra dialogprocesser. De upplever också att de har fått ökad kompetens att förebygga och hantera konflikter.

Figur 2. Dialog för naturvård, procent deltagande organisationer

I grundkursen har deltagarna varit från: länsstyrelser (68 procent), Naturvårdsverket (25 procent) och övriga (7 procent). Övriga är värderare, förhandlare, kommuner, Skogsstyrelsen.

Prövning och vägledning om tillämpning av områdesskydd

VINDKRAFT

Naturvårdsverket har under året hanterat totalt 80 inkommande ärenden gällande vindkraftsetablering. Av dessa har Naturvårdsverket yttrat sig som remissinstans i drygt tio ärenden. I sex ärenden har vi yttrat oss i samråd till verksamhetsutövare och i två ärenden har vi yttrat oss till regeringen där vi bedömt att särskild hänsyn är motiverad. Exempel på skäl för särskild hänsyn har varit risk för negativ påverkan på hotade arter, främst fåglar, Natura 2000 eller annat områdesskydd, annan värdefull natur eller negativ inverkan på det rörliga friluftslivet. Regeringsärendena gäller vardera tre havsbaserade vindkraftsanläggningar, där vi bland annat har lyft frågor om negativ påverkan på tumlare, migrerande och övervintrande sjöfåglar och Natura 2000. Naturvårdsverket har yttrat sig till beslutande instans i fyra ärenden gällande bland annat negativ påverkan på havsörn och kungsörn, fladdermöss och värdefull natur. Något slutgiltigt beslut har ännu inte fattats i dessa ärenden.

Mark- och miljödomstolarna har under 2019 fattat beslut som vunnit laga kraft i två ärenden från tidigare år i vilka Naturvårdsverket har yttrat sig. I det ena bedömde Naturvårdsverket att påverkan på fåglar inte förelåg och ansökan bifölls. I det andra ärendet fattade mark- och miljödomstolen beslut om stoppreglering till skydd för fladdermöss i linje med vad Naturvårdsverket föreslagit.

Vi bedömer att vårt engagemang sammantaget har haft genomslag och bidragit till en hållbar vindkraftsutbyggnad. Insatserna medverkar till en ökad måluppfyllelse för miljö kvalitetsmålen Levande skogar, Myllrande våtmarker och Ett rikt djur och växtliv. Insatserna svarar också upp mot internationella ambitioner och åtaganden om att minska den globala påverkan på den biologiska mångfalden.

STRATEGI FÖR HÅLLBAR VINDKRAFTSUTBYGGNAD

Naturvårdsverket har löpande väglett allmänhet, kommuner och länsstyrelser angående frågeställningar kring etablering och konsekvenser av en etablering av vindkraftverk. Vi har tillsammans med Energimyndigheten jobbat vidare med vår Strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad. Dialoger har genomförts med bland annat branschen, Sametinget, Försvarmakten, andra myndigheter och intressegrupper. Vi har sammanställt statistik och utvärderat utfall i tillståndsprocessen och påbörjat arbetet med att ta fram tematiska underlag som kan ligga till grund för förbättrad vägledning. Arbetet har ytterligare belyst frågeställningarna kring utbyggnad av vindkraft och dialogerna har skapat ett gott samtalsklimat. Arbetet kommer att fortgå under 2020.

BIOTOPSKYDDSOMRÅDEN OCH STRANDSKYDD

Vi har under året gett löpande vägledning om bestämmelserna om biotopskydd och strandskydd till allmänhet, kommuner och länsstyrelser.

ÖVERKLAGADE DISPENSBESLUT GÄLLANDE BIOTOPSKYDD SOMRÅDEN

Naturvårdsverket har i två fall överklagat länsstyrelsebeslut om dispens från det generella biotopskyddet för avverkning av alléer i tätort. Syftet med dispenserna var att ge utrymme för ny infrastruktur och bostäder med mera. I båda fallen ansåg vi att sökanden inte hade utgått från alléernas skydd som en planeringsförutsättning och att alternativen var bristfälligt beskrivna. I det ena fallet fick vi rätt i mark- och miljödomstolen medan överklagandet avslogs i det andra. I båda fallen kompletterades underlaget väsentligt och nya omständigheter redovisades under processens gång. I det första fallet medgav därför Naturvårdsverket hos Mark- och miljööverdomstolen att skäl fanns för att ge dispens. I det andra fallet avstod Naturvårdsverket av motsvarande skäl att överklaga till Mark- och miljööverdomstolen. I båda fallen ledde Naturvårdsverkets överklagande till att avsevärt bättre underlag och utredning togs fram, vilket i sin tur bidrog till bättre avvägningar. Ett resultat är också att det nu finns rättsfall som berör frågan om vilket underlag som behövs i ärenden om biotopskyddsdispenser för alléer inom detaljplanelagda områden.

WEBBINARIUM OM DE SENASTE DOMARNA FRÅN MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN I STRANDSKYDDSMÅL

Under hösten hölls ett webinarium för länsstyrelserna där vi redogjorde för de två senaste årens domar i strandskyddsmål med prejudikatsvärde. Webbinariet resulterade i att länsstyrelserna uppdaterades i både ny och tidigare bekräftad praxis på området, vilket i sin tur bidrar till en än mer harmoniserad tillämpning av regelverket. Webbinariet spelades in och har publicerats på Naturvårdsverkets webbsida. I efterhand kan alltså även exempelvis kommuner ta del av webinariet och få ökad kunskap om senaste praxis.

Åtgärder för värdefull natur

Anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* finansierar åtgärder för naturvårdande skötsel och att göra skyddade områden tillgängliga. Anslaget finansierar också förvaltning av Naturvårdsverkets fastigheter, investeringar i och underhåll av byggnader, inmätning och gränsmarkering av nya naturreservat, drift av naturum, åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper samt den lokala naturvårdssatsningen (LONA). Anslaget är viktigt för att skapa förutsättningar för friluftsliv i de skyddade områdena, i tätortsnära natur och på de statliga fjällederna. Anslaget bidrar även till arbetet med viltförvaltning, till exempel rovdjursinventeringar och information om rovdjur. I tabell 11 redovisas hur medlen har fördelats på olika verksamheterna. Medel fördelas som bidrag eller som ersättning för uppdrag, till många olika utförare. Länsstyrelsen var 2019 mottagare av 76 procent av anslaget. 2019 har Naturvårdsverket disponerat hela 1:3-anslaget. För jämförelsens skull visas även de medel som disponerades av länsstyrelserna 2017 och 2018 i tabellen.

Tabell 11. Fördelning av anslag 1:3, åtgärder för värdefull natur

	2017	2018	2019
Skötsel arter och naturtyper (inklusive LIFE)	424 326	460 636	391 632
Skötsel fastighetsförvaltning	52 324	61 373	38 707
Byggnader och anläggningar	55 471	37 043	13 200
LONA	53 678	55 489	33 971
LONA våtmarker	0	139 524	37 374
Skötsel våtmarker	0	59 922	33 377
Grön infrastruktur	14 122	13 285	31 936
Genetiska resurser och traditionell kunskap	1 842	1 742	0
ÅGP	55 098	57 863	43 232
Invasiva främmande arter	14 150	18 095	19 394
Naturumverksamhet	39 160	37 168	37 359
Friluftsliv och allemansrätt (inklusive statliga leder)	38 430	55 392	52 006
Naturnära jobb	1 868	33 971	0
Viltförvaltning	1 537	2 989	2 297
Viltförvaltning kunskapsunderlag	7 594	14 100	7 474
Rovdjursinventering och övrig kunskap	68 227	72 436	64 113
Rovdjursförvaltning	21 290	23 319	17 911
Inventering och kunskapsstöd	44 824	57 535	38 958
Övrigt	59 269	4 385	5 754
Återtag av oförbrukade medel	-16 768	-11 626	-6 936
Totalsumma Naturvårdsverket	936 442	1 194 641	861 759
Andel av anslaget som fördelats som bidrag eller uppdragsersättning till länsstyrelserna	65%	73%	76%
Utöver ovanstående disponerade länsstyrelserna till:			
Friluftslivsamordning	17 000	17 000	0
Grön infrastruktur	20 000	20 000	0
Naturnära jobb		16 000	0
Totalt till åtgärder för värdefull natur	973 442	1 247 641	861 759

Anslaget minskade för år 2019, och därför har vissa satsningar avvecklats och finansieringen av andra verksamheter minskats. Exempel på detta är att vi avslutat satsningen Naturnära jobb i förtid och minskat medlen till åtgärder för våtmarker. För grön infrastruktur beror ökningen av medel år 2019 jämfört med 2018 på att Naturvårdsverket fördelade medel som tidigare disponerats av länsstyrelserna. På samma sätt ser medlen för friluftsliv ut att ligga på en i princip oförändrad nivå när de egentligen har minskat år 2019, på grund av att Naturvårdsverket nu fördelat medel som tidigare disponerats av länsstyrelserna. För LONA och LONA våtmarker har medel använts till utbetalningar i redan påbörjade projekt med fleråriga bidragsbeslut. Även för LIFE-projekt har medel gått till utbetalningar i fleråriga åtaganden.

SKÖTSEL AV ARTER OCH NATURTYPER I SKYDDADE OMRÅDEN

Skyddade områden förvaltas utifrån syftet med varje område. Den naturvårdande skötseln är central för att syftena med de skyddade områdena ska nås och för att bidra till gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter inom Natura 2000-nätverket.

Det praktiska arbetet leds i huvudsak av länsstyrelserna och finansieras till stor del av bidrag från 1:3-anslaget. Under 2019 har 45 procent av anslaget använts för skötsel av arter och naturtyper i områdena. Förutom detta anslag finansierar även andra källor vissa åtgärder i skyddade områden, till exempel landsbygdsprogrammet och finansiering från EU till LIFE-projekt. En liten del av 1:3-anslaget har gått till en stiftelse och en lokal förvaltningsorganisation för den skötsel som de ansvarar för.

Den lägre anslagsnivån har inneburit att länsstyrelserna har haft mindre medel till att genomföra de åtgärder som behövs för att bevara naturtyper och friluftslivsanläggningars status. Omfattningen av uppdrag till naturvårdsföretag som utför det praktiska arbetet åt länsstyrelserna har också minskat av samma skäl.

En stor insats under året har varit vägledning av länsstyrelserna avseende hantering av stormskador, främst efter stormen Alfrida, granbarkborreskador i skyddade områden samt risken för spridning från skyddade områden till omgivande landskapet. Syftet var att öka kunskapen för att förebygga och minimera sådan spridning. Naturvårdsverket har, i samverkan med Skogsstyrelsen, tagit fram en vägledning om hantering av skador och spridningsrisker. Naturvårdsverket har också genomfört ett webinarium i frågan. Webbinariet spelades in och är tillgänglig på vår hemsida. Naturvårdsverket har deltagit i ett antal regionala och nationella träffar, bland annat med skogsnäringens aktörer. Naturvårdsverket deltar också i Skogsstyrelsens projekt Stoppa borrharna.

Naturvårdsverket är en av tio nationella myndigheter som haft ett regeringsuppdrag om att ta fram strategier för kulturmiljöfrågor. Syftet har varit att myndigheterna ska utarbeta ett mer samlat och strategiskt förhållnings-sätt till hur deras verksamheter påverkar kulturmiljön och hur de bidrar till de nationella kulturmiljömålen. I sin strategi lyfter Naturvårdsverket bland annat fram det biologiska kulturarvet som en utgångspunkt i myndighetens kulturmiljöarbete. Andra viktiga aspekter är kopplingen mellan de nationella kulturmiljömålen och miljömålssystemet, och att ha ett helhetsperspektiv på natur- och kulturlandskapet.

Den 5–7 april, anordnade Naturvårdsverket, tillsammans med Conservation Coaches Network, ett evenemang, CCNet Europe Rally 2019, i Vålådalen, Jämtand. I anslutning till detta evenemang hölls även, 31 mars–5 april, en utbildning för instruktörer i Open Standard för naturvård. I mötet deltog 32 personer från 18 länder och i utbildningen 21 personer från 14 länder. Open Standard är en samling av verktyg för adaptiv förvaltning inom naturvård, där en del (resultatkedja) påminner om vidareutvecklad verksamhetslogik från ESV. Fokus är att arbeta i nära samverkan med berörda aktörer.

Naturvårdsverket har under 2019 med goda resultat använt metodiken i arbete med förberedelse av en eventuell nationalpark i västra Jämtland, även om det projektet fick avslutas.

EU:S MILJÖFOND LIFE: NATUR OCH BIOLOGISK MÅNGFALD

Inom LIFE-programmet för natur och biologisk mångfald kan man bland annat genomföra restaureringar av Natura 2000-områden, bekämpa invasiva arter, utveckla nya metoder för att gynna biologisk mångfald och förvalta hotade arter. Naturvårdsverket vill uppmuntra länsstyrelser och andra organisationer att söka medel från LIFE-programmet för projekt som bidrar till att uppfylla myndighetens uppdrag att genomföra åtgärder för värdefull natur.

Möjlighet att söka bidrag för att kunna skriva ansökningar delas därför årligen ut av Naturvårdsverket. I början på 2019 inkom sex ansökningar om skrivarestöd varav fyra beviljades. Dessa fyra lämnade in koncept, en sammanfattande beskrivning, till EU. En av dessa ansökningar, projektet RestoRED, har därefter gått vidare till steg två och har därmed getts möjlighet att lämna in en fullständig ansökan under början av 2020. Syftet med projektet RestoRED är att arbeta med åtgärder för hävdberoende direktivnaturtyper som kan kopplas till EU:s rödlistade habitat. Målsättningen är att restaurera förekomster av dessa naturtyper till gynnsam status inom Natura 2000-områden där de förekommer, men idag inte har gynnsamt bevarandetillstånd.

Naturvårdsverket har under 2019 meddelat att vi kan ingå som partner i samtliga LIFE-projekt inom natur och biologisk mångfald. Naturvårdsverkets roll som partner i projekten blir främst att bidra med kunskap och nationellt perspektiv i genomförandet samt att bidra till att växla upp och sprida projektens resultat och erfarenheter. Naturvårdsverket fortsätter också att medfinansiera och delta i prioriterade LIFE-projekt inom området natur och biologisk mångfald.

Under 2019 pågår sex tidigare beviljade LIFE-projekt inom natur och biologisk mångfald som medfinansieras av Naturvårdsverket, se tabellen nedan.

Tabell 12. Antal LIFE-projekt

	2017	2018	2019
Antal under perioden beslutade nya projekt under anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur	1	0	0
Antal under året pågående medfinansieringsprojekt under anslaget 1:3	9	10	6
Medfinansiering per år, tkr	24 788	27 954	11 769

FASTIGHETSFÖRVALTNING

Naturvårdsverket fördelade under 2019 14 mnkr till våra uppdragstagare för utförande av den tekniska, ekonomiska och juridiska fastighetsförvaltning där vi är fastighetsägare. I uppdraget ingår att arbeta aktivt med den mark och de byggnader och anläggningar som Naturvårdsverket äger.

Därutöver fördelades 11,8 mnkr till uppdragstagarna i byggnadsschablon. Dessa medel används till fastighetsförvaltningens löpande kostnader såsom snöröjning, sophantering, underhåll av vägar, driftmedia (värme, vatten och avlopp) och akuta reparationer på de fastigheter som Naturvårdsverket äger.

BYGGNADER OCH ANLÄGGNINGAR

Naturvårdsverket investerade totalt cirka 14 mnkr under 2019 som riktade insatser i våra byggnader och anläggningar. På grund av den lägre nivån på 1:3-anslaget kunde endast de mest akuta åtgärderna genomföras.

Investeringar har planerats och utförts med fokus på att trygga Naturvårdsverkets avlopp- och vattenförsörjning bland annat genom nya reningsverk på Sävö och Dagnäsön i Södermanlands län och nytt reningsverk på Gotska Sandön. Effekterna har varit att vi tryggt förvaltningsobjekten med att ha rent dricksvatten som renats på korrekt sätt och minimerat riskerna för att otjänligt vatten rinner ut i våra skyddade naturområden.

Under 2019 har vi också investerat i modernisering och uppsäkring av dammanläggningar i Stensjödal i Tyresta nationalpark och Gretjärn i Öjenäsbäckens naturreservat i Värmland. För att minska våra byggnaders och anläggningars direkta miljöpåverkan har vi också investerat 1,7 mnkr i energibesparande åtgärder, såsom byte av värmesystem, installation av värmepumpar och isolering av vindar. Åtgärder som kommer att ge långtgående effekter för den minskade energiförbrukningen och minska våra kostnader för el- och värmeförbrukning.

För att bibehålla våra byggnader och anläggningars underhållsnivå och status utfördes underhållsåtgärder för cirka 11,7 mnkr. Åtgärderna har bland annat varit renovering och underhåll av ekonomibygnader, bryggor och mangårdsbyggnader. En av årets största underhålls- och reparationsprojekt har utförts på Högbonden i fyrvaktarbostaden.

Under år 2018 och 2019 har fastighetsförvaltning av våra sju statliga byggnadsminnen varit i fokus, bland annat genom att samtliga tillsynsbesök utförts tillsammans med Riksantikvarieämbetet. Två underhållsprojekt har utförts i våra statliga byggnadsminnen: Axel Hambergs forskarstugor i Laponia och på Rågskär i Stockholms skärgård.

INMÄTNING AV OMRÅDESSKYDDSGRÄNSER

Syftet med inmätning av områdesskyddsgränser är att få korrekt och rättssäker redovisning av gränserna i naturvårdsregistret och i förlängningen även i fastighetsregistret. Gränserna för naturreservat stakas ut i terrängen och mäts in. I de fall reservatsgränsen sammanfaller med eller går fram till en fastighetsgräns mäts också fastighetsgränsens gränspunkter in för att säkerställa att reservatet hamnar på rätt berörd fastighet.

Inmätning av områdesskyddsgränser har sedan 2017 utförts av Skogsstyrelsen som då tog över efter Lantmäteriet. 2018 var det första hela året då Skogsstyrelsen hade inmättningsverksamhet igång över hela landet. Under 2019 kunde inte verksamheten utökas i önskad omfattning på grund av

minskad budget. Skogsstyrelsen har under 2019 arbetat med mätuppdrag i 421 olika områdesskyddsobjekt (i huvudsak naturreservatsobjekt) spridda över hela landet. 172 mätuppdrag har slutförts under året.

Viss inmätning har även under 2019 utförts av Lantmäteriet inom vissa projekt framförallt på områden ägda av Statens Fastighetsverk. Lantmäteriets inmätning under året omfattar cirka 3,1 mnkr av den totala inmätningkostnaden redovisad i tabell 11, LONA.

LONA

Den lokala naturvårdssatsningen LONA ska stimulera kommuners och ideella föreningars långsiktiga naturvårdsengagemang och öka allmänhetens tillgång till naturen. Uppväxlingen av statliga medel inom ramen för LONA är god, eftersom det krävs en lokal medfinansiering motsvarande minst samma nivå som bidragssumman.

Budgetåret 2019 innebar kraftiga nedskärningar inom anslagsområdet, vilket har påverkat leveranser och effekter inom LONA-verksamheten. 2019 inkom 282 ansökningar som tillsammans sökte bidrag för 59,4 mnkr. Den totala projektkostnaden för dessa insatser var cirka 121 mnkr. I första hand riktades medel till utbetalningar i pågående projekt (24 mnkr).

Ungefär tre fjärdedelar av projekten i LONA genomförs tätortsnära, vilket bidrar till att öka allmänhetens tillgång till natur i vardagen. Lite drygt en tredjedel av LONA-projekten har stark lokal förankring genom att de drivs av ideella föreningar eller ideella föreningar i samverkan med kommuner.

För att öka kunskapen om, och inspirera till ökad areal formellt skyddad tätortsnära natur arrangerade Naturvårdsverket en utbildningsdag för kommuner, med fokus på kommunal naturreservatsbildning. Kursen hölls under våren 2019 med 125 externa deltagare. Sista helgen i augusti arrangerades "Lokala naturvårdens dag" där kommuner tillsammans med ideella föreningar och organisationer visar upp sitt lokala naturvårdsarbete för kommuninvånarna. Helgen resulterade i 22 arrangemang spridda från norr till söder.

I november ordnades en fysisk handläggartäff för information, diskussion och ökat erfarenhetsutbyte mellan handläggare på länsstyrelserna. LONA-registret har genomgått fortsatt en utveckling för ökad användarvänlighet och förbättrade möjligheter till statistikuttag.

LONA VÅTMARKER

Naturvårdsverket fattade under våren beslut om bidrag på totalt 7,1 mnkr till länsstyrelserna för utbetalning i pågående våtmarksprojekt inom LONA. Efter vårandringsbudgeten kunde Naturvårdsverket fatta beslut om ytterligare bidrag på 29 mnkr till länsstyrelserna för att hantera årets inkomna ansökningar om LONA-bidrag för våtmarker. Projektansökningarna omfattar bland annat projektering och förberedande arbete, anläggande av våtmarker och gäddfabriker, biotopkarteringar, informationsinsatser, restaureringar i form av fräsning och röjning.

SGU beviljades bidrag för att granska inkomna ansökningar utifrån ett grundvattenbildande perspektiv och hur väl våtmarken skulle bidra till att

kvarhålla vatten i landskapet. Underlaget från SGU ger länsstyrelserna bättre beslutsunderlag gällande ansökningarna om LONA-bidrag. SGU har även genom satsningen hållit nio utbildningsdagar på temat ”Låna en hydrogeolog” som riktar sig till kommuner och länsstyrelser. För att kunna anlägga och restaurera våtmarker som ska bidra till vattenhushållningen i landskapet på ett positivt sätt, behövs ett helhetsperspektiv så att det blir ”rätt våtmark på rätt plats”.

SKÖTSEL AV VÅTMARKER

2019 beviljade Naturvårdsverket drygt 33 mnkr i bidrag till åtgärder för restaurering eller anläggning av mer än 5 500 hektar våtmarker i skyddade områden, fördelat på 19 län. Detta bidrar till förbättrad bevarandestatus för berörda arter och naturtyper och även till att nå miljömålen. Förutom i öppna våtmarker (både rik- och fattigkärr) gjordes åtgärder bland annat i sumpskog och på fukt- och strandängar. Många arter som omfattas av nationella och EU-mål gynnas av åtgärderna, till exempel citronfläckad kärrtrollslända, dvärgmås, käppkrokmossa, sötgräs, sångsvan, brushane och grönbenä.

GRÖN INFRASTRUKTUR

I dialog och samverkan med länsstyrelserna och andra myndigheter har Naturvårdsverket under 2019 fortsatt arbetet med att genomföra grön infrastruktur i Sverige. Naturvårdsverket har bistått länsstyrelserna och underlättat kunskapsspridning och engagemang hos olika aktörer för att bidra till genomförande av åtgärder för grön infrastruktur.

Tillsammans med Skogsstyrelsen har vi fortsatt att genomföra skogdialoger om grön infrastruktur och skogen och i maj träffade vi skogssektorn och intresseorganisationer i Umeå. I juni deltog vi på mässan SkogsElmia tillsammans med Länsstyrelsen Jönköpings län, Havs- och vattenmyndigheten och Artdatabanken med temat Grön infrastruktur i skogen. Vi föreläste i augusti på ett seminarium som LRF anordnade i Linköping med ett brett deltagande av länsstyrelser, intresseorganisationer, kommunpolitiker och skogsbolag. Vi föreläste och deltog i diskussioner på symposiet Grön infrastruktur och biologisk mångfald på Lunds universitet i november med deltagare från bland annat kommuner, länsstyrelser, intresseorganisationer och universitet. I december deltog vi på Boverkets konferens *Låt staden grönska*, med kommuner som en central målgrupp. Samtliga deltaganden på konferenser och mässor har lett till många möten och diskussioner och ökad kunskap om och intresse för att grön infrastruktur.

Under året har vi fortsatt att ta fram vägledning och vidareförmedlingsmaterial som ett stöd för dialog och samverkan och för att bredda kunskapen och öka engagemanget att delta i arbetet med att genomföra åtgärder för grön infrastruktur. Vårt material används internt och av externa aktörer i olika sammanhang, exempelvis på informationsmöten och webbsidor, i regionala handlingsplaner, rapporter och presentationer. I serien *Grön infrastruktur – så kan du bidra* har vi tagit fram tre broschyrer: *I skogen*, *I blomrika gräsmarker*

och *I fysisk planering*. Två animerade filmer har upphandlats och publicerats, en om grön infrastruktur i odlingslandskapet och en om våtmarker. Vi har även tagit fram en film om ett samverkansprojekt om mer lövträd i Småland - *Grön infrastruktur i praktiken – Lövsuccé*. Flera illustrationer har också tagits fram, såsom av biologisk mångfald i odlingslandskapet samt grön infrastruktur kopplat till odlingslandskap, skog och fysisk planering för att på ett enkelt sätt visualisera fungerande grön infrastruktur.

En incitamentlista har sammanställts för att visa på olika möjliga stöd, som exempelvis bidrag eller rådgivning, för att genomföra åtgärder som stärker grön infrastruktur.

Vi har publicerat sex nummer av Lägesrapport för grön infrastruktur med nyheter om vad som är aktuellt i detta arbete. Mottagare av lägesrapporten är bland annat kommuner, myndigheter och företag.

Effekter av arbetet 2019 är att fler målgrupper nu har kännedom om grön infrastruktur och vet hur de kan bidra till den på kort och lång sikt, vilket är en förutsättning för det fortsatta arbetet att implementera åtgärder i samverkan.

ÅTGÄRDSPROGRAM FÖR HOTADE ARTER OCH NATURTYPER

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP) är verktyg för att identifiera och genomföra viktiga åtgärder för de berörda arterna där de gör störst naturvårdsnytta. Under 2019 redovisades genomförandet av 29 åtgärdsprogram som löpte ut 2018. Av dessa har ett avslutats och 28 förlängts ytterligare en programperiod. Det avslutade programmet är ÅGP för sötgräs, där det långsiktiga målet om fler än 75 lokaler med över 25 tuvor har uppnåtts. Den totala populationen på nationell nivå bedöms uppgå till cirka 19 000 tuvor, vilket överskrider visionen.

Andra goda exempel där vi nu ser resultat av det långsiktiga arbetet är ÅGP för humlepälsbi, vityxne i södra Sverige och violett guldvinge. Inom ÅGP för humlepälsbi har främst informationsåtgärder och hjälp med renovering av husväggar med bivänliga material varit framgångsrikt och bidragit till att arten ökat i populationsstorlek. Den förväntas nu kunna klassas om från akut hotad (CR) till starkt hotad (EN) i den svenska rödlistan. Skötsel- och restaureringsåtgärder för vityxne i södra Sverige som har finansierats via ÅGP har gett goda resultat, men mindre arbetsintensiva metoder behöver utvecklas för att skötseln ska bli hållbar i längden. Tack vare samverkan med kraftbolag, skogsbolag och de myndigheter som är en del av ÅGP finns nu chans att vända trenden för violett guldvinge, och inte bara förhindra dess utdöende utan att faktiskt bevara arten långsiktigt. I dagsläget har vi 131 gällande åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper knutna till landmiljöer.

INVASIVA FRÄMMANDE ARTER

Ett av de största hoten mot biologisk mångfald är det ökande problemet med invasiva främmande arter (IAS). Sverige står nu inför ett omfattande åtgärdsarbete som kommer kräva stora resurser, som ställer höga krav på samverkan och synkronisering mellan myndigheter, men också på engagemang från allmänheten. Inom vårt arbete med IAS har vi upprättat de strukturer och styrdokument som ska tas fram enligt EU-förordningen 1143/2014. Vi har tagit

fram en handlingsplan mot prioriterade spridningsvägar och genomfört en första rapportering till EU om IAS i Sverige som beskriver arters utbredning, genomförda åtgärder samt kostnader.

En nationell förordning om IAS samt vissa förändringar i miljötillsynsförordningen trädde i kraft den 1 januari. Förordningen visar ansvarsfördelningen mellan myndigheterna. Länsstyrelserna har fått ökade kunskaper om sin roll i IAS-arbetet enligt EU- och nationell lagstiftning genom ett webinarium med cirka 60 deltagare. Detta har effektiviserat deras arbete med IAS samt bidragit till ett mer enhetligt arbetssätt. Möten har hållits med flera myndigheter om roller, ansvar och samverkan. I december bjöd vi och Havs- och vattenmyndigheten in 13 myndigheter för att bilda ett nationellt samverkansorgan för IAS-frågor vilket gav positivt gensvar från deltagarna och arbetet ska fortsätta.

Naturvårdsverket har beviljat bidrag på 150 000 kr per länsstyrelse för arbete med IAS. Behoven har varit långt större, men den låga anslagsnivån har lett till hårda prioriteringar. Reducerad medeltillgång har bland annat även försenat arbetet med nationell förteckning då nödvändiga utredningar inte har kunnat genomföras.

Vi har sammanställt en metodkatalog för bekämpning av de vanligaste IAS:erna. Den har hjälpt myndigheter och allmänhet att välja effektiva metoder för utrotning och begränsning av IAS-förekomster. På uppdrag av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har Artdatabanken utvecklat en applikation för mobiltelefoner för inrapportering av IAS-observationer. Genom inrapporteringssystemet kan myndigheter och allmänheten lätt anmäla IAS-observationer vilket leder till ökade kunskaper om arternas utbredning och således bättre möjligheter att bekämpa dem.

Vi har även strävat efter att hindra etablering och spridning av IAS genom att öka medvetenhet hos branscher, företag och allmänheten. I detta syfte har vi deltagit på mässor, konferenser och möten med bransch- och intresseorganisationer och tre lägesrapporter om arbetet med IAS har skickats till cirka 500 mottagare. Inom ramen för IUCN nationella kommitté genomfördes en gemensam informationskampanj i framförallt sociala medier av medlemmarna. Resultatet var en fördubbling av antalet medieinslag och 20–50 procents ökning i inrapporteringen till ADb jämfört med samma period året innan. Allt detta har lett till att man tar bättre hänsyn till IAS i olika verksamheter, samt att acceptansen för bekämpningsåtgärder har blivit större, vilket syns i till exempel positiv mediauppmärksamhet. Webbsidor med vägledning kring IAS har utvecklats för att kunna ge aktuell information. Vi har även svarat på cirka 800 kundfrågor. Detta har hjälpt privatpersoner och kommuner att lösa IAS-problematik i sina närmiljöer. Återkoppling på vägledningsinsatserna fick vi via kundundersökningen där 84 procent uppger att de känner till vår vägledning och 85 procent hade nytta av den.

Naturvårdsverket har finansierat Mårdhundsprojektet som framgångsrikt har bekämpat mårdhund och bisam. Projektet har nu uppdrag från Naturvårdsverket att bekämpa även andra IAS-djur. Detta ökar beredskapen att snabbt hindra spridning av nya invasiva fågel- och däggdjursarter i Sverige. En riktad insats mot vattensköldpaddor resulterade i 21 avlivningar samt ökad inrapportering av arten.

VÄGLEDNING GER ÖKAD KUNSKAP OM ARTSKYDDET

I samband med ett yttrande till polisen tog vi fram en vägledning kring hållande av fåglar i hägn. Effekten är att vi tydliggör vad som gäller för hållande av arter som förekommer vilt inom EU och för verksamhetsutövare vilka tillstånd som krävs för hållande av fåglar i hägn. Vi betonar vikten av att använda EU Bird List som utgångspunkt i bedömningen av vilka arter som omfattas av regelverket.

Årets artskyddskonferens, som riktar sig till handläggare vid länsstyrelserna samt andra myndigheter som berörs av artskyddsfrågor, innehöll vägledning om CITES och fridlysning. På konferensen gick vi igenom nya vägledande domar gällande fridlysning samt EU-kommissionens uppdaterade vägledning till art-och habitatdirektivet. Konferensen väntas leda till ökad kunskap och erfarenhetsutbyte bland deltagarna.

BIOSFÄROMRÅDEN

2019 användes 3,2 mnkr av anslaget 1:3 till arbetet med biosfärområden. Ett biosfärområde är ett modellområde för hållbar utveckling. De ingår i Unescos *Man and the Biosphere programme* (MaB) som utgår från samspelet mellan människan och biosfären. Sverige fick 2019 två nya biosfärområden, vilket gör att det nu finns sju svenska biosfärområden. Dessa är Kristianstads Vattenrike, Vänerskärsgården med Kinnekulle, Älvlandskapet Nedre Dalälven, Blekinge Arkipelag, Östra Vätterbranterna, Voxnadalen och Vindelälven-Juhtadakha. Naturvårdsverket stödjer arbetet genom årliga ekonomiska bidrag till fem av områdena. Havs- och vattenmyndigheten ger stöd till de två övriga områdena. Naturvårdsverket ger också stöd till en nationell koordinator som arbetar med såväl biosfärprogrammets utveckling som utvecklingen av arbetet i enskilda biosfärområden.

Naturvårdsverkets verksamhetsbidrag till biosfärområden är villkorat med krav på lokal medfinansiering med minst 50 procent (i praktiken oftast mer) vilket ger en uppväxling av Naturvårdsverkets bidrag i det konkreta arbetet. Biosfärarbetet handlar om att stötta långsiktiga lokala processer för hållbar utveckling som genom sina erfarenheter och resultat kan ge inspiration till andra delar av samhället.

Naturvårdsverket har uppdragit åt SLU att göra en beskrivning av bildandeprocesserna i de två nya områdena samt genomföra en utvärdering av organisationerna i de fem första biosfärområdena. Uppdraget redovisas 2020. Naturvårdsverket har med anledning av de två nya biosfärområdena upphandlat och finansierat två filmer med exempel på hur biosfärområdena arbetar med Agenda 2030. Filmerna lanseras under 2020 på Youtube, Facebook och Twitter.

EN SAMMANHÅLLEN LANDSBYGDSPOLITIK

Med anledning av Tillväxtverkets uppdrag inom landsbygdpolitiken anordnade Tillväxtverket 2019 ett möte med generaldirektörer samt en myndighetsträff, där Naturvårdsverket deltog. Arbetet fortsätter under 2020 och har inledningsvis fokus på intern samordning inom myndigheten för den fortsatta

samverkan inom uppdraget. Naturvårdsverket bidrar till en sammanhållen landsbygds politik genom att bland annat skapa förutsättningar för besöksnäringen, som till exempel arbetet med ledutveckling, skydd och tillgänglighetsåtgärder kopplat till naturområden samt information om allemansrätten. Arbetena med grön infrastruktur och ekosystemtjänster bidrar till landsbygdsutveckling genom att förutsättningarna för de areella näringarna utvecklas hållbart. Genom att stötta Biosfärområdena bidrar Naturvårdsverket till lokalt driven hållbar landsbygdsutveckling. Även klimatarbetet har kopplingar till landsbygdsutveckling.

KOMMUNIKATION OM EKOSYSTEMTJÄNSTER

Arbetet med kommunikation om värdet av ekosystemtjänster, som bland annat har bedrivits som en miljömålsrådsåtgärd i samverkan med flera av rådets myndigheter, har fortsatt under 2019. En viktig målgrupp har varit nätverket för ekosystemtjänster, som består av över 150 representanter från elva nationella myndigheter, länsstyrelser, kommuner och företag inom sektorerna areella näringar, bygg och infrastruktur. Fysiska träffar och webinarier har inneburit kunskaps- och erfarenhetsutbyte i syfte att inspirera till fortsatt arbete med att integrera ekosystemtjänster i verksamhet och beslut.

Värdet av ekosystemtjänster har även kommunicerats till en bredare målgrupp via sociala medier, föreläsningar i olika sammanhang samt en lägesrapport om vad som är på gång inom området ekosystemtjänster.

Ett flertal specifika aktiviteter och uppdrag har genomförts, exempelvis uppdrag om kommunikation om pollinering, uppdrag om kartläggning av ekosystemtjänster, stöd till tre pilotlän som arbetat med integrering av ekosystemtjänstperspektivet i länsstyrelsernas arbete med fysisk planering (bland annat i form av en nationell workshop-serie), samverkan med Boverket om vägledning om ekosystemtjänster i den byggda miljön och konferensen *Låt staden grönska*, integrering av ekosystemtjänster i arbetet med grön infrastruktur, framtagande av filmer om innehållet i IPBES-rapporten samt framtagande av filmer om skogens ekosystemtjänster, de senare i samarbete med Skogsstyrelsen.

På kort sikt har arbetet inneburit både ökade kunskaper om ekosystemtjänster, att värdet av ekosystemtjänster har synliggjorts för fler och att ett stort antal aktörer har fått stöd och inspirerats till att integrera ekosystemtjänster i verksamhet och beslut.

SKOGEN

Naturvårdsverket har en central roll i miljöarbetet och ska vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförande av miljöpolitiken. Inom Naturvårdsverket handhas de skogliga frågorna huvudsakligen inom ramen för grön infrastruktur, ekosystemtjänster, områdesskydd, friluftsmålen och uppföljningen av de miljömål som är starkt knutna till skogen såsom Ett rikt- växt och djurliv, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag samt Begränsad klimatpåverkan. Naturvårdsverkets miljöarbete i skogen genomförs bland annat genom att stödja sektorsmyndigheten Skogsstyrelsen

och genom en tät myndighetssamverkan som syftar till att underlätta skogsnäringens sektorsansvar för miljömålen. Under 2019 har ett övergripande arbete inom de skogliga frågorna påbörjats. I april startade en myndighetsintern skogsgrupp som fungerar som en nod i myndighetens interna arbete och stöder miljömålsarbetet kopplat till skogen. Skogsgruppens arbete har resulterat i att handläggningen av ärenden, såsom yttranden över remisser, har blivit effektivare genom att en rutin för detta nu finns inom gruppen, samt att samverkan internt och externt har ökat. Samverkan med Skogsstyrelsen har ökat, främst genom att vi varit mer aktiva än tidigare i Skogsstyrelsens sektorsråd. I juni 2019 medverkade vi på SkogsElmia. Under tre dagar delades närmare 800 broschyrer ut och närmare 1500 skogsägare besökte montererna. Vår medverkan i pågående externa processer har ökat under året, bland annat i skogssektorns målbildsförvaltning där vi nu medverkar i fyra olika arbetsgrupper. Detta med syftet att utveckla målbilderna så att de utformas så att takten i att nå miljömålen ökas.

STRATEGI FÖR NATURVÅRDANDE SKÖTSEL I SKOGEN

Under 2019 genomförde Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen två arbeten inom miljömålsrådsåtgärden ”Analys av skötselbehov som en del i arbetet med en strategi för naturvårdande skötsel i skogen”. Det första var att arbeta fram en ny remissversion för ordlistan kring begrepp för naturvårdande skötsel. Vi har även deltagit i ett arbete för vägledning om hänsyn till fåglar samband med naturvårdande skötsel. Utöver dessa två arbeten har under 2019, inom ramen för miljömålsrådsåtgärden, genomförts en större workshop om en strategi för naturvårdande skötsel i avsatta skogar.

ODLINGSLANDSKAPET

Vi har medverkat aktivt i arbetet med swot- och behovsanalys inför framtagandet av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2020. Vi samverkar med berörda aktörer för att uppnå ett hållbart nyttjande i odlingslandskapet, vilket ökar möjligheterna att nå målen för bevarandet av biologisk mångfald. Det gör vi bland annat genom att medverka med vår kompetens i sakråd och i de uppdragsbeställningar från Näringsdepartementet som Jordbruksverket arbetar med. Vi har också ett regelbundet informationsutbyte med LRF.

Vi har medverkat i Jordbruksverkets regeringsuppdrag om att i samverkan med Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna föreslå ett program för löpande uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken, CAP (Common Agricultural Policy), effekter på hållbar utveckling under perioden 2020 till och med 2024. Genom det nya programmet, CAP & hållbarhet, ska vi följa upp och utvärdera jordbrukspolitiken effekter på miljömässiga, sociala och ekonomiska förhållanden. Beslut baserade på underlag från CAP & hållbarhet ska bland annat bidra till att nå de nationella miljö kvalitetsmålen, livsmedelsstrategin och landsbygdspolitiska mål kopplade till jordbruk.

Vi deltar aktivt i Landsbygdsnätverkets styrgrupp och i arbetsgruppen för gröna näringar och ekosystemtjänster där vi lyfter fram betydelsen av bevarad och stärkt biologisk mångfald i odlingslandskapet.

För att öka samverkan mellan länsstyrelsernas naturvårds-, landsbygds- och kulturmiljöenheter om odlingslandskapets frågor, har vi genomfört två webinarier för länsstyrelserna, varav ett anordnades tillsammans med Jordbruksverket. Skogsstyrelsen, Riksantikvarieämbetet och Upphandlingsmyndigheten har deltagit i programmet. Webinarierna har haft cirka 150 deltagare och fått mycket positiv respons. Deltagarna har också förmedlat att det är positivt att de centrala myndigheterna samarbetar. Vi kommer att fortsätta att hålla två webinarier per år tillsammans med Jordbruksverket.

Det behövs fler hävdade naturbetesmarker och i syfte att förbättra förutsättningarna för att fler av dessa betas har vi påbörjat arbetet med den nya miljömålsrådsåtgärden ”Mer naturbetesmarker och ekonomiskt bärkraftiga lantbruksföretag”. Åtgärden, som bedrivs i samverkan med bland annat Jordbruksverket och länsstyrelserna, syftar till att ge länsstyrelserna ett kunskapsunderlag till stöd för en dialog med lantbrukare för att bidra till ekonomiskt bärkraftiga jordbruksföretag med inriktning på animalieproduktion på naturbetesmarker. Arbetet med åtgärden är indelat i tre steg: 1. att utreda möjliga indata och analysera användbarhet och kostnad för genomförande; 2. att samla in och förbereda indata; 3. att genomföra GIS-analyser och leverera kunskapsunderlag till Naturvårdsverket. Steg ett är helt genomfört och steg två till stor del genomfört under 2019.

Vi har samverkat med Upphandlingsmyndigheten om hållbarhetskriterier för nötkött. Detta i syfte att föra fram, och upphandlingsvägen få praktiskt genomslag för, budskapet att när vi ska äta mindre kött bör det kött vi äter komma från välmående naturbetesdjur som bidrar till att bevara den biologiska mångfalden.

NIS, IDENTIFIERING AV FLASKHALSAR OCH BESLUT OM ARTER

För att kunna uppfylla miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö behövs ökade möjligheter för odlare att använda alternativ till kemiska bekämpningsmedel i växtproduktionen, såsom biologiska bekämpningsmedel. Förutsättningarna för detta har förbättrats genom rapporten *Hinder för ökad användning av alternativa bekämpningsmedel* (SJV 2019:3). Naturvårdsverket har bidragit till rapporten som ger kunskap om gällande lagstiftning, en analys av hinder samt förslag på åtgärder som bedöms leda till ökad användningen av alternativa bekämpningsmedel. Dessa omfattar biologiska bekämpningsmedel, så kallade lågriskämnen och allmänkemikalier. Utredningen gjordes i samverkan mellan Växtskyddsrådet och CAP:s miljöeffekter, det vill säga utvärdering av hur EU:s gemensamma jordbrukspolitik påverkar miljön i Sverige.

Rapporten identifierar att ett hinder för ökad användning av biologiska bekämpningsmedel är att antalet godkända arter idag är för få. Naturvårdsverket har ansvaret för att pröva nematoder, insekter och spindeldjur

som biologiska bekämpningsmedel (NIS), både efter ansökan, men även på Naturvårdsverkets eget initiativ. Bristande kunskap om många arter försvårar Naturvårdsverkets prövning och rapporten lyfter forskning om arter som en viktig åtgärd för att möjliggöra att fler arter ska kunna godkännas. Under 2019 har Naturvårdsverket godkänt fyra arter av NIS, av vilka två inte använts tidigare i Sverige. Totalt har 21 arter godkänts av Naturvårdsverket sedan förordningen trädde i kraft 2016.

NY VÄGLEDNING OM REKLAMSKYLTA I LANDSKAPET

Regler för att sätta upp reklamskyltar längs allmänna vägar i landskapet regleras i flera olika lagstiftningar, och under flera olika myndigheters ansvar. Naturvårdsverket är den centrala tillsynsmyndigheten enligt lag (1998:814) med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning, och har därför tagit fram en ny vägledning för att klargöra vilka lagrum som gäller var och i vilka situationer.

Vägledningen har varit efterfrågad och kommer förhoppningsvis att vara ett stöd framförallt i prövnings- och tillsynsmyndigheternas arbete. Vägledningen kan också klargöra för verksamhetsutövare som vill sätta upp en skylt vad som gäller, vilka undantag från tillståndsplikten som finns och vilka tillstånd som kan krävas.

Friluftsliv

Enligt den senaste nationella undersökningen av svenska folkets friluftsvanor, som gjordes 2018, är den teoretiska kunskapen om allemansrätten fortfarande på en hög nivå. Undersökningen visar på kunskapsskillnader mellan stad och land, där människor som bor i städer är mer osäkra på vad som ryms inom allemansrätten. För att bibehålla den höga grundläggande kunskapen om allemansrätten och för att informationen om den ska nå fler behöver många aktörer bidra.

De ekonomiska bidrag som Naturvårdsverket 2017 och 2018 fördelade till organisationer för att sprida kunskap om allemansrätten har bidragit till att fler organisationer tagit fram målgruppsanpassad information eller nya arbetssätt om allemansrätten som även kan användas av andra. Effekter som projekten redovisar är bland annat att insatserna når människor som idag saknar eller har väldigt liten kännedom om allemansrätten och är ovana vid friluftsliv. År 2019 fördelades inga bidrag till projekt för information om allemansrätt på grund av den lägre anslagsnivån.

För att nå målgrupperna inom turismsektorn, såväl researrangörer som destinationsbolag samt nationella- och internationella turister, har Naturvårdsverket och Visit Sweden tagit fram ett informationspaket. Informationspaketet, som innehåller filmer och artiklar om allemansrätten på engelska, lanserades i september, på världskongressen för naturturism (ATWS) som Sverige var värd för. Enligt en enkät riktad till svenska delegater hade cirka 78 procent av deltagarna sett filmerna. Filmerna fick betyget 8.33

i medelvärde, på en skala där 1 betyder ”mycket dåligt” och 10 betyder ”utmärkt”. Den tänkta långsiktiga effekten av arbetet är att det ska bidra till att den växande naturturismen ska bli hållbar, bland annat genom ökad kännedom och kunskap om allemansrätten hos internationella besökare.

UPPRUSTNING AV DET STATLIGA LEDSYSTEMET TILLGÄNGLIGGÖR FJÄLLEN

Naturvårdsverket har fördelat bidrag till länsstyrelserna för upprustning och utveckling av det statliga ledsystemet i fjällen. Mindre medel har fördelats 2019 jämfört med 2018 på grund av att anslaget 1:3 har varit lägre.

Naturvårdsverket har 2019 beslutat att utveckla det statliga ledsystemet med nya leder i området mellan Borgafjäll och Hemavan för att stärka möjligheterna att uppleva storslagna fjäll. Den nya leden blir totalt 190 kilometer lång och hälften av sträckan består av redan befintlig led. Leden förväntas vara klar 2021. Arbetet kommer att innebära att det inom några år kan finnas en sammanhängande led genom hela Lapplandsfjällen.

NATURUM INSPIRERAR TILL ATT BESÖKA OCH BEVARA NATUREN

För att kunna utveckla verksamheten och utvärdera effekter av naturum har Naturvårdsverket under året genomfört en besökarundersökning vid samtliga naturum i Sverige. Undersökningen har resulterat i ökad kunskap om vilka det är som besöker naturum och vad besökarna tar med sig från sitt besök. Denna kunskap är viktigt för framtida satsningar inom området. Resultatet från undersökningen visar att naturum fyller en viktig funktion för att inspirera besökare att ta sig ut i och öka sina kunskaper om naturen, och då specifikt den skyddade naturen. Utöver att fler än 90 % av besökarna är nöjda med sitt besök på naturum ansåg majoriteten att besöket gjort dem mer inspirerade att själva bidra till att bevara naturen.

Flera insatser görs för att attrahera och kunna ta emot fler besökare på naturum runt om i landet. Bland annat invigde Naturvårdsverket en ny byggnad med utställning för naturum Trollskogen. En satsning som lett till att besökantalet stigit och vistelsen förlängts. På naturum Dalarna invigdes en ny utställning som har lett till att besökare stannar längre för att lära sig mer om naturen.

Intresset för att besöka naturum är fortsatt stort och allt fler besökare deltar i programaktiviteter såsom guidningar. Under 2019 såg vi dock en minskning av antalet skolelever som besökte ett naturum.

Tabell 13. Antal besökare naturum

	2017	2018	2019
Antal besökare totalt	1 800 000	1 800 000	1 800 000
Antal skolelever	33 000	35 000	31 000
Antal deltagare i programaktiviteter	284 000	285 000	318 000

FJÄLLSÄKERHET – EN FÖRUTSÄTTNING FÖR FRILUFTSLIVET I FJÄLLEN

Vi har fortsatt etableringen av den nationella lavinprognostjänsten för att stärka det förebyggande fjällsäkerhetsarbetet. Under 2019 tillkom ett prognosområde i Södra lapplandsfjällen, vilket utökade antalet områden till sex av de planerade totalt nio områdena. Lavinprognoserna har publicerats på webbplatsen lavinprognoser.se där drygt 40 000 unika besökare registrerats under prognossäsongen.

Lavinprognostjänsten kommunicerar även via Instagram/Facebook. I slutet av 2019 hade kontona omkring 4 400 följare, vilket innebär att kanalen är en av Naturvårdsverkets största i sociala medier. Inslagen i traditionella media uppgick under till 953 dokumenterade inslag, vilket innebär en minskning jämfört med 2018. Under 2019 har inga dödsfall rapporterats, men ett 30-tal allvarliga tillbud och lavinolyckor.

Under året har vi även fortsatt att utveckla ett brett utbud av lavinutbildningar, där drygt 500 personer har genomgått de längre utbildningarna. Naturvårdsverket bedömer sammantaget att det finns fortsatt stort behov av nationell lavinprognostjänst i kombination med övrigt fjällsäkerhetsarbete, där vi har ett utpekat samordningsansvar.

Under hösten 2019 har Naturvårdsverket även uppmärksammat att Fjällsäkerhetsrådet har funnits i 40 år och arrangerat en jubileumskonferens där 80 representanter från ett 40-tal organisationer närvarade. Konferensen möjliggjorde kunskapsutbyte och gav insikter som kan bidra till framtidens fjällsäkerhetsarbete.

TERRÄNGKÖRNINGSPLANER MINSKAR MARKSKADOR

Naturvårdsverket har i ett regeringsuppdrag som slutrapporterades den 29 maj 2019 analyserat terrängkörningens påverkan på djur, natur och friluftsliv. Vi har sett över gränsdragningarna för de 16 statliga regleringsområdena i fjällen och undersökt effekterna av åtgärderna i samebyarnas terrängkörningsplaner samt sammanställt kunskap om möjligheter och begränsningar i nuvarande lagstiftning om elfordon i terräng.

Naturvårdsverket konstaterar att det finns stora lokala effekter av terrängkörning, men att forskning saknas avseende landskapsperspektivet och att gränsdragningarna för de statliga regleringsområdena i fjällen behöver förtydligas. Vi konstaterar också att terrängkörningsplaner minskar markskadorna och förbättrar arbetsmiljön, att möjligheter och begränsningar av att cykla i terräng, med eller utan motor, behöver förtydligas ur ett allemansrättsligt perspektiv och att nuvarande definition av cyklar och elcyklar behöver ses över.

Regeringsuppdragets resultat är ett underlag som har bidragit i den statliga offentliga utredningen om en modern lagstiftning för en hållbar terrängkörning (Dir. 2018:29). Under verksamhetsåret har en anställd vid Naturvårdsverket deltagit som tillförordnad expert i utredningen om en hållbar terrängkörning och där bidragit med kunskap, analys och förslag på

utveckling av lagstiftningen. Utredningen redovisades till Regeringskansliet (Miljödepartementet) i december 2019.

Samebyarnas arbete med markförstärkningsåtgärder, som har prioriterats i terrängkörningsplaner och som förebygger skador av terrängkörning, har haft ett avbrott under 2019. Detta eftersom det inte tilldelades några medel, beroende på den lägre anslagsnivån.

FRILUFTSLIVSARBETET TILLGÄNGLIGGÖR NATUREN I SKYDDADE OMRÅDEN

Naturvårdsverket har tillsammans med Riksantikvarieämbetet tagit fram en webbutbildning för att tillgängliggöra natur- och kulturområden. Den baseras på Tillgänglighetshandboken (rapport 6566) som båda myndigheterna arbetade fram 2013. Utbildningen riktar sig främst till länsstyrelserna och personer som arbetar med skydd av områden eller besöksförvaltning inom dessa. Utbildningen är även tillgänglig för kommuner och andra intressenter. På tre månader har 174 personer loggat in på utbildningen.

Syftet med kursen är att öka kunskapen om myndigheters ansvar, bygglagstiftning samt planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder. Långsiktigt bidrar tillgänglighetsarbetet i skyddade naturreservat och nationalparker till att öka möjligheten för fler att besöka dessa områden. Besökarundersökningen 2019 (rapport 6899) visar att besökare är nöjda med tillgång och tillgänglighet på leder, friluftsanordningar, information med mera. Tillgängligheten upplevs generellt som god av besökarna. Nio av tio besökare instämmer i att de kunde ta del av och uppleva de aktiviteter och sevärdheter de tänkt sig.

Under året har även handboken Naturvägledning i natur- och kulturområden (rapport 6846) kommunicerats och implementerats via webinarium med länsstyrelserna. Endast sex länsstyrelser deltog dock, vilket innebär att ett fortsatt implementeringsarbete behövs. De som deltog ansåg att webinariet gav förståelse för handbokens innehåll samt att man kommer ha användning av den i sitt arbete. Webinariet har även spelats in och finns tillgängligt på Naturvårdsverkets webbplats.

Uppdraget om att utveckla förutsättningar för användarvänlig information om naturområden redovisades 2017 och Naturvårdsverket driver fortsatt på kvalitetssäkringen av data om skyddade områden. Vi gör dessa tillgängliga som öppna data, så att de kan användas vid utveckling och drift av olika informationsprodukter. Målet är att öka tillgängligheten till naturen för allmänheten och främja friluftsliv och turism.

Genom bidrag till länsstyrelserna, Stiftelsen Tyrestaskogen, Laponiatjuottjudus, Svenskt friluftsliv och Centrum för naturvägledning vid Sveriges lantbruksuniversitet, verkar vi för att förutsättningarna för friluftslivet bevaras och utvecklas. Bidragen under posterna skötsel av skyddade områden, friluftsliv, naturumverksamhet och LONA är speciellt viktiga för att bevara och utveckla friluftslivet.

Viltförvaltning

Naturvårdsverket presenterade år 2015 en strategi för svensk viltförvaltning som beskriver en vision, vägval och mål för viltförvaltningen samt åtgärder för att nå målen. Under 2019 genomfördes en utvärdering av strategin. Resultaten visade bland annat, att strategin uppfattades som ett värdefullt dokument som ger riktning och vägledning inom svensk viltförvaltning. Under 2020 kommer arbetet med att revidera strategin påbörjas.

Eftersom viltförvaltning i stora delar är regionaliserad är det viktigt med en väl fungerande samverkan med länsstyrelserna. Naturvårdsverket vägleder länsstyrelserna i ett flertal frågor på olika sätt bland annat genom att vi anordnar en årlig viltkonferens för att öka kunskap och samsyn inom vilt och viltförvaltning. Naturvårdsverket har också återkommande möten med länsstyrelsecheferna för att informera om och diskutera aktuella frågor samt samla in idéer och förslag på aktiviteter för att utveckla viltförvaltningen regionalt och nationellt. Dessa möten har varit ett stöd både i att avhandla mer löpande frågor men också att hantera mer akuta ärenden till exempel inom rovdjursförvaltningen.

Vi samverkar också med andra aktörer. Två gånger under 2019 har vi anordnat ett viltmöte på ledningsnivå. Chefer på högsta nivå från större berörda myndigheter och intresseorganisationer bjöds in för att diskutera och samverka kring olika teman inom viltförvaltning. Mötena har skapat en dialogyta på högre chefsnivå mellan olika aktörer och intressen inom svensk viltförvaltning med syfte att bidra till ökad förståelse, ökat förtroende och ansvarstagande. Några ämnen som har diskuterats är rovdjursförvaltning, klövviltsförvaltning och viltsjukdomar. Andra viktiga plattformar för dialog och samverkan är de två nationella råden för rovdjursförvaltning respektive klövviltsförvaltning. Råden möts två till fyra gånger om året och avhandlar olika frågor, såsom regeringsuppdrag, förvaltningsplaner, jakttider och förändringar av viltföreskrifter. En annan viktig samverkansgrupp är Storfågelforum, som syftar till att utveckla arbetet inom förvaltningen av stora fåglar. Frågor som diskuteras kan till exempel vara hur skadeförebyggande åtgärder och populationsövervakningen kan utvecklas.

Viltförvaltningsarbetet har under 2019 kommunicerats genom det digitala nyhetsbrevet *Lägesrapport viltförvaltning* samt nyhetsbrevet *Viltnytt*, ett öppet nyhetsbrev för alla som är intresserade av viltförvaltning. Lägesrapporten har under året kommit ut i tre nummer och nyhetsbrevet i fyra. Genom lägesrapporten och *Viltnytt* blir det möjligt för intresserade att följa arbetet med viltförvaltning, få tips om möjligheter till delaktighet och ta del av aktuella frågor.

ROVDJURSFÖRVALTNING

Miniminivåer

Naturvårdsverket ska enligt jaktlagstiftningen minst en gång vart femte år se över fördelningen av de regionala miniminivåerna för rovdjur i Sverige. Under 2018 inledde Naturvårdsverket en översyn och våren 2019 fastställdes

nya miniminivåer för lo och varg. Arbetet med nya miniminivåer för björn och järv pågår fortfarande. De nya miniminivåerna ger myndigheterna uppdaterade lägstanivåer att utgå från vid beslut som rör förvaltningen av rovdjur.

Förvaltningsverktyget för toleransnivåer för rovdjursskador inom rennäringen
Naturvårdsverket har tillsammans med Sametinget och de fem nordligaste länsstyrelserna träffat en överenskommelse om fortsatt samverkan kring förvaltningsverktyget för toleransnivåer för rovdjursskador inom rennäringen. Överenskommelsen innebär att parterna pekat ut två underlag som grund för det fortsatta arbetet: Produktionsmodellen för beräkning av samebyarnas renförluster, och resultaten från det nationella inventeringssystemet för stora rovdjur. Överenskommelsen har tillämpats som underlag vid beslut om licensjakt för järv 2019, där både det nationella inventeringsresultatet för järv och produktionsmodellen för beräkning av förlust av renar på grund av rovdjur utgjort grund för beslutet. Naturvårdsverket har beslutat om licensjakt efter 15 järvar inom delar av Jämtlands län, där järvpopulationen är som tätast, för att minska skadorna i förhållande till toleransnivån i de berörda samebyarna. Naturvårdsverket har även vid samverkan med länsstyrelserna i de nordligaste länen löpande påpekat vikten av att rikta den licensjakt som länsstyrelserna beslutar om till områden där skadorna på rennäringen är höga i förhållande till toleransnivån om 10 procent och allra helst till samebyar med de allra högsta förlusterna.

Genetiskt viktig varg

Naturvårdsverket har som en särskild insats gett ett bidrag till Sametinget på 2,7 mnkr för skadeförebyggande åtgärder. Åtgärderna ska förebygga skador på rennäringen och skapa bättre förutsättningar för genetiskt viktiga vargar att överleva och reproducera sig.

KLÖVVILTSFÖRVALTNING

Vildsvin

Under året har Naturvårdsverket tagit fram ett förslag till reviderad nationell förvaltningsplan för vildsvin, som ska gälla åren 2020–2025. Planen har varit ute på remiss och den nya planen ska beslutas i början av år 2020. Förslagen i planen bygger på en adaptiv förvaltning, där viktiga delar är att ta fram metoder för inventering av vildsvinspopulationen samt metoder för att inventera skador på jordbruket. Den långsiktiga effekten som vi avser att uppnå är en kontrollerad vildsvinspopulation, för att både minska skador på gröda och mark samt antal viltolyckor med vildsvin inblandade.

Livsmedelsverket fick 2018 i regeringsuppdrag att analysera möjligheterna att förenkla försäljning av vildsvinskött med bibehållen livsmedels säkerhet. Naturvårdsverket var en av flera särskilt utpekade att samverka med i uppdraget, som redovisades till regeringen 30 november 2019. I redovisningen finns konkreta förslag på åtgärder som kan genomföras för att underlätta försäljningen av och öka efterfrågan på vildsvinskött.

I maj 2019 fick Jordbruksverket i uppdrag av regeringen att, i nära dialog med Naturvårdsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), bedöma och vid behov föreslå förebyggande åtgärder för att hindra introduktion och spridning av afrikansk svinpest (ASF) i Sverige. Uppdraget redovisades till regeringen 31 oktober och redovisningen innehåller ett antal förslag på åtgärder som antingen bör genomföras eller behöver utredas vidare, inom områdena vildsvinsförvaltning, information, övervakning, biosäkerhet samt förbättrad av lagstiftning.

Älg och kronhjort

Naturvårdsverket har under året inlett arbetet med att ta fram en förvaltningsplan för älg och kronhjort. Arbeta med revidering av föreskrifter för älg och kronhjort samt ett regeringsuppdrag som ska säkerställa en långsiktigt stabil finansiering för älg- och kronhjortssystemen pågår också.

I samarbete med Sveriges veterinärmedicinska anstalt (SVA) och Jordbruksverket har arbete med övervakning, information och åtgärder kopplade till avmagringssjuka (Chronic Wasting Disease, CWD) hos hjortdjur pågått under året. Samarbetet har lett till en ökad beredskap och till en snabb och ändamålsenlig hantering av de tre fall då avmagringssjuka har hittats i Sverige. Det har framkommit att det finns olika varianter av sjukdomen. Det finns indikationer på att det eventuellt kan vara fråga om spontant uppkomna fall.

Majoriteten av de överprövningsärenden som hanterats har varit relaterade till älgförvaltningen. Genom Naturvårdsverkets beslut i de överklagade ärendena prövas den klagandes sak av ytterligare en instans. Besluten i överprövningsärendena ger även länsstyrelserna vägledning om hur olika regler bör tolkas och tillämpas.

VILTFÖRESKRIFTSPROJEKTET

Inom viltföreskriftsprojekt ser vi över merparten av Naturvårdsverkets föreskrifter inom viltområdet. Syftet är att modernisera regelverken, åtgärda brister och bidra till en tydlig och förutsägbar viltförvaltning, vilket är ett viktigt vägval i viltstrategin. De som berörs direkt av föreskrifterna är framför allt markägare, jägare, brukare samt länsstyrelserna och i vissa delar även andra myndigheter. Indirekt berörs alla som vill uppleva viltets värden.

Under 2019 har arbetet fokuserats på att ta fram förslag på nya föreskrifter om jaktvapen, vilt som tillfaller staten, rovdjursförvaltning och jägarexamen. Nya föreskrifter om vilt som tillfaller staten (NFS 2019:5) har beslutats. Föreskrifter om jägarexamen (NFS 2015:10) har ändrats så att teoriprovet för jägarexamen kan göras digitalt. Förslag på nya föreskrifter om jaktvapen kommer att genomgå EU-kommissionens granskning av tekniska regler i början av 2020 och därefter att beslutas. Förslag på nya föreskrifter om rovdjursförvaltning har remitterats till berörda och beslut om nya föreskrifter kommer att tas under 2020. Allmänna råd upphävs i samband med beslut om nya föreskrifter och frågorna hanteras istället inom vägledningen.

Effekt på kort sikt är att Naturvårdsverkets nya föreskrifter inom viltområdet är tydliga, ändamålsenliga och stödjer länsstyrelserna och andra aktörer

i viltförvaltningen. Översynen ska på längre sikt även bidra till att minska bördan av återkommande ansökningar om dispenser från föreskrifter, vilket bör bidra till effektivare hushållning med resurser hos berörda myndigheter. Språk- och regelförenkling är centrala i översynen. Det ska vara lättare att göra rätt.

JAKT

Jakttider

Jakttider är ett centralt verktyg för viltförvaltningen och en regelbunden översyn av dessa är en förutsättning för en adaptiv viltförvaltning. Naturvårdsverket ansvarar sedan 2018 för att se över de jakttider som regleras i jaktförordning, vilket ska göras minst vart sjätte år. Naturvårdsverket har under 2019 tagit fram och skickat den första av två omgångar med preliminära förslag på jakttidsändringar på remiss till berörda aktörer. Det är den första systematiska översynen av jakttider sedan år 2000.

Transparens och delaktighet för berörda har möjliggjorts genom processen för översynen av jakttider. Översynen inleddes i januari 2019 med en förslagsperiod där samtliga berörda aktörer gavs möjlighet att lämna förslag. Över 500 förslag kom in från 20 myndigheter, 27 intresseorganisationer och 39 privatpersoner. Mellan april och november har beredning av förslagen gjorts i samverkan med en beredningsgrupp. Efter remiss av detta preliminära förslag, med möjlighet att lämna synpunkter, kommer förslagen att beredas ytterligare. Förslagen ska enligt plan lämnas över till regeringen i juni 2020 för vidare beredning och beslut.

Översynens målbild har varit att säkerställa att jakttiderna:

- Uppfyller nationell lag, EU:s naturvårdsdirektiv och de internationella överenskommelser som Sverige förbundit sig att följa.
- I möjligaste mån inte tillåter att vilt jagas under parnings- och uppfödningstidperioder. Detta kan behöva åsidosättas när det är motiverat utifrån ett samhällligt perspektiv, exempelvis på grund av skadeproblematik med mera.
- Ligger i linje med strategi för svensk viltförvaltning.

Jägarregistret

Jägarregistret består i huvudsak av två verksamhetsdelar: jägarexamen och statligt jaktkort. Antalet personer som löst statligt jaktkort har under de senaste åren stadigt minskat. Naturvårdsverket beställde därför en utredning av Sveriges lantbruksuniversitet och Umeå universitet för att undersöka orsakerna till nedgången. Universiteten redovisade i december 2018 en rapport med troliga anledningar till varför antalet jaktkortslösare minskar.

I rapporten ges ett antal förslag på åtgärder. Av dessa har två administrativa åtgärder förverkligats i Jägarregistrets it-system under 2019. Sedan 1 januari skickar Naturvårdsverket löpande ut information om viltvårdsavgiften till alla som avlägger jägarexamen. Sedan 1 juli aviseras fler jägare om att det är

dags att betala avgiften. Resultatet av dessa insatser är att antalet lösta statliga jaktkort har ökat under 2019 jämfört de senaste åren, se tabell över antal utfärdade jaktkort nedan.

Under året har ytterligare tjänster införts och uppdaterats i it-systemet, exempelvis:

- Utländska jägare kan logga in jägarregistret med hjälp av en EU-gemensam e-legitimeringstjänst (eIDAS).
- En automatisk tjänst har satts upp för snabbare och tätare återbetalningar.
- Förenklingar för användare har gjorts vid betalningen av gästlista.

Åtgärderna har bidragit till en ännu bättre användarupplevelse av systemet för jägare samtidigt som det administrativa arbetet effektiviserats. Att rapportens föreslagna åtgärder redan visar effekt är mycket positivt, och över tid kommer ökningen årligen att inbringa ökade medel till viltvårdsfonden att fördela.

Föreskrifterna för jägarexamen har under året ändrats. Den största förändringen rör avgiften för det teoretiska provet, som höjs från 250 kr till 500 kr. Justeringen genomfördes för att finansiera digitalisering av provet som enligt plan kommer att införas 2021. Digitaliseringen medför kostnader under 2019 och 2020 samt löpande efter införandet. Syftet med digitaliseringen är att höja kvaliteten i det teoretiska provet och att skapa en säker och effektiv administration av provet.

Tabell 14. Antal utfärdade jaktkort

	Jaktår				
	2014–2015	2015–2016	2016–2017	2017–2018	2018–2019
Till kvinnor	16 639	16 861	17 392	18 098	19 135
Till män	245 268	240 558	238 857	237 312	239 179
Till utländska jägare	28 446	29 179	28 166	27 565	29 049
Totalt	290 353	286 598	284 415	282 975	287 363

Tabell 15. Hanteringskostnader för jaktkort

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019
Totalt, tkr	6 619	6 274	5 913	6 051	5 472
Per utfärdat jaktkort, kr	23	22	21	22	20

I hanteringskostnaderna ingår kostnader för personal inklusive overhead, it och utskick av avier för jaktkortet. Att kostnaden minskar under jaktåret 2018–2019 beror delvis på att avskrivningarna för it systemet som håller jägarregistret avslutades i början av 2019.

8 Klimat och luft

Naturvårdsverket ska se till att de lagar och förordningar som riksdagen och regeringen beslutat om på miljöområdet blir verklighet. Vi ska genomföra miljöpolitiken i samverkan med en rad andra aktörer i samhället. Våra verktyg är i huvudsak föreskrifter, tillsyn, deltagande i domstolsprocesser, beslut om tillstånd och dispenser, vägledning och fördelning av anslag.

Resultatområdet är ett av tre områden som avser myndighetens förvaltnings- och åtgärdsarbete. Det övergripande syftet är att bidra till nationella och internationella målsättningar i arbetet med minskad klimat- och luftpåverkan. Området fokuserar på miljö kvalitetsmålen Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning och Skyddande ozonskikt. Resultatområdet bidrar därigenom även till FN:s globala hållbarhetsmål Bekämpa klimatförändringen, samt flera andra globala hållbarhetsmål. Resultatområdet innefattar inte klimatanpassning som ryms under miljö kvalitetsmålet Hållbart samhälle.

Väl underbyggda handlingsplaner inom klimat och luft med verkningsfulla, kostnadseffektiva och genomförbara styrmedelsförslag kommer att påverka riktningen för den svenska klimat- och luftpolitiken både under och efter kommande mandatperiod. Underlag till klimathandlingsplan och förslag till luftvårdsprogram har stor inverkan på möjligheterna att nå utsläppsmålen i det klimatpolitiska ramverket och åtagandena under EU:s takt direktiv. Handlingsplanerna ska behandla synergier mellan klimat- och luftvårdsarbetet. I Luftvårdsprogrammet presenteras åtgärder för att minska utsläppen av ammoniak till 2020 och kväveoxider till 2030.

En viktig del i arbetet med att fasa ut fossila bränslen är att utjämna pris skillnaden mellan förnybara och fossila bränslen. Utöver styrmedel kommer innovationer och ny teknik, särskilt inom basindustrin, att vara avgörande för möjligheterna att nå målet. Därför är den innovationstävling om hållbara städer och bästa tillgängliga teknik, ledd av Naturvårdsverket, ett viktigt steg mot lägre utsläpp.

EU:s system för handel med utsläppsrätter är centralt för att nå svenska, europeiska och globala utsläppsmål. Systemets trovärdighet är avgörande för dess effektivitet och Naturvårdsverkets intensifierade arbete med utökad och förbättrad tillsyn över handelssystemet utgör där en central del, liksom att Naturvårdsverket fattar rättssäkra beslut om tilldelning av utsläppsrätter för de verksamheter som ingått i EU ETS.

Den nya fördjupade utvärderingen av miljömålen följs upp genom att åtgärdsarbetet förstärks i samverkan med andra myndigheter. Den reviderade luftguiden blir ett fortsatt viktigt verktyg i vägledningen av kommunernas kontroll och tillämpning av miljö kvalitetsnormer, och vid framtagandet av åtgärdsprogram.

Resultatbedömning

Naturvårdsverkets treåriga mål är:

- Vi tillhandahåller ett robust och målgruppsanpassat underlag som gör det lätt att fatta beslut om rätt åtgärder som leder till att uppnå såväl luft- som klimatmål.
- Vi bidrar till att stärka den nationella klimat- och luftvårdspolitiken i linje med Parisavtalet och luftvårdskonventionen så att det leder till lägre utsläpp och halter av föroreningar,

Naturvårdsverket har under 2019 fortsatt att öka kvaliteten och målgruppsanpassningen i arbetet med klimat- och luftstatistik samt arbetet med scenarie- och gapanalyser. Ett samlat underlag till regeringens klimathandlingsplan lämnades in i mars som tydliggör hur Sverige kan bli klimatneutralt till 2045 och hur incitamentsstrukturen för investeringar och konsumtion i så fall behöver förändras. Tillsammans med SMHI har en ny metod för utsläpp från sjöfarten tagits fram som avsevärt förbättrar tillförlitligheten i den statistiken. En målmedveten, långsiktig satsning på ökad kommunikation resulterade under 2019 i en betydande ökning av inslag i nationella media med faktabaserad kunskapsförmedling som ledstjärna.

Inom utsläppshandeln har vi med framgång genomfört ett större tilldelningsprojekt som förberedelse inför nästa handelsperiod 2021–2030 och vi har genom resursförstärkning kunnat intensifiera tillsynsarbetet.

I vårt arbete med prövningsfrågor under miljöbalken gör vi ett noggrant urval av vilka ärenden vi går in i, bland annat har vi valt ut ärenden med tydligt fokus på möjligheter till energieffektivisering inom industrin.

Arbetet med klimatinvesteringar genom Klimatklivet har präglats av stor osäkerhet och tvära kast i resurstilldelningen som en följd av det parlamentariska läget. Situationen har skapat stora utmaningar i kompetensförsörjningen och i kommunikationen med de aktörer som är aktuella för omställning genom bidrag. Naturvårdsverket har aktivt arbetat med att följa upp bland annat synpunkter från Riksrevisionen och dessutom genomfört flera utvecklingsinsatser på eget initiativ. En ny förordning för Klimatklivet började gälla 1 juli. Ett begränsat bemyndigande har också medfört svårigheter att fullt ut använda anslaget till nya investeringar.

Naturvårdsverkets bedömning att vi under 2019 har tagit viktiga steg mot måluppfyllelse.

Prövningsverksamhet

Naturvårdsverket bevakar det allmänna miljöintresset i mål och ärenden där miljöbalken tillämpas. Vi lämnar synpunkter tidigt i processen och deltar i miljöprövningar som gäller frågor som är principiellt viktiga eller har stor betydelse för miljön. Vi har börjat följa upp vårt deltagande i samråd eftersom vi bedömer att ett tidigt deltagande kan leda till en tydligare och mer effektiv process. Vårt mål är att ett ärende som Naturvårdsverket går in i ska leda till att det allmänna miljöintresset blir mer genomlyst än om vi inte hade medverkat.

Tidsåtgången är störst när vi deltar genom yttranden, särskilt när det gäller tillståndsprövningar. Arbetet har hög komplexitet och tar mycket tid i anspråk. Eftersom arbetet med tillståndsprövningar är så resurskrävande gör vi hårda prioriteringar av vilka ärenden myndigheten kan engagera sig i.

Vi har inom klimat/luft överklagat fyra mål till Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) och hittills fått prövningstillstånd i två. Antalet överklaganden är relativt oförändrat jämfört med tidigare år inom klimat och luft.

Under året har Naturvårdsverket yttrat sig och deltagit i samråd rörande tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet vid drygt 70 tillfällen. Frågor som vi har belyst är bland annat hur energihushållningsvillkor kan formuleras, om de ska kombineras med en delegation till tillsynsmyndigheten och i vilken utsträckning det är rimligt att kräva åtgärder i syfte att styra mot en mer effektiv energianvändning. Vi har haft framgång i frågan om att energihushållningsplaner ska kombineras med delegation. Däremot har det visat sig svårt att ställa krav på att verksamhetsutövare ska vidta tekniska åtgärder för energihushållning eller att det ska sättas förbrukningsnivåer på energi för viss tillverkning med stöd av miljöbalken. Vi har med stöd av samhällsekonomisk kompetens i prövningsärenden använt den metod vi har tagit fram för rimlighetsavvägningen mellan kostnad och miljönytta. Naturvårdsverkets arbete och den framtagna metoden är avsedda att ge transparenta beräkningar och i förlängningen mer effektiva prövningar. Här har vi ännu inte kunnat se resultat av vårt arbete. Vi har verkat för villkor för att minimera utsläpp till luft och vatten och fått framgång i att villkor för totala utsläpp ska sättas. Villkor för totala utsläpp är en sammanslagning av utsläpp från flera källor hos en verksamhetsutövare.

I följande sammanställning ger vi några exempel på resultat från större prövningsärenden där Naturvårdsverket agerat under året.

Tabell 16. Större prövningsärenden där Naturvårdsverket agerat under året

Detta har vi gjort	Resultat	Miljö kvalitetsmål
Vi har överklagat till MÖD i mål om uppskjuten fråga om åtgärder avseende energieffektivisering (metallbranschen).	MÖD avslag Naturvårdsverkets yrkanden om att sätta ytterligare villkor om tekniska åtgärder för energihushållning samt för förbrukningsnivå. Däremot fick Naturvårdsverket framgång med yrkandet att den energihushållningsplan bolaget har krav på sig att ta fram vart fjärde år ska kombineras med en delegation till tillsynsmyndigheten så att skarpa krav på bolaget kan ställas med utgångspunkt i planen.	Begränsad klimatpåverkan
Vi har yttrat oss till MÖD efter bolagets överklagan av dom om ansökan om tillstånd till ökad produktion av kartong och massa samt utbyggnad av reningsanläggning (massa- och pappersbranschen).	Vi hade framgång med vårt yrkande om provisorisk föreskrift om rening av elfilterstoff för att begränsa utsläpp av kadmium till vatten. Naturvårdsverkets talan har även bidragit till fortsatt tydliga villkor. MÖD delade Naturvårdsverkets syn på Mark- och miljödomstolen (MMD):s villkorskonstruktion som avsåg så kallade åtgärdsgränsvärden. MÖD konstaterade att det saknades behov av sådan ny konstruktion som bedömdes ha samma nackdelar som utformningen med riktvärde.	Frisk luft, Levande sjöar och vattendrag samt Giffri miljö
Vi har överklagat till MÖD avseende förlängning av igångsättnings-tid (kemibranschen).	Naturvårdsverkets talan medverkade till ökad tydlighet vad gäller möjligheten att sätta upp nya eller strängare villkor vid en förlängning av igångsättnings-tid. Naturvårdsverket ansåg att det fanns skäl för förlängning, men att underlaget i målet inte var tillräckligt för att bedöma om bolaget uppfyllde kravet på bästa möjliga teknik, och att bolaget behövde komplettera ansökan eftersom detta behövdes för att man skulle kunna ta ställning till om det fanns behov av nya eller strängare villkor. Bolaget gjorde inte någon komplettering och MMD tyckte inte heller att det var nödvändigt. MÖD höll däremot med Naturvårdsverket och redogör i domen för syftet med förlängning av igångsättnings-tid, vad en sådan ansökan ska innehålla, skäl för nya eller ändrade villkor och BAT-slutsatser i prövning.	Frisk luft samt Levande sjöar och vattendrag
Vi har yttrat oss till MÖD i mål om prövotidsfrågor (metallbranschen).	Naturvårdsverket har fört fram krav på villkor för verksamhetens totala utsläpp för luft och vatten. MÖD uttalade att det är lämpligt att totala utsläpp från en verksamhet regleras om det är möjligt och detta gäller särskilt stora verksamheter med betydande utsläpp. Skälen för detta är inte bara för att möjliggöra en effektiv tillsyn och underlätta en överblick av verksamheten utan även för att allmänt synliggöra vilka totala utsläpp som görs och tillåts.	Frisk luft, Levande sjöar och vattendrag samt Giffri miljö
Vi har överklagat till MÖD i mål om tillstånd till nuvarande och ändrad verksamhet vid raffinaderi.	Naturvårdsverket fick framgång i MMD för yrkanden rörande utsläpp till vatten och luft (svavel, NOx, VOC). Vi överklagade energihushållningsvillkoret och yrkade att energihushållningsplanen skulle kombineras med en delegation till tillsynsmyndigheten att kräva att åtgärder vidtas. Dom har ännu inte meddelats.	Frisk luft, Levande sjöar och vattendrag, Giffri miljö samt Begränsad klimatpåverkan
Vi har underrättat regeringen angående ansökan om tillstånd för fortsatt drift efter utbyggnad av raffinaderi.	Regeringen har beslutat att ta till sig tillåtighetsprövningen.	Begränsad miljöpåverkan samt Frisk luft
Vi yttrade oss till MMD i ett mål som överklagats dit från länsstyrelsen avseende bolagets begäran om besked ifall CWW kan vara huvudsats för kemisk industri.	Naturvårdsverkets agerande har bidragit till att korrekta beslut fattas av tillsynsmyndigheter. MMD upphävde länsstyrelsens beslut då det saknades författningsstöd eller annan laglig grund för att endast besluta i frågan om en BAT-slutsats är tillämplig på en verksamhet eller inte.	Hav i balans samt levande kust och skärgård

Utsläppshandel

Naturvårdsverket har under året inom flera områden fördjupat och breddat insatserna kopplade till EU:s utsläppshandel (EU ETS). En strategi för tillsyn har etablerats, som bland annat innebär återkommande årlig granskning av utsläppsrapporter och platsbesök. Denna tillsyn har under året resulterat i ett flertal åtgärder för att hantera iakttagelser eller brister som identifierats i de verksamheter som granskats. Efter övertagandet från länsstyrelserna den 1 januari 2018 har Naturvårdsverket under sitt andra år som tillståndsmyndighet ytterligare utvecklat arbetssätten inom tillståndsområdet. Det har resulterat i kortade handläggningstider, från ett genomsnitt på 90 dagar under 2018 till 47 dagar under 2019. I en stor andel av ärendena har tidigare brister i tillstånden korrigerats, vilket ytterligare stärker att regelverket tillämpas konsekvent av de svenska verksamhetsutövare som omfattas.

När det gäller styrmedlets fortsatta utveckling har Naturvårdsverket utökat omvärldsbevakningen och utvecklat analysstödet till regeringskansliet. Som ett led i detta har Naturvårdsverket bland annat faciliterat flera utbyten mellan tankesmedjor, forskarsamhälle, beslutsfattare och övriga med intresse av systemet, samt genomfört en studie som identifierat ett antal potentiella reformområden för att ytterligare förstärka styrmedlet. Ett samarbete med Kina har påbörjats och med Kalifornien har utbytet som inleddes under förra året vidareutvecklats, båda samarbetena har som syfte att utbyta erfarenheter och identifiera reformområden inom respektive utsläppshandelssystem.

Naturvårdsverket har gjort omfattande insatser inför den fjärde handelsperioden (2021–2030). Alla ansökningar från de 520 av totalt 750 svenska anläggningar som under våren ansökt om fri tilldelning har granskats i detalj och sammanställts i en förteckning som lämnats till EU-kommissionen. Ett stort antal kompletteringar har krävts för att så långt som möjligt säkerställa att verksamheterna bedöms på samma grunder. Naturvårdsverket har vidare bistått Regeringskansliet med en omfattande omarbetning av lag och förordning samt med att påverka ett flertal områden inom den EU-gemensamma ETS-lagstiftningen som förändras inför fjärde handelsperioden.

Kväveoxidavgiften infördes 1992 som ett ekonomiskt styrmedel för att minska kväveoxidutsläppen och nå miljö kvalitetsmålen om försurning, övergödning och frisk luft. År 2018 omfattades 281 svenska industrianläggningar inom kemiindustri, kraft- och värmeverk, avfallsförbränning, trä-, massa- och pappersindustrier. Naturvårdsverkets beslut för 2018 är att företagen sammanlagt ska betala 645 miljoner kronor i miljöavgift för sina kväveoxidutsläpp under 2018. Detta för 12,9 tusen ton kväveoxider. Utsläppen från de anläggningar som ingår i systemet har sammantaget minskat med 50 procent sedan 1992 om man sätter det i relation till den nyttiggjorda energin. De senaste åren har minskningen av utsläppen dock avtagit och man kan se en stagnation i utsläppsminskningarna. Naturvårdsverket bedömer att styrmedlet behöver utvecklas om vi ska få ner utsläppen ytterligare. Under 2019 har tillsyn bedrivits genom revisionsbesök och granskning av företagens deklarerade utsläpp. Naturvårdsverket har fokuserat revisionsbesöken på företag som har haft

större brister i kväveoxiddeklarationen för deklarationsåret 2018 och företag med stora kväveoxidutsläpp. Dessutom har löpande kontroll av mätinstrument särskilt granskats i kväveoxiddeklarationen, vilket lett till både ändring och införande av rutiner för att säkerställa att företagens kväveoxidutsläpp är tillförlitliga.

Styrmedelsanalys

Enligt Naturvårdsverkets instruktion ska vi löpande och strategiskt analysera och utvärdera styrmedel och åtgärder. Vi har analyserat ett antal styrmedelsförändringar som regeringen har eller kommer att besluta om för att öka möjligheterna att nå klimatmålen. Analyserna har syftat till att bedöma vilken effekt styrmedelsförändringarna kommer att få på utsläppen av växthusgaser. Resultatet av våra analyser har ökat kunskapen hos tjänstemän på Regeringskansliet och i förlängningen kunskapen hos riksdagsledamöter om utsläppsminskningar från dessa styrmedel. Analyserna har resulterat i att regeringen kunnat redogöra för utsläppsminskningar från flera styrmedel i klimatredovisningen i budgetpropositionen.

Naturvårdsverket har upphandlat en styrmedelsanalys av ändrad beskattning av fossila bränslen i yrkesmässig inrikes sjöfart som utför persontransporter och i kraftvärmeverk. Analysen fokuserade på vilka konsekvenserna skulle bli av ett avskaffande eller en begränsning av skattenedsättningen inklusive effekten på utsläppen av växthusgaser. En analys av förändrade bränsleskatter bidrar till att öka kunskapen om dessa två förslag till förändringar och kan på längre sikt leda till att subventionerna fasas ut.

Naturvårdsverket har upphandlat och låtit genomföra en konsekvensanalys av en differentierad trängselskatt. Studien har bidragit till att öka kunskapen om hur en halverad trängselskatt för elbilar skulle påverka utsläppen av växthusgaser, buller och luftkvaliteten i Stockholm och Göteborg som idag har trängselskatt.

Naturvårdsverket har inom ramen för fördjupad utvärdering samverkat med andra miljömålsmyndigheter arbetat fram förslag om miljölastbilspremie, premie för återvätning av torvmark, förändrad infrastrukturplanering och stadsmiljöavtal som levererades i Fördjupade utvärderingen av miljömålen 2019. Styrmedlen prioriterades av medverkande myndigheter och utreddes övergripande av dessa under 2018. Vårt underlag har bidragit med kunskap om var ökade incitament behövs för att klimatåtgärder ska genomföras.

Investeringsstöd

Klimatklivet – ladda-hemma

Tabell 17. Klimatklivet

	2015	2016	2017	2018	2019
Antal beviljade ansökningar	98	487	798	1 996	185
Vår hanteringskostnad, tkr	4 900	10 587	18 025	28 588	33 000
Omfattning av anslaget, tkr	107 000	601 295	1 215 500	1 683 600	1 508 000
Fördelade medel, tkr	81 705	549 479	636 903	1 625 816	466 888
Beslutade medel, tkr	268 781	850 972	1 655 581	2 651 330	706 283
Total investeringskostnad, inklusive den sökandes del, tkr	685 059	1 958 558	3 768 229	5 489 640	1 444 080
Utsläppsminskning ton/år	88 137	361 094	293 543	943 000	133 571

Under 2019 har Naturvårdsverket haft andra förutsättningar för Klimatklivet jämfört med tidigare år. Budgeten som beslutades hösten 2018 innebar att Klimatklivet inte kunde dela ut några nya bidrag. I början av året minskades därför personalstyrkan och arbetets fokus lades främst på slutrapporter, att utvärdera och följa upp tidigare beviljande åtgärder samt ett omfattande utvecklingsarbete. När vårändringsbudgeten beslutats blev det återigen möjligt att bevilja nya åtgärder. Från mitten av året ökades personalstyrkan igen för att kunna hantera de nya ansökningar som kommit in.

Under våren genomfördes ett intensivt utvecklingsarbete, både med anledning av Riksrevisionens synpunkter och på eget initiativ. En av de större förändringarna som har skett under året är den uppdaterade förordningen. Förändringen innebär bland annat att Klimatklivet nu är ett renodlat stöd för fysiska åtgärder. Laddstolpar för boende och anställda har också flyttats ut till en egen förordning (2019:525), vilket har medfört att ansökningsprocessen för dessa har förenklats kraftigt. En omfattande it-utveckling har genomförts för att hantera stödet, vilket beskrivs mer utförlig nedan.

Andra utvecklingsinsatser är att vi har gått igenom all den praxis som vi tillämpar för Klimatklivet. Det innebär bland annat ett förnyat ställningstagande för bidrag till HVO (Hydrogenated vegetable oil)-diesel inom Klimatklivet som medför att separat infrastruktur till HVO för vägtransporter kan inte längre få stöd i Klimatklivet. Vi har även utvecklat it-stöden och tagit fram nya ansökningsformulär som förenklar för den som ansöker om bidrag. Ytterligare exempel på utvecklingsinsatser är vägledning om stödberättigade kostnader samt nya, förtydligade villkor för bidragsbesluten samt försett webbsidan med ytterligare vägledning.

Under året har vi utvecklat en metodik för uppföljning på plats och totalt har sjuutton besök genomförts tillsammans med länsstyrelserna i sex län. Besöken har varit väldigt lyckade och lärorika för fortsatt utveckling av kontroller på plats. Inför 2020 planeras ett femtiotal kontroller i 12 län, främst med fokus på större åtgärder, men också utifrån risk och slumpmässigt urval.

Under 2019 genomfördes två utlysningar, en i september och en i oktober, och vi kan konstatera att intresset för omställning med hjälp av Klimatklivet är fortsatt stort. I september inkom 450 ansökningar och i oktober 600. Sedan starten 2015 har vi tagit emot 7 250 ansökningar.

De vanligaste åtgärdskategorierna bland de inkomna ansökningarna är energikonvertering (41 procent) och laddstationer (20 procent). Företag står för över 80 procent av de inkomna ansökningarna 2019, medan kommuner och kommunala bolag sammanlagt står för 10 %. Övriga är en blandning av olika organisationstyper, såsom stiftelser och förbund. Åtgärder inom jordbruket ökar kraftigt och gynnas särskilt i den uppdaterade förordningen. Störst till antalet är ansökningar för utbyte av fossila bränslen i pannor inom industri och lantbruk. Inom transportsektorn rör många ansökningar elektrifiering, men också flytande biogas för de tunga vägtransporterna. Vi ser även att intresset för produktion av biokol ökar.

Klimatklivet stöttar de åtgärder som ger störst utsläppsminskning per investerad krona under varje ansökningsomgång. Den genomsnittliga kvoten för de åtgärder som beviljades stöd under 2019 är 1,5 kg koldioxid per investeringskrona.

Beviljade åtgärder under året beräknas ge en minskning av klimatpåverkande utsläpp om 133 571 ton koldioxidekvivalenter per år. Sedan starten 2015 rör det sig om en minskning om 1 395 820 ton koldioxidekvivalenter per år. Klimatklivets totala utsläppsminskning blir drygt 22 371 411 miljoner ton koldioxid (eftersom åtgärdernas genomsnittliga livslängd är 16 år). Det innebär en utsläppsminskning på 4,4 kg per krona beviljat bidrag, vilket är det samma som 225 kr per ton koldioxid. Kostnaden för statsbidraget kan alltså beräknas till ungefär 0,22 öre per kilo koldioxid. Som jämförelse kan nämnas att den generella koldioxidskatten är 115 öre per kilo koldioxid. Den årliga utsläppsminskningen motsvarar cirka 3 procent av Sveriges totala utsläpp. Totalt har drygt 5 mrdkr beviljats inom Klimatklivet sedan 2015. Stödet från Naturvårdsverket utgör i genomsnitt 47 procent av den totala investeringskostnaden, resten står stödmottagare samt övriga finansärer för (total investeringskostnad 10,7 miljarder kr). Under 2019 har cirka 466 mnkr fördelats, vilket motsvarar 31 procent av årets anslag. Våra uppskattningar pekar på att cirka 800 mnkr till kan komma att fördelas till cirka 300 åtgärder inkomna under 2019 efter att alla ärenden är färdighandlagda.

Exempel på beviljade åtgärder är produktion av biogas och tillhörande tankstationer, byte från olja till biobränsle i industrier och fastigheter, cykelgarage för pendling samt laddningsstationer för elfordon. De åtgärder som beräknas leda till den största minskningen av koldioxidutsläpp är de som gäller transport, energikonvertering och biogasproduktion. De tre åtgärds-kategorier som ger störst utsläppsminskning är energikonverteringar, främst vid byte från fossil till icke-fossil uppvärmning av lokaler (totalt 26 395 ton koldioxidekvivalenter per år), produktion av biogas för att ersätta fossila bränslen (43 677 ton) samt transportåtgärder (48 596 ton). Biogas är fortsatt olönsamt jämfört med andra drivmedel, varför stöd behövs för att få igång

produktionen. De beviljade transportåtgärderna innefattar främst byggnation av tankstationer för biobränslen, vilka behövs för göra det möjligt att ställa om till fossilfritt, framför allt för den tunga transportsektorn.

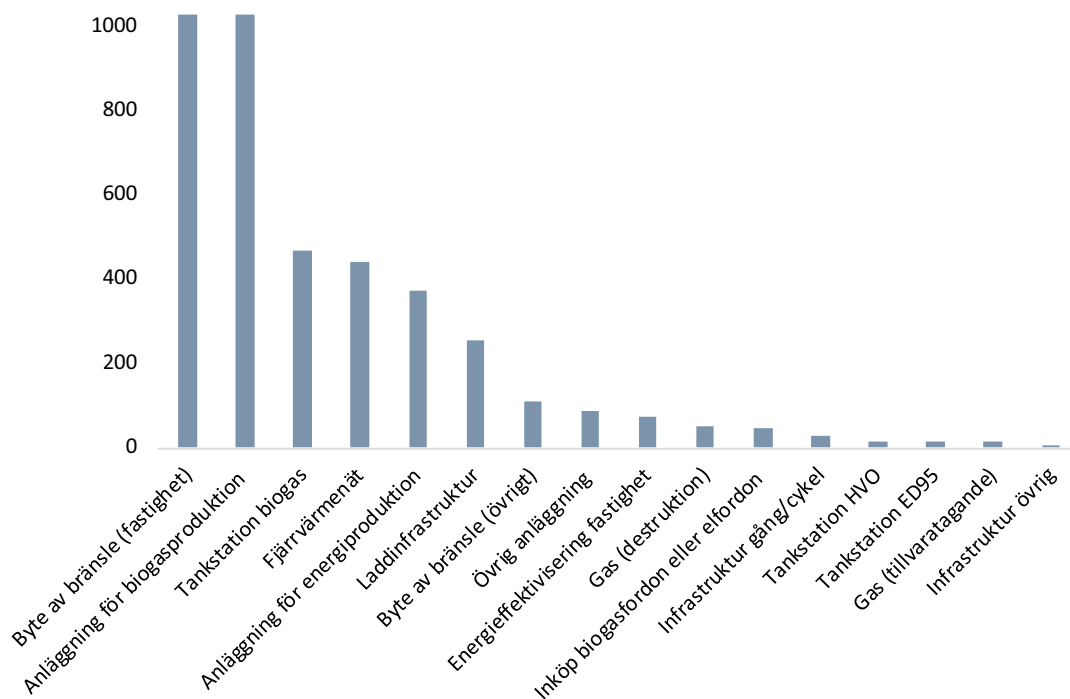
Naturvårdsverket roll inom vägledning för Klimatklivet riktar sig mot länsstyrelserna, som i första hand vägleder dem som söker bidraget. Under året har flertalet webinarier hållits med länsstyrelserna för att uppdatera och samla synpunkter. Naturvårdsverket har anordnat en Klimatklivsdag för länsstyrelserna där representanter för alla regioner närvarade.

Energimyndigheten stöttar Naturvårdsverket i prioriteringen av inkomna ansökningar för laddningspunkter för elfordon, samt i handläggningen av åtgärder som rör produktion av förnybara bränslen. Trafikverket har bidragit med expertstöd om infrastrukturåtgärder och Jordbruksverket när det gäller ansökningar från lantbruksföretag.

Utöver miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan bidrar de beviljade åtgärderna till att uppfylla andra miljö kvalitetsmål och samhällsnyttor, såsom bättre luftkvalitet, ökad sysselsättning och möjlighet till spridning och introduktion av miljöteknik i flera delar av samhället.

Den totala direkta sysselsättningen från år 2015 till 2019 skattas till cirka 4 070 helårsarbetskrafter totalt för alla beviljade ansökningar. Av dessa är cirka 1 955 finansierade med stödet från Klimatklivet.

Figur 3. Skattning av antal sysselsatta per typåtgärd för den totala investeringen, till och med 2019-12-31.

Sysselsättningseffekten för kvinnor respektive män genom åtgärder inom Klimatklivet visar att fler män sysselsatts, vilket förklaras av att det i stor utsträckning rör sig om bygg- och anläggningsarbete, där fler män är sysselsatta. Kvinnor utgör endast cirka 10 procent av de som sysselsatts av insatserna.

En mer utförlig redovisning av hur anslaget 1:16 Klimatinvesteringar har använts skickades till Miljödepartementet i april 2019.

LADDA HEMMA-STÖDET

Inom anslaget klimatinvesteringar villkor 2 har Naturvårdsverket också hanterat bidrag till privatpersoner, för installation av laddningspunkt till elfordon. Syftet är att bidra till omställning till hållbara transporter i Sverige. En avveckling av beslutssystemet påbörjades under början av året på grund av budgeten, men sedan mitten av juli är det återigen möjligt att inkomma med ansökningar.

Bidraget enligt förordning (2017:1318) uppgår till 50 procent av kostnaden upp till ett tak på 10 000 kr per fastighet. Under 2019 har 45,9 mnkr betalats ut till 5 918 bidragsmottagare. Det genomsnittliga bidraget har uppgått till 7 757 kr.

STÖD TILL LADDNING FÖR BOENDE OCH ANSTÄLLDA

I och med vårändringsbudgeten beslutades att stöd till icke-publik laddning skulle brytas ut ur Klimatklivsförordningen (2015:517) och läggas in i en ny förordning (2019:525). Detta nya stöd riktar sig till organisationer såsom företag, bostadsrättsföreningar och samfälligheter som vill sätta upp laddstationer för eget bruk. Stöd kan enligt den nya förordningen ges med högst 50 procent av kostnaderna, upp till ett tak på 15 000 kr per laddningspunkt.

Valet att bryta ut just denna typ av laddning beror på att deras andel bland ansökningarna är stor och ansökningarna dessutom likartade. De kan därför hanteras effektivare genom ett mer automatiserat flöde, vilket också innebär en kraftigt förenklad ansökningsprocess för den sökande. Det är sedan slutet av september öppet att ansöka om detta stöd på Naturvårdsverkets hemsida. Mellan september och november inkom över 400 ansökningar.

På vår hemsida har Naturvårdsverket lanserat begreppet "ladda bilen" för att vägleda om de olika sätten att ansöka om bidrag till laddningsinfrastruktur. Vi avser även att producera en film för att vägleda olika aktörer till rätt typ av bidrag för laddningsinfrastruktur.

MEDELSANVÄNDNING OCH RESULTAT ELFORDONSPREMIEN

Totalt har 2,2 mnkr av anslaget för elfordonspremierna använts under 2019, merparten av årets anslag har använts för att täcka det kreditutnyttjande som fanns på anslagsposten samt för administrativa utgifter. Därtill har återkrav av bidragsutbetalningar gjorts. Under 2019 betalades 440 tkr ut till 112 mottagare av elfordonspremierna, av dessa var 40 procent kvinnor och 60 procent män. Den största delen utgjordes av bidrag till elcyklar.

Stadsinnovationer

Resultatkommunikation

Naturvårdsverket har genomfört utlysningar inom ramen för regeringsuppdraget om stöd för spetstekniker och avancerade systemlösningar för hållbar stadsutveckling. Uppdraget pågår 2016–2020 och stödet, på totalt 68 miljoner, ska leda till ökad användning av avancerad teknik i stadsutvecklingen. Uppdraget har genomförts i samverkan med Boverket och Energimyndigheten.

Totalt har Naturvårdsverket inom stödet för stadsinnovationer beviljat stöd till 66 projekt under 2016–2018, varav alla utom sex fullföljdes. Under 2019 genomfördes inga ytterligare utlysningar. Arbete fokuserades under 2019 på att följa upp de pågående projekten och göra slututbetalningar och vägledning för slutrapportering av färdiga projekt genom mallar.

En viktig insats under 2019 var att sprida goda exempel genom kommunikation. Vi har kontinuerligt uppdaterat och utvecklat informationen om stadsinnovationsstödet på Naturvårdsverket hemsida som ska ge inspiration genom tydliga beskrivningar av pågående beviljade projekt. Tre genomförda projekt har lyfts på nationell nivå, på sverigesmiljömål.se. Två av dessa exempel har lyfts till plattformen Smart City Sweden för export.

Vi har också förstärkt samarbete med Formas för att skapa en dialog mellan våra beviljade projekt och deras kommande utlysningar.

Under andra halvan av 2019 fokuserade vi mycket på arbetet med utvärdering av stödet för att analysera om det har gett önskade resultat. Detta arbete kommer att användas under 2020 när Naturvårdsverket lämnar en sista rapport om hur arbetet med stadsinnovationer har gått.

LIFE

Naturvårdsverket samordnar arbetet med LIFE-programmen i Sverige. Detta innebär bland annat att informera om programmet, granska ansökningar och representera Sverige i LIFE-arbetet. Det finns ett delprogram för klimat och ett för miljö, i det senare ingår även natur och biologisk mångfald.

Under 2019 har fortsatta förhandlingar förts om LIFE-förordningen för den nya programperioden, 2021–2027. Naturvårdsverket har bistått Miljödepartementet med underlag och inspel till förhandlingarna under våren 2019. Löpande under året har företag, organisationer och andra aktörer som är intresserade av LIFE fått stöd och vägledning.

För att sprida kunskapen om LIFE och därigenom få in fler och bättre ansökningar anordnades ett webinarium den 26 februari. Fokus på mötet var information och vägledning till potentiella sökande inför årets utlysning. Närmare 40 personer från länsstyrelser, kommuner, företag och organisationer deltog. Under hösten har en upphandling genomförts för stöd till sökande för LIFE-programmet inom miljö och klimat, exklusive natur och biologisk mångfald. Stödet innebär hjälp med att identifiera lämpliga projektidéer, öka effektiviteten i arbetet med ansökningar och höja kvaliteten på Sveriges ansökningar.

Under utlysningen 2019 har 15 ansökningar och koncept skickats in till LIFE-programmet från Sverige inom klimat och miljö. Av dessa var fyra inom klimatområdet och fyra inom miljö (exklusive natur och biologisk mångfald). Tyvärr beviljades inget av de fyra miljöprojekten bidrag från LIFE. Klimatprojekten får besked först under 2020.

Av de 17 ansökningar som Sverige lämnade in år 2018 har fem under 2019 fått besked om att de beviljats finansiering. Två av dessa ligger inom delprogrammet för miljö, och det prioriterade området miljö- och resurseffektivitet, LIFE Re:newtextile och LIFE Re-fertilize. Det förstnämnda projektet går ut på att ta fram ett storskaligt system för att återvinna cellulosabaserade textilier. Det andra projektet ska testa en ny teknik för att utvinna näringsämnen ur avloppsvatten. Dessa projekt har fått 1,7 respektive 1,8 miljoner euro i medfinansiering från LIFE.

Klimat- och luftmål: statistik och handlingsprogram

Klimathandlingsplan

Naturvårdsverket har tagit fram ett samlat kunskapsunderlag till regeringens första klimatpolitiska handlingsplan. Underlaget omfattar den historiska utvecklingen för utsläpp och upptag av växthusgaser i Sverige samt scenario för hur växthusgasutsläppen kan utvecklas fram till 2045. Naturvårdsverket har gjort en analys av åtgärdspotentialer och vad som hindrar att åtgärder genomförs för att utsläppen av växthusgaser ska minska. Vår analys har varit bred och omfattat alla samhällssektorer. I framtagandet av underlaget har vi samverkat med en rad andra myndigheter. Vi har också analyserat hur konsumtionen av varor och tjänster i Sverige kan påverka utsläppen i andra länder och vilka hinder som finns för att minska dessa.

Vår leverans pekar ut de tre viktigaste utmaningarna och de fem viktigaste förutsättningarna där styrningen behöver stärkas för att möjligheterna att nå klimatmålen ska förbättras. Hela rapporten utgör ett brett kunskapsunderlag som beskriver hinder och möjligheter till justerad styrning. I en kortversion av rapporten sammanfattas de mest centrala lägesbeskrivningarna och slutsatserna.

Naturvårdsverket bidrar genom leveransen av underlaget till ökad kunskap hos tjänstemän på Regeringskansliet och politiker om historiska växthusgasutsläpp och dess drivkrafter, olika scenarier för framtida utsläpp av växthusgaser, åtgärdspotentialer för utsläppsminskningar inom olika sektorer och vilka hinder som finns för klimatomställningen i olika sektorer. Effekten på kort sikt är att Naturvårdsverkets underlag bidrar till en första klimatpolitisk handlingsplan som bygger på ett brett, faktabaserat underlag som på längre sikt leder till att regeringen beslutar om skärpt styrning, som på ett verkningsfullt sätt minskar utsläppen av växthusgaser.

Vi har också spridit kunskap om underlaget genom att delta och presentera innehållet på konferenser och seminarier där åhörare fått ökad kunskap om

klimatmålen, utsläppsscenarier och prioriterade områden för justerad styrning för att möjligheterna att nå målen ska öka.

Naturvårdsverkets underlag har också bidragit till regeringens klimatredovisning. Vår leverans har lett till beskrivningar och bedömningar i budgetpropositionen av klimatarbetet. Detta leder till ökad kunskap hos riksdagsledamöter, vilket i förlängningen kan leda till beslut som leder till att klimatmålen nås.

Underlaget bidrar också till Naturvårdsverket eget arbete; vi har nu ett kunskapsunderlag som grund för att kunna fatta beslut om vilka styrmedelsanalyser vi framöver ska prioritera att genomföra.

Kunskap och rapportering om klimatpåverkan

Liksom tidigare år har Naturvårdsverket tagit fram omfattande kunskapsunderlag och genomfört rapporteringar på klimatområdet. Här följer ett urval av dessa.

Vi har tagit fram utsläppsinventeringen som rapporteras till klimatkonventionen (UNFCCC) och EU. Satsningar har även detta år gjorts på den underliggande analysen av utsläppsutvecklingen, bland annat med fördjupade trendanalyser som publicerats tillsammans med den ordinarie statistiken i december.

I maj publicerade vi, samma dag som Statistiska centralbyrån (SCB), den preliminära statistiken för hela det föregående året. Publicering har även skett kvartalsvis baserat på SCB:s beräkningar.

För att komplettera bilden av Sveriges klimatpåverkan har vi publicerat beräkningar av hur svensk konsumtion påverkar utsläppen av växthusgaser i andra länder. Statistiken tas fram av SCB.

RAPPORTERADE UTSLÄPPSSCENARIER

Vi har tagit fram och rapporterat utsläppsscenarier fram till 2035, vilka nationella åtgärder och styrmedel som finns och hur verksamma de är samt mängden svensk klimatfinansiering i internationella sammanhang.

Omfattande insatser har gjorts i samband med att vi har tagit fram och rapporterat Policy, Measures and Scenarios som ska lämnas till UNFCCC med två års mellanrum.

Arbete har skett inför rapportering av Biennial report.

KUNSKAP OCH RAPPORTERING FÖR LUFTFÖRORENINGAR

Under 2019 har naturvårdsverket tagit fram utsläppsinventeringen för de årliga utsläppen av luftföroreningar som ska rapporteras till luftvårdskonventionen (CLRTAPUNEC) och till EU för takt direktivet (2016/2284/EU). Vi har fortsatt arbetet med metodutveckling och förbättringar av aktivitetsdata och emissionsfaktorer, vilket resulterat i fortsatt förbättrad kvalitet i rapporterade data.

En viktig del i kvalitetsarbetet är den årliga granskningen av medlemsstaternas utsläppsdata, som EU-kommissionen genomför. I enlighet med artikel 9 i takt direktivet har vi för första gången rapporterat ett miljöövervakningsprogram som säkerställer att luftföroreningarnas negativa effekter på ekosystem

övervakas. Naturvårdsverket samordnade arbetet som även inkluderade Havs- och vattenmyndigheten. Sverige valde att rapportera in övervakningsdata från totalt 1072 övervakningsstationer från miljöövervakningsprogrammen Luft, Skog och Vatten. Denna data från medlemsländerna i EU kommer sedan att ligga till grund för bedömningen av vilka effekter utsläppsminskningarna i EU-direktivet haft på ekosystemhälsan.

Vi har även tagit fram kunskapsunderlag och rapporterat utsläpp och andra parametrar från stora förbränningsanläggningar (LCP) till EU-kommissionen enligt industriemissionsdirektivet (IED). Under året har vi vidare tagit fram underlag och rapporterat halter av luftföroreningar till EU-kommissionen enligt luftkvalitetsdirektivet. Vi har fortsatt arbetet med att förbättra kvaliteten på data genom omfattande kontroller av mät- och metadata om halter av luftföroreningar.

LUFTVÅRDSKONVENTIONENS VETENSKAPLIGA ARBETE

Luftvårdskonventionens vetenskapliga grupper arbetar fram underlag om utsläpp, hälsa och ekosystemeffekter som ligger till grund för framtida revisioner av protokoll samt utvärdering av vilka effekter utsläppsminskningar har haft. Under 2019 har Naturvårdsverket deltagit i arbetet med att revidera övervakningsstrategin i The Co-operative Programme for Monitoring and Evaluation of the Long-range Transmission of Air Pollutants in Europe (EMEP) för 2020–2029. Strategin ligger till grund för vår nationella miljöövervakning för luft. Förändringarna i strategin kommer att leda till fler partikelrelaterade mätningar i Europa.

REVIDERING AV FÖRESKRIFTERNA OM KONTROLL AV LUFTKVALITET (NFS 2016:9)

Naturvårdsverket har under året arbetat med att revidera föreskrifterna om kontroll av luftkvalitet (NFS 2016:9) till följd av en underrättelse från Europeiska kommissionen. Underrättelsen har inneburit att Sverige behövt förtydliga delar av det svenska genomförandet av luftkvalitetsdirektiven. Luftkvalitetsförordningen (2010:477) har reviderats parallellt med föreskrifterna mot samma bakgrund. Förändringarna har bland annat inneburit förtydliganden gällande dokumentation, åtgärder samt referenslaboratoriets verksamhet och funktion. Föreskrifterna träder i kraft i januari 2020. Naturvårdsverket har varit drivande i att skapa en ny grupp i luftvårdskonventionens effektarbete som kommer att arbeta med dynamisk modellering och IVL kommer att vara ordförande för gruppen. Naturvårdsverket deltar eller finansierar deltagande i elva vetenskapliga grupper inom luftvårdskonventionen.

FÖRSTA NATIONELLA LUFTVÅRDSPROGRAMMET

Den första februari levererade Naturvårdsverket sitt förslag till det första nationella luftvårdsprogrammet enligt den nya luftvårdsförordningen (2018:740) till regeringen. Samtliga EU:s medlemsländer ska utarbeta, anta och genomföra nationella luftvårdsprogram för att säkerställa att utsläppen

av luftföroreningar minskar enligt kraven i det nya takdirektivet. Regeringen beslutade den 28 mars om ett svenskt luftvårdsprogram och Naturvårdsverket rapporterade in det beslutade programmet till EU den 1 april.

Programmet omfattar de åtgärder som behöver genomföras för att Sverige ska nå utsläppstaken för ammoniak, till 2020, och kväveoxider, till 2030, och är baserat på Naturvårdsverkets förslag. Naturvårdsverket är ansvarig myndighet för att genomföra åtgärder för att minska utsläpp av kväveoxider inom pappers- och massaindustrin samt från förbränningsanläggningar.

Klimatkommunikation

Klimatforum

Konferensen Klimatforum 2019 ägde rum den 15 mars på Clarion Hotel Sign i Stockholm. Antalet deltagare på plats var cirka 550, vilket var 100 personer fler än förväntat, och konferensen gick med plusresultat. Det var även möjligt att följa konferensen på distans, både live och i efterhand. Responsen i deltagarnas enkätsvar var överlag mycket positiv, helhetsintrycket var 4,25 (av max 5).

Det finns ett flertal konferenser med klimattema, men Klimatforum är den enda som inkluderar alla aspekter av klimatfrågan. Deltagarna fick därigenom en samlad bild av läget i klimatomställningen. En annan effekt var att konferensen stärkte Naturvårdsverket profil i klimatfrågan.

Genomslag i media

Naturvårdsverkets mediala genomslag i klimatfrågor ökade markant under året. Antalet artiklar, radio- och tv-inslag där både Naturvårdsverket och klimat förekommer var mer än 50 procent fler 2019 jämfört med 2018. Därmed har Naturvårdsverket bidragit till ökade kunskaper om klimatfrågor i samhället. Vi har tagit egna initiativ i form av pressmeddelanden och andra journalistkontakter, och journalister har i högre grad än tidigare vänt sig till Naturvårdsverket för att få fakta och expertkommentarer.

En särskilt lyckad aktivitet var det presseminarium med klimattema som vi arrangerade den 17 september. Syftet var framför allt att höja kunskapsnivån om klimatfrågor bland Sveriges journalister. Cirka tio journalister närvarade. De kom från Sveriges Radio, TV4, TT, Dagens Industri, Dagens Nyheter med flera. Presseminariet hade en viktig, relationsbyggande funktion och resulterade även i några konkreta artiklar.

Sociala medier har också en viktig roll i Naturvårdsverkets klimatkommunikation. I början av året introducerade Naturvårdsverket ett nytt Twitter-konto där en medarbetare fokuserar enbart på klimatfrågor.

Naturhistoriska riksmuseet

”Uppdrag: KLIMAT” är en av de permanenta utställningarna på Naturhistoriska Riksmuseet. Under året genomfördes en omfattande uppdatering av utställningen. Naturvårdsverket bidrog med att faktagranska innehållet. Den förväntade effekten är att besökarna, framförallt skolklasser, får en aktuell och faktabaserad bild av klimatförändringarna.

Workshop om ohållbara stadsdelar

Den 12 december genomfördes en första workshop med tema transporteffektivt samhälle. Rubriken var ”Ohållbara stadsdelar”. Ett 50-tal personer deltog. De kom bland annat från kommuner och andra myndigheter. Workshopen gav både inspiration och viktiga inspel till det fortsatta arbetet inom det här området.

Kvalitetsmässan

Den 12–14 november deltog Naturvårdsverket på Kvalitetsmässan i Göteborg, som är en stor konferens och fackmessa för den offentliga sektorn. Temat i Naturvårdsverkets monter var ”stora kliv och små steg för klimatet” och där deltog även representanter för föreningen Klimatkommunerna. Kvalitetsmässan var ett bra tillfälle att inspirera och tipsa framförallt kommuner om åtgärder för att minska utsläppen.

9 Hållbart samhälle

Naturvårdsverket ska se till att de lagar och förordningar som riksdagen och regeringen har beslutat om på miljöområdet blir verklighet. Vi ska genomföra miljöpolitiken i samverkan med en rad andra aktörer i samhället. Våra verktyg är i huvudsak föreskrifter, tillsyn, deltagande i domstolsprocesser, beslut om tillstånd och dispenser, vägledning och fördelning av anslag. Resultatområdet är ett av tre områden som avser myndighetens förvaltnings- och åtgärdsarbete. Här ingår bland annat arbetet med samhällsplanering, cirkulär ekonomi, sanering av förorenade områden, kretsloppsfrågor, plastarbete och bullersamordning. Det övergripande syftet med verksamheten är att bidra till att attraktiva livsmiljöer bevaras, skapas och förvaltas nu och på lång sikt för alla människor och allt levande. Området fokuserar på miljö kvalitetsmålen God bebyggd miljö, Giftfri miljö, Grundvatten av god kvalitet, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård samt Ingen övergödning. Resultatområdet bidrar därigenom också till FN:s hållbarhetsmål.

Resultatbedömning

Naturvårdsverkets treåriga mål är:

- Vi har tagit en tydlig roll i den fysiska planeringen. I arbetet för ett hållbart samhällsbygge har vi fokuserat på transporteffektivitet och ekosystemtjänster.
- I arbetet med cirkulär ekonomi har fokuserat på utveckling av styrmedel för en ökad resurshushållning och på fortsatt strategiskt arbete i riktning mot en hållbar plastanvändning.
- I arbetet med klimatanpassning har vi tagit en tydlig roll. Vi fokuserar på naturens förmåga att bidra till minskade negativa effekter av ett förändrat klimat som samtidigt stärker den biologiska mångfalden.

Naturvårdsverkets arbete har under 2019 präglats av arbetet med EU:s avfallspaket. Den 4 juli 2018 trädde ändringarna i sex direktiv på avfallsområdet i kraft som syftar till att främja en mer cirkulär ekonomi. Naturvårdsverket har levererat förslag på hur Sverige ska leva upp till de ställda kraven till regeringen och bidragit till förutsättningar för att lagändringarna kan genomföras i tid.

Andra viktiga arbetsområden under 2019 har varit att minska plaster i hav och natur och att hantera bidrag för avancerad rening av läkemedel och dagvatten. Vi har stärkt vårt arbete kring fysisk planering, framförallt kring vägledning om naturbaserade lösningar för klimatanpassning och vägledning om kommunal friluftspanering.

Utifrån de insatser som redovisas nedan och övrigt arbete som Naturvårdsverket har genomfört inom området, under 2019 gör vi bedömningen att vi har tagit steg för att nå de uppsatta målen.

Efterbehandling av förorenade områden

Naturvårdsverket ansvarar för den nationella samordningen av arbetet med förorenade områden samt hanterar det statliga anslaget för sanering av de områden där ansvarig saknas. I prioritering och fördelning av anslag ingår att följa upp arbetet och se till att pengarna används där de gör störst nytta. Efterbehandlingsanslaget används till utredningar, åtgärder, förstärkt tillsyn och tillsynsprojekt i Sverige.

En lägesbeskrivning av arbetet med efterbehandling skickas i april varje efterföljande år till regeringen. Denna ger en mer ingående presentation av Naturvårdsverkets och andra statliga myndigheters arbete med förorenade områden.

Tabell 18. Efterbehandling förorenade områden

	2017	2018	2019
Ap 1 Efterbehandling av förorenade områden, omfattning på anslaget	420 018	492 018	548 368
Ap 1 Efterbehandling av förorenade områden Fördelade medel, tkr	419 634	473 423	533 851
Varav fördelat till åtgärder, tkr	378 650	440 567	492 669
Ap 5 Efterbehandling av förorenade områden för bostadsbyggande	300 000	200 000	160 000
Fördelade medel, tkr	130 854	151 895	160 000
Totalt antal riskklassade objekt	25 141	25 459	26 147
Antal pågående och avslutade utredningar (ackumulerat*)	882	936	994
Antal pågående åtgärder	56	66	79
Antal avslutade åtgärder, (ackumulerat*)	113	126	141
Antal pågående åtgärder, efterbehandling för bostadsbyggande**	13	12	12
Antal avslutade åtgärder, efterbehandling för bostadsbyggande (ackumulerat*)	1	1	4

* De ackumulerade siffrorna gäller från när anslaget inrättades.

224 gram mindre dioxin i Hudiksvall

På två fastigheter i centrala Hudiksvall har det bedrivits såg- och annan industriell verksamhet samt impregnering från 1873 till 1989. Detta har resulterat i att marken, sedimentet samt grundvattnet förorenats, främst av PAH:er (polycykliska aromatiska kolväten), tungmetaller och dioxiner/furaner, där dioxin var den allvarligaste föroeningen. Undersökningar visade att det förelåg risk för människors hälsa och miljön. På området fanns kontor, sporthall, restaurang, vårdcentral och mindre verkstäder.

Under åren 2015 och 2016 har markområdet sanerats med hjälp av statligt bidrag på 41,6 mnkr. Efterbehandlingsåtgärden bestod av schaktning av jord och rivning av byggnader samt omhändertagande av förorenat rivningsavfall. 18 090 ton massor transporterades till deponi och man avlägsnade bland annat 224 g dioxin, 210 kg arsenik, 3,1 ton bly och 11,3 kg kvicksilver från området.

Parallellt med marksaneringen genomfördes undersökningar av botten-sediment i vattenområdet intill. Cirka 34 hektar av botten-sedimentet var tydligt dioxinpåverkat. Dioxinerna belastar det akvatiska ekosystemet och på sikt finns stor risk för spridning och ackumulation i näringskedjan i Hudiksvallsfjärden och i Bottenhavet. Länsstyrelsen beviljades 17,2 mnkr i statligt bidrag för att åtgärda botten-sedimenten vid Håstaholmen, under åren 2018–2020. Åtgärden innebär att botten röjs från hinder som sjunktimmer och skrot och att de 7 hektar av botten-sedimentet som är kraftigast påverkat sugmuddras. Muddermassorna avvattnas i geotuber och omhändertages därefter som avfall vid godkänd mottagningsanläggning. Slutligen övertäcks restföroreningar inom särskilt erosionsutsatt område. Cirka 15 gram dioxin uppskattas kunna avlägsnas, av de totalt 20 gram som bedöms finnas inom hela det påverkade sedimentområdet. Den kvarlämnade restmängden inom området kommer att innebära en begränsad negativ påverkan. Efter avslutade åtgärder ska vattenområdet kunna lämnas utan särskilt underhåll eller skötsel.

Sanera inför bostadsbyggande

Under 2019 har 160 mnkr av 160 mnkr beviljats för 12 olika åtgärdsprojekt. Intresset hos kommuner att söka bidraget har ökat. Så många ansökningar kommer nu in att vi behöver göra en prioritering av objekten och i princip hela anslagsposten tecknas in för varje budgetår. Saneringen inför bostadsbyggande bidrar till miljö kvalitetsmålen Giftfri miljö och God bebyggd miljö, och att mark som redan är påverkad av mänsklig aktivitet återanvänds för bostadsbyggande. Därmed kan grön- och naturområden bevaras samtidigt som fler bostäder kan byggas.

Under 2019 färdigställdes saneringen inför bostadsbyggande på objektet Nol 2:228 i Ale kommun i Västra Götalands län. Den förorenade delen av detaljplaneområdet utgjordes av en grusad bollplan, grönytor och parkering på cirka 15 000 m². Under detaljplaneprocessen visade det sig att området innehöll kraftigt förorenade fyllnadsmassor. Föroreningen utgjordes av mycket höga halter av bly, troligen från massor från Tudors före detta fabriksområde, som ligger ungefär 400 meter norr om det nu aktuella området. Saneringsprojektet beviljades 59,5 mnkr och det nu efterbehandlade området möjliggör nybyggnation av cirka 50 lägenheter, en förskola, parkeringsplatser och en byggnad för källsortering.

Tillsyn och tillsynsvägledning

Länsstyrelsernas tillsyn är i många fall en förutsättning för att den sanering som juridiskt sett ska bekostas av förorenaren ska komma till stånd. Under 2019 fördelade Naturvårdsverket 2 mnkr till tillsynsprojekt på länsstyrelserna, motsvarande belopp 2018 var 1,26 mnkr. Dessa medel finansierar delar av länsstyrelsernas tillsynsarbete. Det har inneburit att länsstyrelserna har kunnat fokusera på projekt som bland annat driver på kommunernas tillsyn av nedlagda kommunala deponier, att klimatanpassning beaktas i tillsynen och att de kan ge en utbildning för kommunerna i ett systematiskt sätt att bedriva tillsyn på förorenade områden. Förutsättningarna för en effektiv tillsyn på kommunerna bedöms därmed öka och bidra till miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

Naturvårdsverket deltog på det årliga vårmötet Renare mark den 20–21 mars, där aktörer från alla branscher och myndigheter samt konsulter som arbetar med förorenade områden deltar. På årets konferens, med temat Vatten och sediment, deltog 600 personer och i arrangörernas utvärdering av konferensen ger deltagarna konferensen som helhet betyget 4,16 på en femgradig skala. Naturvårdsverket informerade bland annat om miljömålsrådsåtgärden Förorenade sediment – samverkan för kunskap och prioritering av åtgärder och bemannade en monter för att sprida information och vägleda om Naturvårdsverkets perspektiv på efterbehandling. Renare Marks vårmöte ger deltagarna ökad kompetens, via ny forskning och erfarenhetsåterföring, genom både presentationer och nätverkande. Det leder till samverkan och utbyte av erfarenheter mellan olika aktörer inom efterbehandlingsbranschen, vilket i sin tur leder till en positiv utveckling vad gäller innovationer och med att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

Naturvårdsverket arrangerade även en nationell träff om efterbehandling (EBH-träff) den 25–26 september i Stockholm, för handläggare på länsstyrelserna och andra myndigheter som arbetar med förorenade områden för att vägleda och informera om nya förutsättningar i arbetet och för erfarenhetsutbyte mellan myndigheterna. Vid utvärderingen framkom att deltagarna tycker att den nationella EBH-träffen bidrar till att öka kunskapen och samverkan mellan myndigheter i arbetet med förorenade områden. Träffen fungerar som en mötesplats för dem som arbetar med efterbehandlingsfrågor på statlig nivå, vilket i sin tur leder till inspiration i vårt gemensamma arbete med att avhjälpa föroreningskador i Sverige.

Vägledning och samverkan om hanteringen av statens förorenade områden 2018–2019

Naturvårdsverkets regeringsuppdrag om att verka för utvecklad samverkan mellan statliga myndigheter med ansvar för förorenade och riskfyllda områden och framtagande av en övergripande vägledning med principer för prioritering av åtgärdsbehov, riskvärdering och skälighetsbedömning, redovisades den 15 april 2019. Samverkan mellan de berörda myndigheterna Naturvårdsverket, Fortifikationsverket, Försvarmakten, Sveriges geologiska Undersökningar (SGU) och Trafikverket, fortsätter dock efter regeringsuppdraget med

utgångspunkt i en övergripande samverkansplan som togs fram i samband med regeringsuppdraget.

Samverkansplanen innehåller fem olika åtgärder som avses genomföras 2019 och 2020. Den första åtgärden genomfördes den 27 november 2019 i form av ett seminarium med erfarenhetsåterföring mellan myndigheterna. Den andra åtgärden som pågår under 2019 och 2020 innebär harmonisering mellan myndigheterna av definitionen av objekt/område/projekt. Harmoniseringen av definitioner kommer att utgöra ett första steg mot en mer enhetlig och tydlig redovisning av myndigheternas arbete med förorenade områden till regeringen. Arbetet med samverkan under 2018 och 2019 har medfört ett etablerat samarbete mellan myndigheterna och tydliga gemensamma målsättningar som kommer att driva det statliga arbetet med efterbehandling av förorenade områden i en mer strukturerad, enhetlig och transparent riktning.

Ett strukturerat och enhetligt arbete med de förorenade områden som staten har ansvar för att åtgärda, kommer att innebära att staten föregår med gott exempel för andra ansvariga. Det kommer också att medföra en snabbare åtgärdstakt och ökad möjlighet att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.

Enklare ansökningsförfarande genom revidering av kvalitetsmanualen

Naturvårdsverkets vägledningsdokument Kvalitetsmanual för användning och hantering av bidrag till avhjälpande av föroreningsskador, har reviderats med ett antal förtydliganden och nya förhållningssätt vid ansökan om bidrag för avhjälpandeåtgärder. Vägledningen riktar sig i första hand till länsstyrelserna som söker bidraget hos Naturvårdsverket, men även till huvudmän som söker bidraget hos länsstyrelserna och andra som är involverade i bidragsansökningar. Vägledningen ska utgöra ett stöd vid bidragsansökan och beskriva under vilka förutsättningar bidrag kan sökas, vad som ska ingå i ansökan samt hur resultatet av avhjälpandeåtgärderna ska redovisas.

Vid revideringen har det bland annat införts ett förenklat ansökningsförfarande som ska göra det möjligt för den sökande att ansöka om åtgärdsbidrag för mindre projekt i riskklass 1 och 2. Naturvårdsverket kan därmed besluta om åtgärdsbidrag om högst 1,5 mnkr, baserat på ett mindre omfattande utredningsunderlag. Detta medför ett effektivt utnyttjande av 1:4-anslaget i form av minskad administration som följd av bättre vägledning, men även möjlighet till ett snabbspår där medel som annars skulle gått till utredningar nu istället kan gå till att bekosta själva åtgärden. Fler objekt kan komma att åtgärdas då medel används direkt till enklare åtgärder istället för till undersökningar i de fall det förorenade området redan kan anses vara tillräckligt avgränsat. Det är ett nytt ansökningsförfarande men en förenklad ansökan om åtgärdsbidrag har dock inkommit 2019.

Högre miljöprestanda genom miljökrav i upphandling av efterbehandlingsåtgärder

Miljömålsrådsåtgärden miljökrav i upphandling av efterbehandlingsåtgärder blev klar under första hälften av 2019. Åtgärden utfördes i samverkan med

Trafikverket, Sveriges geologiska undersökning (SGU) och länsstyrelserna. Även Upphandlingsmyndigheten var med som stöd i arbetet.

I de beslut om bidrag till nya efterbehandlingsåtgärder som fattas från och med 2020 kommer vi att inkludera villkor om att åtgärderna ska genomföras i enlighet med miljökraven, i den utsträckning det är ändamålsenligt för den specifika åtgärden. Villkoren kommer att ställas gentemot länsstyrelsen i egenskap av bidragsmottagare. Därefter ställs motsvarande villkor i det beslut gentemot huvudmannen som länsstyrelsen utfärdar.

Vi har tagit fram webbvägledning om generella krav på miljöprestanda vid åtgärder som finansieras via sakanslag 1:4 för efterbehandling av förorenade områden anslagspost 1. Miljökrav ställs från och med 2020 i de upphandlingar som görs med bidrag, och åtgärden förväntas bidra till att miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö uppnås. Även andra miljö kvalitetsmål gynnas av den höjda miljöprestandan, såsom miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan.

Förorenade sediment – samverkan för ökad kunskap och prioritering av åtgärder

Under 2019 startades fas 2 av miljömålsrådsåtgärden om förorenade sediment, som både innehåller en fördjupad analys och åtgärder för att nå målet renare hav/vatten genom att åtgärda förorenade sediment. SGU är drivansvariga för fas 2. I juli 2019 fick även Naturvårdsverket tillsammans med SGU, Sveriges geotekniska institut, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna i uppdrag att förbättra kunskapen om förorenade sediment i sjöar och kustområden. Naturvårdsverket leder uppdraget, som ska redovisas senast den 5 januari 2022. Myndigheternas kostnader för att genomföra uppdraget ska belasta anslag 1:4, *ap. 1 Sanering och återställning av förorenade områden*, och under 2019 fördelade Naturvårdsverket 2 133 tkr i bidrag till de andra myndigheterna för arbetet.

Arbetet med miljömålsrådsåtgärden och regeringsuppdraget genomförs parallellt och förväntas generera mer kunskap om hur förorenade sediment kan riskbedömas och åtgärdas. På sikt innebär det att förorenade sediment efterbehandlas i större utsträckning än idag. Åtgärderna kommer även att bidra till bland annat miljö kvalitetsmålen Giftfri miljö, Renare sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levade kust och skärgård och Ett rikt växt- och djurliv.

Effektivare användning av 1:4 anslaget

I dag finns ett väl inarbetat arbetssätt för arbetet med efterbehandling finansierad av staten via Naturvårdsverkets 1:4-anslag. Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas sätt att arbeta med anslaget har pågått under ett antal år och inom systemet hanteras betydande summor skattemedel, vilket motiverade Naturvårdsverket att utvärdera om det finns anledning att ompröva vårt sätt att arbeta och om det finns effektiviseringsvinster att göra.

Naturvårdsverket tog därför 2018 initiativ till utveckling av arbetet med anslag 1:4 och flera workshoppar genomfördes tillsammans med representanter från länsstyrelserna för att identifiera och prioritera utvecklingsområden. Även vilken myndighet som ska ha det huvudsakliga drivansvaret för respektive

utvecklingsområde fastställdes. Under 2019 har Naturvårdsverket tagit fram en genomförandeplan med de utvecklingsområden där Naturvårdsverket har det huvudsakliga drivansvaret. Därtill har förbättringsåtgärder redan vidtagits av Naturvårdsverket, såsom att beslut om både utredningar och åtgärder fattas tidigare så att möjligheten ökar för huvudmännen att slutföra dessa under det år som bidragen beviljats.

Den 31 oktober 2019 hade Naturvårdsverket en workshop om prioriterade utvecklingsförslag tillsammans med representanter från länsstyrelserna, för dialog och förankring av åtgärderna, samt ett uppföljande möte den 25 november 2019.

Förväntningarna på utvecklingen av arbetet med anslag 1:4 är att det kommer att bli enklare och effektivare för Naturvårdsverket, länsstyrelserna och huvudmännen. När förbättringsförslagen implementerats i bidragssystemet ökar möjligheterna att uppnå Giftfri miljö, God bebyggd miljö med flera miljö kvalitetsmål inom ramen för anslagsbudgeten.

Bättre riskbedömningar och metoder för att åtgärda mark som förorenats med PFAS

Naturvårdsverkets och Statens geotekniska instituts (SGI) gemensamma *Vägledning om att riskbedöma och åtgärda PFAS-föroreningar inom förorenade områden* publicerades i början av 2019 (Naturvårdsverkets rapport nr 6871). Målgruppen för vägledningen är i första hand de tillsynsmyndigheter som bedriver tillsyn av områden förorenade av högfluorerade ämnen, så kallade PFAS.

Vägledning ger tillsynsmyndigheterna mer kunskap om riskbedömning och metoder för att åtgärda mark som förorenats med PFAS. Syftet med vägledningen är att öka tillsynsmyndigheternas kunskap om PFAS och att vara ett stöd både för dem och för verksamhetsutövare i hanteringen av och kravställandet på åtgärder för PFAS-förorenade områden. Detta bidrar till förutsättningarna att minska påverkan av ämnena på dricksvattentäkter, matfisk och andra akvatiska organismer och djur. Miljö kvalitetsmålen Giftfri miljö, Renare sjöar och vattendrag och Grundvatten av god kvalitet bedöms bland annat gynnas av leveransen.

Nationella åtgärder för att nå en acceptabel dioxinsituation

I samverkan med flera andra myndigheter driver Naturvårdsverket miljömålsrådsåtgärden Nationella åtgärder för att nå en acceptabel dioxinsituation. Målet med åtgärden är att senast år 2030 nå en acceptabel dioxinsituation så att halterna av dioxin och dioxinlika PCB:er i all fisk i svenska vatten ska vara så låga att fisken kan ätas utan risk, även av barn och kvinnor i fertil ålder. Nätverk har etablerats. Ett mastersarbete om åtgärdsprogram för dioxin som Vattenmyndigheterna beställt har utförts under hösten och presenteras januari 2020. Forskningsynteser har genomförts för att nå samsyn kring situationen för dioxin-hälsa-miljö. Arbetet fortsätter för att nå den ambitiösa målsättningen.

Hållbar avfallshantering

Ökad spårbarhet av farligt avfall och förbättrad avfallsstatistik

Utvecklingsarbetet för en ändamålsenlig avfallsstatistik och framtagande av en digital lösning för spårbarhet av farligt avfall har varit omfattande under året. Naturvårdsverket har haft i uppdrag av regeringen att utreda rättsliga förutsättningar för en ändamålsenlig avfallsstatistik och en digital lösning för spårbarhet av farligt avfall. En förstudie redovisades i början av året.

Naturvårdsverket har även påbörjat arbetet med att ta fram en ny föreskrift om registrering i avfallsregistret och uppdatera föreskrifterna om transport av avfall (NFS 2005:3). Uppskattningsvis 1,1 miljoner verksamheter är berörda av förändringarna, vilket innebär att behovet av vägledning kommer att vara stort.

En första vägledning om BAT-slutsatserna om avfallsbehandling

En första vägledning om BAT-slutsatserna om avfallsbehandling har publicerats på Naturvårdsverkets hemsida. Vi har föreslagit att två nya bestämmelser ska införas om BAT-slutsatsernas tillämpningsområde i 2 kap. industriutsläppsförordningen (2013:250), IUF. Vägledningen är ett komplement till de föreslagna bestämmelserna och tar bland annat upp vilka verksamheter som omfattas. Vägledningen riktar sig till tillsynsmyndigheter och verksamhetsutövare och avser att underlätta tillämpningen av BAT-slutsatserna för avfallsbehandling, och att avgöra om en verksamhet omfattas av dessa eller ej.

Undantag från tillstånds- och anmälningsplikt för verksamheter som behandlar avfall

Naturvårdsverket har i ett regeringsuppdrag utrett vilka verksamheter som kan undantas från kraven på tillståndsprövning utifrån förutsättningarna i EU:s avfallsdirektiv. Vi har föreslagit författningsändringar, med allmänna regler för verksamheternas bedrivande, som krävs för att kunna ge undantag från avfallsdirektivets bestämmelser om tillståndsprövning.

Naturvårdsverket ger förslag till system för allmänna regler och föreslår allmänna regler för kompostering av högst 50 ton park- och trädgårdsavfall per år. Naturvårdsverket har också utrett frågan om allmänna regler för viss annan biologisk behandling och för förbränning av vissa avfallsslag, men föreslår inga allmänna regler för dessa.

Uppdraget kommer att kompletteras i januari 2020 med förslag avseende allmänna regler för återvinning av vissa avfallsslag för anläggningsändamål.

Avfall i anläggningsändamål

Parallellt med regeringsuppdraget om allmänna regler för bland annat återvinning av avfall för anläggningsändamål har Naturvårdsverket genomfört en översyn av verkets handbok om avfall i anläggningsändamål (2010:1). Resultatet av översynen kommer att användas för att uppdatera vägledningen.

Mat och matsvinn/matavfall

Inom matsvinn och matavfall har Naturvårdsverket bevakat och arbetat med det nationella genomförande av EU:s reviderade avfallslagstiftning. Ett arbete med föreskrift gällande utsortering av matavfall pågår. Naturvårdsverket har deltagit aktivt i två av EU-kommissionens undergrupper till matsvinn- och matavfallsplattform, en om mätningar och en inom implementering och utförande. Ett webinarium hölls i april för att sprida kunskap om en inom EU framtagen metod för att utvärdera nyttan av genomförda projekt för att minska matsvinn. Naturvårdsverket har också deltagit aktivt i arbetet med åtgärder inom ramen för regeringsuppdraget om minskat matsvinn som Livsmedelverket har drivit tillsammans med oss och Jordbruksverket. 2019 var det sista året av tre i detta regeringsuppdrag. I arbetet med regeringsuppdraget har vi, Livsmedelsverket och Jordbruksverket tagit fram en handlingsplan som heter Fler gör mer-åtgärder för att minska matsvinn, utifrån den planen har vi i slutet på 2019 redovisat till regeringen hur arbetet med att minska matsvinnet går. Naturvårdsverket har även genomfört ett möte under november med samverkansgruppen för minskat matavfall, SaMMA. En stor del ägnades åt en workshop för att diskutera, förankra och ta in synpunkter på Naturvårdsverkets utformning av ett förslag till etappmål om minskat matsvinn inom ett annat regeringsuppdrag. Naturvårdsverket har förbättrat uppföljningsmetoderna för matavfall vilket skapar förutsättningar för god uppföljning av ett eventuellt etappmål.

Projektet Matavfall i butik – Analys av samhällsförändringar, finansierat genom Naturvårdsverkets miljöforskningsanslag, har nyligen redovisats. Resultatet visade hur matavfall/matsvinn under det senaste decenniet har gått från en icke-fråga till en viktig miljöfråga både i samhället och i livsmedels-handeln

Naturvårdsverket var medarrangör i Livsmedelsforum 2019 som hölls i Örebro 22 oktober med fokus på hälsa, miljö och hållbarhet lokalt, regionalt och globalt.

Samverkan inom avfallsområdet

Avfallsrådet som är Naturvårdsverkets expertstöd för avfallsfrågor har under verksamhetsåret haft tre möten, där bland annat förändringarna i avfallspaketets sex olika direktiv och hur dessa kommer att implementeras nationellt varit på agendan. Det gångna året har 18 myndigheter, branschorganisationer och verksamheter varit representerade i rådet. Avfallsrådet utgör en viktig arena för samverkan genom att så många aktörer verksamma inom avfall och hållbarhet är representerade här. Genom dialog på rådsmötena kan vi i ett tidigt skede nå ökad transparens och sprida information om vad som är på gång nationellt och därmed också uppnå en ökad effekt.

Avfallsinitiativet CCAC

Naturvårdsverket är representerad i styrgruppen för avfallsinitiativet Climate and Clean Air Coalition (CCAC). CCAC är ett nätverk som syftar till förbättrad avfallshandling och att minimera avfall. I uppdraget ingår att medverka i olika events, konferenser och seminarier. Under 2019 har styrgruppen haft telefonmöten cirka en gång per månad och ett fysiskt möte, i samband med ISWA kongressen (the International Solid Waste Association). Sverige och Tyskland hade då en gemensam presentation: ”Strategies and policies in Europe to prevent and divert food waste in Europe. The perspective of Germany and Sweden.”

Operativ tillsyn över producentansvaren

Naturvårdsverket bedriver operativ tillsyn när det gäller producentansvar för elutrustning, batterier, förpackningar och returpapper. Vi ser till att alla importörer och tillverkare tar ansvar för de kostnader som uppstår i samband med insamling och återvinning av det avfall som uppstår inom dessa områden. Vi administrerar även de register dit producenterna är skyldiga att rapportera, vi tar ut tillsynsavgifter och arbetar i projekt för cirkulär ekonomi, hållbar konsumtion och avfallsförebyggande. Inom producentansvaret för elutrustning utfärdar vi även tillstånd till de aktörer som vill upprätta insamlingsystem.

Utöver löpande tillsyn av producentansvaren för elutrustning och batterier har vi under året bedrivit fortsatt tillsyn av de knappt 100 elcykelimportörer som kontaktades föregående år. Denna bransch växte kraftigt under 2017, vilket medförde att en större mängd litiumjonbatterier kom ut på marknaden. Dessa behöver så småningom återvinnas. Vi kontaktade under 2019 cirka 29 företag med anledning av tips om att företagen eventuellt omfattades av producentansvaret för elutrustning och batterier. Det ledde till att vi förelade flera företag att anmäla sig till EE- och Batteriregistret. I övrigt har fokus legat på batteriproducenter där vi sett att det finns motiv till att lämna oriktiga uppgifter för att slippa kostnaden för att vara ansluten till ett insamlingsystem för batterier.

Tillsynen inom förpackningar och returpapper har bestått i avstämningar med materialbolag som samlar in dessa fraktioner och även representerar producenterna. Under 2019 har operativ tillsyn bedrivits mot producenter av plastbärkassar. Den som yrkesmässigt tillverkar eller för in plastbärkassar till Sverige ska från och med 2018 varje år lämna uppgift till Naturvårdsverket om hur många plastbärkassar som tillverkades eller importerades, avsedda för den svenska marknaden under det närmast föregående kalenderåret.

TILLSTÅND TILL GRÄNSÖVERSKRIDANDE AVFALLSTRANSPORTER

Antalet ärenden om gränsöverskridande transporter av avfall (GRÖT) ligger alltså på en hög nivå och har ökat jämfört med 2018. Totalt har vi fått in 856 ärenden 2019 (2018 var det 761 stycken). Av dessa är 522 importärenden, 216 exportärenden och 118 transitärenden, vilka kräver betydligt kortare handläggningstid. Under året har vi beslutat i 757 ärenden.

Tabell 19. Volym och kostnad, gränsöverskridande transporter

	2017	2018	2019
Antal beslut om gränsöverskridande transporter och avfall (GRÖT)	643	698	757
Hanteringskostnad, totalt , tkr	4 854	4 690	6 523
Hanteringskostnad per beslut, kr	7 550	6 720	8 617

Vi har vidareutvecklat det digitala systemet för gränsöverskridande avfalls-transporter, Nordic TFS, något och gjort förbättringar i vårt eget ärendehanteringssystem gällande hanteringen av GRÖT-ärenden. Det digitala systemet Nordic TFS underlättar för företagen genom att de kan hantera anmälningar och registreringar av enskilda transporter digitalt. Systemet gör det också enklare för oss att följa upp och spåra avfallstransporterna.

Under året har Naturvårdsverket handlagt 42 ärenden gällande olagliga transporter av avfall. Den största delen av dessa ärenden gäller svenskt avfall som stoppats utanför Sverige. Antalet ärenden av denna sort har ökat mycket jämfört med 2018, då det handlade om 23 stycken.

Hållbar avloppsvattenhantering och dagvatten

BIDRAG FÖR RENING AV DAGVATTEN OCH AVANCERAD RENING AV LÄKEMEDELSRESTER

Naturvårdsverket har fördelat bidrag till investeringar dels i dagvattenåtgärder som minskar spridning av mikroplaster och andra föroreningar via dagvatten, dels till implementering av avancerad rening för avskiljning av läkemedelsrester vid avloppsreningsverk. Totalt beviljades bidrag om 38 mnkr till dagvattenåtgärder och 57 mnkr till läkemedelsrening.

Under 2019 utbetalades medel till projekt för att minska spridning av mikroplaster och andra föroreningar via dagvatten. En del av investeringsåtgärderna har allt eftersom anläggningar färdigställts givit en direkt effekt då mikroplast och andra föroreningar förhindrats från att spridas vidare till vattenmiljön, till exempel genom installation av filter i brunnar. För andra åtgärder, såsom t.ex. vid anläggande av större dammar för rening av dagvatten så kan effekter mätas i anläggningar och i recipienter först på längre sikt.

Under 2019 beviljades medel för avancerad rening av läkemedelsrening till två investeringsprojekt (Simrishamn kommun och Ronneby Miljö och teknik AB) som inte enbart syftar till ökad reningsgrad, utan även till att öka återanvändning av renat avloppsvatten – detta i en region med akut vattenbrist. Även Gotland har beviljats medel för projekt med samma syfte. En annan fullskaleanläggning som fått bidrag är källsorterande avlopp i ett nytt bostadsområde i Helsingborg. Separation av svartvatten, gråvatten och matavfall innebär effektivare uttag och återanvändning av både avloppsvatten och näringsämnen.

Vi har också beviljat bidrag till 12 förstudier som kommer att bidra till viktig kartläggning av vart i Sverige vi har mest problem i recipienten med föroreningar av bland annat läkemedelsrester. I nästa steg får vi bättre förutsättningar att rikta finansiering av fullskaleprojekt med tydligare effekt på miljön i form av bättre vattenkvalitet.

VÄGLEDNING OM RENING OCH KONTROLL AV UTSLÄPP AV AVLOPPSVATTEN FRÅN TÄTBEBYGGELSE

I april 2019 publicerades en ny vägledning till NFS 2016:6 om rening och kontroll av utsläpp av avloppsvatten från tätbebyggelse. Vägledningen syftar till att klargöra väsentliga tillämpningsfrågor som följer av föreskrifterna och därmed även vilka EU-rättsliga krav som ställs på de svenska avloppsreningsanläggningarna. Parallellt har även miljörapporteringsföreskrifterna 2016:8 och vägledningen till den vad gäller avloppsanläggningar, reviderats och uppdaterats med syfte att förenkla och tydliggöra miljörapporteringen och den efterföljande EU-rapporteringen av avloppsdirektivet.

En vägledningsturné med regionala seminarier som arrangeras i samarbete med ett antal länsstyrelser har genomförts och fortsätter i början av 2020. Både tillsynsmyndigheter, verksamhetsutövare och konsulter har varit inbjudna för att belysa de olika aktörernas perspektiv och frågeställningar. Den samlade vägledningsinsatsen 2019 utgör, förutom att vara en länge efterfrågad vägledning, en viktig del i den kraftsamling som pågår för att förbättra kvaliteten på rapporteringen till EU och för att minska risken för nya överträdelser.

FÖRESLÅ ETAPPMÅL OM DAGVATTEN

Naturvårdsverket har haft i uppdrag att lämna förslag till etappmål med styrmedel och åtgärder om dagvatten för att minska den negativa påverkan på vattenkvaliteten. Hänsyn skulle i regeringsuppdraget även tas till effekterna av ett förändrat klimat. Naturvårdsverket lämnade i mars, förslag om två etappmål för dagvatten. Det första etappmålet blickar framåt mot planering och byggande och det andra fokuserar på redan befintlig bebyggelse. De båda etappmålen har ett gemensamt syfte och vi föreslår att de antas tillsammans, som en helhet.

Utöver själva etappmålsförslagen föreslår Naturvårdsverket även några åtgärder och styrmedel, i syfte att uppnå de föreslagna etappmålen samt generationsmålet. Förslagen inkluderar en myndighetsgemensam vägledning om dagvatten, förtydligande av anmälningsplikten i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, samt att regeringen bör tillsätta en utredning om dagvatten för översyn och samordning mellan miljöbalken, plan- och bygglagen och lagen om allmänna vattentjänster.

ÅTGÄRDER OM UTSLÄPP AV MIKROPLASTER TILL VATTENMILJÖ

Naturvårdsverket redovisade i maj ett regeringsuppdrag gällande mikroplaster i miljön. Genom de föreslagna åtgärderna bedömer vi att förutsättningarna förbättras för att minska spridningen av mikroplaster i miljön. För att kunna ta ytterligare steg behöver kunskapen om källor, spridning och effekter öka, eftersom kunskapsluckorna fortfarande är stora. Naturvårdsverket åtar sig att vara nationell kunskapsnod för mikroplast. Vi föreslår ytterligare åtgärder för att minska utsläpp av mikroplaster från några av de viktigaste kvantifierade källorna. Bland åtgärdsförslagen ingår anmälningsplikt för anläggningar med konstgräs, gjutet granulat och ridanläggningar som innehåller gummi eller plast.

STRANDSTÄDNING

Naturvårdsverket har gett drygt 16,2 mnkr i bidrag för strandstädning 2019. Bidraget gick till 25 kommuner. Totalt har 216 ton avfall städats upp och 254 personer som mestadels står långt ifrån arbetsmarknaden har anställts för att städa.

Hållbar produktion och konsumtion

Nationellt och internationellt arbete för en hållbar plastanvändning

Naturvårdsverket arbetar för en hållbar plastanvändning där plast ses som en del i den cirkulära ekonomin. Både för att tära så lite som möjligt på jordens resurser men också för att minska klimatpåverkan, läckage av plast och mikroplast till hav och natur samt minska spridningen av farliga ämnen. Plastanvändningen och plastavfall har ökat i Sverige. Det visar kartläggning av plastflöden i Sverige (SMED 2019) som tagits fram på uppdrag av Naturvårdsverket. Vi gör satsningar på bland annat innovation och forskning för en mer hållbar plastanvändning såväl nationellt som internationellt. I tabell 20 nedan redovisas ett flertal av de aktiviteter som Naturvårdsverket genomförde 2019 i arbetet för en hållbar plastanvändning. För flera av insatserna är det dock för tidigt att bedöma om de önskade effekterna uppnåtts, då medlen delades ut sent under året.

Innovation för att möta utmaningarna med plast och mikroplast

Som en del av Naturvårdsverkets innovationsarbete har innovationsmetoder lyfts in för att stärka arbetet med plast. Bland annat har metoden tjänstedesign använts inom olika insatser för en hållbar plastanvändning. Metoden har använts för exempelvis behovsanalys vid framtagandet av insatser och internt utvecklingsarbete för att minska plasticskräp från engångsplastförpackningar.

Vi har fortsatt arbetet med innovation för stöd till och samverkan med aktörer som väljer att gå före i arbetet med att utveckla ny kunskap och tillämpa den. Naturvårdsverket har fördelat cirka 20 mnkr till 30 olika projekt. Bland de beviljade projekten finns flera regionala initiativ. Flera projekt ska ge förbättrade förutsättningar för plaståtervinning, bland annat återvinning av förpackningar, fiskeredskap, fordon, golv och plast från vården. Några projekt syftar till att öka återanvändning, exempelvis av förpackningar, matlådor och vårdprodukter. Andra projekt tar fram ökad kunskap om mikroplast. Ytterligare några utvecklar arbetssätt för att minska nedskräpningen.

I en innovationstävling om framtidens cirkulära samhälle samarbetar Naturvårdsverket och det strategiska innovationsprogrammet Re:Source gällande hållbar plastanvändning. Tävlingen ökar medvetenheten och kompetensen om hållbarhetsutmaningarna, samt främjar samverkan mellan myndigheter och mellan olika aktörer i samhället.

Minska miljöeffekterna av plast och bidra till att Sveriges klimatmål nås

Utifrån ny kunskap om olika åtgärders potential att minska utsläpp av växthusgaser från förbränning av fossil plast har Naturvårdsverket analyserat vilka marknadsmisslyckanden som behöver åtgärdas samt möjliga lösningar för hur dessa kan utföras. Arbetet har främst fokuserats på att minska mängden fossilbaserad plast i produkter och i avfallet som går till förbränning samt hur olika åtgärder påverkar utsläppen och hur de bidrar till att Sveriges klimatmål nås. Vi har arbetat för att förbättra övervakningen av det fossila respektive förnybara innehållet i avfall som går till förbränning. Ett arbete för att öka tillförlitligheten på utsläppsövervakningen och bidra till att rätt förbränningsanläggningar betalar rätt pris för sina utsläpp.

Naturvårdsverket har tagit fram kunskap om potential för åtgärder för en hållbar plastanvändning i byggsektorn. Detta för att bidra till minskad klimatpåverkan och minskat läckage av plast till naturen och vad olika aktörer i byggkedjan kan göra för att tillvarata potentialen. Underlaget ska exempelvis kunna användas i byggsektorns arbete med utveckling av företagens miljöprogram.

Vi har även fokuserat på de plastflöden som berörs av producentansvar för högre återvinning och miljömässigt bättre behandling av avfallet.

Naturvårdsverket har gett bidrag till Vätternvårdsförbundet för att öka kunskapen om mikroplaster i våra sötvattenssystem samt ta fram underlag till att utveckla bra metoder för att kunna övervaka mikroplaster i sötvatten.

Fler miljöstandarder utvecklas inom plastområdet

Naturvårdsverket har liksom år 2018 bidragit med medel som möjliggjort för Swedish Standards Institute (SIS) att driva internationellt standardiseringsarbete inom plastområdet. För 2019 har totalt 2,8 mnkr beviljats till nio olika projekt. Standarder är viktiga, bland annat för att globalt bidra till utveckling av utökad materialåtervinning av plast på ett hållbart sätt, vilket SIS driver inom ISO i ett av de nio projekten.

Ökad satsning på miljöanpassad offentlig upphandling inom plastområdet

Naturvårdsverket sprider kunskap om utmaningar och lösningar för en hållbar plastanvändning. Syftet är att vi genom vår kommunikation får företrädare inom offentlig sektor att arbeta för en mer hållbar plastanvändning. Under 2019 har Naturvårdsverket beviljat Upphandlingsmyndigheten ett bidrag på 1,5 mnkr för att intensifiera myndighetens vägledande insatser inom plastområdet. Vi har också genom att finansiera beställargruppen för konstgräsplaner (BEKOGR) möjliggjort ett fortsatt arbete för att minska miljö- och hälsopåverkan från konstgräsplaner. Fem projekt initierade inom BEKOGR har beviljats bidrag och startats upp under 2019. De beviljade projekten bidrar till test och utvärdering av ny och relevant teknik, nationell spridning av goda exempel, mätbara fungerande och drivande upphandlingskrav, objektiv information om infillsfria system och till en översyn av möjligheten att inkludera

nya insatsområden i BEKOGR. Projekten bidrar till ökad kunskap och minskad spridning av mikroplast.

Naturvårdsverket finansierar en beställargrupp som leds av Svensk Vatten. Gruppens syfte är att underlätta en kostnadseffektiv implementering av teknik för avskiljning av mikroföroreningar, bland annat genom att följa och ta del av erfarenheter från ovan nämnda beviljade projekt.

Internationellt miljösamarbete som bidragit till att minska miljöeffekterna från plastavfall

Naturvårdsverket har under 2019 bidragit med expertis i ett flertal samarbeten för att i internationella sammanhang gemensamt driva utvecklingen mot en hållbar plastanvändning.

På FN-mötet om Baselkonventionen beslutades om hårdare krav på plastavfallsexport efter FN-möten om avfall och kemikalier. Naturvårdsverket har stöttat Regeringskansliet i de sammanhang där Sverige har drivit på för att högre krav ska ställas när plastavfall exporteras. Vi har också deltagit i expertgrupper inom OECD och EU för implementering av dessa ändringar i OECD och EU.

I möten med partnerskapet i plast har vi deltagit i arbetet med att uppdatera vägledningsdokument om plastavfall och långlivade miljöföroreningar samt bidragit med svensk statistik om plastavfall och underlag om Sveriges aktiviteter för att minska plastnedskräpning. Naturvårdsverket har också deltagit som expert i UNEA:s expertgrupp för marint skräp och mikroplast, samt i det arbete som sker inom Helcom och Ospar för att minska plast i hav och natur. Inom OECD har vi också bidragit med finansieringsstöd till en workshop om mikroplast, vilket har gjort att vi fått möjlighet att påverka agendan och deltagandet vid workshopen. Vi har även bidragit till en Ad-hoc Task Team on the Basel convention för att implementera ändringar i Baselkonventionen i OECD:s regelverk. Naturvårdsverket har även bidragit med finansiering av studien för livscykelanalys av plastflaskor till UN Life Cycle Initiative för att utforma styrmedel och åtgärder för att minska förbrukningen av dessa. Vår medverkan i olika forum kommer på sikt att bidra till att bygga långsiktiga partnerskap och driva frågorna framåt.

Naturvårdsverket stödjer andra länders arbete för att plast i naturen ska minska på global nivå. Organisationen Indonesian Waste Platform (IWP) har fått bidrag för finansiering av ett projekt med fokus på att minska bland annat plaster i hav och natur. Projektet syftar till att förbättra hanteringen av plastförpackningar och plastskräp på skolor i Indonesien samt öka medvetenheten hos elever och personal. Vi fortsätter även att finansiera ett projekt i Brasilien med fokus på marin nedskräpning. Syftet med projektet är att stödja kustkommuner med kunskap och verktyg för att förebygga läckage av avfall från landbaserade källor, speciellt plast och förpackningsavfall. Projektet har fått stor uppmärksamhet nationellt i Brasilien. Kunskaperna och de verktyg som tas fram i projektet kommer att användas för att förhindra marin nedskräpning nationellt i Brasilien, men även internationellt.

Tabell 20. Nationellt och internationellt arbete för en hållbar plastanvändning

Innovation för att möta utmaningarna med plast och mikroplast	
Bidrag för minskat läckage av plast till hav och natur – stöd till utvecklingsprojekt	Pilotprojekt för plastminskning i offentliga Halland
	Länsstyrelsen Halland
	Regional strategi för minskad miljöpåverkan från plast i Skåne
	Länsstyrelsen Skåne
	Cirkulär fordonsplast
	IVL Svenska Miljöinstitutet
	Ökat resursutnyttjande av plastförpackningar från on-the-go produkter
	Rise Innventia AB
	Gotlands besöksnäring plastbantar
	Länsstyrelsen i Gotlands län
	Ökad plaståtervinning genom en guide för återvinningsbara förpackningar
	RISE IVF
	Utveckling av cirkulära plastflöden i Region Stockholm, från upphandling till avfallshantering
	Region Stockholm
	Plaststrategiskt arbete i Gävleborg – från planering till genomförande
Länsstyrelsen Gävleborg	
Vårdens plastavfall får nytt liv	
Västra Götalandsregionen	

	Byte från engångsinstrument i plast till flergångsinstrument i metall vid gynekologisk undersökning på Kvinnokliniken, Södersjukhuset Södersjukhuset i Stockholm
	Pantsystem för matlåda på evenemang i staden
	Göteborg & Co-Gothenburg Culture Festival
	Plastens spridning i tätortsnära natur - en kartläggning med täthetsanalys av utsatta områden
	Norrtälje Naturcentrum
	Hållbar plastanvändning i förpackningsindustrin
	IVL Svenska Miljöinstitutet
	Hur hittar vi nano-plastpartiklar i naturen?
	Research Institutes of Sweden (RISE)
	Optimerad infrastruktur för att minska nedskräpning i det offentliga rummet
	Stiftelsen Håll Sverige Rent
	Cirkulära plastgolv
	IVL Svenska Miljöinstitutet
	Varför gör inte folk som de säger
	Håll Sverige Rent
	Mikroplaster från biologiskt nedbrytbara plaster
	Research Institutes of Sweden (RISE)
Bidrag för projekt som löser utmaningar med plast och mikroplast	Strategier för att öka källsortering av plastavfall från industrin
	Research Institutes of Sweden (RISE)
	Mikroplaster från kompositer
	Research Institutes of Sweden (RISE)
	Potential och förutsättningar för användning av artificiell intelligens i övervakning av plastskräp
	Göteborgs universitet
	Mindre mängd mikroplast till Kinnevikens – kartläggning av tillflödena från Lidköpings tätort
	Lidköpings kommun
	Vinterstädning på Västkusten
	Västkuststiftelsen
	PlastiLOOP: en digital marknadsplats för industriellt plastspill
	IVL Svenska Miljöinstitutet
	Metodutveckling mikroplaster
	RISE IVF AB
	Way Out West
	Lugerinc AB
	Plastbanta stadsdel för stadsdel – satsa, skapa, skala upp
ÅF Division Infrastructure AB	
Intern plastkompensation	
Region Västernorrland	
Innovation och miljösmarta lösningar	Innovationsmetoder lyfts in i plastarbetet för att stärka arbetet med plast på Naturvårdsverket.
Innovationstävling - Hållbar plastanvändning	Naturvårdsverket och Re:Source samarbetar i en innovationstävling om framtidens cirkulära samhälle gällande hållbar plastanvändning.

Minska miljöeffekterna av plast och bidra till att Sveriges klimatmål nås	
Styrmedel för miljöarbetets utveckling	Bidra till att minska mängden fossilbaserad plast i produkter och i avfallet som går till förbränning.
Styrmedelsanalys för minskad klimatpåverkan	Tagit fram ny kunskap och analyser tre möjliga styrmedel: skatt på plastråvara, skatt/avgift på plastprodukter vid försäljning samt klimattullar. Resultatet ska ge underlag till bedömning om dessa styrmedel kan bidra till att minska klimatpåverkan.
Plastflöden i Sverige	Publicering av hur plastanvändningen och hanteringen av plastavfallet sker i Sverige. Även en kortrapport publiceras för att tillgängliggöra och lyfta det viktigaste och sprida resultatet till fler.
Plastflöden som berörs av producentansvar	Fokuserat på de plastflöden som omfattats av nationellt producentansvar och inlett arbetet med att minska miljöpåverkan och förbättra omhändertagandet av avfallet.
Biobaserade plaster och kemisk återvinning – nya LCA-data.	Åtgärders potentialer undersöker kopplingen mellan minskad plastanvändning, ökad återvinning, ökad övergång till biogent avfall och minskade utsläpp – för territoriella utsläpp och perspektiv.
Klimatskatt/-avgift	Studie för att skapa mer kunskap om möjliga lösningar för administrationen för klimatskatt eller -avgift för att minska klimatpåverkan från plast.
Forskningsprojekt avfallsförbränning	Förbättrad övervakning av det fossila och förnybara innehållet i det avfall som går till förbränning.
Plastanvändning i byggsektorn	Kunskapsmanstämning kring potential för åtgärder för en hållbar plastanvändning i byggsektorn att bidra till minskad klimatpåverkan och minskat läckage av plast till naturen.
Import av förpackningar av privatpersoner	Kunskapsunderlag i arbetet med att utreda om förpackningar som förs in på den svenska marknad av privatpersoner.
Genomförande av vissa delar av engångsplastdirektivet	Ta fram kunskapsunderlag för vissa frågor kopplade till genomförandet av engångsplastdirektivet (M2019/01429/R). Naturvårdsverket har även i samråd med den tillsatta utredningen anordnat två dialogmöten där berörda aktörer bjudits in för att lämna synpunkter för implementering av direktivet.
Åtgärder för att minimera utsläpp av mikroplast	Remissversion av "Vägledning om åtgärder för att minimera utsläpp av mikroplast från industriell produktion och hantering av plast, textiltvätterier, avfallshantering och ytbehandling".
Båtklubbar och båttillbehörsgrossiter	Kartläggning över flödet av plastpartiklar i det privata båtlivet för att föreslå möjliga åtgärder och substitution av materialet.
Stora sjöarnas vattenvårdsförbund	Bidrag för provtagning av sediment för ökad kunskap om förekomst och spridning av mikroplaster i sötvattensystem.

Fler miljöstandarder utvecklas inom plastområdet	
Bidrag för standardisering inom plastområdet	ISO-sekretariat för plaståtervinning
	Fortsatt utveckla den tekniska rapporten "ISO/NP TR 23891 Plastics – Recycling – Necessity of standards".
	Svenskt tillägg avseende rötning till "SS-EN 13432 förpackningar – krav gällande förpackningar återvinningsbara genom kompostering och biologisk nedbrytning".
	Generella riktlinjer för återvinning av plastavfall.
	Ordlista till CEN eller ISO.
	Karakterisering av återvunnen plast.
	Uppstart av en ny svensk arbetsgrupp för Textil – miljöaspekter avseende textil av plast, med målsättning att föra upp miljöaspekter på den internationella standardiseringsagendan.
	Nytt terminologiförslag för textilåtervinning av plast.
Finansiering av fyra deltagare från akademi för deltagande i textilstandardisering.	
Ökad satsning på miljöanpassad offentlig upphandling inom plastområdet	
Bidrag till Upphandlingsmyndigheten	Bidrag för att intensifiera myndighetens vägledande insatser inom plastområdet.
Beställargrupp konstgräs	Ett fortsatt arbete för att minska miljö- och hälsopåverkan från konstgräsplaner.
Beställargrupp för avloppsreningsverk	Syftet är att underlätta en kostnadseffektiv implementering av teknik för avskiljning av mikroföroreningar.
Kommunikation om en hållbar plastanvändning	Genom kommunikation få företrädare inom offentlig sektor att tänka till och ställa frågor som i sin tur kan leda till en mer hållbar plastanvändning.
Miljömålsdagarna med fokus hållbar plastanvändning	Ta vara på resurserna – på väg mot cirkularitet: fokus plast" En workshop riktad till miljöstrategier och miljösamordnare.
Minska förpackningsavfall på myndigheten	Minska Naturvårdsverkets direkta miljöpåverkan genom att minska förbrukningen av plastförpackningar från hämtmat. Hur kan myndigheten möjliggöra användningen av återanvändbara matbehållare. Ett projekt att sprida till andra offentliga verksamheter.
Internationellt miljösamarbete som bidragit till att minska miljöeffekterna från plastavfall	
OSPAR och HELCOM	Bidragit med expertis för utveckling av indikatorer och miljöbedömning av mikroplaster i havskonventionerna.
OECD	Finansiering av en workshop om mikroplast samt till en Ad-hoc Task Team on the Basel convention för att implementera ändringar i Baselkonventionen i OECD:s regelverk.
UNEA	Bistått Regeringskansliet med stöd i UNEA:s Expertgrupp för marint skräp och mikroplast.
Baselkonventionen	Uppdatera vägledningsdokument om plastavfall och långlivade miljöföroreningar samt bidragit med svensk statistik om plastavfall samt underlag om och Sveriges aktiviteter för att minska plastnedskräpning.
UN Life Cycle Initiative – LCA för plastflaskor	Bidrag till studie med syfte att utforma styrmedel och åtgärder för att minska förbrukningen av plastflaskor globalt.

Översättning av SOU 2018:84	Med en stor efterfrågan internationellt för den statliga utredningen: Det går om vi vill, förslag till en hållbar plastanvändning (SOU 2018:84), har en engelsk sammanfattning tagits fram för att sprida kunskap om Sveriges arbete för en hållbar plastanvändning.
Bilateralt arbete med Indonesien	Bidragit med medel till Indonesian Waste Platform av ett projekt med fokus på att minska bland annat plaster i hav och natur.
Bilateralt arbete med Brasilien	Fortsatt stöd till ett projekt i Brasilien med fokus på marin nedskräpning och kommunala verktyg för att förebygga läckage av avfall från landbaserade källor, speciellt plast och förpackningsavfall.

Information om hållbar konsumtion av textilier

Naturvårdsverket har under året, i samarbete med Konsumentverket och Kemikalieinspektionen, startat informationskampanjen *Textilsmart* för att öka kunskapen hos konsumenter om textiliers miljö- och hälsopåverkan, och därigenom bidra till en mer hållbar konsumtion av textilier. Budskap i syfte att motivera och inspirera till mer hållbara val genom tips, råd och pedagogiska fakta har spridits, bland annat genom det nystartade Instagram-kontot #Textilsmart, kampanjsajten Textilsmart, nyutvecklade webbsidor och samverkan med bransch, kommuner, regioner och andra aktörer. Informationsinsatserna har bland annat resulterat i ökat genomslag i nationella medier, ökat intresse för samverkan och tusentals följare i sociala medier. Resultaten har följts upp i en konsumentundersökning som bland annat pekar på ökat intresse av att hyra, låna och köpa begagnade kläder samt att sköta om sina kläder bättre. Informationsinsatserna fortsätter under 2020.

Hållbara livsstilar

Under 2018 och 2019 har Naturvårdsverket, Konsumentverket, Livsmedelsverket och länsstyrelserna samverkat i miljömålsrådsåtgärden ”Skapa stabila strukturer och hjälpmedel för kommuners arbete med hållbara livsstilar”. Även Folkhälsomyndigheten och Boverket har varit med i ett inledningskede. Genom effektiv samverkan mellan främst myndigheter och kommuner, men även organisationer och företag, kan resultatet av detta projekt på längre sikt underlätta kommuners arbete med att inspirera allmänheten att leva mer miljösmart, hälsosamt och med högt välbefinnande, och på så sätt lättare nå miljö- och folkhälsomålen.

Genom en enkät till miljöstrateger och folkhälsosamordnare i kommuner i Sverige, där vi fick 60 svar, har vi fått en bild av kommunernas behov av stöd. Vi ordnade en workshop med kommuner för att stämma av resultaten av enkäten och tog fram en slutgiltig punktlista med åtgärder som myndigheterna skulle kunna genomföra. Listan avser inte att vara heltäckande, men är ett försök att fånga de områden som de deltagande kommunerna tycker är mest angelägna.

De fyra förslagen för vidare arbete med syfte att skapa stabila strukturer är att:

- Utveckla Forum för miljösmart konsumtion – med särskilt fokus på kommuner.
- Utveckla samlad information om livsmedel riktad till privatpersoner och offentlig sektor.
- Ta fram information ”om ett bättre liv för nyanlända med Agenda 2030 och miljömålen” riktad till nyanlända, och sprida den i lämpliga kanaler.
- Ta fram konsumtionsbaserade indikatorer på regional eller kommunal nivå.

I arbetet med miljömålsrådsåtgärden ingick det att göra en förstudie om ett nationellt samordnat beteendefrämjandeprojekt som inkluderar miljö samt fysisk och psykisk hälsa. Under arbetet har ett sjuttio-tal kommuner visat intresse för ett sådant projekt och sett positivt på projektupplägget. Eftersom alla deltagande myndigheter inte ställde sig bakom förslaget föreslår vi dock inte detta som en del av en gemensam plan för fortsatt arbete. En annan fråga som lyftes av kommunerna är behovet av kompletterande finansiering för deras arbete med att stimulera hållbara livsstilar.

Verkstad hållbara livsstilar

Nationell verkstad för hållbara livsstilar arrangerades den 23–24 oktober av Borås Science Park och Borås stad i samverkan med Naturvårdsverket och Konsumentverket. Arrangemanget innehöll en blandning av föreläsningar och workshops. Bland annat tillämpade de 110 deltagarna en designguide till en hållbar livsstil som tagits fram inom ramen för Västra Götalandsregionens och Länsstyrelsen i Västra Götalands kraftsamling ”Klimat 2030”.

Verkstaden har sedan 2015 anordnas för att påskynda omställningen till mer hållbar konsumtion och produktion. Detta som en del av Sveriges genomförande av Agenda 2030, delmål 12.1. Före verkstaden arrangerades en kunskaps-session vid vilken gästföreläsare från Göteborgs universitet, Högskolan i Borås samt Institute of Global Environmental Studies presenterade vetenskapliga fakta och erfarenheter av olika insatser. Sessionen var öppen för allmänheten och besöktes av cirka 120 personer.

Globalt ledarskap i omställningen till hållbara livsstilar

Sverige leder tillsammans med Japan ett program för internationell samverkan för hållbara livsstilar och utbildning inom ramen för FN:s öppna partnerskap för global samverkan för hållbar konsumtion och produktion: One Planet Network. Stockholm Environment Institute och Institute of Global Environmental Studies i Japan har anlitats för programledningen. Sedan maj 2019 representerar Naturvårdsverket Sverige i programmet, vars mål är att:

- Ta fram en gemensam vision för hållbara livsstilar.
- Integrera principer och genomförande kopplat till hållbara livsstilar i olika sektorer.
- Utveckla kapacitet, verktyg och incitament för hållbara livsstilar.
- Stärka individens förmåga att leva hållbart genom information och utbildning.
- Följa upp utvecklingen som en del av delmål 12.1 i Agenda 2030 (10YFP).

Fokalpunkt hållbar konsumtion och produktion

Naturvårdsverket är sedan 2014 svensk fokalpunkt i implementeringen av FN:s tioåriga ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion (10YFP). Ramverket genomförs som en del av Agenda 2030, delmål 12.1. Under året har Naturvårdsverket koordinerat Sveriges rapportering om vår politik (nationella strategier, styrmedel och åtgärder) för att ställa om till hållbar konsumtion och produktion, som en del i uppföljningen av Agenda 2030 (indikator 12.1.1).

Hållbar planering och god bebyggd miljö

Den nationella bullersamordningen

Flera olika myndigheter arbetar utifrån olika uppdrag och expertroller med frågor om buller. För att uppnå en god samordning av arbetet mellan myndigheterna har regeringen ålagt Naturvårdsverket att samordna myndigheternas arbete med buller. För att uppnå ett gott genomförande av den myndighetsgemensamma strategin, som beslutades 2018, och för att hitta bra sätt för myndigheterna att gemensamt arbeta med utgångspunkt i WHO:s Noise guidelines for the European Region, har samordningen fokuserats på att planera de projekt som inleds under 2020.

Planering för Friluftsliv

Många kommuner har ökat sin kompetens om hur friluftsliv kan synliggöras i planeringen genom våra nya vägledningar. Vägledningen Metod för kartläggning av områden värdefulla för friluftsliv har nått över 200 kommuner under tre regionala utbildningstillfällen. Fem kommuner har varit piloter som genomfört kartläggningen och kunnat delge sina erfarenheter. Vägledningen Kommunal friluftslivsplanering har publicerats på Naturvårdsverkets

webb och kommunicerats genom seminarier på Tankesmedjan samt i Almedalen. Länsstyrelserna har fått kompetensstöd i båda vägledningarna och har introducerat arbetet i sina nätverk för samhällsplanering. Det råder brist på underlag om friluftsliv på både lokal, regional och nationell nivå. Naturvårdsverket har därför påbörjat arbetet med att samla in och tillgängliggöra underlag digitalt.

Täkt- och gruvprövningar

Naturvårdsverket har i flera år drivit mål och ärenden för att förbättra och förtydliga praxis inom täkt- och gruvprövningar, parallellt med löpande arbete med strategisk utveckling av miljörätten. Detta är en del av ett långsiktigt arbete som syftar till att stärka miljöbalken som styrmedel för att nå miljömålen.

Under 2019 kom ett avgörande från Mark- och miljööverdomstolen gällande tillstånd enligt 9 och 11 kap. miljöbalken, till gruva för kaolinbrytning i Skåne (mål M 10717-17) som knyter ihop Naturvårdsverkets arbete inom strategisk utveckling av miljörätten och arbetet med täkt- och gruvärenden. I domen avslår domstolen ansökan utifrån flera skäl som Naturvårdsverket drivit. Domen är även en bekräftelse av den praxis som kommit i samband med Bungetäkten. Den gör också gällande att bearbetningskoncession inte alltid innebär tillåtlighet i efterföljande prövning enligt miljöbalken. Detta är en fråga som Naturvårdsverket tidigare har uppmärksammat inom Miljöbalksprojektet och lyft fram i rapporten *Förhållandet mellan minerallagen och miljöbalken* (Naturvårdsverket, rapport 6759, 2017). Detta är första gången som avslag meddelas för en gruva med bearbetningskoncession i mark- och miljödomstolen. Svenska Kaolin AB överklagade domen till Högsta domstolen, som dock inte meddelade prövningstillstånd. Därmed står mark- och miljödomstolens dom fast.

I november 2019 kom ett avgörande från Mark- och miljööverdomstolen (mål M 5798-18) där de upphäver mark- och miljödomstolens dom om uppskjutna frågor om efterbehandling med mera vid Aitikgruvan och återförvisar målet till mark- och miljödomstolen för vidare handläggning. Naturvårdsverket, Länsstyrelsen i Norrbotten och bolaget hade överklagat avgörandet från mark- och miljödomstolen och huvudförhandlingen hölls i maj. Av domskälen framgår att Mark- och miljööverdomstolen har lyssnat på Naturvårdsverkets skäl till ändring av domen. Mark- och miljööverdomstolen anser att det i bolagets redovisning och underlagsmaterial finns betydande brister och att bolaget inte har fullföljt utredningsuppdraget i den uppskjutna frågan. Utredningen är oklar i flera avseenden och det är inte möjligt att bedöma vare sig om de föreslagna metoderna utgör bästa möjliga teknik eller om de kan antas ge önskat resultat under lång tid. Mark- och miljööverdomstolen bedömer även att det är lämpligt att utredningarna utgår från

vägledningen i BREF-dokumentet.¹ Mark- och miljööverdomstolen anser vidare att bolagets sätt att angripa problemet inte stämmer med miljöbalkens intentioner, som förutom bästa möjliga teknik även ska möjliggöra en avvägning av vilka insatser som är rimliga, med hänsyn till förväntat resultat för miljön och kostnaderna.

Naturvårdsverket har genom sitt systematiska arbete med utveckling av miljörätten kunnat bidra till att belysa förhållandet mellan olika lagstiftningar som tidigare inte varit klarlagt. Dessutom har Naturvårdsverket genom arbetet med täkt- och gruvärenden bidragit till en förtydligad praxis gällande bland annat risken för påverkan på Natura 2000-områden och påverkan i förhållande till fridlysningbestämmelserna i artskyddsbestämmelserna.

Prövning av flygplats

Naturvårdsverket har deltagit vid prövning av flygplatsverksamhet vid tre regionala flygplatser och bland annat drivit frågor om bullerskyddsisolering för att minska risken för störningar nattetid. Dom har kommit i två av målen, för Kalmar Öland Airport respektive Karlstad Airport. Naturvårdsverket har yrkat på att bullerisolering ska vidtas på bostäder som i snitt exponeras för en maxhändelse om 70 dBA per natt vilket är strängare än tidigare praxis. Skälen för detta yrkande finns i den sammanställning av miljömedicinsk forskning om buller som publicerades förra året av WHO, där man visat en påtaglig risk för sömnstörningar vid denna exponering. Domstolen har med några mindre avsteg gått på Naturvårdsverkets linje. I domskälen för Kalmar Öland Airport angavs att bullerhändelser nattetid bör tillmätas särskild betydelse vad gäller försiktighetsmått och avsteg från riktvärdet i 6 § trafikbullerförordningen. Naturvårdsverket har även haft framgång i att man vid bedömning av rimliga bullerskyddsåtgärder enbart ska ta hänsyn till byggnadens standard och inte dess ekonomiska värde.

Nationell strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad

Under året har Naturvårdsverket i samverkan med Energimyndigheten fortsatt arbetet med att ta fram en nationell strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad. En gemensam nulägesbeskrivning har presenterats som bland annat lyfter sex utmaningar som strategin kommer att hantera. 2019 har arbetet framför allt bestått i att föra dialog med en rad olika aktörer. Detta har medfört att vårt strategiarbete blivit känt och att flera sektorer och aktörer involverats. Vi har fört dialogmöten på generaldirektörsnivå med Försvarmakten, Sametinget, Havs- och vattenmyndigheten, Svenska kraftnät, länsstyrelserna och företrädare för vindkraftsbranschen, vilket har gett vårt strategiarbete en bred förankring. Ett flertal myndigheter och aktörer är nu involverade och har

¹ Best available techniques (BAT) Reference Document for the Management of Waste from extractive industries – in accordance with directive 2006/21/EC, JRC/European Commission, 2018 (BREF MWEI).

uttryckt intresse för att delta och bidra i det fortsatta arbetet med att ta fram planeringsunderlag och vägledningar. En webbsida där man kan följa arbetet har tagits fram.

Bakgrunden till arbetet är Sveriges högt ställda klimatambitioner och mål om att ha 100 procent förnybar elproduktion år 2040. För att åstadkomma denna omställning behöver möjligheterna att bygga ut vindkraft, i större omfattning och på ett hållbart sätt, förbättras. Generaldirektörerna för Naturvårdsverket och Energimyndigheten har mot denna bakgrund tagit initiativ till att arbeta fram en gemensam strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad. Initiativet är en åtgärd inom ramen för Miljömålsrådet.

Rådet för hållbara städer

Regeringen inrättade i december 2017 ett råd för hållbara städer som ska verka för att genomföra regeringens politik för hållbar stadsutveckling. Rådets uppdrag är att stärka kommunernas förutsättningar att utveckla levande och hållbara städer. Naturvårdsverket ingår i rådet, som en av 13 medlemmar. Rådet leds av ordförande Helena Bjarnegård.

Fokus för 2019 var att arbeta med åtgärder kopplade till de tre etappmålen i Levande städer. En kommungrupp, näringslivsgrupp och en forsknings- och innovationsgrupp har skapats för att bistå i Rådets arbete. Rådet har också tagit beslut om fyra viktiga perspektiv i arbetet med hållbar stadsutveckling; människans livsmiljö, helhetssyn, omställningskraft och samverkan. Inför 2020 har varje myndighet spelat in åtgärder som kan få ytterligare kraft genom Rådets samverkan. Naturvårdsverket har bidragit med åtgärderna Vägledning om naturbaserade lösningar med fokus på klimatanpassning, Vägledning om kommunal grönplanering och Ohållbara stadsdelar- transporteffektivitet

Grönplanering

Under 2019 har Naturvårdsverket genomfört föreläsningar kring grön infrastruktur, ekosystemtjänster och fysisk planering för kommuner, länsstyrelser och andra aktörer inom samhällsbyggnad och fysisk planering. Vi har till exempel funnits på plats med föreläsning tillsammans med Länsstyrelsen i Skåne på Plan- och bostadsdagarna 2019 och arrangerat ett tema-möte om fysisk planering och grön infrastruktur för alla läns samordnare för grön infrastruktur med flera.

Kopplat till miljömålsrådsåtgärden Ekosystemtjänster och fysisk planering har vi stöttat länsstyrelselerna i genomförandet av en nationell workshop-serie för länsstyrelsehandläggare där vi tillsammans jobbat för att hitta nya arbetssätt och metoder för länsstyrelselerna att arbeta tvärssektoriellt med ekosystemtjänsterna i fysisk planering. Aktiviteterna bedöms kunna ha bidragit till ökat fokus på frågan om fysisk planering kopplad till grön infrastruktur och ekosystemtjänster hos länsstyrelselerna. Aktiviteterna har bidragit till kunskapsutbyte mellan länen som bedöms gynna fortsatt utveckling av arbetssätt inom länen, så att de till exempel kan ge bättre stöd till kommunerna i fysisk planering när det gäller grön infrastruktur och ekosystemtjänster.

Vi har tagit fram en ny broschyr om grön infrastruktur och fysisk planering. Syftet med broschyren är att ge ökad kunskap om vad grön infrastruktur konkret kan innebära i fysisk planering, vad regionala handlingsplaner för grön infrastruktur är samt ökad förståelse för vikten av att ha grön infrastrukturperspektiv i den fysiska planeringen.

Vi har under 2019 inlett ett samarbete med Boverket i syfte att ta fram en handledning om kommunal grönplanering. Som en del i detta har vi låtit analysera hur dagens grönplanering ser ut. Analysen är ett internt dokument som ska användas både av oss och Boverket i vårt fortsatta vägledningsarbete. Den förväntade effekten är ökad tydlighet från de båda myndigheterna i hur grönska kan hanteras i planering och en möjlighet att på ett mer samlat sätt kunna kommunicera den vägledning som finns.

Sammantaget bedöms föreläsningar, nytt vägledningsmaterial samt annat tryckt och webbaserat kommunikationsmaterial ha bidragit till att Naturvårdsverket upplevs ha tagit en större roll i fysisk planering. Material, föreläsningar och diskussioner bedöms ha ökat förutsättningarna för ökat intresse och ökad kunskap om grön infrastruktur, ekosystemtjänster (däribland förutsättningar för friluftsliv) och fysisk planering hos länsstyrelser, kommuner och andra aktörer inom fysisk planering. Det bidrar i sin tur till att dessa frågor kan integreras i den fysiska planeringen, vilket till exempel ligger i linje med etappmålet om att 50 % av kommunerna år 2025 ska ha integrerat ekosystemtjänster och stadsgrönska i sin planering.

Klimatanpassning

Naturvårdsverket har under 2019 aktivt verkat för att ta en tydlig roll inom det nationella klimatanpassningsarbetet och integrera klimatanpassningsfrågan i våra processer och leveranser. I januari 2019 redovisade Naturvårdsverket sin handlingsplan för klimatanpassning till regeringen. I handlingsplanen har vi genomfört en klimat- och sårbarhetsanalys för vår verksamhet och fastslagit ett 60-tal klimatanpassningsåtgärder som genomförs 2019–2021. Vi har också tagit fram myndighetsmål för vårt arbete med klimatanpassning och en struktur för uppföljningen av våra klimatanpassningsåtgärder.

INTERN OCH EXTERN SAMORDNING AV KLIMATANPASSNING SAR BETET
Naturvårdsverket har under 2019 aktivt deltagit i externa sammanhang, såsom konferenser, referensgrupper, möten och dialoger med externa samverkansmyndigheter, för att stärka vår roll i det nationella klimatanpassningsarbetet och vårt stöd och bidrag till Sveriges resiliens mot klimatförändringar. Samordning och samverkan är fortsatt en ledstjärna för att vi ska få genomslag för vårt arbete med klimatanpassning. Naturvårdsverket har bland annat lyft klimatanpassningsfrågan under ett antal av de konferenser som vi anordnat så som klimatanpassningssession under Miljöbalksdagarna 2019, klimatanpassning som tema under Nationella EBH-träffen 2019, och en klimatanpassningssession under Boverkets konferens ”Låt staden grönska”. Naturvårdsverkets samordningsfunktion för klimatanpassning har också följt upp samtliga åtgärder som Naturvårdsverket har åtagit sig genom sin handlingsplan för klimatanpassning.

KLIMATANPASSNING AV STATLIG EGENDOM

Naturvårdsverket har under 2019 påbörjat arbetet med att klimatanpassa den statliga egendom som vi ansvarar för enligt föreskrifterna i Förordning 14:28 om myndigheters klimatanpassningsarbete. Som ett första steg i arbetet har SMHI:s uppdragsverksamhet upphandlats för att bistå i arbetet med en förstudie som behandlar hur uppdraget under förordningen ska genomföras. I november anordnades en workshop tillsammans med SMHI och ett urval av länsstyrelser. Workshopen syftade till att lägga en grund för förstudiens utformning, vilka delar som bör utredas samt hur ansvarsfördelningen mellan Naturvårdsverket och uppdragstagarna (ägare och förvaltare) ser ut. Under året har Naturvårdsverket också sökt och beviljats medel från SMHI för att driva en arbetsgrupp för att utreda hur klimatanpassning av statlig egendom bör genomföras. Ett antal arbetsgruppsmöten samt en större workshop, i oktober där 33 länsstyrelser och nationella myndigheter deltog, har genomförts under året. Kontaktnätet som skapats genom arbetsgruppen har gynnat Naturvårdsverkets interna arbete med förstudien.

VÄGLEDNING FÖR NATURBASERADE LÖSNINGAR

Naturvårdsverket har under 2019 arbetat med att ta fram en vägledning för naturbaserade lösningar för klimatanpassning. Vägledningen tas fram som ett stöd till kommuner och länsstyrelser i arbetet med klimatanpassningsåtgärder som utgår från naturens egen förmåga att stå emot negativa effekter av ett förändrat klimat samtidigt som biologisk mångfald stärks. Vägledningen kommer att redogöra för vad som innefattas i begreppet naturbaserade lösningar samt hur begreppet kopplar an och ska förstås i relation till andra arbetsområden, såsom grön infrastruktur och ekosystemtjänster. Vidare kommer vägledningen att innefatta ett övergripande stöd för planering och genomförande av åtgärder samt en exempelsamling med naturbaserade lösningar i tre landskapsområden: tätbebyggd miljö, kust samt skogs- och jordbrukslandskap. Vi planerar att slutföra vägledningen under första kvartalet av 2020.

INSATSER FÖR TRANSPORTEFFEKTIVT SAMHÄLLE

Naturvårdsverket har under 2019 utvecklat arbetet för ett transporteffektivt samhälle. I december genomfördes en öppen workshop med rubriken ”Ohållbara stadsdelar – potential för omvandling”. Workshopen samlade ett femtiotal deltagare, från bland annat kommuner, myndigheter samt fastighets- och konsultbranscherna. Workshopen inriktades mot utmaningen att arbeta med transporteffektivitet i perifera, gleasa och monofunktionella delar av städer, vilket rubriken ”Ohållbara stadsdelar” anspelade på. Fem kommuner och en fastighetsägare presenterade hur man arbetar inom området, och en betydande del av workshopen ägnades åt erfarenhets- och kunskapsutbyte.

Tillsynsvägledning

Miljöbalksdagarna

En av de större vägledningsinsatserna under året var konferensen Miljöbalksdagarna, som samlade deltagare från kommuner, länsstyrelser, näringsliv och centrala myndigheter. Temat för konferensen var Hållbara principer i ett samhälle som förändras. Av de 641 deltagarna uppgav 89 % att de var nöjda eller mycket nöjda med konferensen, 91 % att de lärt sig något nytt och 64 % att de fått möjlighet att ge inspel till Naturvårdsverkets verksamhet.

Miljöbedömningar

Naturvårdsverket har under två år arbetat med att ta fram bättre vägledning för miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken. Vi har genomfört flera insatser i syfte att öka kunskapen om miljöbedömningar, underlätta övergången till de nya bestämmelser som trädde ikraft 2018 och bidra till ökad samordning inom området miljöbedömning. Vi har löpande utvecklat vägledningen bland annat utifrån inkomna frågor och samverkan med andra myndigheter, hållit videoföreläsningar, webinarier och medverkat på plats i olika sammanhang, såsom Miljöbalksdagarna.

Plattformen för miljöbedömningar på naturvardsverket.se har haft närmare 30 000 besökare och flera av dem är återkommande besökare. Våra videoföreläsningar har setts av flera tusen och varit ett komplement till våra vägledningsinsatser. Vägledningsinsatserna bedöms på sikt kunna medverka till att underlätta för handläggare på länsstyrelserna och andra miljöbedömningsaktörer. Detta ökar förutsättningarna för att miljöaspekter integreras i beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas och ökar därigenom våra möjligheter att nå miljökvalitetsmålen. En annan viktig effekt som vägledningen bidrar till är att förbättra möjligheterna att skapa samstämmighet i vilket underlag som behövs i en miljöbedömning. På sikt förbättrar det förutsättningarna för en smidigare prövningsprocess.

Tillsynsprojekt angående användning av växtskyddsmedel på golfbanor

Ett nationellt tillsynsprojekt angående användning av växtskyddsmedel på golfbanor har genomförts i samverkan mellan Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen under 2018 och 2019. Projektet vände sig till kommunernas miljöinspektörer som bedriver operativ tillsyn enligt miljöbalken. Naturvårdsverket har som huvudansvarig varit drivande i projektet, vilket efterfrågats av kommunernas miljöinspektörer. Utvärderingen av projektet visar att det har lett till ökad och mer enhetlig kunskap om hållbar användning av växtskyddsmedel på golfbanor.

Vägledning om utvinningsavfallsförordningen

Vilka verksamheter som omfattas av utvinningsavfallsförordningen (2013:319) har blivit tydligare för såväl tillsynsmyndigheter som verksamhetsutövare inom gruv- och täktverksamhet (utvinningsindustrin). Detta genom den vägledning, inklusive information, som Naturvårdsverket har tagit fram under året.

Genom vägledningen har det även blivit tydligare när en avfallshanteringsplan enligt utvinningsavfallsförordningen behöver tas fram och vem som prövar den i olika skeden. De flesta utvinningsverksamheter omfattas av kravet på en specifik miljöbedömning och det gäller även vid en ansökan om bearbetningskoncession. Vägledningen visar tydligt att informationen som ska ingå i avfallshanteringsplanen är nödvändig för den specifika miljöbedömningen, både vad gäller samrådsunderlagen och miljökonsekvensbeskrivningen. Naturvårdsverket vägleder därför om avfallshanteringsplanens roll vid samråden och vid ansökningarna om bearbetningskoncession och miljötillstånd. Länsstyrelserna bör därmed kunna agera effektivare i sin roll för att verka för att innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen får den omfattning och detaljeringsgrad som behövs för tillståndsprövningen när det gäller avfallshantering inom en utvinningsverksamhet.

Många frågor från tillsynsmyndigheterna och andra

Att hantera och besvara ett stort antal frågor som dagligen inkommer till Naturvårdsverket ingår i den löpande vägledningen. Frågorna kommer framförallt från tillsynsmyndigheterna, men även från andra myndigheter, verksamheter och allmänheten. Ett stort antal av frågorna gäller bland annat miljöprövningsförordningen och kategoriseringen av avfallsverksamheter. Vägledningen om avfall på Naturvårdsverkets hemsida uppdateras löpande. Som ett stöd i vägledningen till allmänheten har Naturvårdsverket under året beviljat ett bidrag till Avfall Sverige för driften av avfallsportalen sopor.nu.

Seminarium om produktval och substitution av kemikalier

Naturvårdsverket har genomfört ett seminarium riktat till handläggare på länsstyrelserna om hantering av produktval och substitution av kemikalier vid tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter.

10 Avgiftsfinansierad verksamhet och investeringsbudget

Tabell 21. Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras, tkr

Verksamhet 2019	+/- tom 2017	+/- 2018	Intäkter 2019	Kostnader 2019	+/- 2019	Ack. +/- utgå. 2019
Uppdragsverksamhet						
Kväveoxidavgiften (NOx)	0	0	8 949	8 949	0	0
EU:s miljölednings- och miljörevisionsordning (EMAS)	18	33	112	104	8	59
Kadmiumfonden	0	0	2 070	2 070	0	0
Summa	18	33	11 131	11 123	8	59
Tjänsteexport						
Utvecklingsarbete m.m. *	0	0	34 484	34 484	0	0
Summa	0	0	34 484	34 484	0	0
Offentligrättslig verksamhet						
Jägarregister jaktkort	0	0	5 472	5 472	0	0
Jägarregister jägarexamen	1 450	-1 499	5 803	6 940	-1 137	-1 186
Summa	1 450	-1 499	11 275	12 412	-1 137	-1 186
Summa intäkter som disponeras	1 468	-1 466	56 890	58 019	-1 129	-1 127

*Av utfallet 2019 avser 11 030 medel som finansierat lämnade bidrag inom tjänsteexporten och redovisas därmed i transfereringsavsnittet (medel som erhållits för finansiering av bidrag).

Kväveoxidavgift (NOx-avgift)

Naturvårdsverket ansvarar för att lagen om miljöavgift på utsläpp av kväveoxider efterlevs. Vi granskar bland annat företagens NOx-deklarationer och genomför revisioner på anläggningar. Avgiften betalas av avgiftsskyldiga företag och ska sedan återbetalas i proportion till varje produktionsenhets andel av den sammanlagda nyttiggjorda energiproduktionen. Företag med små utsläpp av kväveoxider per nyttiggjord energimängd får tillbaka ett större belopp än de betalar in, medan det omvända gäller för företag med stora utsläpp.

Naturvårdsverket administrerar NOx-avgiften och tar ut ersättning ur Kväveoxidfonden. Det ekonomiska målet för denna ersättning är full kostnadstäckning. Utfallet för arbetet med administration av NOx-avgiften 2019 uppgår till 8,9 mnkr vilket är högre än den budget som finns i regleringsbrevet för 2019 (7,5 mnkr). En orsak att utfallet blivit högre är att Naturvårdsverkets kostnader, bland annat it-kostnader, blev högre i denna budget.

EU:s miljöledning- och miljörevisionsordning (EMAS)

Naturvårdsverket är sedan 2014 ansvarig myndighet för EU:s miljölednings- och miljörevisionsordning (EMAS). EMAS syftar till att effektivisera och förbättra miljöarbetet på företag och i organisationer, och är ett komplett miljöledningssystem baserat på ISO 14001. Enligt 3 § förordningen (2014:864) om frivillig miljöledning och miljörevision är Naturvårdsverket behörigt registerorgan, och får ta ut avgifter för verksamheten, besluta om avgifternas storlek och disponera intäkterna i verksamheten. Avgiftsintäkterna för 2019 är något lägre än regleringsbrevets budget (140 tkr). Det kan till största del förklaras av att under 2018 avregistrerade sig två företag från detta registerorgan vilket inte beaktades i budgeten för 2019.

Kadmiumfonden

Producenter av slutna nickelkadmiumbatterier betalar en avgift till Naturvårdsverket per kilo slutna batterier som de släpper ut på marknaden. Avgiften ska täcka samhällets kostnader för insamling, sortering, transport och bortskaffande av sådana batterier. Naturvårdsverket administrerar Kadmiumbatterifonden och tar ut ersättning ur den för full kostnadstäckning.

Utfallet för fonden 2019 uppgår till cirka 2,1 mnkr, vilket är högre än budgeten (1,5 mnkr) i regleringsbrevet 2019. En anledning till att utfallet blivit högre är att Naturvårdsverkets administrationskostnader blivit högre än beräknat.

Tjänsteexport – utvecklingssamarbete

Delar av Naturvårdsverkets internationella samarbeten finansieras med medel från Sida och redovisas som tjänsteexport enligt gällande regelverk. Beräkningen av intäkter för tjänsteexport görs enligt principen full kostnadstäckning. Intäkterna för 2019 uppgick till 34,5 mnkr, vilket är en stor ökning i förhållande till budgeten i regleringsbrevet 2019 (20 mnkr). Under året har det genomförts aktiviteter i uppdragen för de internationella samarbetena som inte beaktades då budgeten lades.

Jägarregistret

Jägarregistret består av två verksamhetsdelar, jägarexamen och jaktkort. Naturvårdsverket är tillsynsmyndighet för jägarexamen och provavgiften för jägarexamen betalas till Naturvårdsverket. Denna verksamhet belastas med Naturvårdsverkets och Svenska Jägareförbundets kostnader som direkt kan hänföras till provavgifterna. Även jaktkortet är belagt med en avgift som betalas in till Viltvårdsfonden, vilken i sin tur förvaltas av Kammarkollegiet. Efter årets slut begär Naturvårdsverket ersättning från Viltvårdsfonden för administrationen av Jägarregistret.

Avgiftsintäkterna 2019 för denna verksamhet uppgick till cirka 11,3 mnkr, vilket är lägre än årets budget (12 mnkr) i regleringsbrevet 2019. Det är främst avgiftsintäkten för jaktkorten som har minskat vilket beror på att Naturvårdsverkets kostnader för denna verksamhet har varit lägre än förväntat.

Bland annat upphörde avskrivningskostnaderna för Jägarregistret under 2019. Avgiftsintäkten för jägarexamen är beroende på hur många personer som tar sin examen.

Arbetet med att digitalisera jägarexamen har på under året vilket har medfört ökade kostnader. Detta har i sin tur medfört att verksamheten har ett ackumulerat underskott 2019. Naturvårdsverket har därför från och med 2020 höjt avgiften för jägarexamen och beräknar att verksamheten kommer i balans om några år.

Tabell 22. Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna ej disponeras, tkr

Verksamhet 2019	Inkomst-titel	+/- tom 2017	+/-2018	Intäkter 2019	Kostnader 2019	+/- 2019	Ack. +/- utgå. 2019
Avgifter enligt lagen om handel med utsläppsrätter	2714	0	0	60	0	60	0
Övrig offentlig-rättslig verksamhet	2552	0	0	6 070	0	6 070	0
Miljösanktionsavgifter	2537	0	0	11 776	0	11 776	0
Avgifter för prövnings- och tillsynsverksamhet	2537	0	1 157	4 703	5 075	-372	785
Övriga inkomster av statens verksamhet	2811	0	0	92	0	92	0
Summa intäkter som ej disponeras		0	0	22 702	5 075	17 626	785

Handel med utsläppsrätter

De flygoperatörer och anläggningar som ingår i handelssystemet för utsläppsrätter, och som därmed berörs av lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter, har krav på sig att övervaka och rapportera sina årliga utsläpp. De ska även överlämna sina utsläppsrätter till EU:s system för handel med utsläppsrätter. Om en verksamhetsutövare inte fullgör sin skyldighet att lämna en verifierad utsläppsrappport eller överlämna utsläppsrätter i tid kan Naturvårdsverket besluta om förseningsavgift alternativt en fullgörandeavgift. Dessa är straffavgifter som tas ut av Naturvårdsverket.

Under 2019 har Naturvårdsverket tagit ut 60 tkr i avgift. Eftersom straffavgifter av detta slag inte tas ut varje år är det svårt att budgetera för dem. Därför saknas en budget för denna avgift i regleringsbrevet för 2019.

Övrig offentligrättslig verksamhet

Under Övrig offentligrättslig verksamhet redovisar Naturvårdsverket avgiftsintäkter dels för ansökan om gränsöverskridande transporter av farligt avfall dels för ansökan för typgodkännande av fångstredskap.

Naturvårdsverket är behörig och vägledande myndighet för avfall som transporteras över Sveriges gränser, vilket innebär att vi godkänner eller avvisar transporter över gränserna. Enligt 7 kap. 9 § förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken tar Naturvårdsverket ut en avgift för handläggning av anmälningar om gränsöverskridande avfalls-transporter.

Under 2019 har avgifter för 6,1 mnkr tagits ut, vilket är i linje med den budget som finns i regleringsbrevet för 2019 (5,9 mnkr). Utfallet beror på hur många anmälningar som görs under året.

Naturvårdsverket ska ta ut avgifter i samband med ansökningar av fångstredskap enligt Naturvårdsverkets föreskrifter om typgodkännande av fångstredskap. Den som ansöker om detta ska betala en ansökningsavgift enligt avgiftsklass 4 i 10 § avgiftsförordningen (1992:191). Under 2019 har avgifter om 18 tkr debiterats.

Miljösanktionsavgifter

Miljösanktionsavgift ska enligt 30 kap. 1 § miljöbalken betalas av den som bland annat åsidosätter de föreskrifter, tillstånd eller villkor som anges i förordningen (2012:259) om miljösanktionsavgifter. Avgiften beslutas av tillsynsmyndigheten.

Naturvårdsverket är, med vissa undantag, tillsynsmyndighet för producentansvaret för batterier, elavfall och gränsöverskridande transporter. Inom dessa områden kan Naturvårdsverket fatta beslut om miljösanktionsavgift i samband med rapportering av uppgifter till batteriregistret och registret för elavfall (EE-registret) samt för vissa överträdelser enligt EU-förordning 1013/2006 om gränsöverskridande avfallstransporter. Miljösanktionsavgift tas ut med hjälp av Kammarkollegiet.

Under 2019 uppgick dessa avgifter till cirka 11,8 mnkr, vilket är mycket högre än de 7,5 mnkr som budgeterats. Miljösanktionsavgiften är en straffavgift och därmed svårbudgerad.

Avgifter för prövnings- och tillsynsverksamhet

Naturvårdsverket tar ut avgifter för prövnings- och tillsynsverksamhet ut enligt 7 kap. 8 e–j § förordning (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Avgiften avser godkännande av insamlingssystem och producentansvar för elutrustning och batterier. Detta bemyndigande utökades den 1 januari 2019 till att även gälla godkännande av insamlingssystem för förpackningar och returpapper.

Under 2019 har avgifter om 4,7 mnkr tagits ut, vilket är högre än de 4,1 mnkr som har budgeterats i regleringsbrevet för 2019. Debiteringen av dessa avgifter har ökat och kommer att öka ytterligare den närmaste åren vilket gör att de är svåra att budgetera.

Övriga inkomster av statens verksamhet

Här redovisas övriga slags inkomster som myndigheten inte får disponera utan som ska redovisas mot inkomstitel. Årets inkomster uppgår till 92 tkr och avser framförallt återkrav av tidigare lämnade elcykelbidrag. Eftersom denna typ av inkomster inte är regelbundna saknar inkomstiteln budget i regleringsbrevet för 2019.

Investeringsbudget

Tabell 23. Investeringsbudget, mnkr

	Utfall 2017	Utfall 2018	Budget 2019	Utfall 2019
Anskaffning och utveckling av nya investeringar				
Skydd av värdefull natur (del av 1:14 ap. 1)	1 248	1 403	763	967
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur (del av 1:3 ap.2)	66	36	40	13
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	1 314	1 439	803	980
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>408</i>	<i>239</i>	<i>140</i>	<i>211</i>
Finansiering				
Anslag 1:14 ap. 1	1 248	1 403	763	967
Anslag 1:3 ap.2	66	36	40	13
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	1 314	1 439	803	980
Vidmakthållande av befintliga investeringar				
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m. (del av 1:3 ap. 2)	901	1 117	788	833
Summa utgifter för vidmakthållande	901	1 117	788	833
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Finansiering				
Anslag 1:3 ap. 2	901	1 117	788	833
Summa finansiering av vidmakthållande	901	1 117	788	833
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	2 215	2 556	1 591	1 813
<i>Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>408</i>	<i>239</i>	<i>140</i>	<i>211</i>

Avvikelserna mellan budget och utfall 2019 beror främst på att anslagsvolymerna ökade efter beslutad vårandringsbudget. När det gäller investeringar i byggnader och anläggningar i anslutning till skyddad värdefull natur (del av 1:3 ap.2) så beror det relativt låga utfallet på att ett större investeringsprojekt försenades och inte fullföljdes under året.

11 Medarbetare och kompetensförsörjning

Med kompetensförsörjning avses den process i organisationen som syftar till att fortlöpande säkerställa att rätt kompetens finns för att nå verksamhetens mål. Viktiga faktorer i den strategiska kompetensförsörjningsprocessen är att attrahera, rekrytera, utveckla samt behålla och avveckla kompetens.

Vi har under 2019 inlett ett mer aktivt arbete för att öka den interna rörligheten. Detta initierades dels som en konsekvens av att de ekonomiska ramarna minskade i början av året, dels för att skapa förutsättningar för medarbetare att kompetensutvecklas genom att prova andra roller eller arbetsuppgifter. Utgångspunkten var att i högre utsträckning utgå ifrån befintlig personal när kompetensluckor uppstår. Denna medvetenhet fick en positiv effekt och vi lyckades stimulera den interna rörligheten.

En annan kompetensförsörjningsstrategi under året har varit att ersätta konsulter med egen personal. Detta i syfte att hålla kostnaderna nere men även för att säkra en mer långsiktig och stabil kompetensförsörjning. Områden där detta har varit särskilt aktuellt har varit inom it, informations-säkerhet och miljöinformation. Vi har även ersatt konsulter med fast personal inom områden där vi bedömt kompetensbehovet som mer långsiktigt än tidigare. Detta har framförallt varit aktuellt på den administrativa avdelningen, där vissa organisatoriska förändringar har gjorts. Bland annat har man inom avdelningen rekryterat personal till vissa nyckelroller (till exempel säkerhetschef). Vissa uppdrag har tillkommit andra förändrats, vilket har inneburit behov av olika kompetensutvecklingsinsatser. Till dessa har vi använt en del av våra omställningsmedel för utbildningar.

I år har vi dessutom haft ett nytt tillvägagångssätt vad gäller att förnya chefsförordnanden. Det har inneburit en tydligare dialog med samtliga chefer på myndigheten kring synen på uppdraget, utmaningarna och det som kan vara nästa steg. Ledningsgruppen har haft en helhetssyn vad gäller bemanning och ett gemensamt ansvar att finna bra lösningar.

Samarbetet med studenter har haft fortsatt stort fokus även under 2019. Myndigheten rekryterade totalt 38 studenter till sommarjobb, praktik och examensarbete. Studenterna har bidragit till verksamheten bland annat i form av genomförda jämförelseanalyser, innovationsarbete samt vägledningsinsatser.

Utbildningar

Vi har startat en myndighetsgemensam praktisk basutbildning som riktar sig till såväl den anställda personalen som konsulter, praktikanter och inlånad personal. Utbildningen genomförs en gång i månaden med start i oktober 2019. Målet är att alla som kommer nya till Naturvårdsverket ska få goda förutsättningar att kunna utföra sitt arbete på ett effektivt och säkert sätt. Denna utbildning har tagits emot positivt av chefer och nyanställda och

resultatet för 2019 visar att nyanställda upplevde att utbildningen gav dem en bra bas att utgå ifrån.

Flytten till ett aktivitetsbaserat kontor har inneburit att arbetsmaterial inte kan flyttas runt på samma sätt som tidigare och medarbetarnas behov av att på ett enkelt sätt kunna kommunicera med varandra har ökat. Detta har medfört ökade krav på digitala arbetssätt samt olika kommunikationsverktyg. Kontoren har utformats för att stötta denna utveckling till exempel genom att utöka antalet så kallade Skyperum. Olika utbildningsinsatser har också genomförts för öka den digitala kompetensen.

Under året har vi även startat utbildningar inom bland annat *Samverkan* och *Dialog för naturvården*, som ska bidra till ett mer dialogbaserat arbetssätt inom naturvården. Vi har även använt en del av våra omställningsmedel för utbildningar inom exempelvis informationssäkerhet, upphandling och registratur och även till utbildningar inom rörlighet i staten.

Personalredovisning

Naturvårdsverket hade i medeltal 620 medarbetare under 2018 jämfört med 614 medarbetare under 2017. Av dessa är 65 procent kvinnor vilket är en mindre ökning från föregående år då medelantalet kvinnor var 64 procent.

Medelåldern hos våra medarbetare har varit oförändrad under året. Under 2019 var medelåldern fortfarande 47 år.

Vad gäller åldersfördelning utifrån kön har störst förändring skett för målgruppen kvinnor under 40 år som har minskat med 20 procent. En större förändring har även skett för målgruppen kvinnor mellan 61–65 år där en ökning istället har skett med 28 procent sedan föregående år.

Under året har personalomsättningen varit cirka 10 procent, vilket är samma nivå som 2018.

Tabell 23 visar åldersfördelning per kön. Eftersom statistiken visar en ögonblicksbild av fördelningen per december 2019 överensstämmer inte det totala antalet med medeltalet anställda.

Tabell 24. Åldersfördelning per kön, totalt antal anställda (per 31 december 2019)

	2017		2018		2019	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
≤40 år	63	11	66	127	64	106
41–45 år	36	57	36	68	29	75
46–50 år	30	63	41	65	48	68
51–60 år	56	104	58	117	59	118
61–65 år	15	25	16	34	19	44
≥ 66 år	2	2	4	3	3	3
Summa	202	362	221	414	222	414

Tabell 25. Anställda medeltal

År	Anställda	Män	Kvinnor
2019	620	35 %	65 %
2018	614	36 %	64 %
2017	564	36 %	64 %

Tabell 26. Sjukfrånvaro i procent

	2017	2018	2019
Total sjukfrånvaro i förhållande till den sammanlagda arbetstiden	2,56	3,10	2,79
Kvinnor	2,95	3,71	3,27
Män	1,89	2,01	1,91
Andelen av total sjukfrånvaro som har varit sammanhängande i en period om 60 kalenderdagar eller mer	46,15	49,22	56,48
Sjukfrånvaro för åldersgruppen 29 år och yngre i förhållande till den sammanlagda ordinarie arbetstiden för den åldersgruppen	1,49	2,04	0,99
Sjukfrånvaro för åldersgruppen 30–49 år i förhållande till den sammanlagda ordinarie arbetstiden för den åldersgruppen	2,56	3,03	3,26
Sjukfrånvaro för åldersgruppen 50 år eller äldre i förhållande till den sammanlagda ordinarie arbetstiden för den åldersgruppen	2,66	3,26	2,33

12 Regleringsbrevet och instruktionen

Tabell 27. Särskilda återrapporteringskrav

Särskilda återrapporteringskrav	Redovisas på sidan
Medelsanvändning och resultat avseende arbetet med avancerad rening av läkemedelmedelsrester i avloppsvatten, inklusive en bedömning av vilken typ av installation medlen gått till	Sid 121
Medelsanvändning och resultat avseende arbetet med minskade utsläpp av mikroplast och andra föroreningar från dagvatten	Sid 121
Medelsanvändning och resultat avseende arbetet med insamling och hantering av avfall på havsstränder, inklusive en bedömning av sysselsättningseffekter och mängden avfall som hanterats	Sid 123
Medelsanvändning och resultat avseende arbetet med elfordonspremierna, inkl. kommenterad individbaserad statistik övermottagarna	Sid 104
Förvaltningsverktyg för toleransnivåer för skador inom rennäringsområdet: Naturvårdsverket ska redovisa hur de bidragit till arbetet med att i samverkan med Sametinget fortsatt arbeta med ett förvaltningsverktyg utifrån fastställd toleransnivå för skador orsakade av stora rovdjur inom rennäringsområdet, i syfte att upprätthålla en hållbar rennäringsområde och en gynnsam bevarandestatus för stora rovdjur. Naturvårdsverket ska särskilt redovisa sitt arbete med vägledning om toleransnivåns betydelse vid eventuell prövning av förutsättningar för jakt på stora rovdjur.	Sid 91
En sammanhållen landsbygdspolitik: Myndigheten ska redovisa hur man i samverkan med andra statliga aktörer bidragit till en sammanhållen landsbygdspolitik. Utgångspunkt för rapporteringen är Tillväxtverkets uppdrag N2018/04123/HL.	Sid 82

Tabell 28. Redovisade regeringsuppdrag

Regeringsuppdrag	Diarienumr	Redovisning
Uppföljning strandskyddet (RB 19)	NV-09200-18	2019-04-30
Digitalt först - smartare miljöinformation. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att som utvecklingsmyndighet 2016-2018 bidra till smartare miljöinformation. Målet är att förbättra tillgänglighetsförhållandet av miljöinformation genom att samverka kring befintlig miljöinformation och att utveckla ny. Syftet är att nå en ökad användning, att bidra till att möta klimatutmaningen samt att nå de nationella miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Naturvårdsverket ska sträva efter att sätta medborgaren och företagaren i centrum och främja öppen och datadriven innovation. Uppdraget ska slutredovisas senast 28 februari 2019.	NV- 02606-16	2019-02-28, sid 37
Medelsanvändning och resultat för naturvård och biologisk mångfald (RB 19)	NV-09201-18	2019-09-14
Redovisning av stöd till lokala klimatinvesteringar (RB 18, RB19)	NV 05340-18	Årligen 15/4 och 30/9
Moderna beredskapsjobb i staten (RB 19).	NV-09204-18	2019-04-05
Utreda undantag från tillstånds- och anmälningsplikt för verksamheter som behandlar avfall (M/2017/02593/R)	NV-07431-17	2019-09-28, sid 118
Utbeta vägledande strategi för kulturmiljöfrågor (dnr Ku2017/01563/KL).	NV-05041-17	2019-10-31
Bistå inför kommande ordförandeskap inom regionalt klimat – och miljösamarbete, 2017 2019 (RB 2017)	NV-08980-16	Sid 60
Medverka i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och dess handlingsplan (M2016/00087/Nm)	NV -00436-16	Årligen 31 jan 2017-2020, sid 53
Följa upp och utvärdera den gemensamma jordbrukspolitikens effekter på miljön inklusive kulturmiljön (L2014/2997/ELT)	NV-08412-14	Redovisas löpande till SJV
Strategisk användning av spetstekniker och avancerade systemlösningar för hållbar stadsutveckling (N2016/03599/IF)	NV -04163-16	Årligen 15 mars
Bidra till en samverkansfunktion och handlingsplan för arbetet mot antibiotikaresistens (S2017/01706/FS)	NV-02364-17	Redovisas till FoHM och SJV som årligen redovisar 31 dec
Följa upp mål för förenklingsarbetet på centrala myndigheter (N2014/5377/ENT)	NV-00241-16	Redovisas årligen till Tillväxtverket 1 mars
Stödja aktörer med regionalt utvecklingsansvar i arbetet med regionala handlingsplaner för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet (N2016/08073/RTS)	NV-08995-16	Redovisas årligen till Tillväxtverket 1 mars
Bistå Rådet för hållbara städer, t.o.m. maj 2022 (M2017/03235/Mm)	NV-08919-17	sid 135
Underlag för regeringens åtaganden under klimatlagen (RB 18)	NV-08860-17	2019-03-15
Mätmetoder och indikatorer för att följa upp konsumtionens klimatpåverkan (RB 18)	NV-08861-17	2019-01-31

Regeringsuppdrag	Diarienumr	Redovisning
Klimatanpassning	NV-08863-17	2019-01-31 sid 136
Kartläggning och analys av utsläpp från vedeldning (RB18)	NV-8963-16	2019-03-30
Föreslå etappmål om dagvatten (RB 18)	NV-08865-17	2019-03-19 sid 122
Åtgärder om utsläpp av mikroplaster till vattenmiljö (RB 18)	NV-08867-17	2019-05-31, sid 122
Vägledning och samverkan om hantering av statens förorenade områden (RB 18)	NV-01131-18	2019-04-15, sid 114
Förstudie om förbättrad avfallsstatistik och spårbarhet för farligt avfall (RB 18)	NV -08869-17	2019-01-31, sid 118
Information om hållbar konsumtion av textilier (RB 18)	NV-08871-17	Delredovisning 2019-02-28
Inom ramen för det nationella skogsprogrammet utarbeta en sammanhållen och regelbunden statistik om areal skogsmark	NV-05771-18	Redovisas till SST 2019-06-26
Analys av terrängkörningens påverkan på djur, natur och friluftsliv (RB 18)	NV-04511-18	2019-06-01, sid 88
Analysera klimat- och miljöeffekter av förändrade kontroll- besiktningsregler för motorfordon (N2018/04591/MRT m.fl.)	NV-06441-18	2019-10-01
Utreda rättsliga förutsättningar för en digital avfallsstatistik och spårbarhet av farligt avfall (M2019/01081/Ke)	NV-02329-19	2019-09-05, sid 118
Ta emot personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för praktik (A2018/00925/A)	NV-03534-18	Redovisas till statskontoret 2019-04-01
Ta emot nyanlända arbetssökande för praktik 2019 och 2020 (Fi2018/01701/ESA).	NV-03556-18	Redovisas till statskontoret 2019-04-01

Tabell 29. Instruktionen

Instruktionen	Redovisas på sidan
1 § Naturvårdsverket är förvaltningsmyndighet på miljöområdet i frågor om klimat och luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp och avfall, miljöövervakning samt miljöforskning. Naturvårdsverket har en central roll i miljöarbetet och ska vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken. Naturvårdsverket ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling. Naturvårdsverket ska främja en hållbar utveckling med utgångspunkt i generationsmålet och miljö kvalitetsmålen	Hela resultatredovisningen
2 § Naturvårdsverket ska inom miljömålssystemet:	
1. vägleda berörda myndigheter i deras arbete med genomförande och uppföljning	sid 30
2. utvärdera, följa upp och i samråd med berörda myndigheter utveckla tillämpningen av samhällsekonomiska analyser,	sid 48
3. löpande och strategiskt analysera och utvärdera styrmedel och åtgärder,	sid 31, 48 och 100
4. varje år redovisa en samlad beskrivning av det närmast föregående årets resultat med a) en uppföljning av etappmålen, b) en redovisning av de åtgärder som vidtagits för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet, och c) en analys av utvecklingstrenden i förhållande till miljö kvalitetsmålen och generationsmålet, och	sid 31
5. vart fjärde år redovisa en fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet med a) en analys av förutsättningarna att nå vart och ett av miljö kvalitetsmålen, och b) en målövergripande analys av utvecklingen mot generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.	sid 45
I arbetet med redovisning enligt första stycket 4 och 5 ska Naturvårdsverket höra och samordna berörda myndigheter. Förordning (2015:124).	sid 30
3 § Naturvårdsverket ska inom sitt ansvarsområde särskilt	
1. ansvara för central tillsynsvägledning,	sid 86, 114, 122 och 138
2. samverka med länsstyrelserna för att åstadkomma ett effektivt tillsynsarbete,	sid 114, 122 och 138
3. bevaka allmänna miljö värdsintressen i mål och ärenden där miljö baken tillämpas och som handläggs hos myndigheter och domstolar samt lämna Naturvårdsverkets synpunkter tidigt i processen,	sid 72, 97 och 133
4. delta i miljö prövningar som gäller frågor som är principiellt viktiga eller har stor betydelse för miljön,	sid 72, 97 och 133
5. vägleda statliga myndigheter i deras miljö ledningsarbete,	sid 45
6. samordna uppföljning och utvärdering av miljö kvalitetsmålen Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Skyddande ozonskikt, Myllrande våtmarker, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt- och djurliv,	sid 30
7. utveckla, följa upp och samordna arbetet med miljö information försörjning och ansvara för den övergripande administrativa samordningen av miljö övervakningen,	sid 34

Instruktionen	Redovisas på sidan
8. i samråd med Havs- och vattenmyndigheten fördela medel för miljöövervakning, uppföljning av miljökvalitetsmålen och internationell rapportering och efter samråd med övriga berörda myndigheter och organisationer ansvara för genomförandet av miljöövervakningen samt beskriva och analysera miljötilståndet inom sitt ansvarsområde,	sid 15, 30 och 32
9. finansiera miljöforskning av hög kvalitet till stöd för Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens arbete,	sid 25
10. samverka med Havs- och vattenmyndigheten i frågor som har betydelse för havs- och vattenmiljön,	sker löpande när aktuellt
11. göra kunskaper om miljön och miljöarbetet tillgängliga för myndigheter, allmänheten och andra berörda,	sid 34
12. ansvara för nationell samordning och prioritering när det gäller avhjälpande av sådana föroreningsskador och allvarliga miljöskador som avses i 10 kap. miljöbalken,	sid 112
13. ansvara för administration, uppföljning och utvärdering av de bidrag som omfattas av förordningen (2004:100) om avhjälpande av föroreningsskador och statligt stöd för sådant avhjälpande,	sid 112
14. förvärva och förvalta värdefulla naturområden för statens räkning,	sid 67
15. ansvara för att ta fram underlag för beslut att inrätta nationalparker,	sid 69
16. verka för att förutsättningarna för friluftslivet bevaras och utvecklas,	sid 86
17. samordna myndigheternas arbete när det gäller friluftsliv och samverka med andra berörda i sådana frågor,	sid 86
18. verka för en hållbar utbyggnad av vindkraft,	sid 29, 72 och 134
19. ansvara för frågor om jakt och vilt enligt jaktlagstiftningen,	sid 90
20. verka för att avfallshanteringen i fråga om kapacitet och metoder är effektiv för samhället och enkel för konsumenterna,	sid 118
21. samordna myndigheternas arbete när det gäller omgivningsbuller, och	sid 132
22. vara medlem i en sådan ideell förening som avses i 2 § Laponiaförordningen (2011:840). Förordning (2015:570).	Vi är en medlem och deltar även i föreningens partsråd och styrelse
4 § Naturvårdsverkets ska delta i det arbete på miljöområdet som regeringen bedriver inom EU och internationellt. I det arbetet ska Naturvårdsverket inom sitt ansvarsområde särskilt	
1. bidra med underlag och expertkunskap,	sid 50
2. delta i möten enligt instruktioner från Regeringskansliet och rapportera från mötena,	sid 50
3. bidra till Sveriges politik för global utveckling och genomförandet av politiken,	sid 50
4. bedriva bilateralt samarbete,	sid 56
5. ansvara för internationell rapportering,	sid 32
6. vid sitt deltagande i Europeiska kommissionens arbetsgrupper tidigt bedöma konsekvenserna av viktiga förslag och ge dem som berörs möjlighet att lämna synpunkter till Naturvårdsverket, och	sid 51
7. när Europeiska kommissionen har lämnat ett slutligt förslag till EU-lagstiftning, skyndsamt redovisa en konsekvensbedömning av förslaget till Regeringskansliet.	sid 51

Instruktionen	Redovisas på sidan
5 § Naturvårdsverket får bedriva tjänsteexport som är direkt kopplad till det utvecklingsarbete som Naturvårdsverket bedriver internationellt, inklusive sådan tjänsteexport som avser Sveriges internationella utvecklingssamarbete, och som ligger inom ramen för det uppdrag som anges i denna instruktion, annan förordning eller i beslut som regeringen har fattat.	Finansiell redovisning
6 § Naturvårdsverket får i tvister om skadestånd enligt 32 kap. miljöbalken väcka offentlig grupptalan enligt 32 kap. 13 § miljöbalken och lagen (2002:599) om grupprättegång, om myndigheten anser att det är nödvändigt för att tillgodose angelägna allmänna miljöintressen	Har ej nyttjats under 2019
7 § Naturvårdsverket ska se till att de regelverk och rutiner som myndigheten disponerar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag.	Ingår i vårt arbetet med ständiga förbättringar
8 § Naturvårdsverket ska inom sitt ansvarsområde hjälpa Statens jordbruksverk med sådant underlag som behövs för information, utbildning, tillsyn och för hur avvikelser ska bedömas från stöd-synpunkt när det gäller verksamhetskrav enligt förordningen (2004:760) om EU:s direktstöd för jordbrukare, m.m. och förordningen (2007:481) om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder.	Naturvårdsverket har bistått Jordbruksverket med de underlag som behövs och bidragit i utbildningar
8 a § Naturvårdsverket ska vara nationell kontaktpunkt och samordnande myndighet i fråga om Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1293/2013 av den 11 december 2013 om inrättandet av ett program för miljö och klimatpolitik (Life) samt om upphävande av förordning (EG) nr 614/2007. Förordning (2014:229).	sid 76 och 105

Finansiell redovisning

SAMMANSTÄLLNING ÖVER VÄSENTLIGA UPPGIFTER I TKR

	2019	2018	2017	2016	2015
Låneram Riksgäldskontoret					
Beviljad i regleringsbrev	115 000	90 000	75 000	70 000	105 000
Utnyttjad	86 977	58 352	50 755	53 572	56 694
Kontokredit hos Riksgäldskontoret					
Beviljad i regleringsbrev	18 000	18 000	14 700	18 000	18 000
Maximalt utnyttjad	0	0	0	0	28 956
Räntekonto					
Ränteintäkter	0	0	0	0	0
Räntekostnader	348	612	724	618	235
Avgiftsintäkter					
Disponibla avgiftsintäkter exklusive reavinst, utfall	57 932	44 080	41 732	46 991	68 509
Disponibla avgiftsintäkter exklusive reavinst, budget i regleringsbrev	41 140	38 940	38 900	39 240	37 400
Ej disponibla avgiftsintäkter, utfall	22 702	19 240	19 757	20 159	38 853
Ej disponibla avgiftsintäkter, budget i regleringsbrev	17 500	17 480	17 480	15 280	10 500
Anslag - Utgående reservationer					
Anslagssparande förvaltning	15 547	-1 249	-3 801	6 840	-1 282
Anslagssparande sakanslag	1 053 862	110 111	785 132	358 234	54 922
Bemyndiganden					
Tilldelade bemyndiganden	4 299 500	4 533 000	3 538 000	2 490 000	1 899 000
varav gjorda åtaganden	3 351 902	4 039 819	2 801 821	1 900 581	1 450 859
Anslagskredit					
Beviljad i regleringsbrev	37 381	78 291	31 991	21 337	20 410
Utnyttjad kredit	2 741	30 060	3 801	0	1 282
Årsarbetskrafter och medelantalet anställda under året					
Årsarbetskrafter	526	520	462	435	431
Anställda kvinnor	403	396	361	337	334
Anställda män	217	218	203	182	176
Medelantalet anställda	620	614	564	519	509
Driftkostnad *					
Per årsarbetskraft	1 258	1 350	1 204	1 181	1 105
Kapitalförändring					
Årets kapitalförändring	-29 553	-78 820	-17 496	-15 660	-15 583
Balanserad kapitalförändring **	-51 025	1 467	1 347	515	883

* Driftkostnaden per årsarbetare har beräknats exklusive inträngsersättningar och köp av tjänster på sakan-slag, eftersom en beräkning inklusive de kostnadsposterna skulle bli missvisande vid jämförelser.

** Den stora förändringen av balanserad kapitalförändring 2019 beror främst på föregående års avsättning för avhjälpan av miljöskador.

RESULTATRÄKNING I TKR

	Not	2019	2018
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	1	1 675 398	2 052 497
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	71 066	48 936
Intäkter av bidrag	3	54 001	44 354
Finansiella intäkter	4	327	611
Summa		1 800 792	2 146 398
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	5	-448 353	-423 348
Kostnader för lokaler		-30 672	-32 200
Övriga driftkostnader	6	-1 296 544	-1 739 203
Finansiella kostnader	7	-562	-1 686
Avskrivningar och nedskrivningar	14-15	-56 936	-45 256
Summa		-1 833 067	-2 241 693
Verksamhetsutfall		-32 275	-95 295
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	8	22 702	19 240
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet		-22 702	-19 240
Saldo		0	0
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag		2 273 190	4 025 491
Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag		42 619	40 546
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	9	642 453	624 112
Finansiella kostnader	10	-692	-1 573
Upplösning av fonder m.m. för transfereringsändamål	11	52 558	-4 227
Lämnade bidrag	12	-3 007 406	-4 667 874
Saldo		2 723	16 475
Årets kapitalförändring	13	-29 553	-78 820

BALANSRÄKNING I TKR

TILLGÅNGAR	Not	2019-12-31	2018-12-31
Immateriella anläggningstillgångar			
	14		
Balanserade utgifter för utveckling		44 165	47 050
Summa		44 165	47 050
Materiella anläggningstillgångar			
	15		
Byggnader, mark och annan fast egendom		11 945 300	11 738 884
Förbättringsutgifter på annans fastighet		15 187	598
Maskiner, inventarier, installationer m.m.		25 432	7 692
Pågående nyanläggningar		36 969	99 099
Summa		12 022 888	11 846 272
Finansiella anläggningstillgångar			
Andra långfristiga värdepappersinnehav	16	1	1
Summa		1	1
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	17	733	390
Summa		733	390
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	18	1 884	1 683
Fordringar hos andra myndigheter	19	24 370	37 841
Övriga kortfristiga fordringar	20	24 211	28 975
Summa		50 465	68 499
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	21	11 119	10 951
Upplupna bidragsintäkter		2 362	1 474
Övriga upplupna intäkter	22	8 542	20 186
Summa		22 023	32 611
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	23	231 743	207 678
Summa		231 743	207 678
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret		126 737	104 862
Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	24	255 603	287 461
Summa		382 340	392 323
SUMMA TILLGÅNGAR		12 754 358	12 594 824

KAPITAL OCH SKULDER	Not	2019-12-31	2018-12-31
Myndighetskapital			
Statskapital	25	11 982 711	11 832 034
Balanserad kapitalförändring	25	-51 025	1 467
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	13, 25	-29 553	-78 820
Summa		11 902 134	11 754 681
Fonder			
Fonder	26	282 296	334 854
Summa		282 296	334 854
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	27	2 322	2 338
Avsättning för avhjälpande av miljöskador	28	67 500	67 500
Övriga avsättningar	29	6 718	9 718
Summa		76 540	79 557
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	30	86 977	58 352
Kortfristiga skulder till andra myndigheter		119 697	113 700
Leverantörsskulder		170 130	139 489
Övriga kortfristiga skulder	31	9 033	11 645
Summa		385 837	323 186
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	32	40 810	43 038
Oförbrukade bidrag	33	66 545	59 508
Övriga förutbetalda intäkter		197	0
Summa		107 552	102 546
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		12 754 358	12 594 824
Ansvarsförbindelser			
Avhjälpande av miljöskador		32 280	32 280

FINANSIERINGSANALYS I TKR

	Not	2019	2018
DRIFT			
Kostnader	34	-1 775 894	-2 132 329
<i>Finansiering av drift</i>			
Intäkter av anslag		1 675 398	2 052 497
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	35	58 867	44 080
Intäkter av bidrag		54 001	44 354
Övriga intäkter		327	611
<i>Summa medel som tillförts för finansiering av drift</i>		<i>1 788 592</i>	<i>2 141 542</i>
Ökning (-) / minskning(+) av lager		-343	289
Ökning (-) / minskning (+) av kortfristiga fordringar*		28 621	-32 869
<i>Ökning (+) / minskning (-) av kortfristiga skulder*</i>		<i>39 032</i>	<i>67 311</i>
Kassaflöde från / till drift		80 010	-68 807
INVESTERINGAR			
Investeringar i materiella tillgångar		-249 819	-281 834
Investeringar i immateriella tillgångar		-19 794	-19 972
<i>Summa investeringsutgifter</i>		<i>-269 613</i>	<i>-301 806</i>
<i>Finansiering av investeringar</i>			
Lån från Riksgäldskontoret		56 710	26 463
- amorteringar		-28 086	-18 865
Ökning av statskapital med medel som erhållits från statsbudgeten		176 962	276 284
Försäljning av anläggningstillgångar		47 936	6 175
<i>Summa medel som tillförts för finansiering av investeringar</i>		<i>253 522</i>	<i>290 056</i>
Kassaflöde från / till investeringar		-16 091	-11 751
UPPBÖRDSVERKSAMHET			
Intäkter av avgifter m.m. samt andra intäkter som inte disponeras av myndigheten		22 702	19 240
<i>Inbetalningar i uppbördsverksamhet</i>		<i>22 702</i>	<i>19 240</i>
<i>Medel som tillförts statsbudgeten från uppbördsverksamhet</i>		<i>-22 702</i>	<i>-19 240</i>
Kassaflöde från / till uppbördsverksamhet		0	0

	Not	2019	2018
TRANSFERERINGSVERKSAMHET			
Lämnade bidrag		-3 007 406	-4 667 874
<i>Utbetalningar i transfereringsverksamhet</i>		<i>-3 007 406</i>	<i>-4 667 874</i>
<i>Finansiering av transfereringsverksamhet</i>			
Medel som erhållits från statsbudgeten för finansiering av bidrag		2 273 190	4 025 491
Medel som erhållits från andra myndigheter för finansiering av bidrag		42 619	40 546
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag		641 761	622 538
<i>Summa medel som tillförts för finansiering av transfereringsverksamhet</i>		<i>2 957 570</i>	<i>4 688 575</i>
Kassaflöde från / till transfereringsverksamhet		-49 836	20 701
FÖRÄNDRING AV LIKVIDA MEDEL		14 083	-59 855
SPECIFIKATION AV FÖRÄNDRING AV LIKVIDA MEDEL			
Likvida medel vid årets början		600 001	659 856
Ökning (+) / minskning (-) av kassa och bank		0	0
Ökning (+) / minskning (-) av tillgodohavande RGK		-9 983	-22 040
Ökning (+) / minskning (-) av avräkning med statsverket		24 065	-37 816
<i>Summa förändring av likvida medel</i>		<i>14 083</i>	<i>-59 855</i>
Likvida medel vid årets slut		614 084	600 001

*Samtliga förändringar av kortfristiga fordringar och kortfristiga skulder har redovisats under drift. Kortfristiga fordringar och skulder i investerings-, uppbörds- och transfereringsavsnittet uppgår till mindre belopp. En särredovisning av dessa är inte rimlig i proportion till arbetsinsatsen och tillför inte en ökad förståelse.

ANSLAGSREDOVISNING I TKR**REDOVISNING MOT ANSLAG**

Anslag (tkr)	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enl. regl brev	Omdisp anslagsbelopp	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp	Not
Uo 17 13:3 Ramanslag								
<i>Stöd till friluftorganisationer</i>								
ap.10 Stöd till friluftorganisationer	0	47 785		0	47 785	-47 785	0	
Uo 20 1:1 Ramanslag								
<i>Naturvårdsverket</i>								
ap.1 Naturvårdsverket	-1 249	585 452		0	584 203	-568 656	15 547	
Uo 20 1:2 Ramanslag								
<i>Miljöövervakning m.m.</i>								
ap.1 Miljöövervakning	89	208 514		-89	208 514	-208 462	52	
ap.6 Bidrag till ideella miljöorganisationer	155	30 000		-155	30 000	-30 000	0	
Uo 20 1:3 Ramanslag								
<i>Åtgärder för värdefull natur</i>								
ap.2 Kostnader för skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	-106	859 535		0	859 429	-861 759	-2 330	
Uo 20 1:4 Ramanslag								
<i>Sanering och återställning av förorenade områden</i>								
ap.1 Sanering och efterbehandling av förorenade områden	18 595	528 368	20 000	-18 595	548 368	-533 851	14 517	
ap.5 Sanering o återställ - del till efterbehandling av mark för bostadsbyggande	48 105	160 000		-48 105	160 000	-160 000	0	
Uo 20 1:5 Ramanslag								
<i>Miljöforskning</i>								
ap.1 Miljöforskning	3	78 825		-3	78 825	-78 818	7	
Uo 20 1:11 Ramanslag								
<i>Åtgärder för havs- och vattenmiljö</i>								
ap.1 Åtgärder för havs- och vattenmiljö - Avloppsrening - del till NV	1 470	145 000		-1 470	145 000	-58 577	86 423	36
Uo 20 1:13 Ramanslag								
<i>Internationellt miljösamarbete</i>								
ap.1 Bilateralt miljösamarbete	0	29 400		0	29 400	-29 400	0	
Uo 20 1:14 Ramanslag								
<i>Skydd av värdefull natur</i>								
ap.1 Skydd värdefull natur - till NV	-1 872	978 000		0	976 128	-976 539	-411	

Anslag (tkr)	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enl. regl brev	Omdisp anslagsbelopp	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp	Not
Uo 20 1:16 Ramanslag	57 784	1 508 000	-28 000	-57 784	1 480 000	-548 921	931 079	
<i>Klimatinvesteringar</i>								
ap.1 Stöd till klimatinvesteringar	57 784	1 508 000	-61 000	-57 784	1 447 000	-515 921	931 079	37
ap.6 Administration - del till Naturvårdsverket	0	0	33 000		33 000	-33 000	0	
Uo 20 1:19 Ramanslag								
<i>Elfordonspremie</i>								
ap.1 Elcykelpremie	-26 833	40 000			13 167	-2 192	10 975	38
Uo 23 1:7 Ramanslag								
<i>Ersättningar för viltskador m.m.</i>								
ap.1 Bidrag för att förebygga skador på annat än renar och fiske samt ersätta inträffade sådana skador	12 722	32 778		-12 722	32 778	-21 971	10 807	
Summa	108 862	5 231 657	-8 000	-138 922	5 193 597	-4 126 929	1 066 668	39

I regleringsbrevet för 2019 daterat 2018-12-21 tilldelades Naturvårdsverket ap. 1 på anslag 1:21 Teknikneutral laddinfrastruktur att disponera efter beslut av regeringen. Anslaget drogs emellertid tillbaka i samband med vårandringsbudgeten och därmed ändrat regleringsbrev daterat 2019-06-27.

ANSLAGSREDOVISNING I TKR**REDOVISNING MOT BEMYNDIGANDEN**

Anslag/ anslags- benämning	Tilldelad bemyndi- ganderam	Ingående åtaganden	Utestående åtaganden	Utestående åtagandenas fördelning per år			Not
				2019-01-01	2019-12-31	2020	
1:2,1	52 000	55 937	51 983	44 503	7 480	0	
1:3,2	440 000	321 797	265 359	123 651	72 699	69 009	40
1:4,1	1 500 000	1 382 083	1 152 545	477 575	344 744	330 226	
1:4,5	400 000	193 335	121 271	89 538	30 236	1 497	41
1:5,1	102 000	46 439	77 297	45 268	30 279	1 750	
1:11,1	170 000	44 205	79 946	72 753	7 193	0	42
1:13,1	4 000	0	0	0	0	0	43
1:14,1	42 000	30 135	17 392	15 500	1 500	392	44
1:16,1	1 589 500	1 965 888	1 586 109	827 427	464 776	293 903	
Summa	4 299 500	4 039 819	3 351 902	1 696 215	958 907	696 780	

REDOVISNING MOT INKOMSTTITEL I TKR

Inkomsttitel	Benämning	Beräknat belopp	Inkomster	Not
2537	Miljösanktionsavgifter	7 500	11 776	45
2537	Avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken	4 100	4 703	46
2552	Övrig offentligrättslig verksamhet	5 900	6 070	47
2714	Avgifter enligt lagen om handel med utsläppsrätter	0	60	
2811	Övriga inkomster	0	92	
	Summa	17 500	22 702	

ANSLAGSREDOVISNING I TKR**FINANSIELLA VILLKOR 2019 ENLIGT REGLERINGSBREV**

Anslag/ anslagspost	Ändamål	Villkor högst	Utfall	Not
17 13:3,10	Anslagskredit	1 433	0	
20 1:1,1	Räntekontokredit	18 000	0	
20 1:1,1	Anslagskredit	17 263	0	
20 1:1,1	Låneram	115 000	86 977	
20 1:1,1	Högst 5 000 000 kr får användas för bidrag till sådant av andra organiserat bedrivet utvecklingsarbete som främjar de verksamheter Naturvårdsverket ansvarar för	5 000	1 372	
20 1:1,1	Högst 200 000 kr får användas till kostnader för deltagande i sekretariatsfunktionen i nätverket NEPA	200	57	
20 1:1,1	Högst 7 000 000 kr får användas för information till konsument om miljö- och hälsopåverkan från textilkonsumtion samt till bidrag för utveckling av hållbara affärsmodeller som bidrar till att minska den miljömässiga belastningen i produktionen och komma högre upp i avfallshierarkin.	7 000	5 720	
20 1:1,1	Högst 8 000 000 kr får, efter rekvisition av Högskolan i Borås, användas för uppdraget om att etablera en plattform för hållbart mode och hållbara textilier	8 000	8 000	
20 1:1,1	Högst 15 000 000 kr får användas för arbete med förbättrad avfallsstatistik och spårbarhet för farligt avfall	15 000	12 820	
20 1:1,1	Högst 78 000 000 kr får användas för arbete för att minska plaster i hav och natur, exempelvis för stöd och deltagande i standardiseringsarbete med miljöstandarder för plast	78 000	65 912	
20 1:1,1	<i>- varav högst 17 000 000 kr får användas för bidrag i enlighet med förordningen (2018:58) om bidrag till strandstädning mm</i>	17 000	16 155	
20 1:1,1	<i>- varav högst 25 000 000 kr får användas för bidrag i enlighet med förordningen (2018:496) om statligt stöd för att minska utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön</i>	25 000	0	
20 1:1,1	<i>- 5 000 000 kr betalas ut som bidrag till Väg- och transportforskningsinstitutet (VTI)</i>	5 000	5 000	
20 1:2,1	Anslagskredit	7 875	0	
20 1:2,6, v2	Högst 20 000 000 kr får betalas ut som bidrag till organisationen Håll Sverige Rent	20 000	20 000	
20 1:2,6, v3	5 000 000 kr ska betalas ut som bidrag till organisationen Luftföreningens- och klimatsekretariatet (AirClim)	5 000	5 000	
20 1:3,2	Anslagskredit	5 000	2 330	
20 1:3,2, v11	Högst 12 000 000 kr får användas som bidrag till länsstyrelser, kommuner eller Statens veterinärmedicinska anstalt för att finansiera åtgärder för begränsning av massförekomst av översvämningsmyggor	12 000	5 570	
20 1:4,1	20 000 000 kr får användas för förstärkt arbete med förorenade sediment i hav och inlandsvatten	20 000	3 313	
20 1:5,1, v4	17 000 000 kr ska användas för bidrag till Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (SIVL)	17 000	17 000	
20 1:5,1, v5	Minst 1 500 000 kr ska betalas till sekretariatet för den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES)	1 500	1 500	
20 1:5,1, v7	1 000 000 kr ska användas för bidrag till projektet New Climate Economy (NCE) vid The Global Commission on the Economy and Climate som är placerad hos World Resources Institute	1 000	1 000	
20 1:13,1	Anslagskredit	810	0	

Anslag/ anslagspost	Ändamål	Villkor högst	Utfall	Not
20 1:13,1	Minst 2 500 000 kr ska användas för insatser som har bäring på miljön i Ryssland inom Barents Euro-Arktiska råd, Östersjöstaternas råd och Arktiska rådet	2 500	2 837	
20 1:13,1	1 000 000 kr ska användas för årligt bidrag till China Council for International Cooperation on Environment and Development (CCICED)	1 000	1 000	
20 1:14,1	Anslagskredit	5 000	411	
20 1:16,1	200 000 000 kr får enbart användas till biogasåtgärder	200 000	141 110	48
20 1:16,1	Högst 50 000 000 kr får betalas ut med stöd av förordningen om bidrag till privatpersoner för installation av laddningspunkt till elfordon	50 000	48 541	
20 1:19,1	Högst 3 000 000 kr får användas för Naturvårdsverkets administration av elfordonspremien	3 000	2 999	
Viltvårdsfonden	Högst 450 000 kr får användas för genomförande av kommunikationsinsatser	450	443	
	Högst 1 100 000 kr får användas för sekretariatsomkostnader	1 100	1 037	
	Högst 450 000 kr får tilldelas Nordiskt Kollegium för Viltforskning	450	402	

TILLÄGGSUPPLYSNINGAR OCH NOTER

Belopp är angivna i tkr om ej annat anges. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

Belopp som anges inom parentes avser föregående år.

TILLÄGGSUPPLYSNINGAR

REDOVISNINGSPRINCIPER

Tillämpade redovisningsprinciper

Allmänt

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Naturvårdsverkets redovisning följer god redovisningssed i enlighet med förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring.

Utgifter för transfereringar redovisas kassamässigt i enlighet med anslagsförordning (2011:223) 12-13 §§. Detta gäller även återbetalning av ej nyttjade medel.

Ändrade redovisningsprinciper

Under 2019 har inga redovisningsprinciper ändrats.

Upplysningar om avvikelser

Avvikelser från ekonomiadministrativa regler

Med undantag från vad som anges i 10 § förordningen (1993:527) om förvaltning av statliga fastigheter, m.m. får Naturvårdsverket, inom ramen för sitt förvaltningsuppdrag och inom ramen för de ekonomiska resurser som myndigheten förfogar över, besluta om investeringar och förvärv när den beräknade utgiften för anskaffningen inte överstiger 20 000 000 kronor per projekt och detta är redovisat i investeringsplanen. Om den beräknade utgiften överstiger 20 000 000 kronor ska myndigheten lämna över frågan till regeringen för prövning.

Naturvårdsverket får, enligt 16 § förordningen (1993:527) om förvaltning av statliga fastigheter, m.m., besluta om överföring av förvaltningsansvaret mellan Naturvårdsverket och andra fastighetsförvaltande myndigheter i sådana fall där berörda myndigheter är överens om överföringen och om villkoren för överföringen och då marknadsvärdet inte överstiger 20 000 000 kronor.

Investeringar i mark, markanläggningar, byggnader och pågående projekt ska inte finansieras genom lån i Riksgäldskontoret.

Värderingsprinciper

Värdering av fordringar

Fordringar har tagits upp till de belopp varmed de beräknas inflyta. Övriga tillgångar har värderats till anskaffningsvärde alternativt verkligt värde om detta är lägre än anskaffningsvärdet, respektive nominellt värde, om inte annat anges i not.

Värdering av skulder

Skulderna är upptagna till nominellt belopp.

Värdering av varulager

Varulagret värderas normalt efter kalkyler per artikel eller artikelgrupp. I de fall detta värde överstiger ett nettoförsäljningsvärde sker värdering efter det senare. Inkuransnedskrivning sker således efter individuell värdering per artikel.

Värdering av anläggningstillgångar

Komponentredovisning

I enlighet med övergångsreglerna som framgår i ESV:s föreskrifter till 5 kap. 1 § i förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, har Naturvårdsverket valt att inte dela upp värdet av anläggningstillgångar per den 31 december 2015 i komponenter. Detta med hänsyn till kostnaderna att göra uppdelningen i förhållande till mervärdet. Istället görs en nedskrivningsprövning för restvärdet av anläggningstillgångar i samband med utbyte av tillgångar (komponenter) som är <5 år gamla och som har ett bokfört värde om > 5 000 tkr.

Maskiner och inventarier redovisas som anläggningstillgång om de har ett anskaffningsvärde om minst 20 tkr och en beräknad ekonomisk livslängd som uppgår till lägst tre år. Ett objekt som understiger det fastställda beloppet men tillhör en fungerande enhet läggs ihop med övriga objekt och definieras som en tillgång. För förbättringsutgifter på annans fastighet, byggnadsinvesteringar och markanläggningar används beloppsgränsen 100 tkr som riktmärke för redovisning som anläggningstillgång.

När det gäller gränsdragningen av vad som är underhåll respektive investeringar, redovisas alla åtgärder <250 tkr som underhåll.

Åtgärder >250 tkr kan bli underhåll om de inte avser utbyte/ny komponent. Åtgärder >250 tkr som avser utbyte/ny komponent blir alltid investering.

Investering <2 000 tkr förs alltid på en komponent (som utgör huvuddelen av projektet). Investeringar >2 000 tkr delas upp i en eller flera komponenter enligt komponentlistan som framgår nedan.

För immateriella anläggningstillgångar används beloppsgränsen 300 tkr som riktmärke för redovisning som anläggningstillgång.

Tillämpade avskrivningstider

3 år	Datorer, servrar och övr. kringutrustning
5 år	Immateriella anläggningstillgångar
5 år	Förbättringsutgifter på annans fastighet *
5 år	Maskiner och andra tekniska anläggningar
10 år	Övriga inventarier
20-40 år	Markanläggningar **
25-50 år	Byggnader ***

* Eller enligt kontraktets längd.

** Markanläggningar anskaffade från och med 2016 skrivs av på 40 år. Markanläggningar anskaffade dessförinnan skrivs fortsatt av på 20 år.

*** Byggnader anskaffade från och med 2016 och som inte delats upp på komponenter skrivs av på 40 år. Tidigare anskaffade övriga byggnader skrivs fortsatt av på 25 år och tidigare anskaffade bostadsfastigheter skrivs fortsatt av på 50 år.

Komponentlista med nyttjandeperioder

Byggnader	
75 år	Stomme
40 år	Yttertak
40 år	Fasader
25 år	Stomkomplettering/invändigt ytskikt
20 år	Installationer
Markanläggningar	
40 år	Markanläggningar

Avskrivningstiderna är anpassade till tillgångarnas nyttjandeperiod. Avskrivning sker från månaden efter leveransmånad.

Periodavgränsningsposter

Som periodavgränsningspost bokförs belopp överstigande 50 tkr.

STYRELSE- OCH/ELLER RÅDSLEDAMOTSUPPDRAG SAMT ERSÄTTNINGAR OCH ANDRA FÖRMÅNER TILL LEDANDE BEFATTNINGSHAVARE

Namn	Uppdrag	Belopp i kr
Björn Risinger, Gd	Generaldirektör Naturvårdsverket Ledamot i Länsstyrelsen Gotlands insynsråd Ledamot i styrelsen för Arbetsgivarverket	1 573 854
<i>Ledamöter i insynsråd</i>		Arvodet i kr
Cecilia Schelin Seidegård	Landshövding Länsstyrelsen Gotlands län Ordförande Göteborgs Universitet Ledamot i Folkhälsomyndighetens insynsråd Ordförande i Samhall AB Ordförande i Tofta Intressenter AB Ledamot i 1,6 miljonerklubben AB Ordförande Novare AB	0
Ylva Öhrnell		0
Peder Björk	Ordförande i Kommunförbundet Västernorrland Ledamot i Kommungaranti Skandinavien Försäkrings AB	1 500
Johan Büser	Riksdagsledamot (S) Ledamot av Trafikutskottet Ordförande i den svenska OSSE-delegationen Suppleant i Domarnämnden	1 500
Jakob Granit	Generaldirektör Havs- och vattenmyndigheten Ledamot i styrelsen för Arbetsgivarverket	3 000
Johanna Sandahl	Ledamot i Statens historiska museers insynsråd Ledamot i AB Smålands Taberg Ledamot i Svenska Naturskyddsföreningens Förlag AB Ledamot i Strålsäkerhetsmyndighetens insynsråd Ledamot i Internationella miljöinstitutets styrelse (IIIEE) vid Lunds universitet	3 000
Lena Westerholm	Ledamot i Länsstyrelsen Västmanlands Miljö- och klimatråd	0
Maria Malmer Stenergard	Riksdagsledamot (M) Ledamot i Parlamentariska migrationskommittén Ledamot i Migrationsverkets insynsråd	0
Elisabeth Salander Björklund	Ledamot Arevo AB Ordförande SweTree Technologies AB Vice ordförande Ahlstrom-Munksjö Oyj Ledamot i Gasum Oy Ledamot i Firefly AB Ledamot i AB Karl Hedin	1 500
Jessica Rosencrantz	Riksdagsledamot (M) - tjänstledig	0

NOTER (tkr)		2019	2018
Not 1	Intäkter av anslag		
20 1:1,1	Förvaltningsanslag	509 647	484 287
20 1:2,1	Miljöövervakning	165 663	189 742
20 1:3,2	Kostnader skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	186 420	213 133
20 1:4,1	Sanering och efterbehandling av förorenade områden	4 063	5 652
20 1:4,5	Sanering o återställ - del till efterbehandling av mark för bostadsbyggande	885	1 500
20 1:5,1	Miljöforskning	3 992	2 658
20 1:11,1	Åtgärder för havs- och vattenmiljö - Avloppsrening - del till NV	8 104	2 779
20 1:13,1	Bilateralt miljösamarbete	14 460	13 064
20 1:14,1	Skydd av värdefull natur - till NV	746 164	1 102 283
20 1:16,6	Klimatinvesteringar - Administration - del till Naturvårdsverket	33 000	28 400
20 1:19,1	Elcykelpremie	2 999	8 999
	Summa	1 675 398	2 052 497

Not 2	Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2019	2018
	Ersättning för administration av NOx-avgifter	8 949	7 462
	Ersättning för administration av Batterifonden	2 070	1 426
	Ersättning för administration av jägarexamen samt jägarregistret	11 275	11 462
	Intäkter av tjänsteexport med stöd av särskilt bemyndigande	23 454	20 630
	Intäkter av EU:s miljöledning- och miljörevisionsordning (EMAS)	112	133
	Avgifter enligt avgiftsförordningen § 4	9 122	2 255
	Reavinst byggnader och mark	13 134	4 856
	Övrigt (Intäkter av andra ersättningar)	2 950	712
	Summa	71 066	48 936

Ökningen av avgiftsintäkter enligt 4§ beror på bland annat på tre stycken konferenser som genomfördes under 2019 och som Naturvårdsverket tog ut avgift för, (3 873 tkr) samt uthyrning av lokal under året (2 435 tkr).

Not 3	Intäkter av bidrag	2019	2018
	Bidrag från statliga myndigheter	48 092	37 311
	Bidrag från andra organisationer	5 909	7 043
	Summa	54 001	44 354

Ökningen av Intäkter av bidrag från statliga myndigheter avser till största del bidrag från Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbet (Sida). Flera av Naturvårdsverkets stora utvecklingsuppdrag inom tjänsteexport som pågår finansieras idag av Sida genom bidrag och inte genom tjänsteköp.

Not 4	Finansiella intäkter		
	Ränteintäkter på tillgodohavande på räntekonto hos Riksgälden uppgår till 0 tkr (0 tkr). Till följd av det negativa ränteläget har Naturvårdsverket i stället betalat räntekostnader på tillgodohavandet vilka uppgår till 348 tkr (612 tkr) av totala finansiella kostnader samt erhållit ränteintäkter på lån till anläggningstillgångar hos Riksgälden vilka uppgår till 186 tkr (273 tkr) av totala finansiella intäkter.		

Not 5	Kostnader för personal	2019	2018
	Lönekostnader	292 283	281 670
	Arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal	144 784	131 310
	Övriga personalkostnader	11 286	10 368
	Summa	448 353	423 348

I posten "Lönekostnader" ovan avser - 45 tkr (1 077 tkr) arvoden till ej anställd personal (uppdragstagare). Beloppet för årets arvoden till uppdragstagare är negativt då vändningar av periodiserade belopp överstiger årets kostnad.

Not 6	Övriga driftkostnader	2019	2018
	Fastighetskostnader egna fastigheter	15 841	26 700
	Resor och information	19 088	20 386
	Köp av varor	6 397	7 634
	Köp av tjänster	591 323	705 654
	Intrångsersättningar	687 045	998 513
	Övrigt	-343	289
	Aktiverade utgifter för egenutvecklade anläggningstillgångar	-22 806	-19 972
	Summa	1 296 544	1 739 203

Minskningen av övriga driftkostnader jämfört med föregående år är främst hänförlig till lägre kostnader för intrångsersättningar vilket i sin tur beror på att 2019 års tilldelning till anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur är väsentligt lägre jämfört med 2018.

Även Naturvårdsverkets köp av tjänster har minskat väsentligt under 2019 vilket beror på att flera andra anslag har fått en lägre tilldelning under 2019 jämfört med 2018.

Not 7	Finansiella kostnader		
	Ränteintäkter på tillgodohavande på räntekonto hos Riksgälden uppgår till 0 tkr (0 tkr). Till följd av det negativa ränteläget har Naturvårdsverket i stället betalat räntekostnader på tillgodohavandet vilka uppgår till 348 tkr (612 tkr) av totala finansiella kostnader samt erhållit ränteintäkter på lån till anläggningstillgångar hos Riksgälden vilka uppgår till 186 tkr (273 tkr) av totala finansiella intäkter.		

Not 8	Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	2019	2018
	Miljösanktionsavgifter	11 776	8 600
	Övrig offentligrättslig verksamhet	6 070	5 610
	Avgifter enligt lagen om handel med utsläppsrätter	60	0
	Avgifter för prövning och tillsyn enligt Miljöbalken	4 703	4 753
	Övriga inkomster av statens verksamhet	92	277
	Summa	22 702	19 240

"Miljösanktionsavgifter" avser avgifter som påförs verksamhetsutövare som åsidosätter de föreskrifter, tillstånd eller villkor som anges i förordningen (2012:259) om miljösanktionsavgifter.

"Övrig offentligrättslig verksamhet" avser avgifter i samband med gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall (6 052 tkr) och avgifter i samband med ansökan om typgodkännande av fångstredskap (18 tkr).

"Avgifter enligt lagen om handel med utsläppsrätter" avser straffavgifter som påförts verksamhetsutövare som inte fullgjort sina åtaganden att lämna utsläppsrapporter.

"Avgifter för prövning och tillsyn enligt Miljöbalken" avser avgifter som tas ut enligt förordning (1998:940) om avgifter för prövning och tillstånd enligt Miljöbalken. Avgifterna avser godkännande" av insamlingssystem och producentansvar för elutrustning, batterier, förpackningar samt returpapper."

Not 9	Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	2019	2018
	Intäkter för NOx-avgifter	637 202	613 874
	Medel från internationella organisationer	3 084	8 440
	Intäkter från Batterifonden, kadmiumbatterier	2 168	1 797
	Summa	642 453	624 112
Not 10	Finansiella kostnader	2019	2018
	Ränta fördelas på:		
	NOx-fonden	64	111
	Batterifonden, blybatterier	107	333
	Batterifonden, småbatterier	472	1 054
	Batterifonden, kadmiumbatterier	49	75
	Summa	692	1 573
Not 11	Upplösning av fonder m.m. för transfereringsändamål	2019	2018
	NOx		
	Intäkter	637 202	613 874
	Kostnader	-635 509	-608 557
	<i>Från (-) / till (+) fonden</i>	<i>1 693</i>	<i>5 317</i>
	Blybatterier		
	Intäkter	0	0
	Kostnader	-26 967	-333
	<i>Från (-) / till (+) fonden</i>	<i>-26 967</i>	<i>-333</i>
	Småbatterier		
	Intäkter	0	0
	Kostnader	-27 332	-1 054
	<i>Från (-) / till (+) fonden</i>	<i>-27 332</i>	<i>-1 054</i>
	Kadmiumbatterier		
	Intäkter	2 168	1 797
	Kostnader	-2 120	-1 501
	<i>Från (-) / till (+) fonden</i>	<i>48</i>	<i>296</i>
	Årets förändring i fonden	-52 558	4 227

Tecknet för årets förändring i fonden (-) är spegelvänt det som framgår av resultaträkningen (+) av pedagogiska skäl eftersom resultatposten gäller fondens förändring.

NOx

Naturvårdsverket ansvarar för att lagen (1991:613) om miljöavgifter på utsläpp av kväveoxider vid energiproduktion efterlevs. Det görs genom granskning av företagets NOx-deklarationer och revisioner. Avgifter tas in och återbetalas till de avgiftsskyldiga i proportion till varje produktionsenhets andel av den sammanlagda nyttiggjorda energiproduktionen. Systemet innebär att det totala avgiftsbeloppet omfördelas mellan de avgiftsskyldiga.

Batterifonden

Det var tidigare en miljöavgift på blybatterier och småbatterier. Sedan den 1 januari 2009 är det producentansvar för batterier och fonderna tar inte längre in några avgifter. Återstående medel används till batteriforskning. Under 2019 har totalt 52 721 tkr betalats ut till Energimyndigheten i form av bidrag för batteriforskning. Beloppet har betalats ut från Små- resp Blybatterier med hälften från vardera fond.

Not 12	Lämnade bidrag	2019	2018
	Bidrag till statliga myndigheter	1 606 123	1 743 392
	Bidrag till statliga bolag	27 833	18 621
	Bidrag till kommunala sektorn	518 562	681 203
	Bidrag till privata företag och privatägda föreningar	687 159	1 626 195
	Bidrag till internationella organisationer	16 636	21 835
	Bidrag till övriga	102 438	141 976
	Bidrag till enskilda personer	48 656	434 651
	Summa	3 007 406	4 667 874

Minskningen (1 660 468 tkr) 2019 hänför sig främst till anslagen 1:3 Åtgärder för värdefull natur, 1:16 Klimatinvesteringar och 1:19 Elfordonspremie. Anledningen till detta är att medeltilldelningen till dessa anslag totalt minskades under 2019.

Bidrag inom anslag 1:3 har lämnats till framförallt statliga myndigheter, bidrag inom anslag 1:16 ap. 1 har lämnats till framförallt privata företag och privatägda föreningar. Under 2018 avsåg bidrag inom anslag 1:19 ap. 1 främst bidrag till enskilda personer.

Resultatposten innehåller periodiseringsposter om netto 2 723 tkr (16 475 tkr). Posten avser periodiseringar av obetalda bidrag på framför allt anslag 1:11 ap. 1 "Åtgärder för havs- och vattenmiljö - Avloppsrening - del til NV" och 1:19 "Elcykelpremie". Redovisning mot anslag sker för dessa återkrav först i och med återbetalning. Dessa periodiseringsposter ger därmed upphov till ett saldo i transfereringsavsnittet.

Not 13	Årets kapitalförändring	2019	2018
	<i>Avgiftsfinansierad verksamhet, över-/underskott</i>		
	Överskott i avgifter för EU:s miljölednings- och miljörevisionensordning (EMAS)	8	33
	Underskott i avgifter för administration av provavgifter vid jägarexamen	-1 137	-1 499
	<i>Delsumma, Avgiftsfinansierad verksamhet</i>	<i>-1 130</i>	<i>-1 466</i>
	<i>Övrigt</i>		
	Avskrivningar och utrangeringar gällande byggnader och markanläggningar som finansierats med statskapital	-31 146	-26 329
	Avsättning för avhjälpande av miljöskador	0	-67 500
	Saldo i transfereringsavsnittet	2 723	16 475
	<i>Delsumma, Övrigt</i>	<i>-28 423</i>	<i>-77 354</i>
	Årets kapitalförändring	-29 553	-78 820

Not 14	Immateriella anläggningstillgångar	2019-12-31	2018-12-31
	Balanserade utgifter för utveckling		
	Ingående balans anskaffningsvärde	244 710	259 665
	Årets anskaffningar	19 794	19 972
	Årets försäljningar/utrangeringar	-43 912	-34 928
	<i>Summa anskaffningsvärde</i>	<i>220 592</i>	<i>244 710</i>

Ingående balans ackumulerade avskrivningar	-195 812	-213 885
Årets avskrivningar	-11 874	-16 432
Årets försäljningar/utrangeringar	43 912	34 504
<i>Summa ackumulerade avskrivningar</i>	<i>-163 771</i>	<i>-195 812</i>
Ingående balans ackumulerade nedskrivningar	-1 848	-681
Årets nedskrivningar	-10 808	-1 167
Årets försäljningar/utrangeringar	0	0
<i>Summa ackumulerade nedskrivningar</i>	<i>-12 655</i>	<i>-1 848</i>
Totalt utgående bokfört värde immateriella anläggningar	44 165	47 050

Immateriella anläggningstillgångar består främst av egenutvecklade datasystem.

Not 15	Materiella anläggningstillgångar	2019-12-31	2018-12-31
	Byggnader, mark och annan fast egendom		
	Byggnader		
	Ingående balans anskaffningsvärde	436 978	399 712
	Årets anskaffningar	1 963	4 312
	Överföringar*	-507	0
	Årets färdigställda anläggningar	30 597	35 058
	Årets försäljningar/utrangeringar	-1 910	-2 104
	<i>Summa anskaffningsvärde</i>	<i>467 121</i>	<i>436 978</i>
	Ingående balans ackumulerade avskrivningar	-120 648	-100 911
	Överföringar*	263	0
	Årets avskrivningar	-22 348	-20 610
	Årets försäljningar/utrangeringar	396	873
	<i>Summa ackumulerade avskrivningar</i>	<i>-142 338</i>	<i>-120 648</i>
	Utgående bokfört värde	324 783	316 331
	Mark		
	Ingående balans anskaffningsvärde	11 322 089	11 086 839
	Årets anskaffningar	198 526	236 581
	Överföringar*	100	0
	Årets försäljningar	-34 384	-1 331
	<i>Summa anskaffningsvärde</i>	<i>11 486 330</i>	<i>11 322 089</i>
	Utgående bokfört värde	11 486 330	11 322 089
	Annan fast egendom (markanläggningar)		
	Ingående balans anskaffningsvärde	149 096	126 585
	Årets anskaffningar	529	3 233
	Överföringar*	407	0
	Årets färdigställda anläggningar	39 758	19 490
	Årets försäljningar/utrangeringar	0	-213
	<i>Summa anskaffningsvärde</i>	<i>189 790</i>	<i>149 096</i>

Ingående balans ackumulerade avskrivningar	-48 631	-43 107
Överföringar*	-218	0
Årets avskrivningar	-6 754	-5 702
Årets försäljningar/utrangeringar	0	178
<i>Summa ackumulerade avskrivningar</i>	<i>-55 603</i>	<i>-48 631</i>
Utgående bokfört värde	134 187	100 465
Totalt utgående bokfört värde byggnader, mark och annan fast egendom	11 945 300	11 738 884
* Under året upptäcktes att två anläggningstillgångar felaktigt har legat klassificerade som byggnader i stället för markanläggning respektive mark. Dessa anläggningstillgångar har omklassificerats under året.		
Taxeringsvärden		
Mark	4 264 332	4 613 283
Byggnader	53 885	50 534
<i>Summa taxeringsvärde</i>	<i>4 318 217</i>	<i>4 663 817</i>
Förbättringsutgifter på annans fastighet		
Ingående balans anskaffningsvärde	1 157	528
Årets anskaffningar	17 002	629
Årets försäljningar/utrangeringar	-528	0
<i>Summa anskaffningsvärde</i>	<i>17 631</i>	<i>1 157</i>
Ingående balans ackumulerade avskrivningar	-560	-528
Årets avskrivningar	-2 412	-31
Årets försäljningar/utrangeringar	528	0
<i>Summa ackumulerade avskrivningar</i>	<i>-2 443</i>	<i>-560</i>
Utgående bokfört värde	15 187	598
Maskiner, inventarier, installationer m m		
Ingående balans anskaffningsvärde	60 642	57 435
Årets anskaffningar	21 472	3 525
Årets färdigställda anläggningar	76	0
Årets utrangeringar	-22 093	-318
<i>Summa anskaffningsvärde</i>	<i>60 097</i>	<i>60 642</i>
Ingående balans ackumulerade avskrivningar	-52 950	-51 928
Årets avskrivningar	-2 742	-1 314
Årets utrangeringar	21 028	292
<i>Summa ackumulerade avskrivningar</i>	<i>-34 665</i>	<i>-52 950</i>
Utgående bokfört värde	25 432	7 692
Pågående nyanläggningar		
Ingående balans anskaffningsvärde	99 099	120 333
Årets anskaffningar	10 328	33 565
Årets utrangeringar	-2 027	-250
Årets färdigställda anläggningar	-70 431	-54 549
<i>Summa anskaffningsvärde</i>	<i>36 969</i>	<i>99 099</i>
Utgående bokfört värde	36 969	99 099
Totalt utgående bokfört värde materiella anläggningstillgångar	12 022 888	11 846 272

Not 16 Andra långfristiga värdepappersinnehav

Posten består av en aktie i Stora Karlsö Jakt- och Djurskyddsförening AB med ett nominellt värde om 100 kr samt bokfört värde om 800 kr.

Not 17 Varulager och förråd

Ökningen av varulagret beror på en stor leverans i slutet av 2019 samt att man inte behövt göra någon nedskrivning under året.

Not 18 Kundfordringar

Under året har en genomgång av kundreskontran gjorts och i samband med detta har fordringar avseende uppbörds- och transfereringsverksamhet klassats om till Övriga kortfristiga fordringar. För att underlätta jämförelser mellan åren har motsvarande omklassificering gjorts avseende föregående år vilket innebär att ca 10.734 tkr klassificerade som kundfordringar per 2018-12-31 har klassificerats om till Övriga kortfristiga fordringar. Nedskrivna kundfordringar om 129 tkr (0 tkr) ingår i totalsumman.

Not 19 Fordringar hos andra myndigheter

Balansposten har minskat 2019 bland annat beroende på att några uppdrag inom Naturvårdsverkets tjänsteexport fått annan finansieringsform, från att vara tjänsteköp, då Naturvårdsverket fakturerar sina kostnader till att vara ett erhållt bidrag.

Not 20 Övriga kortfristiga fordringar

Under året har en genomgång av kundreskontran gjorts och i samband med detta har fordringar avseende uppbörds- och transfereringsverksamhet klassats om till Övriga kortfristiga fordringar. För att underlätta jämförelser mellan åren har motsvarande omklassificering gjorts avseende föregående år vilket innebär att ca 10 734 tkr klassificerade som kundfordringar per 2018-12-31 har klassificerats om till Övriga kortfristiga fordringar. Av posten avser 23 542 tkr (27 929 tkr) bidragsåterkrav. Nedskrivna fordringar avseende bidragsåterkrav och uppbörd om totalt 3 861 tkr (2 742 tkr) ingår i summan.

Not 21 Förutbetalda kostnader	2019-12-31	2018-12-31
Förutbetalda hyreskostnader	7 373	7 842
Övriga förutbetalda kostnader	3 746	3 109
Summa	11 119	10 951

Not 22 Övriga upplupna intäkter	2019-12-31	2018-12-31
Upplupna avgiftsintäkter - inomstatliga	2 871	2 217
Övriga upplupna intäkter - inomstatliga	5 671	17 970
Summa	8 542	20 186

Övriga inomstatliga upplupna intäkter avsåg både 2018 och 2019 främst medel som äskas ur Viltvårdsfonden för att täcka Naturvårdsverkets kostnader för hanteringen av jaktkort. Fordran 2018 avsåg medel för åren 2016-2018 medan årets fordran endast avser 2019.

Not 23 Avräkning med statsverket	2019-12-31	2018-12-31
Uppbörd		
Ingående balans	-1 906	-89
Redovisat mot inkomsttitel	-22 702	-19 240
Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde	23 052	17 423
Skulder avseende uppbörd	-1 556	-1 906
Anslag i icke räntebärande flöde		
Ingående balans	185 087	234 185

	Redovisat mot anslag	3 558 273	5 807 744			
	Medel hänförbara till transfereringar m.m. som betalats till icke räntebärande flöde	-3 507 720	-5 856 842			
	Fordringar avseende anslag i icke räntebärande flöde	235 641	185 087			
	Anslag i räntebärande flöde					
	Ingående balans	1 249	3 801			
	Redovisat mot anslag	568 656	546 385			
	Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-585 452	-548 938			
	Skulder/Fordringar avseende anslag i räntebärande flöd	-15 547	1 249			
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag					
	Ingående balans	2 147	2 926			
	Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-475	-779			
	Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	1 672	2 147			
	Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken					
	Ingående balans	21 101	4 670			
	Inbetalningar i icke räntebärande flöde	671 002	217 055			
	Utbetalningar i icke räntebärande flöde	-4 165 238	-6 040 044			
	Betalningar hänförbara till anslag och inkomsttitlar	3 484 668	5 839 419			
	Övriga fordringar på statens centralkonto i Riksbanken	11 534	21 101			
	Summa Avräkning med statsverket	231 743	207 678			
Not 24	Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	2019-12-31	2018-12-31			
	Batterifonden - blybatterier	42 781	65 423			
	Batterifonden - småbatterier	180 573	207 331			
	Batterifonden - kadmiumbatterier	32 248	14 707			
	Summa	255 603	287 461			
Not 25	Myndighetskapital (inklusive Statskapital och Balanserad kapitalförändring)					
		Statskapital	Balanserad kapitalförändring, anslagsfinansierad verksamhet	Balanserad kapitalförändring, avgiftsbelagd verksamhet	Kapitalförändring enligt resultaträkningen	Summa
	Utgående balans 2018-12-31	11 832 034	0	1 467	-78 820	11 754 681
	Rättelse/ändring av redovisningsprincip	0	0	0	0	0
	Ingående balans 2019-01-01	11 832 034	0	1 467	-78 820	11 754 681
	Föregående års kapitalförändring	-26 329	-51 025	-1 467	78 820	0
	Anslagsmedel som finansierat anläggningstillgångar	177 911	-	-	-	177 911
	Fondöverföringar av fastigheter från annan myndighet	-905	-	-	-	-905
	Årets kapitalförändring	-	-	-	-29 553	-29 553
	Summa årets förändring	150 677	-51 025	-1 467	49 268	147 453
	Utgående balans 2019-12-31	11 982 711	-51 025	0	-29 553	11 902 134

Not 26	Fonder	2019-12-31	2018-12-31
	NOx-fonden	26 595	24 902
	Batterifonden - blybatterier	42 781	69 749
	Batterifonden - småbatterier	180 573	207 905
	Batterifonden - kadmiumbatterier	32 346	32 298
	Summa	282 296	334 854
Not 27	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	2019-12-31	2018-12-31
	Ingående avsättning	2 338	2 919
	Årets pensionskostnad	1 348	1 344
	Årets pensionsutbetalningar	-1 364	-1 925
	Utgående avsättning	2 322	2 338
Not 28	Avsättningar för avhjälpande av miljöskador	2019-12-31	2018-12-31
	Ingående avsättning	67 500	0
	Årets avsättning för:		
	- Avfallsdeponier - icke farligt, farligt avfall	0	18 000
	- Industrideponier	0	25 000
	- Gruva och upplag - sulfidmalm, rödfyr	0	22 500
	- Flygplats	0	2 000
	Utgående avsättning	67 500	67 500

Avsättningar för avhjälpande av miljöskador avser framtida utgifter för avhjälpande av en föroreningsskada eller en allvarlig miljöskada enligt miljöbalken som uppstått på Naturvårdsverkets fastigheter. Avsättningen har i sin helhet finansierats med Statskapital och någon anslagsavräkning har ännu inte skett. Avsättningen beräknas upplösas och anslagsavräknas enligt nedan.

År	Belopp i tkr
2020	1 500
2021	1 000
2022	10 000
2023	15 000
2024	20 000
2025	20 000
Summa	67 500

Not 29	Övriga avsättningar	2019-12-31	2018-12-31
	Avsättning för lokalt omställningsarbete		
	Ingående avsättning	6 768	7 945
	Årets avsättning	879	844
	lanspråktaga medel	-1 380	-2 021
	<i>Utgående avsättning</i>	<i>6 268</i>	<i>6 768</i>

Posten avser avsättning för kompetensväxlings- och kompetensutvecklingsåtgärder enligt avtal om lokalt aktivt omställningsarbete.

Avsättning för återställande av lokal		
Ingående avsättning	2 500	2 500
Årets upplösning	-2 500	0
Årets avsättning	0	0
<i>Utgående avsättning</i>	<i>0</i>	<i>2 500</i>

Posten avsåg återställningskostnader för Valhallavägen 195 och har lösts upp under 2019 i samband med att Naturvårdsverket flyttade från tidigare lokaler.

Andra avsättningar

Ingående avsättning	450	4 050
Årets upplösning	0	-4 050
Årets avsättning	0	450
<i>Utgående avsättning</i>	<i>450</i>	<i>450</i>

Posten avser en avsättning för ersättning för flextid inklusive sociala avgifter.

Summa Övriga avsättningar **6 718** **9 718**

Not 30	Lån i Riksgäldskontoret	2019-12-31	2018-12-31
	Ingående balans	58 352	50 755
	Nyupptagna lån	56 710	26 463
	Årets amorteringar	-28 086	-18 865
	Utgående balans	86 977	58 352

Beviljad låneram 115 000 90 000

Balansposten avser lån för investeringar i anläggningstillgångar. Investeringar i mark, markanläggningar, byggnader och pågående projekt finansieras dock inte genom lån i Riksgäldskontoret som en följd av en bestämmelse i verkets regleringsbrev.

Not 31	Övriga kortfristiga skulder	2019-12-31	2018-12-31
	Personalens källskatt	7 526	7 807
	Övrigt	1 507	3 837
	Summa	9 033	11 645

Not 32	Upplupna kostnader	2019-12-31	2018-12-31
	Upplupna löner och semesterlöner inklusive sociala avgifter	35 334	33 664
	Övriga upplupna kostnader - inomstatliga	526	2 820
	Övriga upplupna kostnader - utomstatliga	4 950	6 554
	Summa	40 810	43 038

Not 33	Oförbrukade bidrag	2019-12-31	2018-12-31
	Oförbrukade bidrag - inomstatliga	64 645	52 953
	Oförbrukade bidrag - utomstatliga	1 901	6 555
	Summa	66 545	59 508

varav bidrag från statlig myndighet som förväntas tas i anspråk:

inom tre månader	12 513	3 970
mer än tre månader till ett år	22 916	18 269
mer än ett år till tre år	2 996	2 996
mer än tre år	26 219	27 718
Summa	64 645	52 953

När det gäller Naturvårdsverkets anläggning Naturum Laponia har denna anläggning finansierats dels genom bidrag, dels genom anslag. Finansieringen genom bidrag redovisas som "Oförbrukade bidrag" vilka sedan löses upp i samma takt som tillgången skrivs av. Finansiering genom anslag har redovisats direkt mot statskapital.

NOTER TILL FINANSIERINGSANALYS

Not 34	Kostnader	2019	2018
	Summa enligt resultaträkningen	1 833 067	2 241 693
	Realisationsförlust vid utrangering av anläggningstillgångar	-1 228	-1 965
	Avskrivningar	-56 936	-45 256
	Pågående nyanläggningar kostnadsförda som reparation o underhåll	-2 027	0
	Avsättningar	3 017	-62 143
	Belopp i finansieringsanalys	1 775 894	2 132 329
Not 35	Intäkter av avgifter och andra ersättningar		
	Intäkter av avgifter och andra ersättningar	71 066	48 936
	Realisationsvinst vid försäljning av anläggningstillgångar	-13 134	-4 856
	Avyttringar genom fondöverföring	935	0
	Belopp i finansieringsanalys	58 867	44 080

NOTER TILL ANSLAGSREDOVISNING

- Not 36** Förändringar under året gällande både bemyndiganderam och slutår för anslaget gjorde att anslaget inte nyttjades fullt ut.
- Not 37** Bemyndiganderamen minskade med 400 mkr från 2018 till 2019, samt att tiden för bemyndigandet inte förlängts. Detta har inneburit svårigheter att hantera stora, fleråriga investeringsåtgärder. Avsaknad av ett tillräckligt bemyndigande i både tid och storlek har medfört att hela anslaget inte har kunnat omsättas i åtgärder under 2019.
- Not 38** I enlighet med regleringsbrevet för 2019 så har årets anslag använts för att täcka det kreditutnyttjande som fanns på anslagsposten samt för administrativa utgifter. Därtill har återkrav av bidragsutbetalningar gjorts.
- Not 39** Fördelningen av anslaget sker efter Länsstyrelsernas ansökan. Ansökningarna under året har inte kommit i den utsträckning som gjort att hela anslaget kunnat nyttjas.

NOTER TILL REDOVISNING AV BEMYNDIGANDEN

- Not 40** Naturvårdsverket har under 2019 omprövat principen för hur länsstyrelsernas framtida åtaganden gällande löpande skötsel och drift av fastigheter och byggnader ska redovisas i bemyndigandetabellen. Tidigare år har sådana ekonomiska åtaganden bedömts kunna falla under det generella bemyndigandet och därmed utelämnats från redovisningen men fr o m 2019-12-31 redovisas samtliga åtaganden i tabellen.
- Den nämnda förändringen till trots så har utnyttjandegraden av bemyndiganderamen varit begränsad under 2019. Detta beror på flera samverkande faktorer. LIFE-projekt som har beviljats EU-medel och som får del av sin finansiering från 1:3-anslaget är för närvarande något färre än vanligt. Behovet av bemyndigande för investeringar i fastigheter har tillfälligtvis också minskat men väntas öka igen kommande år. Naturvårdsverket har under 2019 även eftersträvat att begränsa de ekonomiska framtida förpliktelserna inom LONA-verksamheten och delar av övrig verksamhet för att inte inteckna kommande års anslag i alltför stor utsträckning. Detta då det råder viss osäkerhet om tilldelning i anslagsvolym och därmed handlingsutrymme för utgifter inom anslaget som går utöver intecknat bemyndigande kommande år.

- Not 41** Antalet ansökningar för sanering av mark för att bygga bostäder har hållit ungefär samma nivå som under 2018 men ansökningarna behöver ofta kompletteras i de delar som avser bedömning av fastighetens värdeökning samt lönsamhetsberäkning. Det beviljade beloppet har ofta blivit lägre än det sökta beloppet, bl.a. pga markens värdeökning efter sanering. Det har tagit tid att få fart på arbetet med saneringsåtgärder för bostadsbyggande. Från 2020 ingår "sanering av mark för att bygga bostäder" i anslagspost 1 och med större möjlighet att flexibelt kunna nyttja bemyndiganderamen i en högre grad.
- Not 42** Beslut om ökning av bemyndiganderamen kom sent på året vilket gjorde att Naturvårdsverket inte hade möjlighet/kapacitet att nyttja mer av ramen.
- Not 43** Under 2019 fanns inget behov av att utnyttja bemyndigandet.
- Not 44** Naturvårdsavtal med årliga utbetalningar är skattemässigt ofördelaktigt och nyttjas därför i liten utsträckning. Förstärkning av anslaget i sent skede av året har gjort att avtal om framtida markköp från skogsbolag inte nyttjats i den utsträckning som planerats då de istället betalats ut 2019.

NOTER TILL REDOVISNING MOT INKOMSTITTLAR

- Not 45** Miljösanktionsavgiften är en straffavgift och därmed svårbudgeterad.
- Not 46** Avgifter för prövning och tillstånd tas ut enligt 7 kap 8e -8j§§ Förordning (1998:940) om avgift för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Från och med 2019-01-01 tillkom ytterligare avgiftstyper inom producentansvaret. I och med att nya avgiftstyper tillkommer är det relativt svårt att budgetera inkomsten.
- Not 47** Under inkomstititeln Övrig offentligrättslig verksamhet redovisar Naturvårdsverket avgiftsintäkter dels för ansökan om gränsöverskridande transporter av farligt avfall (6 052 tkr) dels för ansökan för typgodkännande av fångstredskap (18 tkr).

NOTER TILL FINANSIELLA VILLKOR

- Not 48** Utbetalningar avseende biogasåtgärder uppgår till 209 mkr. Under året har återkrav av felaktiga bidragsbetalningar gjorts vilka uppgått till 68 mkr. Utfallet avseende biogasåtgärder uppgår därmed till 141 mkr.

Intern styrning och kontroll

Naturvårdsverket omfattas av förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll samt internrevisionsförordningen (2006:1228). Det innebär särskilda krav när det gäller den interna styrningen och kontrollen. De senaste årens arbete med att utveckla ledning och styrning har fortsatt även under 2019. Vi har redogjort för delar av utvecklingsarbetet i kapitel 1. Vi har också fortsatt utveckla vårt arbete med resultatanalys och hur vi mäter våra resultat. I arbetet med intern styrning och kontroll är riskhantering en central del. Chefer och medarbetare informeras om uppgifter, mål och uppdrag samt verksamhetens resultat, hot och möjligheter, styrkor och svagheter. Utifrån riskanalyser beslutas om kontrollåtgärder, som följs upp för att utvärdera om förväntade effekter har uppnåtts. Arbetet med risker är en integrerad del av planerings- och uppföljningsprocessen och omfattar hela verksamheten. Naturvårdsverkets övergripande riskanalys upprättas årligen. Den fastställs av generaldirektören och har för 2019 innehållit fem risker. Risker hanteras också i den löpande verksamheten och i aktuella uppdrag och projekt.

Ledningsgruppen gör en gång i månaden en ekonomisk uppföljning och tar upp behov av omprioriteringar. En fördjupad uppföljning av hela verksamheten görs fyra gånger per år, i april, juni, oktober och februari. I uppföljningen ingår även uppföljning av riskhanteringen. Vid behov beslutar generaldirektören om ändringar av och tillägg till verksamhetsplanen.

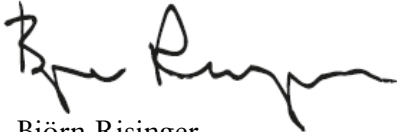
Naturvårdsverkets avdelningar har ansvar för att inom sina respektive sakområden följa upp verksamheten. I samband med upprättandet av årsredovisningen genomförs en särskild redogörelse för omständigheter av betydelse. Samtliga avdelningschefer samt chefen för gd-staben intygar dessutom att de har en betryggande intern styrning och kontroll.

Internrevisionen har fortsatt sitt arbete enligt den revisionsplan som generaldirektören beslutat om och ett antal revisioner har genomförts. Exempel på områden som granskats är kontroll av bidragsmottagare samt inköp och upphandling. Dataskyddsombudet har under året genomfört tre granskningar enligt dataskyddsförordningen och ledningen har tagit del av resultatet från dessa granskningar och vidtagit nödvändiga åtgärder.

Årsredovisningens undertecknande

Jag bedömer att den interna styrningen och kontrollen vid myndigheten har varit betryggande under den period som årsredovisningen avser. Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Stockholm den 20 februari 2020

Björn Risinger
Generaldirektör

En samordnande och
drivande kraft i miljöarbetet

www.naturvardsverket.se

Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm
Besöksadress: Stockholm – Virkesvägen 2
Östersund – Forskarens väg 5 hus Ub
Tel: 010 698 10 00, fax: 010 698 16 00
E-post: registrator@naturvardsverket.se
Beställningar: tel 08 505 933 40
E-post: natur@cm.se
Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer